Perversiunea

Forma erotică a urii

Robert J. Stoller

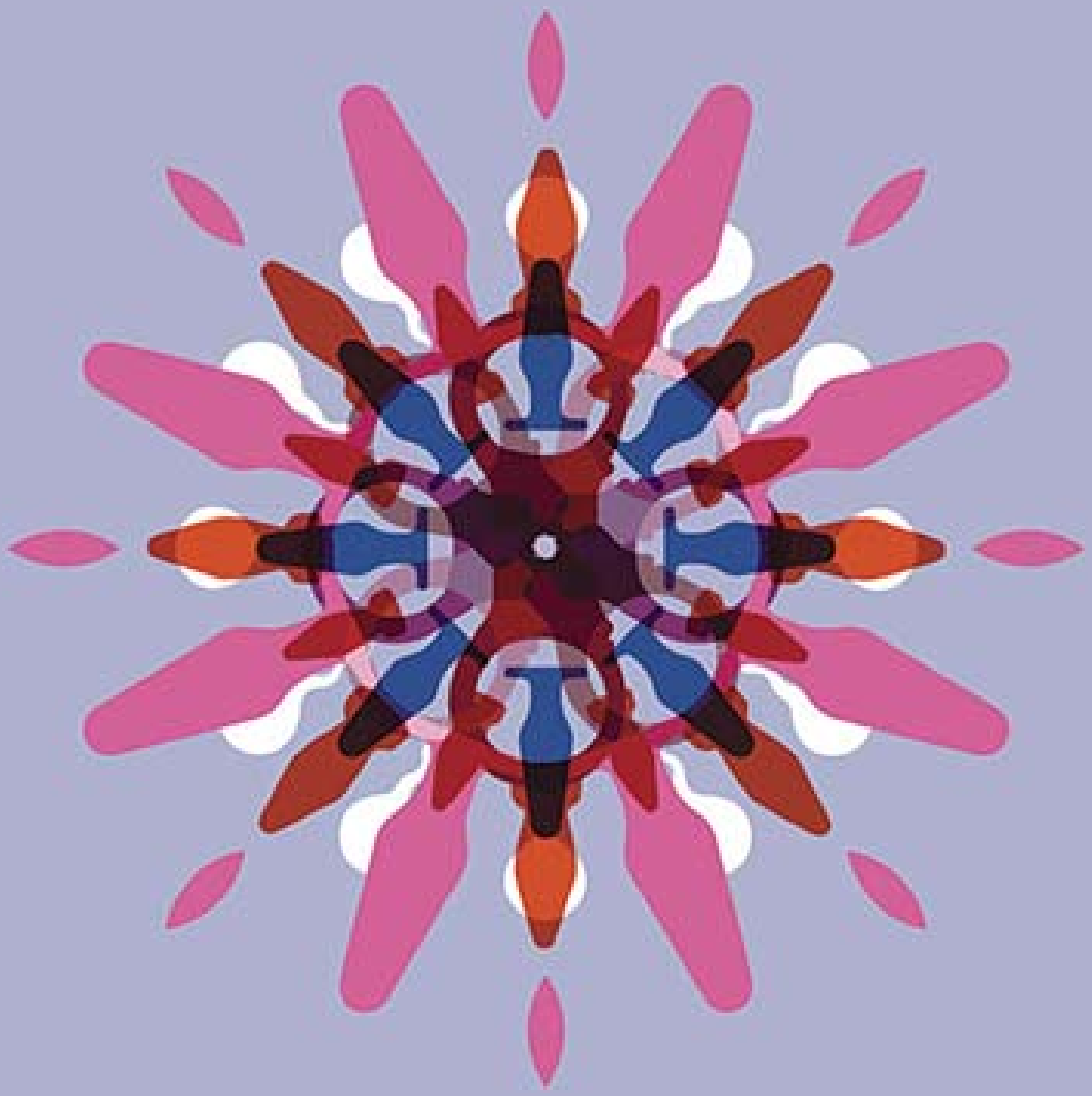

TREI

PSIHOLOGIE
PSIHOTERAPIE

Robert J. Stoller

Perversiunea

Forma erotică a urii

Traducere din engleză de
Alexandra Timofte

TREI
2014

PSIHOLOGIE
PSIHOTERAPIE

COLECȚIE COORDONATĂ DE
Simona Reghintovschi

PERVERSION: THE EROTIC FORM OF HATRED
Robert J. Stoller

Copyright © Robert J. Stoller 1975 - First published in the USA in 1975.
Reprinted 1986 and in 2003 by Karnac Books Ltd.

Copyright © Editura Trei, 2014
Prezenta ediție s-a publicat prin acord
cu Cathy Miller Foreign Rights Agency, London, England

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0372 25 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN ePUB: 978-606-719-336-7
ISBN PDF: 978-606-719-335-0
ISBN Print: 978-606-719-091-5

Editori: Silviu Dragomir, Vasile Dem. Zamfirescu
Director editorial: Magdalena Mărculescu
Redactor: Raluca Hurduc
Coperta: Faber Studio
Director producție: Cristian Claudiu Coban
Dtp: Corina Rezai
Corectură: Sînziana Doman, Dușa Udrea

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright și este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum și alte fapte similare

săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsește penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

Mulțumiri

Aș dori să îi mulțumesc dr. Nathan Leites, doctor în științe, a cărui preocupare pentru un limbaj clar și concis a fost asemenea unei conștiințe din care doar uneori am putut evada; de asemenea, doresc să îi mulțumesc secretarei mele Thelma Guffan, ale cărei răbdare și talent continuă să-mi ușureze efortul de a scrie.

Introducere

De ce oare, în aceste vremuri luminate, ar alege cineva să-și intituleze cartea *Perversiunea*, termen care devine deja desuet? Numeroasele studii publicate în ultimele două decenii ne-au arătat că și alte specii pot să manifeste un comportament sexual deviant, că un astfel de comportament este ubicuu în cazul speciei umane și că este rezultatul factorilor cerebrali și hormonali ce pot funcționa independent de orice lucru pe care l-am putea numi psihic. Și atunci astfel de descoperiri îi determină pe cercetătorii care au întreprins studiile respective să regrete atât poziția morală a societății, privind faptul că deviația sexuală este nenaturală — păcătoasă —, cât și acțiunea socială represivă care îi urmează. Astfel, debarasându-ne de conceptul de perversiune, suntem puși în fața unei îmbinări tentante, a cercetării de bună calitate, ce deservește o cauză umană. Și, cu toate acestea, cred că perversiunea există; în consecință, voi explora acest punct de vedere în capitolele prezentei cărți.

Conotațiile cuvântului sunt neplăcute și au o nuanță de moralism — prin urmare, poartă o notă de liber-arbitru care este perimată în aceste vremuri ale științei și determinismului. Tocmai pentru a se evita astfel de conotații, se folosesc termeni cu nuanțe mai estompate, cum ar fi „anomalie“, „variație“ sau „deviație“. Din ce în ce mai mult în ziua de azi, persoane respectabile — multe dintre acestea fiind oameni de știință — sunt preocupate de prețul pe care semenii lor — și, mai mult, societățile întregi — îl plătesc pentru efortul de a reprima comportamentul sexual deviant

inofensiv. Și astfel, în numele decenței, eludarea conceptului de perversiune a devenit o modă — prin utilizarea terminologiei și metodologiei sofisticate ale Științei. Acest lucru se realizează nu doar prin schimbarea termenului cu termeni care au consecințe mai puțin severe, ci și prin încercarea de a arăta că nu există stări care să desemneze într-adevăr conotațiile neplăcute ale „perversiunii“ sau că, dacă astfel de stări există, atunci ele ar fi reduse ca număr. Acești cercetători au sentimentul că ajung la concluziile lor prin utilizarea mijloacelor obiective, pentru a evita pericolele impuse de materialul ce derivă din introspecție. Printre astfel de metode obiective de cercetare se numără următoarele: studiul mecanismelor cerebrale la animal și la om, care relevă predispoziția față de comportamentul deviant, ca fiind moștenit și integrat în organizarea hormonală a sistemului nervos central; statistici care scot la iveală faptul că astfel de acte presupus odioase sunt larg răspândite; studii antropologice care arată că acest comportament sexual deviant ar fi obișnuit — și nu o excepție — în toate perioadele istorice și în toate culturile; metoda observației sau experimentele pe animale sănătoase. În toate aceste cazuri, datele obținute au arătat faptul că practicile sexuale deviante se regăsesc la toate speciile animale și că sunt întotdeauna prezente în comportamentul uman. Și atunci va fi ușor să se ajungă la concluzia că deviația întâlnită în general la om nu semnifică tocmai un comportament voit — cu alte cuvinte, tendința de a păcătui și de a nu se supune normelor morale acceptate — ci, mai degrabă, o tendință naturală a instinctului sexual în lumea animală.

Pe de altă parte, unele persoane — filosofi și eseiști, și nu cercetători propriu-ziși — care se supun unor norme morale diferite, dar totodată admirabile încearcă să ne tragă înapoi din abisul decadenței, insistând asupra aspectelor de

dezumanizare și de lipsă de iubire ale comportamentului sexual care insistă mai degrabă asupra gratificării anatomice decât a celei interpersonale. Nevoia de a reduce o altă persoană la un sân sau la un penis, sau la un articol vestimentar pentru a reuși să simtă deplin propria dorință este regretabilă și periculoasă; astfel de perturbări severe ale funcției erectile și degradarea capacității de a iubi se adaugă la celelalte procese care în ziua de azi destramă caracterul uman al unei persoane.

Profesioniștii din prima categorie descrisă mai sus ar dori să se debaraseze de conceptul de perversiune deoarece are conotații morale ce nu-și găsesc locul în studiul științific al comportamentului și deoarece termenul poate fi utilizat în societate ca forță de represiune. Celălalt grup dorește păstrarea termenului „perversiune“, argumentând că avem nevoie de un cuvânt care face aluzie la păcat, în scopul de a conserva vechea normă morală care, fiind experimentată de atât de mult timp, oferă structură societății.

Fiecare poziție conține un sâmbure de adevăr. Însă ambele sunt greșite.

Scopul acestei cărți nu este de a descrie și comenta perversiunile, și nici de a oferi o teorie generală a originilor și dinamicii acestora; scopul lucrării este acela de a descoperi semnificația „perversiunii“, de a defini acest termen din punct de vedere clinic, astfel încât factorul comun să poată fi identificat atunci când se manifestă, indiferent de comportamentele specifice care diferențiază perversiunile între ele. În acest sens, voi aborda în principal ostilitatea, pe care o consider a fi factorul esențial.

Perversiunea este, în primul rând, rezultatul unei interacțiuni fundamentale între ostilitate și dorință sexuală, iar această ostilitate este implicită în însuși sensul cuvântului. (Dicționarele, atunci când definesc termenii „pervers“, „perversiune“, „a

perverti“, folosesc cuvinte precum corupt, rău, incorect, inadecvat, recalcitrant, obstinat, greșit; a îndruma eronat, a utiliza deliberat într-o manieră incorectă, a utiliza în mod eronat, a interpreta greșit, a conceptualiza în mod eronat, a deturna, a degrada [Webster, 1961].) În al doilea rând, persoanele cu perversiuni au (sunt făcute să aibă) un sentiment permanent de a fi murdar, păcătos, ascuns, anormal, precum și de a fi o amenințare pentru acei cetățeni mai buni și neperverși, despre care se presupune că ar constitui majoritatea societății. În al treilea rând, cuvântul însuși reflectă nevoia indivizilor din societate de a evita să-și recunoască propriile tendințe perverse, asigurând țapii ispășitori care îi ușurează pe ceilalți, în măsura în care servesc drept obiecte ale propriilor noastre tendințe perverse inacceptabile și proiectate. Tot acel sentiment neplăcut al păcatului se pierde în insipiditatea unui termen precum „anomalie“, cu setea sa extremă de onorabilitate și puritate statistică. (Deși pot digera termenul „perversiune“, totuși consecințele negative care derivă din faptul de a numi pe cineva „pervers“ mă fac aproape incapabil să folosesc acest cuvânt.)

Această carte este a patra dintr-o serie dedicată dezvoltării masculinității și feminității. Când am început această muncă în 1958, nu mă așteptam ca ea să conducă spre un studiu asupra semnificației deviațiilor sexuale. Însă în ultima perioadă am descoperit că începeam să cred că perversiunea se formează ca o modalitate de a face față amenințărilor la adresa identității de gen a persoanei în cauză — adică la adresa sentimentului de masculinitate sau feminitate al persoanei —, dat fiind că aceasta este situația pacienților cu care lucrez. În acest moment, precum și în anii care vor urma, sarcina mea va fi de a vedea dacă este general valabilă ipoteza conform căreia perversiunile sunt tulburări obișnuite ale masculinității și feminității, și nu doar o

descoperire întâmplătoare în cazul acelor pacienți la care am observat acest lucru. În cadrul acestor remarci introductive, aș dori totodată să subliniez faptul că o conceptualizare în termenii masculinității și feminității conferă o perspectivă diferită (deși nu contradictorie) față de cea a metapsihologiei psihanalitice clasice, cu coloratura ei neutră — Eu, Se, Supraeu, neutralizare, investire și așa mai departe.

Este momentul potrivit să spun câteva cuvinte despre stilul meu de a scrie. Cititorul va sesiza curând că, deși ipotezele derivă din materialul clinic, generalizările sunt adesea formulate ca și cum nu ar mai trebui să fie încă demonstrate și ca și cum aș fi studiat suficient de multe cazuri pentru a permite afirmații sigure. Însă, pe măsură ce veți citi, dacă veți avea implicit în minte faptul că aceste idei sunt exploratorii, ne vom menaja de utilizarea excesivă a sintagmelor „se pare că“ și „probabil“. Cartea poate fi tratată asemenea unui raționament care poate fi avut în vedere, contrazis și investigat.

În plus, deoarece nu cred că limbajul tehnic al psihanalizei este întotdeauna necesar, cititorului s-ar putea să îi lipsească acel caracter greoi manifest în dezbaterile psihanalitice despre sexualitate. Cu toate acestea, nu cred că un autor transmite mai mult atunci când utilizează în mod obișnuit cuvinte precum „investire“, „narcisism“ sau „neutralizare“. Chestiunile importante ale psihologiei pot de regulă să fie exprimate, într-un mod adecvat, în limbajul obișnuit; un avantaj suplimentar, atât pentru autor cât și pentru cititor, este faptul că orice viciu statistic sau de raționament este mai evident atunci când tonul este unul informal.

Deoarece sunt convins de acest lucru, cred totodată că psihanaliștii, atunci când abordează chestiuni clinice, ar trebui să scrie simultan pentru analiști *și* pentru ceilalți. (Freud este un model în acest sens.) O astfel de conduită îl determină pe cel

care scrie să fie mai clar. Problemele de teorie analitică pe care nu le putem face să fie de înțeles pentru majoritatea persoanelor motivate și competente probabil că nu le putem prezenta cu claritate nici pentru colegii noștri analiști. (Dezavantajul în acest caz este că în unele locuri din această carte a trebuit să fac pentru nonanaliști o trecere în revistă a unor subiecte pe care toți analiștii le cunosc foarte bine; de asemenea, în câteva situații am făcut referire la lucrările unor analiști, care ar putea să fie nefamiliare unor nonanaliști. Am încercat să fac în așa fel încât acele paragrafe să fie cât mai puține și scurte.)

Un alt motiv pentru a alege drept subiect perversiunea, și nu perversiunile, derivă din faptul că sunt de părere că abordarea celor din urmă ar fi prematură. Chiar dacă există prezentări ale unor cazuri bizare, în aceste lucrări accentul a fost pus asupra unor raportări superficiale de caz nuanțate cu teorii etiologice, placate cu pseudoștiință. Ideile teoretice oferă prea multe răspunsuri interpretabile, și chiar și prezentarea de caz în sine, atât de detaliată la o primă vedere, este superficială, incompletă și neprecisă. Cunoscând toate acestea, nu intenționez să abordez toate deviațiile, ci voi aborda în detaliu o tulburare specifică numai cu scopul de a ilustra ipotezele.

Cred, așadar, că această carte îi va determina pe cititori să verifice dacă nu se întâmplă ca în adevăr să se ascundă astfel de lacune de informație; am speranța că unii dintre cei care ar putea recunoaște o astfel de situație vor fi încurajați să cerceteze mai mult. Motivul stă în faptul că se pare că există o situație ciudată în ceea ce privește cercetarea comportamentului sexual deviant: absența relativă a dezbaterilor în ultimii ani lasă impresia că nu se mai poate întreprinde prea mult. Prezentările de caz detaliate sunt arareori publicate în literatura psihiatrică și psihanalitică, ca și cum criteriile de diagnostic ar fi precise; iar natura sindroamelor

atât de evidentă încât descrierile detaliate ar fi inadecvate și nenecesare. (Probabil că prea mulți profesioniști simt că studiile întreprinse la începutul secolului de către Krafft-Ebing și Havelock Ellis ne-au oferit un exces de informație.) Literatura analitică raportează rareori sindroame care să fie altceva decât homosexualitate[1] sau fetișism. Cele două sau trei lucrări care apar în fiecare an (cu câteva excepții extraordinare, totuși) prea adesea se rezumă la a revizui o poziție teoretică precedentă. Nu ar fi oare mai bine să ne facem publică ignoranța, așa încât să putem să progresăm în înțelegerea comportamentului sexual?

Un început în remedierea acestei situații ar fi să separăm acele deviații sexuale produse în principal ca o încercare permanentă de a „vindeca“ o anumită tensiune psihică de acele deviații sexuale în care o astfel de dinamică nu se află la rădăcina comportamentului respectiv. Sunt de părere că perversiunea, însă nu deviația în general, reprezintă un rezultat al angoasei și că acest comportament sexual pervers a inserat în ea rămășițe, ruine și alți indicatori privind istoria dezvoltării libidinale a persoanei în cauză și în special privind dinamica familiei de proveniență. Dacă observatorul ar ști *toate lucrurile* care s-au întâmplat în viața persoanei pe care o studiază, va regăsi aceste evenimente trecute reprezentate în detaliile actului sexual manifest. Observatorul va ști, atunci, când și de ce persoana respectivă a renunțat la ceea ce i-ar fi plăcut cel mai mult din punct de vedere erotic, pentru a recurge la acele alternative care se constituie în scenariul perversiunii. Această ipoteză, deci, ar fi că perversiunea reprezintă o *fantasmă* pusă în act — o structură defensivă ridicată treptat de-a lungul anilor, în scopul de a conserva plăcerea erotică. Dorința de a conserva acea gratificare derivă din două surse principale: (1) plăcerea fizică extremă,

care prin însăși natura ei solicită repetiția; (2) o nevoie de a menține identitatea Sinelui.

Nu văd cum fantasma ar putea fi omisă din evaluarea comportamentului sexual uman; nu este un secret faptul că fantasma, în forma reveriilor, este prezentă la nivel conștient în majoritatea activităților sexuale. De fapt, atunci când auzim despre o persoană că nu are fantezii sexuale, bănuim că este în funcțiune o inhibiție. Putem lua în considerare concluziile marilor cercetători ai sexualității din generațiile trecute. Vom observa faptul că, indiferent de aria studiată, de metodele utilizate sau de rezultatele publicate, ei au luat în calcul informații privind deviații sexuale care nu erau motivate de fantasmă, adică nu erau motivate de povestiri care creează o „realitate“ nouă, mai bună. Acești cercetători au pus un accent asupra originilor non-imaginare, nonconflictuale și extrapsihice ale excitației sexuale, fie ele perverse sau nu. Au tratat manifestările intrapsihice ca și cum nu ar exista. Exemplu: în întreg universul uman, regăsim doar câteva cazuri de comportament sexual deviant provocat de o tulburare la nivelul sistemului nervos central; concluzia: perversiunea este rezultatul epilepsiei. Exemplu: animalele care trăiesc în mediul natural folosesc ocazional un element al comportamentului reproductiv al sexului opus, cum ar fi situația în care o vacă se urcă, pentru un moment, peste o altă vacă; în concluzie, homosexualitatea este întâlnită și în activitatea sexuală a animalelor, iar omul, fiind parte a lumii animale, doar își exprimă moștenirea naturală atunci când este homosexual. Exemplu: un cimpanzeu mascul din New Orleans se masturbează în timp ce mângâie o gheată; concluzia: fetișismul este rezultatul simplei condiționări. Exemplu: anumite societăți privesc ca fiind neperverse unele practici sexuale pe care noi le definim ca fiind perverse; concluzia: actul

realizat în societatea noastră și de oameni având aceeași anatomie are aceeași semnificație pentru individ și se dezvoltă din aceleași surse psihice ca și în cultura altora.

Și lista cu exemple poate continua la nesfârșit. Astfel de studii se unesc într-un efort comun de a demonstra lipsa de validitate a motivației psihice și o înlocuiesc pe aceasta cu forțe primare precum evoluția, moștenirea genetică, neurofiziologia, condiționarea și întipărirea actului respectiv într-o psihobiologie lipsită de apărare sau insistând asupra faptului că normativul este normal. Nu sunt de acord cu aceste lucruri, însă cred într-adevăr că acești factori reprezintă (sau, în unele cazuri care nu au fost demonstrate încă, ar putea să reprezinte) contribuții esențiale la sexualitatea umană. Mă întreb doar dacă luăm de asemenea în considerare efectele intrapsihice ale trecutului unei persoane, în special maniera în care acestea se exprimă prin intermediul subtilităților relațiilor interpersonale. Cei care se consideră oameni de știință ar putea să facă o eroare de proporții istorice atunci când evită acest factor. Ei par să nu își dea seama de faptul că ceea numim comportamentul unei persoane reprezintă de fapt, în același timp, propriile lor explicații. Complexitatea acestui factor în momentul prezent ne provoacă să gândim dincolo de înțelegerea prin intermediul tehnicilor experimentale; metodele experimentale ale autorității științifice nu sunt încă apte să releve sau să exploreze fantasma. Însă, dacă fantasma există, ea poate fi studiată. Și, în timp ce așteptăm ca știința să ajungă din urmă această idee, probabil că ar trebui să recurgem la acea tehnică incertă și totuși puternică a descoperirii, adică la metoda psihanalitică, precum și la urmașa ei perplexă, teoria analitică.

Scopul cercetării mele este acela de a descoperi originile psihologice a ceea ce am numit „identitate de gen“, cu alte cuvinte, originile

masculinității și ale feminității. Pentru a face acest lucru, par să existe trei metode în care analiștii excelează. (1) Analiza adulților și copiilor, pentru a întrezări rădăcinile comportamentului lor. De generații întregi, acesta a fost sursa revelațiilor analiștilor; abordarea este în principal în termeni intrapsihici (Eu, Supraeu, Se; conștient, preconștient, inconștient; fixație și regresie; mecanisme de apărare; fantasmă și așa mai departe). Să sperăm totuși că analogia lui Freud referitoare la analistul care explorează trecutul unei persoane asemenea unui arheolog nu va încuraja pe nimeni să se complacă în ideea că psihanaliza ne spune tot ceea ce avem nevoie să știm despre trecut. Ce ați fi decis oare dacă ați fi fost istoric și ați fi avut posibilitatea să alegeți între săpăturile în jurul ruinelor și vizitarea orașului viu? Așadar, ar trebui ca totodată (2) să le observăm pe mame și pe copiii lor, precum și pe tați, dar și interacțiunile dintre membrii familiei; astfel de studii întreprinse în trecut au validat și extins rezultatele obținute prin intermediul metodei (1). (3) Analiza părinților, și în special a mamelor acelor persoane al căror comportament face obiectul cercetării noastre. În ceea ce mă privește, inițial am utilizat doar primele două metode, însă în ultimii doisprezece ani m-am concentrat asupra acestei ultime metode deoarece îmi oferă o înțelegere profundă a presiunilor care ajung să afecteze copilul pe cale să devină deviant. (Cadrul de lucru este acela în care colegii mei lucrează cu copilul și cu unul dintre părinți, iar eu lucrez cu celălalt părinte.)

Și totuși, nici această a treia modalitate nu poate susține ideea că deviațiile sexuale ar putea fi înțelese într-un mod adecvat printr-un astfel de studiu; aș putea spune că, în cel mai bun caz, activitatea mea este complementară corpusului principal al descoperirilor psihanalitice. Este

necesar să apelăm la informații adunate prin intermediul tuturor celor trei metode.

Perversiunea, atunci, se prezintă ca rezultat al dinamicii familiei care, prin inducerea fricii, îl forțează pe copilul care își dorește nespus imersia deplină în situația oedipiană (dorința de a poseda părintele de sex opus și de a se identifica cu părintele de același sex) să o evite. Heterosexualitatea reprezintă o stare complexă, în sensul că pentru generarea ei sunt necesare frustrarea și durerea, și cu toate acestea ea scade în intensitate tot din cauza fustrării și durerii (de o natură diferită de această dată). Dacă dorim să înțelegem aceste lucruri la persoanele cu care lucrăm, va trebui să căutăm natura exactă a frustrărilor și durerilor, pentru a vedea motivul pentru care apar rezultate diferite. Vom înțelege cel mai bine originile perversiunii dacă o privim ca fiind o formă în ruină a heterosexualității; însă, așa cum urmează să vedem, acest lucru nu este valabil pentru toate deviațiile.

Desigur, acum mă aflu într-o situație ingrată, întrucât sunt de părere, la fel ca alți analiști, că partea cea mai mare a comportamentului sexual, și nu doar cel desemnat ca fiind pervers, este rezultatul experiențelor trăite, al conflictelor cărora persoana le-a supraviețuit și al compromisurilor impuse; astfel, dacă privim suficient de aproape cu microscoapele noastre, ideea de normalitate (diferită de cea de normativitate) se spulberă. Spre exemplu, trebuie să ne confruntăm cu ubicuitatea patologiei sexuale la persoanele heterosexuale (despre care se presupune că sunt normale) atunci când intenționăm să definim prin comparație anormalitatea. Nu vom înțelege perversiunea dacă nu vom înțelege heterosexualitatea, pe care vom continua să o considerăm de la sine înțeleasă, ca fiind un dat indiscutabil. Și, pentru a diminua această stare de ignoranță, trebuie să începem prin a ne aminti faptul că heterosexualitatea reprezintă

o achiziție; nu putem să nu luăm în considerare acest aspect și să afirmăm că heterosexualitatea este predeterminată, necesară pentru supraviețuirea speciei și în consecință garantată din punct de vedere biologic. Nu avem niciun drept să acceptăm pur și simplu acest postulat biologic (care, chiar dacă este logic, nu este demonstrat) ca fiind la fel de valabil în cazul oamenilor ca și în cazul albinelor sau al șoarecilor.

Pe de altă parte, există un număr de deviații care nu au la bază compromisuri impuse persoanei de către angoasă. În felul în care eu folosesc acești termeni, nu toate actele sexuale aberante reprezintă perversiuni.

Avem nevoie acum de definiții.

---

[1] Până la începutul anilor '70, homosexualitatea a fost considerată maladie psihică și abordată ca atare în DSM. Din 1973, odată cu apariția DSM III și cu doi ani înainte de prima publicare a lucrării de față, aceasta începe să fie privită în termenii unei variații sexuale normale. (**N.t.**)

Partea I

Definirea conceptelor

CAPITOLUL 1

Definiții

Pentru început, permiteți-mi să spun ceea ce consider că sunt deviația, anomalia și perversiunea sexuală; iar în capitolele care vor urma, voi trece în revistă informațiile și conceptele care au condus către aceste definiții. Sunt de părere că perversiunea într-adevăr există; cred, de asemenea, că toate conotațiile ei aspre reflectă conștientizarea faptului că la baza actului pervers se află dorința de a-i răni pe ceilalți; în același timp, consider că acest concept ar trebui păstrat, însă nu pentru că este un mijloc de propagandă util pentru conservarea societății, ci deoarece această perturbare este demonstrabilă.

Prin *deviație* înțeleg aici o tehnică erotică sau o constelație de tehnici pe care un individ le utilizează în calitate de act sexual complet și care nu coincid cu definiția tradițională și explicită a normalității în cadrul culturii în care el trăiește. Deviațiile sexuale pot fi împărțite în două categorii: variante (versiuni) și perversiuni.

Prin *anomalie* (*versiune*) înțeleg o deviație care nu are în prim-plan manifestarea fantasmelor interzise, și mai ales a fantasmelor de rănire a celorlalți. Un exemplu în acest sens este reprezentat de comportamentul provocat strict de activitatea cerebrală anormală (ca în cazul unei tumori sau al substanțelor experimentale sau al unui impuls electric generat de un electrod implantat); un alt exemplu ar putea fi actul deviant pe care o persoană îl înfăptuiește *faute de mieux*[2]; alte exemple pot fi experimentele sexuale pe care o persoană le face din curiozitate, însă pe care nu le găsește îndeajuns de incitante pentru a le repeta.

Perversiunea, forma erotică a urii, reprezintă o fantasmă, de regulă pusă în act, însă uneori fiind limitată la o visare (fie imaginată de persoana însăși, fie produsă de alții, adică pornografia). Aceasta este o deviație pe care individul o preferă și o practică în mod regulat, fiindu-i necesară pentru satisfacerea deplină; ea este motivată în principal de ostilitate. Prin „ostilitate“ înțeleg o stare prin care un individ dorește să rănească un obiect; este diferită de „agresiune“, care adesea presupune utilizarea forței. Ostilitatea din cadrul perversiunii ia forma unei fantasme de răzbunare ascunsă în acțiunile care constituie perversiunea și care au ca scop să transforme trauma din copilărie în triumful de la maturitate. Pentru a provoca o excitație extremă, perversiunea trebuie totodată să ia chipul unui act de expunere la risc.

Dacă aceste definiții înlătură neconcordanțe precedente, ele ne impun noua povară de a afla de la o persoană ce anume o motivează. Însă suntem despovărați de un proces descriptiv care nu ar lua în considerare personalitatea și motivația subiectului. Nu mai avem nevoie să definim o perversiune în funcție de părțile anatomice implicate, de obiectul ales, de normele morale declarate ale societății sau de numărul de persoane care o practică. Tot ce ne este acum necesar este să știm ce semnificație are pentru persoana care o practică; și, chiar dacă ar putea fi dificil pentru noi să descoperim această semnificație, totuși nu există un motiv *a priori* să respingem această tehnică de definire. Analiștii (precum și alți autori) au utilizat termeni precum „deviație“, „anomalie“ sau „perversiune“ ca fiind sinonimi și au desemnat un act ca fiind astfel în conformitate cu criteriile observatorului, și nu neapărat cu ale participantului. Astfel, explicația este finalizată înainte ca pacientul să fie văzut, odată ce se stabilește o teorie a perversiunii, adică un conflict preoedipian sau oedipian; fixație și regresie orală,

anală sau falică; fantasme privind obiecte amenințătoare, cum ar fi penisul rău, introiectat, al tatălui sau sânul rău al mamei; clivajul Eului; atacul sau permisiunea din partea unui Supraeu deficient și așa mai departe. Pentru a evita o astfel de operativitate, vom face un pas înapoi pentru a dobândi informații despre persoana reală care înfăptuiește actul respectiv. În acest moment este bine cunoscut faptul că sistemele precedente au fost oferite în calitate de explicații pentru orice tip de comportament, ceea ce înseamnă, bineînțeles, că ele explică puțin; cu toată puterea pe care o au în descrierea unei dinamici, aceste concepte nu pot să explice care este maniera în care perversiunea diferă, să spunem, de un tic sau de o halucinație sau de manie, sau de o poftă de mărături.

De exemplu, se sugerează faptul că actul pervers oferă gratificare deoarece, între alți „indicatori specifici ai perversiunii“,

> prin intermediul acestuia, el [pacientul avut în vedere] a pus în act o confruntare între imaginea idealizată și imaginea degradată a mamei lui... [și] a primit gratificarea dorințelor sadice și masochiste care erau altminteri neacceptabile... [iar] angoasa de castrare și sentimentele de vinovăție — pe care în mod normal le-ar fi trăit în relația sexuală — au fost îndepărtate cu succes prin intermediul sistemului defensiv pervers... [P]erversiunea a pus în act o dorință interzisă în forma deghizată a acesteia — mai exact, atât dorința oedipiană, cât și transferul homosexual... a repus în act scena primară ... [și] totodată a repus în act seducția infantilă și gratificarea din partea părinților... a permis o gratificare reală printr-un obiect substitut real, așa încât angoasa de pierdere a obiectului a fost atenuată (114, p. 47)[3].

Ni se va permite o senzație de *déjà vu*.

În cadrul conceptual psihanalitic obișnuit presupunem că toate deviațiile sexuale sunt motivate de dinamici patologice și îi tratăm pe pacienții noștri — și creăm teoria — în consecință. Apoi, deoarece utilizăm aceste concepte

psihanalitice pentru a sugerea o perturbare, ne găsim în situația de a folosi acel model de perfecțiune, „heterosexualul“ sau, și mai vag, „normalul“, ca reprezentând nivelul de referință pentru măsurarea patologiei celor mai puțin binecuvântați. Și totuși, odată ce am făcut acest lucru, ne îndreptăm către acea iluzie de a ne fi ignorat cunoștințele legate de disfuncționalitățile ubicue ale „heterosexualului“ sau de a fi eșuat în descoperirea sau descrierea „normalului“.

Prefer definițiile care au rădăcini în realitatea clinică, nu în teorie; voi specifica acum câteva sugestii și ipoteze, bazate pe observații, care vor ajuta la elaborarea acestor definiții.

În primul rând, atunci când folosim cuvântul „sexual“ în sintagma „deviație sexuală“, ar trebui să îl limităm la excitația erotică, aceea care este conștientă, și să evităm semnificațiile psihanalitice mai ample, care numesc „sexuală“ orice tip de plăcere; această echivalență este importantă în anumite contexte, însă în lucrarea de față ar putea naște confuzii. De exemplu, o tulburare de identitate de gen precum efeminarea se manifestă în permanență, independent de excitația sexuală, și poate fi găsită atât la bărbații perverși, cât și la cei neperverși.

În al doilea rând, caracterul de anomalie sau de perversiune al unei deviații este determinat de atitudinea acelei persoane față de obiectul excitației sale. Dacă alegerea de obiect a acestei persoane — un bărbat, o femeie, un câine, o parte a corpului, un lucru inert etc. — este motivată de dorința de a răni obiectul și este trăită ca un act de răzbunare, atunci actul este pervers.

În al treilea rând, ori de câte ori actul pervers este realizat împreună cu alții sau în mod privat prin masturbare, persoana trăiește cu bucurie un sentiment de triumf.

În al patrulea rând, trauma din copilărie menționată în definiție s-a întâmplat în realitate,

fiind acum reactualizată prin detaliile perversiunii. Sunt de părere că perversiunea ar putea reprezenta retrăirea unei traume sexuale care s-a întâmplat cu adevărat în istoria pacientului și care a vizat tocmai sexul său (o stare anatomică) sau identitatea lui de gen (masculinitate sau feminitate)[4]; prin actul pervers, trecutul este șters. De această dată, trauma se transformă în plăcere, orgasm, victorie. Însă nevoia de a face acest lucru din nou — la nesfârșit, mereu în aceeași manieră — provine din incapacitatea persoanei de a scăpa complet de pericol, adică de traumă. S-a întâmplat; și, cu excepția momentului în care actul perversiunii se derulează fără piedici, persoana nu poate pretinde că nu s-a întâmplat chiar dacă amintirea este inconștientă. Nu este necesar un concept vag, precum „compulsia la repetiție“, pentru a explica repetiția; în cadrul perversiunii, persoana repetă deoarece repetarea din prezent înseamnă că va scăpa de trauma din trecut și deoarece răzbunarea și orgasmul merită să fie repetate. Aceste motive sunt suficiente.

Începând cu Freud, s-a afirmat că excitația precoce contribuie la perversiune. Îmi pot exprima acordul, însă numai dacă — și de regulă așa se întâmplă — nivelul de stimulare a fost prea ridicat, iar cel de descărcare a fost prea redus sau au existat sentimente de vinovăție copleșitoare. Acestea vor fi fost ulterior trăite ca fiind traumatice și vor necesita transformarea într-o expunere la risc, surmontată prin intermediul magiei ritualului pervers. Pe de altă parte, sunt de părere că rezultatul gratificării extreme și al unor sentimente de vinovăție reduse nu este perversiunea, ci deviația, adică o cramponare, în viața de adult, de acea manieră diferită de a obține plăcerea; spre deosebire de perversiune, aceasta nu este motivată de nevoia de a răni obiectul.

În al cincilea rând, după ani întregi de tatonare în construcția fantasmelor, persoana trebuie să se

asigure că în cele din urmă va ajunge la un rezultat care funcționează fără piedici — perversiunea adultului. Eșecul construcției este marcat pe de o parte de lipsa interesului sexual — plictiseala — și, pe de altă parte, de angoasă. Ambele se manifestă prin tulburări ale potenței sexuale. Pentru ca reveria să funcționeze, atunci scenariul nu trebuie să nască prea multă angoasă deoarece aceasta, în forma ei pură, este inamicul plăcerii. Însă persoana trebuie să diminueze nivelul de angoasă fără să pună capăt excitației. Va face acest lucru introducând în poveste sentimentul de risc. *Sentimentul* de risc; în realitate, riscul nu trebuie să fie prea mare, deoarece va genera angoasă. Persoana poate doar să aibă impresia unui risc.

Acest lucru necesită câteva explicații în acest moment, precum și în prezentarea de caz ulterioară. Există acte sexuale în care, pentru persoana respectivă, este esențială expunerea la riscuri extreme: de exemplu, să se stranguleze pentru a putea atinge orgasmul. Ceea ce trebuie să distingem totuși este faptul că riscul ascuns printre fantasmele actului sexual nu este același cu cel care amenință în lumea reală; riscul impus de șireang (moartea) nu este similar cu riscul (angoasa sau sentimentele de vinovăție) care trebuie evitat prin fantasmă.

În al șaselea rând, rezultatul acestei întregi activități de construire a fantasmei pe care noi o cunoaștem sub numele de perversiune este faptul că obiectele sexuale ale persoanei perverse sunt dezumanizate. Acest lucru este evident, spre exemplu, în fetișism sau în necrofilie. Însă putem arunca o privire mai atentă asupra criptoperversiunilor — precum violul sau preferința pentru prostituate, sau promiscuitatea compulsivă (donjuanism sau nimfomanie) —, pe care observatorul naiv le poate privi doar ca pe niște pasiuni heterosexuale: de fapt, obiectul este o persoană care are o personalitate, însă individul

pervers vede doar o creatură fără trăsături umane; pentru el, obiectul se reduce la zone ale corpului sau la fragmente-clișeu de personalitate (de exemplu, „ce fund frumos“ sau „toți bărbații sunt niște animale“). Însă aceasta nu este o idee nouă. În 1930, E. Straus nota: „Plăcerea din perversiune este cauzată de [...] distrugerea, umilirea, profanarea, *deformarea* individului pervers și a partenerului său“ (sublinierea lui Straus)[5].

Însă aceste ipoteze nu indică felul în care apare plăcerea. Dacă perversiunea este rezultatul amenințării și al urii subsecvente, atunci de unde vine plăcerea? Nu există dorință în trauma sau frustrarea în formă pură, și nici în furie. Plăcerea se eliberează doar atunci când fantasma — adică ceea ce face ca perversiunea să se manifeste numai în cadrul speciei umane — funcționează. Prin fantasmă are loc anularea retroactivă a traumei; iar în reverie (conținutul manifest, scenariul conștient și construit al fantasmei) ea poate fi anulată la nesfârșit, ori de câte ori este necesar. Prin reconstruirea lumii, reveriile contribuie la plăcere în primul rând scăpând persoana de teama că trauma s-ar putea repeta. În al doilea rând, reveria conține elemente care simulează riscul, așa încât excitația — tensiunea — intră în scenă. În al treilea rând, reveria garantează un final fericit, adică de această dată individul nu numai că a depășit trauma, dar chiar i-a înfrânt sau chiar traumatizat pe cei care l-au atacat inițial. Și, în final, atunci când reveria este asociată excitației sexuale și în special orgasmului, „caracterul corect“ al reveriei este reîntărit, iar persoana este motivată să repete experiența în circumstanțe similare.

O altă problemă: dacă perversiunea este ură erotizată, atunci care este motivul pentru care perversiunea este prezentă mai mult la bărbați (cu excepția homosexualității)? Dacă este ură erotizată, atunci va trebui să regăsim la bărbați mai

multă ură (sau într-o formă mai diferită) decât la femei. Se poate să fie astfel. Vom studia acest aspect în detaliu (capitolul 8).

Pentru a putea evalua aceste idei, vă invit să luați în considerare propria dumneavoastră experiență. Gândiți-vă la acele perversiuni pe care le cunoașteți: necrofilia, fetișismul, violul, crima sexuală, sadismul, masochismul, voaiorismul, pedofilia etc. În fiecare dintre acestea se regăsesc — într-o formă extremă sau mascată, însă esențiale în fantasmă — ostilitatea, răzbunarea, triumful și un obiect dezumanizat. Chiar și la o privire mai superficială, putem observa că trăsătura principală la majoritatea acestor tulburări este faptul că cineva rănește pe altcineva. Mai târziu, vom testa aceste idei mai amănunțit, îndreptându-ne atenția către acele tulburări în care acest mecanism sunt mai puțin manifeste; vom descoperi că este nevoie de încă puțin talent clinic — sau de construire teoretică — pentru a descoperi mecanismul ostilității. Vom vedea totodată că actul pervers se strecoară între angoasă și plictiseală, în căutarea modului potrivit de risc pentru a crea excitație.

Din păcate, încercarea mea de a construi aceste definiții nu reușește să ne scutească de o problemă veche: nu pot să indic de câtă perversiune este nevoie pentru a putea diagnostica această stare ca fiind astfel (la fel cum nu există o măsură precisă a angoasei pentru nevroza de angoasă sau punctul de la care structura de caracter devine tulburare de caracter). Totuși, această cerință ar fi una artificială, dat fiind că diagnosticul în medicină nu este altceva decât un procedeu, un efort de a transmite cât mai multă informație cu putință în cât mai puține cuvinte, în legătură cu caracteristicile clinice, dinamicile patologice subiacente și etiologia. Aceia dintre noi care sunt psihiatri au absolvit cu toții o facultate de medicină, motiv pentru care ne dorim atât de mult un sistem de diagnostic prin care să se comunice la fel de bine

ca și prin sistemul de referință pentru tulburările studiate de ceilalți medici. Iar în cazul în care psihiatrul este asemenea cercetător în sfera sexualității (în sensul că nu crede că există stări psihice care își au originea în conflict și care sunt susținute de mecanisme psihice precum fantasma, refularea, anularea retroactivă și clivajul), atunci va continua să pretindă diagnostice psihiatrice care sunt la fel de bine clasificate ca și „fractura cominutivă deschisă de femur“, „apendicita“ sau „rabia“.

Nu merge așa. Clasificările pe care le folosim antrenează prea multe metode pentru a stabili un diagnostic. Cu alte cuvinte, raționamentele prin care ajungem să stabilim un diagnostic alunecă și trec dintr-o categorie într-alta, scoțând la iveală faptul că acea clasificare are la bază mai degrabă un confort de moment decât logica sau informațiile. Fără să depun prea mult efort, mă pot gândi la un număr de modalități, necorelate între ele, care sunt utilizate în prezent pentru stabilirea unui diagnostic; iar această listă poate fi completată cu ușurință.

1. *Diagnosticul,* așa cum este el înțeles în celelalte domenii din medicină; exemple în acest sens sunt „trisomie autozomală în grupa G“ sau „tulburare psihotică din cauza unei leziuni cerebrale“.

2. *Un sindrom*; un exemplu este denumirea „schizofrenie“, despre care majoritatea dintre noi consideră că reprezintă, de fapt, un grup de tulburări cu etiologii, evoluții și pronosticuri diferite.

3. *Un simptom* dominant (indiferent de prezența simultană a structurii de caracter subiacente și a altor simptome nevrotice); exemple: „nevroza de angoasă“ sau „nevroza fobică“.

4. *Un semn dominant* (a se vedea punctul 3); exemple: „homosexualitate“ sau „fetișism“.

5. *Un simptom singular*; exemple: „tic“ sau „tulburarea de limbaj“.

6. *Un semn singular*; exemple: „enurezis“ sau „encoprezis“.

7. *O conduită cronică de viață*; exemple sunt „tulburare de personalitate paranoidă“ și „tulburare de personalitate FAS“.

8. *Patologie organică cauzată în mare parte de unele stări psihice*; un exemplu este „afecțiunea dermatologică având substrat psihofiziologic“.

9. *Dependența de substanțe*; exemple: „dependența de alcool“ sau „dependența de substanță: heroină“.

10. *Un amestec de fragmente disparate*; exemple: „tulburare de adaptare“ și „problemă de relaționare cu partenerul“.

Este acesta un sistem?

Dacă în cele mai multe cazuri diagnosticul oferă doar iluzia unei exactități, va fi mai sigur pentru noi să ne descurcăm cu descrieri simple care rezumă ceea ce este observabil; putem face acest lucru chiar acum și nu vom fi obligați să facem imposibilul — adică a măsura nivelul de perversiune al unei persoane este suficient pentru ca ea să fie clasificată drept perversă. Munca noastră nu va avea de suferit; vom putea în continuare să luăm, ca întotdeauna, decizii mai bune sau mai rele în legătură cu, de pildă, tratamentul sau infracționalitatea.

Definițiile schițate mai sus necesită o discuție mai amplă; însă, înainte de a privi cu mai multă atenție la diferențele dintre „anomalie“ și „perversiune“, aș dori să compar cercetările recente asupra sexualității cu descoperirile și teoria psihanalitică clasică, dominante timp de mai multe generații în concepțiile asupra comportamentului sexual.

[2] Faute de mieux — în lipsă de ceva mai bun (în limba franceză în original). (**N.t.**)

[3] Trimiterile complete la lucrările citate sau la care s-a făcut referire în această carte pot fi regăsite în lista bibliografică. Numerele din paranteze reprezintă itemii numerotați din această listă bibliografică.

[4] Valenstein afirmă că se poate ca experiența traumei să nu fi fost literalmente trăită, ci să reprezinte o „eroare experiențială de interpretare“ a unui eveniment real (114, p. 9).

[5] E. Straus, Geschehnis und Erlebnis (Berlin, 1930), p. 113. Apud 7, p. 20.

CAPITOLUL 2

Impactul cercetărilor recente din aria sexualității asupra teoriei psihanalitice

Teoria psihanalitică este creația lui Freud; cele mai multe modificări pe care le-au făcut alți autori nu numai că au fost minore, însă au fost totodată elaborări ale unor poziții teoretice pe care Freud le introdusese deja în mod explicit. În consecință, acest capitol va aborda doar teoriile sexualității dezvoltate de Freud. Și, dacă de regulă nu putem să abordăm nicio parte a operei lui fără să amintim cum s-a modificat aceasta pe parcursul anilor, acest lucru este mai puțin valabil în ceea ce privește teoriile sexualității pe care le-a elaborat.

Atunci când trecem în revistă aceste teorii, putem observa faptul că Freud nu a expus într-o manieră clară ce anume înțelegea prin „sexualitate“; în consecință, în unele momente discursul lui este vag. Dacă vom căuta explicații care să cuprindă un univers, atunci precizia sistematică ar putea fi dificilă; însă, pentru necesitățile noastre în acest moment, va fi util să observăm diferitele arii de observație sau de discurs cuprinse de termenii „sex“, „sexual“ și „sexualitate“. Fără îndoială, cercetările recente au pornit de la premisa că aceștia sunt distincți.

În primul rând, pentru Freud, „sexual“ desemna orice atribut al țesuturilor vii ce manifestă entropie negativă; l-a numit *libido*, o tendință nelămurită de a fi în viață, de a rămâne în viață și de a reproduce viața.

Apoi există atribute biologice care definesc un organism ca fiind masculin sau feminin; ele pot fi genetice, anatomice sau fiziologice. Acestea nu

poartă în sine o conotație psihologică, însă tendința lui Freud de a biologiza l-a determinat să înțeleagă motivația psihologică primară (de exemplu, pulsiuni de viață versus pulsiuni de moarte) în termenii unor astfel de procese mecanice precum sunt cele ale funcționării celulare sau chiar ale chimiei moleculare.

Apoi prin termenul „sexual“ erau desemnate aceleași experiențe pe care alți autori le numeau „senzuale“; dacă o acțiune genera plăcere corporală, atunci acel tip de plăcere trebuia să fie numit „sexual“, deoarece Freud descoperise că primele experiențe ale plăcerii trăite de bebeluși încă de la naștere se află la originea activităților de mai târziu, general recunoscute ca fiind erotice.

Apoi „sexual“ însemna masculinitate și feminitate.

Apoi făcea referire la comportamentul de reproducere.

Și, în final, „sexual“ însemna erotic, adică senzații intense în părți diferite ale corpului, în special în aria genitală, senzații care sunt însoțite de fantasme (conștiente sau inconștiente) de apropiere intimă de alte obiecte, creând dorința de satisfacere genitală.

Confruntându-ne cu conotații atât de generoase, ce acoperă toate activitățile și tendințele țesuturilor vii, ne vom afla într-un impas dacă discuția noastră nu se va limita la înțelesurile general acceptate ale termenului „sexual“. Acest lucru are o valoare practică, menținând prezentarea de față într-un cadru precis; și, totodată, suntem obligați să recurgem la o astfel de strategie, deoarece, cu cât un concept teoretic freudian este mai impresionant și mai generos, cu atât este mai puțin probabil să se poată elabora o metodologie de cercetare care să îl testeze.

În consecință, ne vom concentra atenția aproape complet asupra celor două arii ale comportamentului, pentru care se folosește în mod

obișnuit termenul „sexual“: căutarea plăcerii erotice (avându-și originea în instinctul de reproducere) și dezvoltarea și menținerea masculinității și feminității.

Mai trebuie făcute câteva remarci îndrumătoare. Format într-o extraordinară tradiție neurofiziologică, însă speculativ prin natura lui, Freud a fost mereu atras de problema minte–corp. A fost un fin observator, probabil cel mai mare naturalist al tuturor timpurilor, în ceea ce privește comportamentul uman, însă totodată a fost captivat de speculațiile biologice. A dorit să creeze o legătură între descoperirile biologiei (atât în cadru experimental, cât și în cadru natural) și acest produs misterios al neurofiziologiei: mintea. Frământările lui continue în legătură cu pulsiunea — un termen pe care l-a utilizat pentru a crea acea legătură — sunt dovezi în acest sens. Așadar, pentru a rezolva problema, căutarea l-a plasat de la bun început în aria sexualității, locul în care corpul și mintea par să interacționeze atât de evident („pulsiunea este deci unul dintre conceptele de la granița dintre somatic și psihic“ [24, p. 66]). Tot această căutare l-a determinat să extindă înțelesul termenului „sexualitate“ din ce în ce mai mult odată cu trecerea anilor, până când acesta a ajuns să fie sinonim cu „viață“. A ales un cuvânt — „pulsiune“ — pentru a face acel lucru pe care metoda științifică l-ar fi realizat cu mai mult succes: observația urmată de experimente controlate, pentru a testa validitatea ipotezei. (Dacă problema minte–corp ar putea fi vreodată rezolvată, dacă într-adevăr există o astfel de problemă în realitate, este încă o incertitudine.) Desigur, Freud a realizat devreme faptul că acele cunoștințe de neurofiziologie erau prea rudimentare și și-a pus speranțele într-un viitor care să ofere mai multe informații în acest sens. Ne face plăcere gândul că noile progrese științifice în domeniul sexualității l-ar fi bucurat pe Freud; el nu

a fost niciodată un om care să evite noile descoperiri sau să se cramponeze de o poziție.

Prezentarea pe care o voi face în continuare are la bază cinci concepte ale sexualității care străbat scrierile lui Freud încă de la începuturile operei sale — în jurul anului 1900 — și până la moartea sa; voi compara fiecare dintre aceste concepte cu noile descoperiri științifice în domeniul sexualității. Cele cinci concepte sunt bisexualitatea, sexualitatea infantilă și complexul Oedip, teoria libidoului, primatul penisului și conflictul. Deși fiecare dintre aceste concepte se întrepătrunde cu celelalte pentru a rezulta imaginea coerentă a teoriei freudiene a sexualității, în lucrarea de față le voi separa în scopul facilitării discuției pe marginea lor. Pentru a face acest lucru, voi pune un accent asupra impactului „noilor descoperiri", și mai puțin asupra detaliilor acestora.

Bisexualitatea constituțională

Freud considera că există un substrat biologic — „nucleul dur" (34) — al bisexualității[6], în care sunt ancorate toate căile de dezvoltare ulterioare. Susținerea ipotezei lui a venit atât din surse neobișnuite, precum teoria lui Fliess asupra numerelor periodice[7] care controlează destinul uman (28 pentru femei și 23 pentru bărbați), cât și din studii de embriologie bine documentate prin care se demonstra existența în formă rudimentară a organelor unui sex la celălalt sex. În opera lui monumentală *Trei eseuri asupra teoriei sexualității* (1905, 2001), Freud a expus o regulă fundamentală, la care nu avea să mai renunțe niciodată: „De când mi-a devenit cunoscut punctul de vedere al bisexualității, consider acest factor ca fiind determinant în această privință și cred că, dacă nu ținem cont de bisexualitate, vom ajunge cu dificultate la înțelegerea manifestărilor ce pot fi realmente observabile la bărbat și femeie" (24, p.

109). Din acest moment, bisexualitatea a devenit un dat biologic, pentru care nu mai avea nevoie de alte dovezi.

Bisexualitatea biologică a fost așadar considerată originea bisexualității psihologice despre care Freud a simțit că este prezentă la toate ființele umane. El și acei analiști clasici care l-au urmat cel mai îndeaproape au descoperit că bisexualitatea (sau, mai precis, teama de bisexualitate) s-ar afla în substratul etiologic al psihozelor, nevrozelor, perversiunilor, adicțiilor — în toate formele de psihopatologie și, în ultimă instanță, în întreaga dezvoltare normală. Se află la rădăcina tuturor simptomelor și a întregului comportament. Chiar și în ultima sa mare lucrare, *Analiza cu final și analiză nesfârșită* (1938, 2004), Freud vorbea despre importanța ei crucială. La finalul acestei lucrări, ca și cum ar fi rezumat tot ce scrisese până atunci, Freud afirmă: „Adesea avem impresia că odată cu dorința de penis și protestul masculin am pătruns prin toate straturile psihologice spre «nucleul dur» și am ajuns la sfârșitul activității. Așa trebuie să fie, deoarece pentru psihic biologicul joacă chiar rolul unui nucleu dur, aflat la bază“ (34, p. 322).

Unde ne situăm oare astăzi în ceea ce privește acest concept, conform căruia există o bisexualitate biologică? Și unde ne aflăm în ceea ce privește ideea corelată cu aceasta, conform căreia o astfel de „forță“ este un efector esențial al comportamentului uman, normal sau patologic? Sunt de părere că majoritatea analiștilor din ziua de azi cred în existența a ceva similar cu bisexualitatea biologică descrisă de Freud (astăzi, o regăsim sub denumiri mai elegante, precum „bipotențialitate sexuală“ sau „dimorfism sexual“): cunoaștem faptul că celulele, țesuturile și organele aparținând fiecărui sex pot fi modificate în direcția celuilalt sex. Cu toate acestea, cei mai mulți dintre

noi nu ar privi aceste rezultate ca indicând bisexualitatea, așa cum a înțeles Freud termenul.

Urmând în special activitatea lui Jost în aria embriologiei (expusă recent în [71]), au apărut numeroase dovezi privind faptul că, la mamifere, masculinitatea anatomică și fiziologică nu apare deloc, indiferent de sexul cromozomial (XX la femele, XY la masculi), decât dacă fetusul secretă hormoni masculini (proces inițiat, se pare, de cromozomul Y). Chiar (și mai ales) creierul impune o astfel de masculinizare la mamifere, în caz contrar rezultând feminitatea.

Se pare că această regulă generală privind caracterul sexual feminin al țesutului mamiferelor este valabilă și în cazul speciei umane, atunci când avem în vedere „experimentele naturale“ ale tulburărilor endocrine. În astfel de situații, putem observa că fetusul care a fost privat de hormonii androgeni în momente critice ale dezvoltării sale nu va mai manifesta masculinitate anatomică. De pildă, fetița cu monozomie XO (sindromul Turner[8]), cu toate anomaliile pe care le prezintă, nu are țesuturi masculine, deoarece nu are gonade care să producă hormoni androgeni, iar în sindromul de rezistență la androgeni[9], incapacitatea țesuturilor specializate de a răspunde la hormonii androgeni limitează dezvoltarea fetusului la feminitate. Pe de altă parte, fetusul de sex feminin care este expus unei cantități mari de hormoni androgeni, ca în cazul hiperadrenalismului[10], este masculinizat, iar în cazurile extreme, clitorisul nu poate fi diferențiat de penis.

Însă aceste exemple ne învață mai degrabă despre anatomie; niciunul dintre ele nu face referire în sine la teoriile psihanalitice ale comportamentului. Cu toate acestea, exemplele indică, așa cum arătase deja Freud, faptul că țesuturile organismului masculin pot să apară ca fiind feminine, situația fiind similară și în cazul organismului feminin. Însă interesul lui Freud ca

psiholog nu era reprezentat de aceste chestiuni anatomice, ci de problema psihic–corp. Care este maniera prin care aceste stări fiziologice afectează comportamentul? Sub acest aspect îi suntem recunoscători în special lui John Money, ale cărui studii asupra persoanelor cu tulburări endocrinologice de tipul celor menționate mai sus indică faptul că și creierul fetusului uman necesită să fie „pregătit“ de androgeni, pentru o dezvoltare masculină normală; de asemenea, în situația în care creierul fetusului feminin este expus la acțiunea androgenilor, se poate observa o creștere ușoară, însă măsurabilă, a caracteristicilor masculine ale comportamentului de mai târziu al fetiței, comparativ cu subiecții din grupurile de control (108). Alte studii sugerează faptul că un număr mare de bărbați cu hipogonadism congenital[11] și, așadar, cu insuficiență androgenică fetală (de exemplu, sindromul Klinefelter[12]) manifestă un comportament specific feminin încă din copilărie, indiferent de educație (110, 137).

Studii recente indică faptul că homosexualitatea masculină este determinată în principal de factori biologici. Cercetătorii în domeniul geneticii au demonstrat că homosexualitatea este moștenită (72, 128). Un autor a descris o vindecare rapidă de homosexualitate, ca urmare a unor intervenții chirurgicale (disfuncție la nivelul nucleului interstițial Cajal și al hipotalamusului ventromedial), indicând existența în creier a unui centru responsabil pentru comportament (122, 9). Alte studii au arătat că există o corelație directă între gradul de homosexualitate și nivelurile plasmatice scăzute de testosteron și tulburările în spermatogeneză (83) sau un raport anormal androsteron/etiocolanalon (98). Aceste studii nu se contrazic reciproc; ele pot să măsoare aspecte diferite ale aceluiași proces: genetică, neuroanatomie sau chimie. (Însă pot, de asemenea, să ajungă la concluzii complet eronate.) Și niciun

stadiu nu contrazice în mod necesar teoria psihanalitică, dacă fiecare dintre ele reprezintă o parte din „nucleul dur“ subiacent la care a făcut referire Freud. Cu toate acestea, dacă se afirmă că mecanismele biologice descrise reprezintă cauza homosexualității, atunci cu certitudine teoria lui Freud privind perturbarea relațiilor interpersonale (conflictele oedipian și preoedipian) va fi pusă la îndoială.

Însă aceste studii de fiziologie animală sau umană nu oferă o explicație pentru comportamentul sexual uman; ele ne vorbesc numai despre *potențialitățile* biologice subiacente, așa cum o fac multe alte studii care abordează un aspect al comportamentului uman. (O criză epileptică ne vorbește despre agresivitate și violență, la fel și o pisică ecorșată, însă nu ne spune totul.) Ca întotdeauna, felul în care sunt gestionate aceste potențialități se află de regulă în domeniul influențelor mediului. În acest sens, vom face apel la teoriile interpersonale, ale relațiilor de obiect și ale învățării sociale.

Sexualitatea infantilă și complexul Oedip

Freud era de părere că bisexualitatea (și întreaga sexualitate) derivă din două surse. Prima sursă este de natură biologică, așa cum am observat deja. Aceasta produce acea parte a psihologiei umane care nu poate fi schimbată, ceea ce dă naștere la bărbați la teama de a nu fi masculin, iar la femei dă naștere dorinței de a fi masculină. Cea de-a doua sursă este reprezentată de mediu.

> Nu putem susține cu toate acestea punctul de vedere conform căruia dezvoltarea diferitelor componente din constituția sexuală ar determina decisiv, în mod univoc, configurația vieții sexuale. Mai degrabă condiționarea se continuă [24, p. 123]. Factorul constituțional trebuie să aștepte evenimentele care îl vor pune în valoare, cel accidental are nevoie de o bază constituțională pentru a deveni eficient. Ne putem imagina pentru cea mai mare parte

> dintre cazuri o așa-numită „serie complementară“ în care intensitățile care se diminuează ale unui factor sunt echilibrate prin cele crescătoare ale altuia, dar nu avem niciun motiv să negăm existența cazurilor extreme de la capetele seriei [24, p. 125].

Prin „factor accidental“, Freud înțelege experiențele din și cu mediul înconjurător, afirmând prin aceste cuvinte ceea ce cred cei mai mulți dintre noi: influența factorilor biologici sau de mediu asupra comportamentului sexual variază de la o persoană la cealaltă, precum și de la un moment la altul. Simțind că întreaga lui teorie psihanalitică era, în ultimă instanță, biologică, Freud nu a făcut într-un mod adecvat distincția între speculația biologică și cercetarea riguroasă în acest domeniu. Prima ar trebui să fie ignorată (deși, din păcate, aceasta a stat la baza celor mai aprigi dezbateri din interiorul psihanalizei — de exemplu, conceptele de energie psihică, pulsiune de viață versus pulsiune de moarte, teoria libidoului, moștenirea experiențelor anterioare ale speciei umane, conform teoriei lui Lamarck), cu excepția acelei situații în care analiștii doresc totodată să întreprindă o activitate științifică în scopul susținerii acestor teorii.

De fapt, dacă facem abstracție de „biologizarea“ făcută de Freud, descoperim că, dacă sunt mai clar conturate, contribuțiile lui sunt și mai impresionante. Una dintre cele mai importante contribuții ale sale constă în accentul pe care l-a pus asupra sexualității infantile. Freud a subliniat importanța crucială a relațiilor părinte–copil (vom discuta acest aspect în detaliu, în scurt timp, când vom aborda complexul Oedip); acest construct reprezintă piatra de temelie a operei sale, încă de la început. Ceea ce a inițiat Freud, încă din 1900 (23), a fost cea mai influentă și mai clarificatoare teorie a învățării sociale din dezvoltarea umană, care a fost vreodată propusă. De-a lungul zecilor de ani, speculațiile lui biologice nu au fost

confirmate. Cu toate acestea, teoriile lui interpersonale și observațiile pe care le-a făcut asupra interacțiunilor părinte–copil, dintre care multe aspecte fundamentale nu au fost contestate, au reprezentat o sursă bogată pentru nenumărați cercetători până în ziua de azi (inclusiv mulți care, spre rușinea lor, refuză să recunoască darul pe care Freud li l-a oferit).

Freud ne-a spus, așa cum nu o mai făcuse nimeni înainte, faptul că părinții au probabil cea mai mare influență asupra dezvoltării copiilor lor, că acești copii creează o structură psihică, drept răspuns, că sursele vieții sexuale adulte pot fi regăsite în copilărie și că dorința și gratificarea sexuală își au originile în copilărie, cu mult înainte de dezvoltarea lor manifestă din perioada pubertății. Felul concret în care părinții transmit aceste influențe copiilor lor reprezintă de mai mulți ani obiectul a numeroase studii întreprinse de analiști sau de neanaliști. Ideile lui Freud stimulează cercetări întreprinse de fiziologi, comportamentaliști, etologi, specialiști în teoria generală a sistemelor — nenumărați oameni care consideră acum că perioada de sugar și copilăria reprezintă etape de dezvoltare cruciale.

Specialiștii în teoria învățării sociale (așa cum sunt numiți în cercurile academice) sau teoreticienii relațiilor de obiect (așa cum sunt cunoscuți în rândurile psihanaliștilor) prezintă, desigur, diferențe teoretice foarte mari. Acestea pot să pună în umbră o asemănare esențială: convingerea că un comportament poate fi radical modificat pur și simplu prin influențele pe care o persoană le are asupra alteia. De asemenea, acești cercetători împărtășesc încă o convingere, și anume aceea că personalitatea bebelușului și a copilului mic, mai mult decât cea a adultului, este deosebit de vulnerabilă la modificarea permanentă de comportament. Aria lor principală de divergență ar putea să rezide în întrebarea dacă trauma,

conflictul, apărarea și formațiunea de compromis, în calitatea lor de modalități de rezolvare a conflictului, contribuie în mod fundamental la formarea personalității.

Trebuie să facem în acest moment distincția între cele două aspecte diferite ale sexualității, pe care le-am expus mai devreme. Primul aspect se referă la plăcerea genitală, mai mult sau mai puțin legată de comportamentul reproductiv (sau evitarea acestuia); cel de-al doilea este comportamentul specific genului, corelat cu masculinitatea și feminitatea. Din nou, aș dori să subliniez în acest moment pericolele extrapolării cunoștințelor despre animale la oameni, cu toate că o astfel de precauție este acum perimată. Dintre toate ariile privind comportamentul, în care există neconcordanțe între animale (chiar și primate) și om, cea mai mare diferență constă în comportamentul ghidat de motivație. Legea evoluției nu se referă doar la faptul că anumite comportamente fundamentale se mențin, corelate cu structuri și circuite neuroanatomice care sunt asemănătoare la toate speciile; ea se referă totodată și la faptul că o treaptă mai înaltă pe scara evoluției înseamnă un număr mai mare de alegeri disponibile organismului.

Pur și simplu, substratul cerebral a ceea ce noi numim „alegere“ sau „libertate“ nu există la alte creaturi, doar la oameni. Nimeni nu pune la îndoială faptul că potențialul uman în ceea ce privește variabilitatea comportamentală este mai mare decât la orice alt animal; totodată, comportamentul uman, chiar și în ceea ce privește rădăcinile lui neurofiziologice, necesită mai multă amorsare[13] (organizare) din partea mediului. De exemplu, putem căuta la nesfârșit rădăcinile agresivității pe scara evoluției, însă nu vom putea determina în acest fel care este motivul pentru care omul își ucide semenii cu atât de multă ușurință. Poate că într-o zi vom descoperi la om un centru

talamic responsabil de erecțiile peniene similar celui existent la maimuțe (89); acest tip de comportament — fundamental — se supune legilor evoluției. Însă există un nivel de comportament total diferit, care este mult mai complicat, chiar dacă rezultatul final este simplu și fiziologic — de exemplu, erecția. Inputul care conduce către acest comportament ulterior nu este doar talamic sau hipotalamic, ci parcurge toate procesele neurofiziologice necunoscute care sunt rezultatul experiențelor anterioare fixate în memorie și modificate de fantasmă (în special de fantasma inconștientă). Acest lucru este întâlnit doar la specia umană. Omul reactualizează informațiile stocate în memorie într-o manieră diferită de cea a animalelor: *simbolizează și fantasmează*, iar în felul acesta nu doar transformă trecutul, ci totodată creează viitorul pe care îl anticipează.

În ceea ce privește subiectul discuției noastre, perspectia evoluționistă nu a reușit să ne explice suficient dorințele sexuale umane, alegerile de obiect sau patologia. De exemplu, perversiunile (cu nevoia lor motrice obișnuită de satisfacție genitală nenormală) nu pot fi întâlnite la membrii din sălbăticie ai speciilor aflate pe trepte inferioare ale evoluției; cu toate acestea, perversiunile au un caracter ubicuitar în cazul speciei umane. Tentativele modeste de a demonstra prezența perversiunii la animalele inferioare (de exemplu, ipoteza referitoare la homosexualitatea femelelor bovine care se urcă peste alte femele) nu sunt edificatoare.

În mod similar, studiile care indică distorsiuni comportamentale care pot fi induse permanent la animale prin intermediul experimentelor (cum ar fi condiționarea, întipărirea sau implantarea unor electrozi în structuri cerebrale distincte) ne vorbesc despre potențialități, însă nu ne oferă un răspuns privind comportamentul liber al omului; din

contră, aceste date ridică și mai multe întrebări. Cu alte cuvinte, aceste rezultate ale studiilor asupra animalelor nu confirmă nimic în privința oamenilor; ele doar oferă indicii. Cu toate acestea, pentru analiști este important să recunoască faptul că, atunci când construiesc o teorie, ignoră astfel de indicii pe propriul risc.

Pentru Freud, dezvoltarea sexuală depinde enorm de relațiile dintre părinți și copil — complexul Oedip. Să trecem rapid în revistă această ipoteză.

În primul rând, masculinitatea. Freud spune că bebelușul de sex masculin, având din naștere darul unui statut biologic superior, este heterosexual de la începutul vieții lui. Din momentul în care devine o ființă separată — momentul nașterii — primul obiect al cunoașterii, intimității, nevoilor și iubirii lui este o persoană de sex opus, o femeie — mama lui. Pe măsură ce devine conștient de corpul lui și de lumea care îl înconjoară, realizează că penisul său reprezintă o sursă de senzații intense și servește drept primă dovadă a masculinității lui și, în consecință, a superiorității sale. Acest aspect ar putea chiar să fie întărit de un sentiment înnăscut, inconștient de întâietate. În scurt timp, el ia notă (și probabil, din nou într-o manieră inerentă, chiar prin accesarea înțelepciunii inconștientului colectiv) de faptul că este diferit prin comparație cu un alt grup, care poartă numele de femei. Până la acest moment al copilăriei lui mici, el își prețuiește masculinitatea. Pe măsură ce trupul lui se dezvoltă, atinge o fază în care penisul este centrul senzației erotice intense. Această excitație, precum și cerința de gratificare sunt strâns legate de primul și constantul său obiect al iubirii — mama lui — și astfel dorește să ia locul tatălui în viața mamei. Cu toate acestea, deoarece este mic și vulnerabil, nu poate proceda așa, întrucât tatăl lui cel puternic îi stă în cale. Toate speranțele lui de a o avea pe mamă sunt năruite de amenințarea cu

castrarea și de angoasele inevitabile ce derivă din aceasta. Astfel, pe parcursul unei perioade de câțiva ani, el se luptă să își controleze dorințele oedipiene; și va reuși, fără ca masculinitatea lui să sufere vătămări majore, dacă va putea să învețe că dorințele sexuale pe care le are față de mama sa pot fi amânate, pentru a se putea manifesta ulterior în prezența unei alte femei. Chiar dacă tatăl îi este rival în această luptă, el îi devine totodată un aliat, servindu-i drept model de masculinitate și încurajându-l pe băiețel să imite comportamentul masculin, atâta timp cât acesta nu presupune posesia mamei sale.

După Freud, parcursul dezvoltării identității de gen a fetiței este mai sinuos. El este de părere că prima relație a fetiței este una homosexuală, întrucât prima ei iubire este o femeie. Cel de-al doilea obstacol în calea dezvoltării ei este descoperirea faptului că există persoane — bărbații — care au un aparat sexual superior; prin urmare, în primii ei ani de viață fetița este invidioasă pentru că nu este bărbat și o învinovățește pe mamă pentru această lipsă. De fapt, unele fetițe cred nu doar că au fost pur și simplu private de penis; ele consideră că au fost cândva în posesia unui penis, iar ulterior acesta li s-a furat. În consecință, pentru a deveni feminină, fetița trebuie să renunțe la speranțele de a deveni vreodată bărbat (sau la fantasma că ar fi fost cândva bărbat); acceptând această înfrângere, ele aleg o altă cale, și anume feminitatea. În măsura în care poate face acest lucru, fetița își va transfera iubirea pentru primul ei obiect homosexual către tată. În mare parte, procesul poate reuși numai dacă fetița renunță la fixația asupra clitorisului, pe care îl vede doar ca pe un penis mai mic. Acest lucru va fi posibil numai dacă se îndreaptă către tată cu speranța că el îi poate oferi un substitut ideal al penisului, și anume un copil. Dacă fetița poate concepe această fantasmă, atunci ea va deveni în

cele din urmă sensibilă și la nivel vaginal; însă acesta este un proces nesigur, așa cum o demonstrează numărul mare de femei care trăiesc doar orgasme clitoridiene. Freud spune că sexualitatea feminină matură — feminitatea fiind parte din aceasta — este așadar marcată de capacitatea de a avea un orgasm vaginal; acele femei care nu pot avea această experiență sunt prin definiție nefeminine, în pofida aspectului fizic, al intereselor sau al vieții fantasmatice.

Situația oedipiană este așadar rădăcina dezvoltării identității de gen. La băiat, masculinitatea apare numai dacă va depăși cu succes pericolele fantasmei de castrare realizată de tată. La fetiță, dezvoltarea feminității precede conflictul oedipian și este esențială pentru demararea acestuia; fetița va renunța la atașamentul față de mamă și se va îndrepta către tată numai dacă va deveni feminină. Acest parcurs va fi împiedicat apoi de către mamă, care devine din nou rea (prima dată a fost rea atunci când a privat-o pe fetiță de penis). Astfel fetița, asemenea băiețelului, va reuși numai dacă își va amâna împlinirea heterosexualității până la un moment ulterior și dacă va putea să o concentreze asupra unui alt bărbat, și nu asupra tatălui ei. În consecință, masculinitatea la băieți necesită rezolvarea cu succes a situației oedipiene; feminitatea la fete necesită doar ajungerea la începuturile conflictului oedipian.

Dat fiind că Freud a văzut că în cazul fetelor acest proces este mult mai conflictual și mai sinuos, el a simțit că își poate explica acea convingere conform căreia sexualitatea feminină adultă este mai nesigură, mai puțin satisfăcătoare și mai misterioasă decât cea masculină. Un amendament straniu la teoria lui este reprezentat de convingerea sa că dezvoltarea fetițelor și a băieților este aproximativ similară până la momentul debutului dezvoltării depline a stuației

oedipiene, în jurul vârstei de cinci sau șase ani, și că feminitatea nu există cu adevărat la fetițe sub această vârstă. „Fazele timpurii ale evoluției libidoului par să fie parcurse în același mod de ambele sexe. (…) Odată cu intrarea în faza falică, diferențele dintre sexe fac loc întru totul concordanței. Trebuie să admitem acum că fetița este un mic bărbat“ (33, pp. 563–564).

Unii autori (de exemplu, Malinowski [97]) au insistat asupra caracterului imaginar al complexului Oedip, întrucât forma acestuia este diferită în unele societăți — precum cele în care rolul de tată psihologic al tatălui biologic este preluat de una dintre rudele mamei. Însă până în acest moment nu există descrieri ale unor culturi în care copilul aflat în creștere să nu se îndrepte către un bărbat puternic și impunător, care să servească drept model masculin pentru băiat și drept model de obiect heterosexual pentru fete, sau către o femeie care oferă îngrijire maternă. Ceea ce variază de la o familie la alta sau de la o cultură la alta este măsura de conflict prezentă în complex; în rest, familiile rămân compuse din mame, tați și copii, fiecare dintre aceștia având atribute de putere sau sexuale mai mult sau mai puțin diferite de cele observate de Freud la Viena.

Unde se situează acum această teorie a dezvoltării masculinității și feminității? Câteva studii asupra celor mai timpurii stadii ale dezvoltării identității de gen contrazic teoria lui Freud sub unele aspecte și aduc în discuție un nou factor. A fost descoperit faptul că unii băieți, datorită unei particularități privind practicile de îngrijire a copilului, prezintă tendințe feminine accentuate încă din fragedă pruncie. Ei au petrecut foarte mult timp împreună cu mamele lor, relația lor fiind caracterizată de o intimitate intensă și excepțională; mamele care sunt predispuse să fie mai apropiate de fiii lor au tendința să își ia drept soți bărbați distanți și pasivi. În general, cu cât

această constelație preia o formă mai pură în cadrul unei familii, cu atât tendințele feminine ce se dezvoltă în băiat sunt mai adânc impregnate și mai ireversibile (142). Pe de altă parte, descoperim că băieții care au relații apropiate cu tații lor nu au astfel de mame, iar acești băieți sunt masculini (4). O fată care are o mamă distantă și neafectuoasă, dar al cărei tată este apropiat de ea, va dezvolta tendințe masculine în situația în care tatăl o încurajează să aibă aceleași interese ca și el (141). O fată a cărei mamă se bucură să aibă o fiică și căreia nu îi este rușine de faptul că fiica ei are un corp de femeie și al cărei tată încurajează feminitatea fiicei va dezvolta o identitate de gen feminină (80).

Încă mai trebuie să se discute despre felul în care mesajele dintre copil și fiecare dintre părinți influențează comportamentul copilului — dacă este întipărire, condiționare clasică sau operantă, identificare sau o combinație între toate acestea. Totuși, ceea ce s-a demonstrat în numeroase studii a fost faptul că atitudinile preluate în cadrul relațiilor dintre părinte și copil sunt hotărâtoare în ceea ce privește nașterea masculinității și feminității în cazul ambelor sexe. Astfel, aspectul conflictual (angoasa de castrare) al dezvoltării identității de gen este diminuat; în această abordare, spre deosebire de teoria freudiană, dezvoltarea din care conflictul lipsește joacă, de asemenea, un rol important.

Din această perspectivă apare un dezacord major față de teoria analitică clasică. Deși este destul de evident faptul că primul obiect al iubirii unui băiat este o femeie (mama lui), intimitatea fizică și emoțională intensă (fuziunea) între el și corpul și psihicul mamei, în primele stadii ale vieții lui, prezintă riscul unui sentiment de a fi una cu o femeie. Și, în acest fel, una dintre primele sarcini ale băiatului pe calea către masculinitate este să se separe de mama sa (capitolul 8); însă

acest proces ar putea să fie subminat dacă mama este prea apropiată. Această intimitate nu prezintă însă un pericol pentru fetiță, întrucât o asemenea apropiere față de mamă îi încurajează feminitatea.

Apar noi date privind felurile diferite în care mamele se poartă cu bebelușii lor, în funcție de sexul acestora (13); în situațiile cele mai obișnuite (care prezintă cea mai mare probabilitate de a naște feminitate în fetițe și masculinitate în băieței), în primele luni de viață fetele beneficiază de mai multe contacte fizice și vizuale cu mamele lor comparativ cu băieței (48). În general, mamele se simt mai confortabil în ceea ce privește apropierea de fetițele lor comparativ cu apropierea față de băieței. În consecință, băiatul nu prezintă o dezvoltare heterosexuală directă, așa cum a presupus Freud. Mai mult, el întâmpină un obstacol major în calea către heterosexualitate: trebuie să renunțe la orice tendință feminină pe care ar fi putut să o dezvolte ca urmare a relației fuzionale mamă–bebeluș. Numai în acel moment, la un stadiu târziu, va putea să-și privească mama drept obiect separat, drept obiect al dorinței în situația oedipiană clasică (26).

Așadar, aceste date indică faptul că fetițele nu sunt niște băieței, ci că se dezvoltă în direcția feminității încă de la început. Iar acest lucru reiese și din simpla observare: fetele în general nu sunt masculine în copilăria timpurie. De regulă, putem observa o feminitate evidentă la vârsta de aproximativ un an; nu există dovezi că aceasta ar fi o mască sau o imitare a feminității. Prin urmare, nu pot fi de acord cu afirmația lui Freud: „Este cunoscut faptul că separarea netă a caracteristicilor bărbătești și femeiești se produce abia odată cu pubertatea“ (24, p. 108). Vom aborda mai târziu aceste aspecte în detaliu (capitolul 8).

Primatul penisului

Freud a privit ca un dat ideea că sexul superior este cel masculin. A considerat că aceasta este o realitate, întemeiată în lumea mamiferelor pe bazele superiorității forței fizice a masculilor: ca urmare a luptelor pentru supraviețuire, selecția a favorizat masculii datorită forței lor, conferindu-le superioritate. Acest aspect, având penisul drept reprezentare simbolică de netăgăduit, a fost ulterior reflectat în mitologie, basme, instituții ale societății, creații artistice, culte religioase, vise — oriunde.

În cadrul familiei, această putere era conferită tatălui nu doar pentru că obiceiurile impuneau acest lucru, ci și pentru că, încă din cele mai vechi timpuri, aceasta a fost responsabilitatea lui recunoscută — să-și protejeze familia de pericolele fizice și să furnizeze hrană și cel puțin un confort minim; de asemenea, fiind cel mai puternic membru al familiei din punct de vedere fizic, tatăl avea drept de viață și de moarte asupra tuturor membrilor acesteia. Această putere, provenită în ultimă instanță din realitatea forței fizice, a fost instituționalizată în societate, de la conducător în jos înspre familie.

Întrucât Freud provenea dintr-o cultură în care această autoritate încă mai exista într-o manieră manifestă în bărbați, nu a trebuit să-și pună la îndoială principiul „anatomia este destinul“. Cu toate acestea, orice teorie care se construiește în jurul acestui pilon central va fi slăbită în cazul în care principiul este incorect.

Susținerea entuziastă din partea lui Freud a poziției conform căreia bărbații sunt superiori a coincis cu ceea ce el a considerat ca fiind un fapt observabil: și anume că femeile sunt misterioase și nesincere (24), mai masochiste, mai puțin autonome, mai dependente și flexibile, mai invidioase și geloase, că au un Supraeu deficitar și un simț al dreptății redus, că au tendințe bisexuale mai accentuate, că sunt mai narcisice, că interesele

lor sociale sunt mai puțin dezvoltate, că au o capacitate mai redusă de a sublima pulsiunile și că devin rigide și dificil de schimbat de la o vârstă mai timpurie (33). Din punct de vedere intelectual femeile sunt inferioare deoarece au fost înzestrate biologic pentru sarcina neintelectuală a îngrijirii copiilor; din punct de vedere moral ele sunt inferioare întrucât, pe de o parte, din moment ce nu au un penis, nu pot fi amenințate cu ușurință, și pe de altă parte femeile sunt mai legate, într-o manieră mai concretă, de lumea reală și în consecință sunt mai puțin preocupate de chestiuni estetice precum moralitatea (cu alte cuvinte, se supun mai degrabă imperativelor biologice, și mai puțin unei chemări mai înalte).

Faptul că această caracteristică majoră a masculinității — penisul — este un organ superior din punct de vedere fizic și moral reprezintă un corolar al ipotezei privind superioritatea masculină; iar Freud a putut să indice către cultul penisului — în numeroasele forme ale acestuia — ca dovadă oferită celor care nu dădeau atenție viselor produse de bărbați și de femei. În conceptul de angoasă de castrare, Freud a găsit justificarea faptului că omul a considerat penisul ca fiind organul primordial al speciei; în invidia de penis, a găsit dovada faptului că și femeile consimțeau asupra primatului penisului. Superioritatea sa este demonstrată și prin faptul că este vizibil, își poate modifica dimensiunile, are forma unei arme, poate să penetreze, le înfricoșează pe femei și este o sursă de senzații intense încă din copilăria mică. O altă dovadă apare ca urmare a comparației cu organul genital feminin. Falusul feminin, clitorisul, este mult mai mic, de regulă nu este vizibil, nu poate penetra, nu a captat imaginația omului, nu este niciodată simbolizat sau adorat și — așa cum credea Freud — nu este o sursă viabilă de plăcere. Importanța clitorisului se reduce și mai mult ca urmare a faptului că împărtășește aceeași soartă cu

un alt organ, vaginul, despre care Freud a considerat că este considerat în unanimitate un organ inferior: ascuns, întunecos, misterios, nesigur, murdar și care nu prezintă garanții în ceea ce privește generarea plăcerii.

Aceste dovezi erau substanțiale; oriunde privea, în lumea externă sau în viața mentală, primatul penisului părea să fie dovedit.

Împotriva argumentației lui Freud stau rezultatele palpitante ale noilor cercetări, la care am făcut referire mai devreme. La speciile mamifere, celulele au o funcționalitate feminină pentru ambele sexe, până în momentul în care în viața fetală apar hormonii androgeni. De fapt, cu excepția cromozomilor, nu putem vorbi despre două sexe decât după ce androgenii au fost implicați; nu există decât atribute feminine. Freud — care întotdeauna a intuit misterul și a descoperit multe dintre misterele sale la cele mai bazale niveluri, funcționarea celulară sau la niveluri primitive — ar fi fost uluit de această descoperire. Și ar fi fost și mai tulburat în argumentația lui să afle că această caracteristică feminină a țesutului se răspândește în sistemul nervos central, unde — așa cum s-a demonstrat la alte mamifere — viitorul comportament masculin al masculului necesită o organizare pe care numai androgenii o pot produce în timp ce, în cazul femelei nu trebuie să mai intervină nimic pentru a da naștere feminității. În consecință, noile cercetări par să pună argumentația lui Freud într-o poziție extrem de riscantă; și, din moment ce a ales să-și extindă opiniile, de la tărâmul psihodinamicii la moralitate și alte chestiuni metafizice, în ultimii ani ar fi suferit unele rezistențe semnificative.

Cu toate acestea, încă nu ar trebui să interpretăm noile informații ca fiind o dovadă a faptului că oamenii nu cred în primatul penisului; încă ne putem întreba unde anume în psihicul copilului se află aceste cunoștințe de embriologie sau de

capacitate tisulară. Nu poate fi găsită nicăieri. Însă putem detecta cu ușurință atitudinile băieților și ale fetițelor în legătură cu penisul; încă îl consideră impresionant. Este aceasta o dovadă a importanței sale primordiale? Unii autori nu mai împărtășesc această opinie, însă în loc de aceasta regretă faptul că Freud nu a subliniat mai mult faptul că toți copiii, aparținând ambelor sexe, sunt la fel de tulburați de semnificația sânilor sau a pântecelui; capacitatea reproductivă este mai dificil de reprezentat într-o manieră vizuală, însă, dacă este măsurată în funcție de misterul căruia îi dă naștere, este mai importantă chiar și decât penisul.

Suplimentar, observațiile făcute de Masters și Johnson (102) au avut o mare influență în ceea ce privește reducerea importanței ideilor lui Freud asupra feminității. Freud spunea că fetița este masculină până în momentul în care renunță la speranța de a avea un penis; atâta timp cât speră, își menține fixația asupra clitorisului, ca și cum ar fi un penis. Va deveni feminină numai în cazul în care își va deplasa erotismul către spațiul intern generativ, vaginul și organele pelvine. Însă Masters și Johnson au descoperit că toate orgasmele feminine își au originea în clitoris[14]; ei nu au observat existența orgasmelor vaginale. În consecință, argumentul lui Freud pare să fie contrazis.

Părerea mea este că într-adevăr argumentul lui Freud este contrazis, însă în niciun caz datorită rezultatelor obținute de Masters și Johnson. Nenumărate femei trăiesc senzația că au două feluri de orgasme, unul clitoridian și celălalt vaginal; nu au dificultăți în a le distinge unul de celălalt. Simplul motiv că modificările majore la nivel vaginal în momentul orgasmului nu sunt vizibile observatorilor externi nu înseamnă că acesta este absent. Se poate ca fiziologia sa — la fel ca în cazul durerii intense sau al pruritului, la nivel muscular sau dermic — să nu fie vizibilă

într-o manieră *evidentă*; sau poate că orgasmul vaginal necesită penetrarea peniană, adică actul sexual cu un bărbat important pentru femeia respectivă, și că nu poate fi produs în laborator; sau poate că se întâmplă atât de multe lucruri în vagin la momentul unui orgasm provocat de penetrare, încât imaginea este obturată. Rezultatele obținute de Masters și Johnson nu au contrazis faptul că există un orgasm simțit mai profund în corp comparativ cu orgasmul clitoridian. În consecință, argumentația lor nu suprimă teoria lui Freud. Însă există un argument care o face: există foarte multe femei feminine care nu au orgasm vaginal (111), la fel cum există foarte multe femei care au acest tip de orgasm cu toate că acestea, conform definiției pe care Freud a dat-o maturității, nu pot fi feminine: femei suferind de schizofrenie sau de nevroze de diferite tipuri și în diferite grade, sau chiar femei în mod evident masculine.

Însă aceasta este o discuție fără fundament științific, mascată de raționalizare pseudoștiințifică (106, 127). Oare cum ar putea cineva să dovedească faptul că un sex este superior celuilalt dacă nu definește pentru început categoriile pe care intenționează să le măsoare? Dacă superioritatea se măsoară în funcție de dimensiunile corpului, de dimensiunile falice, de aptitudinile pentru fotbal, de capacitățile de a fi un tată bun sau de producția seminală, atunci femeile sunt fără îndoială inferioare; diferențele pot fi măsurate. De asemenea, dacă superioritatea se măsoară în funcție de dimensiunile pieptului, de capacitatea de gestație, de longevitate, rezistență la boală, de maternaj sau de capacitatea ovulatorie, atunci femeile câștigă teren. Între aceste categorii se află nenumărate aptitudini în care nici femeile și nici bărbații nu excelează într-un mod inerent, cum ar fi țeserea, cultivarea orezului, rezolvarea problemelor în cercetarea din psihanaliză,

conducerea unei agenții de publicitate sau disensiunile. Apoi mai există acele lucruri care nu pot fi cântărite, precum: oare o femeie este superioară dacă poate să aibă orgasme nelimitate? Oare un bărbat este superior dacă este deplin satisfăcut după ce a avut un orgasm sau cinci? Aceste tipuri de absurditate, atât de intens dezbătute în ziua de azi, nu dovedesc nimic. În loc să predicăm superioritatea, am putea pur și simplu să încercăm să observăm dezvoltarea bărbaților și a femeilor, și a masculinității și feminității. Să încercăm să ne ușurăm de povara de a decide care sex este mai bun.

Teoria libidoului

Teoria libidoului este parte din teoria generală a lui Freud asupra pulsiunilor. Nu mă voi apleca aici asupra chestiunilor științifice și epistemologice abordate în ultimii ani asupra conceptului de pulsiune (sau tendință); în loc de aceasta, aș dori numai să abordez teoria libidoului, adică acea descriere a maturizării sexualității în calitate de mișcare și elaborare de-a lungul unor stadii, fiecare dintre aceste stadii concentrându-se asupra unei diferite părți a corpului. Simultan cu teoria relației de obiect și înglobată în descrierea complexului Oedip, Freud a sesizat o dezvoltare guvernată de un mecanism de sincronizare moștenit, prin intermediul căruia — pentru toți oamenii — „energia psihică“ tinde către o anumită parte a corpului și o „investește“ cu „libido“. (Nu dispun de timp — șaptezeci de ani nu au fost suficienți — pentru a discuta avantajele și dezavantajele conceptului de „energie psihică“ și nici nu voi aborda aici faptul că nici conceptul de „investiție, nici cel de „libido“ nu au fost vreodată definite în termeni științifici.)

Progresul inexorabil al dezvoltării libidinale demarează cu faza orală, când pulsiunile de autoconservare, de afecțiune și cele senzuale ale

bebelușului se concentrează asupra gurii și funcțiilor acesteia. Următoarea fază este cea anală, caracterizată de plăcerea de a expulza și reține fecalele (și urina). Urmează faza falică, moment în care băiețelul și fetița se concentrează asupra intenselor senzații peniene, respectiv clitoridiene și sesizează diferențele anatomice. Ultima fază libidinală este cea a maturității genitale, constând în gratificare genitală și iubire în cadrul unei relații heterosexuale, stadiu atins doar de acei indivizi mai norocoși care reușesc să treacă peste conflictul oedipian. Această teorie a libidoului, în calitate de fundament conceptual pentru întreaga psihologie umană, are un corolar important, și anume faptul că diferite tulburări emoționale derivă din două tipuri de perturbări care apar într-una din aceste faze libidinale: fixația cauzată de o gratificare excesivă pe parcursul fazei respective și regresia, cauzată de angoasă, de la o fază mai avansată la una mai timpurie. Această teorie este menționată acum doar pentru că Freud și-a fundamentat teoriile referitoare la formarea perversiunilor în special pe descrierea progresării din punct de vedere sexual de la o zonă la alta, descriere care se regăsește în teoria libidoului.

În ceea ce privește descrierile referitoare la dezvoltarea copilului, observațiile lui Freud asupra fazelor cărora le corespunde o zonă anatomică au fost confirmate, iar acest lucru este valabil în cazul tuturor copiilor care sunt normali din punct de vedere biologic. Cu toate acestea, nu au fost publicate studii care să confirme implicațiile care derivă din aceste observații. Nu s-a demonstrat deocamdată că orice categorie de nevroză, inclusiv perversiunea sau psihoza, ar fi cauzată de o perturbare a experiențelor senzoriale de la nivel bucal sau de la nivelul sistemelor urinar sau de defecație, sau de la nivel falic (a se vedea, de exemplu, 99, 11). (Totuși, există numeroase dovezi care atestă faptul că perturbarea *relațiilor de obiect*

pe parcursul acestor faze ar putea să dea naștere psihopatologiilor.) Teoria libidoului ca explicație pentru geneza nevrozelor a părut îndeajuns de stranie încât să nu conducă spre încercări serioase de a o testa prin metode științifice.

O parte ciudată din teoria libidoului este reprezentată de concepția potrivit căreia libidoul este o energie cantitativă, care poate circula sau care poate fi blocată, și că funcția „aparatului psihic“ este de a reduce „tensiunea pulsională“ — neplăcerea — care derivă dintr-o astfel de blocare. Într-adevăr, oamenii găsesc de regulă plăcere în reducerea tensiunii, cum ar fi somnul, hrana, actul sexual, excreția, descărcările emoționale, scărpinatul și așa mai departe. Însă este aceasta un efect al presupusului libido? Dat fiind că este un construct neurofiziologic, teoria libidoului ar putea fi discutată în contextul unui model neurofiziologic. Așa cum se dovedește, libidoul este la fel de dificil de înțeles ca și anecdotele din timpuri apuse. Mai degrabă se pare că mamiferele (113), inclusiv omul (66), ar avea un centru cerebral determinat cu precizie, ce produce experiența subiectivă denumită plăcere. Din punct de vedere experimental, aceasta nu se reduce, ca și când ar seca. Ea poate fi activată sau dezactivată la nesfârșit, așa încât un animal poate să trăiască experiența aceluiași grad de plăcere intensă chiar și de mii de ori într-o oră (113). Nici cea mai simplistă definiție a plăcerii în ziua de azi nu seamănă cu acest model hidraulic al circulației unei substanțe sau energii; necesarul energetic pentru un mecanism de activare/dezactivare în sistemul nervos central este neînsemnat.

Conflictul

Există două tipuri de situație dureroasă care pot influența dezvoltarea personalității și, în consecință, dezvoltarea sexuală. În primul rând, există traumele (acute, cronice sau cumulative),

acele șocuri severe trăite de copilul mic din cauza unor situații care nu sunt simțite ca avându-și originea în propriul psihic. Aceste situații pot fi senzații interne neplăcute, precum foamea, durerea, dispneea, sau pot fi lupte externe împotriva obiectelor separate de propriul corp, obiecte care frustrează sau care traumatizează — obiecte neanimate cu intermitență, și persoane importante, în permanență, în special mama la început. Însă nu toate traumele sunt generatoare de conflict; cea de-a doua categorie de situație dureroasă, și anume conflictul, presupune o luptă internă pentru *a alege* între posibilități. Astfel, în cazul în care un copil mic manifestă un puternic impuls senzual care îi este interzis de către părinte, acest lucru nu va cauza un conflict *intra*psihic, chiar dacă acel copil ar putea să-și modifice comportamentul în exterior atunci când părintele îl pedepsește. În copilăria mai mare totuși, în cazul în care sistemul de valori al părinților a fost învățat și acceptat (internalizat) de către copil, în interiorul psihicului va fi prezent un set de poziții morale preluate de la părinți, la care se adaugă o tehnică internă de autopedepsire care are la bază sentimentul de vinovăție. Acest lucru exemplifică așadar conflictul intrapsihic: o parte din sine amenințând sau pedepsind cealaltă parte, frustrând tendința celeilalte de a obține o gratificare.

Trauma sau frustrarea ar putea să cauzeze mai degrabă reacție (schimbare) decât conflict. De exemplu, foarte timpuriu în dezvoltarea infantilă un stimul poate să genereze schimbare în absența conflictului, prin intermediul unui proces etologic precum întipărirea, prin condiționare clasică sau prin condiționare operantă. (Acestea participă la crearea unor comportamente nonconflictuale, precum moduri de vorbire sau preferințe referitoare la jucării, îmbrăcăminte sau hrană.) Pentru Freud, trauma determină pervertirea dezvoltării sexuale doar din momentul în care

aceasta cauzează un conflict; conflictul reprezintă conștientizarea nevoii de a alege între alternative și necesită un grad de dezvoltare îndeajuns de avansat, încât memoria, judecata și probabil fantasma să înceapă să influențeze comportamentul. Freud pare să nu lase loc pentru ideea unei deviații sexuale care nu este în același timp o perversiune, adică realizarea în mod obișnuit a unui act erotic anormal ce nu este produsul unui conflict: „Astfel trebuie să vedem în fiecare deviație stabilă de la viața sexuală normală o parte de inhibiție în dezvoltare și de infantilism“ (24, 119). Pentru el, toate anomaliile sexuale sunt rezultatul unor fixații și traume la diferite stadii ale dezvoltării libidinale a copilului, unde amenințările și pedepsele privind dorința față de părinți — conflictul oedipian — sunt factori decisivi.

Teoria lui Freud referitoare la cauzele perversiunii (ca și ale sexualității în general) este o combinație între cele cinci categorii pe care le-am abordat anterior: bisexualitatea, complexul Oedip, primatul penisului, teoria libidoului și conflictul. Admițând în mod variabil influențele constituționale puternice, precum tendințele bisexuale moștenite sau o capacitate constituțională neobișnuită pentru senzații plăcute într-o zonă negenitală a corpului, Freud considera, înainte de toate, că ceea ce transformă sexualitatea normală în perversiune este conflictul infantil — angoasa de castrare, conflictele preoedipiene și oedipiene, teama de heterosexualitate. Spus foarte pe scurt, Freud credea că perversiunea masculină este cauzată de frica băiețelului că dorința pe care o simte față de mamă ar putea să-l determine pe tată să-i taie prețuitul penis, ceea ce l-ar transforma în ceva similar unei fetițe: inferior din punct de vedere anatomic și psihic, din cauza castrării. În cazul fetiței, perversiunea este privită ca rezultând din faptul că este deja castrată; ea trebuie să nege această realitate prin exagerarea semnificației

clitorisului; acest lucru o împiedică să-și deplaseze sexualitatea către vaginul mai feminin sau o determină să refuze să se îndrepte către tată — către heterosexualitate. Dacă nu se îndreaptă către tată ca nou obiect al iubirii (și nu renunță la mamă), fetița nu reușește să intre în conflictul oedipian în calitate de persoană feminină care dorește să se întregească prin intermediul unui bebeluș. Perversiunea poate să indice un eșec în oricare dintre etapele procesului dezvoltării oedipiene la băieței și la fetițe. (Suplimentar față de această teorie oedipală [interpersonală], Freud a simțit că elementele specifice ale actelor perverse reprezintă rezultatul fixației libidinale. Prin aceasta, el se referea la faptul că, atunci când dezvoltarea ulterioară a copilului este blocată de angoasa de castrare, băiețelul sau fetița ar putea să se retragă înspre tipuri de gratificare timpurii. În cazul în care, indiferent de motiv, gura, anusul sau vezica urinară, uretra, pielea sau oricare parte a corpului au reprezentat anterior un punct central al excitației libidinale intense, atunci copilul ar putea să regreseze la această „poziție“ mai sigură și mai satisfăcătoare atunci când se confruntă cu angoase puternice. Acest lucru a explicat, de exemplu, actul sexual anal în cazul homosexualității masculine sau actul sexual oral în cazul homosexualității masculine sau feminine.)

În lumea animală nu putem observa aproape niciodată deviații sexuale care conduc spre atingerea orgasmului (cu excepția acelor situații în care animalele respective sunt manipulate de forțe nenaturale, cum ar fi experimentele sau captivitatea). Pe de altă parte, astfel de nevoi au un caracter ubicuitar în cazul speciei umane; devianța erotică este la fel de umană cum sunt și crima, umorul, fantasma, sporturile de competiție, arta sau gătitul. Această observație este atât de evidentă, încât ne-am putea întreba care este motivul pentru care nu a avut puterea să

alimenteze ipotezele celor care cercetează în ziua de azi sexualitatea. *Începând cu Freud, aproape toate studiile importante asupra comportamentului sexual uman au încercat să demonstreze faptul că o persoană nu-și creează propria devianță, ci mai degrabă îi este impusă* — de gene, de hormoni, de circuitele electrice cerebrale, prin întipărire, prin condiționare, de statistici. Cât de mult ne-a tulburat teoria lui Freud! Nici astăzi nu suportăm „acuzația“ lui că suntem oameni.

Ar vrea cineva, dacă se poate, să explice pedofilia în termeni „genetici“? Sau ar putea să explice alegerea încălțămintei ca obiect fetiș în termenii unui rezultat al unui mecanism cerebral perpetuat pe parcursul dezvoltării evoluționiste? Sau expunerea în public a penisului ca reprezentând un deficit hormonal? Sau nevoia de a viola femei în vârstă ca fiind un efect al condiționării? Sau necrofilia ca reprezentând un simplu rezultat statistic la capetele unei curbe gaussiene?

Noile cercetări, întreprinse în laboratoare de fiziologie și de chimie, prin experimente pe oameni sau pe animale vii și având în vedere observarea fenomenelor naturale, par să se concentreze în mod unanim asupra anulării teoriei conflictului; niciun alt aspect al sistemului freudian nu a creat o astfel de rezistență, probabil din motivul că Freud considera că perversiunea are la bază o *motivație* — cu alte cuvinte, că persoana în cauză se simte în adâncul sufletului ei responsabilă pentru perversiunea sa. Freud considera că actul sexual este rezultatul deosebitei capacități umane de a alege și că, în consecință, are o calitate morală (chiar dacă responsabilitatea persoanei este diminuată, din moment ce alegerea este inconștientă și a fost făcută din cauza unor circumstanțe amenințătoare nedorite din copilărie). Cu toate acestea, cercetătorii moderni neagă faptul că un rol important este jucat de conflictul

intrapsihic sau că fantasma provoacă și perpetuează activitatea caracterizată de anomalie. Cu alte cuvinte, acești critici afirmă că ea nu are o motivație psihică. În mod straniu, cercetările lor pot fi aplicate și comportamentului nedeviant, întrucât logica lor spune că *niciun* comportament sexual *nu* are o motivație psihică. Atunci când se află în laborator sau la birou, astfel de cercetători sunt convinși de acest lucru. Oare păstrează această convingere atunci când sunt în pat?

Atacul asupra teoriei conflictului a luat patru forme. Prima spune că anomaliile la oameni se datorează pur și simplu mecanismelor fiziologice — fie disfuncțiilor organice, fie fiziologiei normale moștenite, care pur și simplu dă naștere unor variații comportamentale similare celor observate la animalele inferioare și care se nasc din aceleași mecanisme cerebrale și hormonale. Cea de-a doua explicație — teoria învățării — pune un accent asupra faptului că deviația este impusă de o forță exterioară, precum condiționarea, și că, prin urmare, nu este o chestiune de alegere și nu își are originea în fantasmă. Cea de-a treia este statistică: reprezentând comportamentul sexual pe o curbă a lui Gauss, variațiile nu sunt anormale, ci doar nestandard. Iar ultima spune că, dacă într-o cultură o anomalie este desemnată ca fiind patologică, atunci singura patologică ar fi condamnarea socială, și nu comportamentul: cu alte cuvinte, societatea este bolnavă, și nu individul.

Genetică și constituție

Cele ce urmează sunt tipuri de studii care încearcă să demonstreze că anomaliile sexuale sunt induse de forțe fizice, și nu psihice.

S-au întreprins numeroase studii bune asupra animalelor (rezumate în 37 și 140), dat fiind că în momentul acesta există tehnici care să acționeze asupra unor porțiuni mari ale creierului, prin

stimulare electrică sau chimică sau prin ablație, sau prin privarea de somn REM. Aceste experimente creează perturbări în tiparele sexuale normale ale animalelor, sau comportament sexual nediscriminant, lucru care presupune probabilitatea ca animalul respectiv să nu dea importanță sexului obiectului atenției sale sau uneori nici chiar speciei căreia acesta îi aparține. Apoi există acele experimente în cadrul cărora o mică stimulare electrică sau hormonală a unei porțiuni infime și clar delimitate a creierului poate să modifice funcția sexuală (104). Însă vechea noastră problemă persistă: cum se corelează *aceste* substraturi nervoase la animale cu comportamentul *acelui* bărbat care cumpără fotografii cu femei în lanțuri? Cum se face că *acea* femeie, care a fost o fetiță feminină până la vârsta de șase ani, a devenit atât de masculină la maturitate?

În mod evident, până în acest moment nu s-au întreprins studii similare asupra oamenilor, cu toate că știm că prin manipularea cerebrală comportamentul sexual poate fi modificat (66). Am menționat deja un studiu despre tratarea homosexualității masculine prin neurochirurgie (122). Au fost raportate deja tratarea homosexualității masculine (85) și un tratament al hipersexualității (12) prin administrarea de hormoni antiandrogeni. Câteva studii au încercat să indice rolul lobilor temporali în comportamentul fetișist, și în special în travestism, însă acestea fie au fost cazuri singulare, fie au avut un eșantion prea mic (rezumate în Blumer, 5), fie nu au avut un grup de control (151), fie au fost simple ruminații asupra cercetărilor (16). Toate acestea indică faptul că unele cazuri rare ar putea fi asociate cu o perturbare a funcționalității în lobul temporal, însă nu încurajează convingerea că o astfel de perturbare cerebrală ar putea să stea la baza tuturor comportamentelor de acest tip (145).

(De ce oare nu există studii asupra unei populații feminine care să prezinte aceste afecțiuni?)

În ceea ce privește acele afirmații conform cărora structura constituțională ar putea să predispună unele persoane la o anumită deviantă particulară, până în acest moment nu există dovezi acceptabile, exceptând unele situații extrem de rare (108, 137). Niciun studiu serios nu a reușit să demonstreze tendința familială la perversiune, exceptând poate homosexualitatea. Ideea general susținută la începutul secolului al XX-lea conform căreia perversiunea este rezultatul unei „degenerări", adică al unei inferiorități fizice neclare, nu a fost niciodată sprijinită de dovezi. Însă niciun studiu — și acestea sunt foarte puține — care a încercat să demonstreze importanța factorilor genetici în homosexualitate (72, 128) nu a reușit să supraviețuiască până în acest moment atacurilor criticilor (treceri în revistă ale literaturii în 73, 101, 115). Chiar și observațiile lui Money asupra androgenizării fetușilor feminini arată că aceste fetițe dezvoltă un caracter masculin nepronunțat; ele sunt, fără îndoială, heterosexuale (108).

Este prea devreme să spunem dacă aceste studii genetice și asupra funcțiilor cerebrale susțin teoria psihanalitică (cu toate că în urma lor vor rezulta tratamente ce vor face ca terapia psihanalitică să fie perimată în cazul unor tulburări sexuale). Trebuie să fim mereu atenți (așa cum eu nu prea am fost atunci când am făcut speculații legate de semnificația unui centru al plăcerii situat în sistemul nervos central) să nu echivalăm descoperirea unor mecanisme mezencefalice cu descoperirea cauzelor comportamentului uman integrat, motivat. Substraturile limbice ale comportamentului oral și genital se află foarte aproape unul de celălalt; câte persoane se gândesc în mod serios că acesta este motivul pentru care omul a inventat felația? Sau, în cazul unei

persoane având laba piciorului drept obiect fetiș, oare centrul cerebral responsabil de laba piciorului se află în apropierea celui genital? Sau masturbarea se datorează activării unui centru al masturbării situat la nivelul hipotalamusului? Cred că unele dintre teoriile moderne au fost inventate de un calculator. Va fi nevoie de cel puțin câteva generații pentru studii asupra cortexului, pentru a afla mai multe lucruri despre gândire, dorință și comportament; acest tip de cortex nu există la alte specii.

Probabil că cea mai mare provocare recentă o reprezintă acele studii (menționate anterior, când am abordat subiectul bisexualității) care arată că, dacă un bărbat este mai homosexual și mai exclusiv în alegerea lui, atunci nivelurile sale de testosteron sunt mai scăzute și spermatogeneza este mai deficitară. În cazul în care aceste descoperiri vor fi confirmate, se va reduce importanța teoriei conform căreia cauza o reprezintă perturbările în relația băiatului cu mama și cu tatăl lui. Va trebui să așteptăm studii suplimentare care să ia în considerare influențe nespecifice precum stresul, variațiile normale ale calității și cantității lichidului seminal, consumul de droguri (marijuana poate să scadă nivelul de testosteron plasmatic) și așa mai departe (20, 84). Rapoartele care infirmă astfel de rezultate le depășesc pe cele anterioare (10, 15, 117, 149).

Teoria învățării

Teoreticienii învățării reprezintă cel de-al doilea grup ale cărui studii se opun ideii că există anomalii sexuale care servesc drept formațiuni de compromis pentru a menține plăcerea sexuală într-o situație marcată de angoasă și conflict. Se pare că nu există o teorie a învățării care să încerce, la fel ca psihanaliza, să explice dezvoltarea comportamentului erotic la oameni — comportament care duce fie către

heterosexualitatea „normală“, fie către anomalii. Cu toate acestea, există studii care sugerează că pot exista origini ale comportamentului sexual care nu reprezintă rezultatul conflictului intrapsihic.

Indiferent de specie, procedura de întipărire în perioada critică, la nou-născuți, poate să determine atașamentul față de un obiect neanimat, de un animal sau chiar de un bărbat, într-un moment în care în mod normal nou-născutul s-ar atașa de mamă. La maturitate, alegerea partenerului pentru împerechere poate fi în funcție de obiectul întipărit (87). Deși conceptualizările care stau la baza acestor observații au fost extinse pentru a explica și comportamentul bebelușului (8, 50, 133), până în acest moment nu există date care să le confirme.

A fost cercetată, de asemenea, contribuția condiționării clasice la dezvoltarea comportamentului sexual. Pe scurt, se poate spune că, la animale, aproape totul este posibil în condiții de laborator: prin tehnici de condiționare, un animal poate fi dresat să manifeste excitație sexuală față de obiecte care nu ar putea provoca așa ceva într-un cadru natural; chiar și stilurile de gratificare, precum masturbarea, pot fi produse într-un mod artificial. Însă nu se cunoaște felul sau probabilitatea ca aceste descoperiri să fie corelate cu dezvoltarea sexualității la animalele aflate în libertate.

A fost cercetat și rolul relațiilor „interpersonale“ în dezvoltarea sexualității la animale. De exemplu, suprapopularea a determinat efecte anormale la animale, precum modificarea alegerii de obiect sau a stilului, sau a capacității de realizare a actului sexual (40). Experimentele pe maimuțe crescute de mame neobișnuite (incluzând mame inanimate) au dus la perturbări profunde ale capacității de socializare și de manifestare a comportamentului de reproducere (64). De asemenea, au apărut deficiențe ale aptitudinilor sexuale în situațiile în care maimuțele au fost private în primii ani de

viață de relații cu specimene de aceeași vârstă (63). Aceste studii par să justifice accentul pe care analiștii îl pun asupra influenței relațiilor interpersonale din perioada timpurie, asupra sexualității de la maturitate.

Entuziasmul meu față de numeroasele studii excelente asupra animalelor scade atunci când autorul, descoperind că un experiment produce anomalii, nu mai rezistă tentației de a face o extrapolare directă la comportamentul uman; acești autori sugerează chiar modificări în comportamentul de creștere a copilului sau în funcționarea unor întregi societăți, plecând de la studii, să spunem, asupra șoarecilor.

Experimentele realizate asupra oamenilor de condiționare a comportamentului sexual sunt rare. Într-unul dintre aceste studii, prin asocierea imaginilor erotice cu încălțămintea, a fost provocat un comportament fetișist moderat, ușor de neutralizat (118). Întăririle pozitive și negative ale unui comportament în cadrul unei culturi pot să explice parțial modificările în stilul sexual de la o generație la alta (de exemplu, manierele femeilor).

Teoreticienii învățării sociale subliniază efectele modelării — prin recompensă și pedeapsă — asupra creării personalității (2, 126), precum și efectele imitației și ale identificării. La fel au procedat și Freud și alți analiști când au abordat dezvoltarea Eului și a Supraeului (21, 31, 65, 94) sau a nucleului identității de gen. Există studii asupra identificării în care unii psihanaliști și teoreticieni ai învățării au perspective similare. Aceste studii arată faptul că un copil mic, petrecând un timp semnificativ în relație apropiată și afectuoasă cu un părinte, ar putea să preia atributele de gen ale acelui părinte. Astfel, un băiat care este prea apropiat de mama lui ar putea să se feminizeze, dar să fie masculin în prezența tatălui; acest lucru este valabil și în cazul fetelor (137, 4). Însă analiștii se află în dezacord cu majoritatea

teoreticienilor învățării sub aspectul dezvoltării personalității sub influența conflictului intrapsihic, legat atât de chestiuni de iubire, cât și sexuale.

„Taxonomia“

Cea de-a treia poziție critică este din domeniul statisticii sau, cum a sugerat Kinsey, este una „taxonomică“. (A fost ales acest cuvânt datorită sensurilor sale de obiectivitate, de caracter natural și de absență a judecăților morale; „standard“ sună mai bine decât „normal“). Presupune poziția naturalistului care observă oamenii la fel cum observă și alte specii animale. În mâinile lui Kinsey termenul a devenit un instrument de cercetare puternic, deși în același timp la fel de puternic ca un ciocan al judecății moralei sociale, din moment ce în această manieră șireată Kinsey a produs o judecată atunci când a spus că nu trebuie să fim judicativi.

Nici rezultatele sale (77, 78) și nici excelentele studii de sociologie subsecvente (precum cele întreprinse de colaboratorii lui Kinsey [41]) nu au zdruncinat teoria analitică; acestea demonstrează ceea ce analiștii știau de multă vreme — și anume faptul că există mai multă variabilitate în comportamentul sexual decât s-a crezut. Provocările impuse de Kinsey nu rezidă în rezultatele cercetărilor lui, ci în poziția pe care a luat-o înainte să înceapă orice fel de studiu — faptul că viața internă nu este semnificativă pentru astfel de cercetări psihologice: observatorul va cunoaște suficient în momentul în care va fi finalizat calculele. Sub acest aspect Kinsey este un aliat al behavioriștilor.

Relativitatea culturală

Ce-a de-a patra poziție critică este o extensie a celei de-a treia și are caracterul unei pledoarii. În acest caz, autorul utilizează studiile altor cercetători pentru a-și susține poziția față de

libertatea sexuală. Acesta este în special cazul activiștilor care se aliază pentru a reduce culpa și stigmatul social care li se impun în mod tradițional. Un exemplu este cel al homosexualilor, care se sprijină pe cele trei tipuri de argumentație prezentate mai sus pentru a nega acuzele de anormalitate sau de boală; în primul rând, starea lor este des întâlnită și la animalele inferioare, este moștenită, este indusă hormonal sau în orice altă manieră fiziologică; sau reprezintă rezultatul condiționării în copilărie sau în adolescență; sau este anormală doar din punct de vedere statistic. Un aspect esențial al acestor atitudini defensive constă în temperarea sentimentului de vinovăție: din moment ce nu persoana în cauză a ales acea stare de fapt, atunci nu este responsabilă de ea și, în plus, starea respectivă nu este rușinoasă.

Asistăm la o polemică semnificativă în ziua de azi (3, 51, 68, 100, 131) legată de probabilitatea ca un comportament deviant să fie pervers (adică dezgustător, bolnav) sau doar diferit (nestandard din punct de vedere statistic); cuvintele-cheie sunt „normal“ și „sănătos“. Aceste argumente au fost însă neinspirate, întrucât părțile, fiecare având Știința de partea sa, au ignorat ce anume înțelege oponentul său prin „normal“ sau „sănătos“. Un grup afirmă că persoana perversă este anormală din motiv că originea comportamentului deviant poate fi regăsită în traumele și conflictele din copilărie și că în prezent maschează (sau sunt incapabile să mascheze) o psihopatologie gravă. Celălalt grup susține că deviant nu înseamnă anormal, întrucât persoana își poate gestiona traiul, în afara preferințelor sale personale, într-o manieră care nu este mai neobișnuită decât cea a heterosexualilor care, în orice caz, nu se disting prin nimic atunci când luăm în calcul starea lor de bine sau creativitatea.

Sunt de acord cu ambele părți — și cu niciuna. Multe deviații sunt perversiuni în sensul în care

apar ca soluție la conflicte și astfel alimentează povara vinovăției și o senzație de risc. Pe de altă parte, nu cred că aceste dinamici îi paralizează pe cei care le trăiesc mai mult decât o fac tipurile de rezolvare a conflictului care dau naștere comportamentului standard (heterosexual). (Acest lucru este din ce în ce mai puțin valabil cu cât deviația este mai bizară.) Se poate să nu soluționăm aceste chestiuni morale, care au aparența unora științifice, cu ușurința la care speră fiecare dintre părți.

În concluzie (și menționez că mai degrabă am reflectat asupra impactului noilor studii decât să le expun pe larg, așa încât orice concluzii sunt simple opinii), consider că impactul măsurabil al acestor cercetări asupra teoriei psihanalitice a fost unul minor. În primul rând, teoria a fost proiectată de o asemenea manieră, încât cea mai mare parte din ea nu poate fi formulată în ipoteze care să poată fi testate prin metode științifice curente. În al doilea rând, psihanaliza are în vedere omul, însă noile studii nu dispun încă de tehnici prin care să-și atingă scopul primordial, adesea neexprimat: și anume, să arate felul în care rezultatele oricărui experiment pe animale sau pe o parte izolată a fiziologiei sau funcției psihice a subiectului uman se corelează cu comportamentul sexual al omului ca persoană, și nu ca subiect de laborator. Cu toate acestea, dacă impactul măsurabil asupra teoriei a fost unul minor, impactul asupra analiștilor ar putea să fie unul considerabil. Mulți dintre aceștia îi urmăresc îndeaproape pe cercetători, iar în scrierile și conversațiile analiștilor se resimte un disconfort privind limitarea la pozițiile teoretice reunite mai mult prin tradiție decât prin date concrete.

Ca în multe alte arii ale cercetării în psihiatrie, noile tehnici au condus către o creștere a interesului pentru studiile asupra mecanismelor neurofiziologice (inclusiv chimice) implicate în

multe aspecte ale comportamentului sexual. Împreună cu acest entuziasm cauzat de experimentele de bună calitate, se manifestă un interes extrem de scăzut pentru investigarea sexualității umane prin metodologii clinice, în special prin colectarea de date în mediul suportiv al tratamentului adecvat. Sunt de părere că nu poate rezulta nimic rău din activitatea de laborator intensă și că nu poate rezulta nimic bun din ignorarea studiilor de caz singulare, abordate în profunzime.

Ar fi bine dacă am putea să inversăm convingerea conform căreia metodologia clinică este fie nesigură (lucru de care unii cercetători de laborator sunt convinși), fie și-a dus menirea la bun sfârșit (așa cum au tendința să simtă unii psihanaliști). Astăzi, după mulți ani de la activitatea unor observatori precum Freud, Krafft-Ebing sau Havelock Ellis, încă mai avem nevoie de observațiile naturaliste asupra comportamentului sexual, normal sau anormal. Activitatea lui Masters și Johnson ne-a convins de acest lucru. Însă în acest moment nu mă refer doar la observarea reacției fiziologice brute — ceea ce urmăresc ei —, ci și la colectarea descrierilor subiective exacte ale experienței sexuale, ale fantasmelor care o însoțesc și ale indiciilor privind procesele inconștiente și influențele din copilărie pe care le poate strânge metoda psihanalitică.

Și ar putea să existe multe beneficii suplimentare în cazul în care revitalizăm cercetarea clinică asupra comportamentului sexual. De exemplu, din această arie neglijată pot să ia naștere revelații deosebite privind cauzele violenței — cercetarea acesteia fiind în ziua de azi prețuită mai mult pentru volumul său decât pentru descoperirile făcute. Nu este nicio coincidență în faptul că persoanele care manifestă o agresivitate violentă au de regulă porniri sexuale bizare, precum și conflicte severe referitoare la

masculinitate și feminitate. Și încă o arie pentru care studiile asupra sexualității ar putea să aducă o clarificare: unele probleme legale și morale care depind de chestiuni legate de responsabilitate și normalitate ar putea să dispară sub presiunea faptelor.

Probabil că grupul care poate să ne ofere cel mai mult, întrucât ne-a oferit cel mai puțin până în acest moment (cu câteva excepții notabile, precum LaBarre), este cel al antropologilor. Acceptarea unor materiale vagi, neverificate, precum și eșecul lor de a dezvolta o metodă pentru a obține informații detaliate și precise asupra unui subiect atât de intim precum dorința sexuală ne-a invalidat înțelegerea sexualității umane. Nu ne putem descurca fără studiile transculturale, însă nici nu ne permitem rapoarte superficiale și dogmatice, de felul celor pe care prea adesea acest grup ni le-a oferit. Fără îndoială, analiștii au nevoie de rezultatele lor, pentru a ne împiedica să generalizăm prea rapid, plecând de la un singur pacient — un membru al culturii noastre — până la umanitate în întregime.

Și, în final, este esențial să ne amintim că încă știm foarte puțin despre mecanismele sau cauzele comportamentului sexual uman, standard sau variant, normal sau anormal. Încă știm prea puțin despre ceea ce afectează evoluția sexualității, ulterior inputurilor esențiale ale eredității, constituției și mediului timpuriu. Știm prea puțin chiar și referitor la ceea ce fac oamenii, la ceea ce ei cred că fac, la ce se gândesc atunci când fac lucruri sau ceea ce ei cred despre ceea ce fac. Totuși, nu suntem excesiv de optimiști atunci când spunem că dezvoltăm acum pentru prima dată instrumente și idei care să ne permită să studiem temeinic aceste chestiuni.

[6] Freud utilizează termenul „bisexualitate“ în mai multe feluri, ignorând distincțiile, așa încât să atingă cel mai înalt nivel de abstractizare. Astfel, adesea nu știm cu certitudine dacă se referă la principiul primar al tuturor celulelor vii, o stare de fapt anatomică în embrion, plăcerea anală la copil, prietenia între persoane de același sex, homosexualitate manifestă sau un atribut universal al sexualității umane. El a simțit că toate acestea sunt aspecte ale aceluiași fenomen; eu nu sunt de aceeași părere.

[7] Număr periodic (sau număr atomic) — desemnează unele caracteristici structurale esențiale ale elementelor chimice. (**N.t.**)

[8] Sindromul Turner — anomalie genetică ce afectează populația feminină și care se manifestă prin lipsa dezvoltării caracterelor sexuale la pubertate. (**N.t.**)

[9] Sindromul de insensibilitate la androgen — tulburare a dezvoltării sexuale ce presupune o virilizare deficientă la persoanele XY. O persoană cu insensibilitate completă la androgen are un aspect fizic extern feminin și testicule necoborâte (feminizare testiculară). (**N.t**.)

[10] Hiperadrenalism — disfuncție a glandelor suprarenale. (**N.t.**)

[11] Hipogonadism — afecțiune caracterizată printr-o insuficiență a funcționării gonadelor (testiculele la bărbat, ovarele la femeie). (**N.t.**)

[12] Sindromul Klinefelter — tulburare genetică specifică sexului masculin, caracterizată prin prezența unuia sau mai multor cromozomi X în plus față de normal. (**N.t.**)

[13] Amorsare — fenomen cognitiv în cadrul căruia stimulul declanșează în prealabil anumite activități produse în mod normal de un al doilea stimul (cf. Marele Dicționar al psihologiei, București, Editura Trei 2006). (**N.t**.)

[14] Se pare că nimeni nu-și amintește că Freud a afirmat și aceste lucruri: „Clitorisul își păstrează deci, dacă va fi el însuși excitat în actul sexual în cele din urmă acceptat, rolul de a transmite mai departe această excitație părților femeiești învecinate, aproximativ similar modului în care o așchie de lemn rășinos poate servi la aprinderea unui lemn de foc mai dur“ (34, p. 110).

CAPITOLUL 3

Anomaliile sexuale: deviații care nu sunt perversiuni

Odată ce am raportat noile cercetări la perspectivele psihanalitice, putem trece acum în revistă dovezile prezente referitoare la acea categorie de deviații care nu sunt perversiuni. Probabil că niște exemple vor face ca acest concept să fie utilizabil. Trăsătura definitorie a tuturor categoriilor din acest grup este aceea că, deși comportamentul sexual în discuție este considerat a depăși normele sociale, acel comportament nu este în principal rezultatul fantasmelor care sunt substitute ale ostilității.

Factori genetici și constituționali

Am menționat (în capitolul 2) faptul că în cazul ambelor sexe masculinitatea anatomică ia naștere doar ca urmare a unui aport de hormoni androgeni în perioada prenatală. Suplimentar, hormonii din această perioadă structurează creierul tuturor mamiferelor, inclusiv pe cel al oamenilor, în moduri care predetermină comportamentul sexual (atât cel care conduce către experiențele sexuale — adică utilizarea aparatelor de reproducere —, cât și cel legat de comportamentul nonerotic, nonreproductiv care pentru specia umană poartă numele de masculinitate și feminitate). Indiferent dacă organismul este masculin sau feminin din punct de vedere genetic, dacă hormonii androgeni nu sunt prezenți în perioarele prenatale corespunzătoare, comportamentul masculin nu va apărea. Aceasta a apărut drept regulă invariabilă în nenumărate experimente asupra animalelor inferioare și a fost confirmată — deși confirmarea

nu a fost categorică — de „experimente naturale“ asupra oamenilor.

Așadar, în astfel de cazuri, deviațiile comportamentului erotic sau de gen reprezintă rezultatul unei funcții cerebrale determinate în principal înainte de naștere. De exemplu, femeile diag-nosticate cu rezistență la androgeni[15] sunt bărbați din punct de vedere cromozomial, având testicule care produc testosteron la un nivel normal. Cu toate acestea, celulele lor nu pot reacționa la testosteron. Aspectul exterior al corpului lor este feminin (este vorba despre criptorhidie[16]) și sunt în mod invariabil femei heterosexuale și cu un comportament feminin (109). Bărbații cu sindrom Klinefelter (XXY), deși din punct de vedere anatomic au un aspect normal, manifestă în mod neașteptat o frecvență ridicată a tulburărilor de identitate de gen, de la homosexualitate și travestism până la inversare completă de gen, cu dorința unei operații chirurgicale de „schimbare a sexului“. Femeile care de altfel sunt normale din punct de vedere genetic și anatomic, dar care au fost masculinizate *in utero,* fie din cauza unor cantități excesive de androgeni produse de glandele lor suprarenale, fie din cauza tratamentului cu progesteron urmat de mamele lor pentru a preveni un avort spontan, au interese și un comportament mai masculin comparativ cu grupul de control. În consecință, acestea sunt exemple de anomalii ale comportamentului sexual, în care dinamica perversiunii, așa cum a fost definită anterior, nu reprezintă o cauză.

Tulburări postnatale ale funcțiilor cerebrale

Au fost raportate câteva cazuri în care comportamentul sexual deviant era cauzat de o boală cerebrală. Blumer (5) face o trecere în revistă a acestei literaturi insuficiente — câteva cazuri de fetișism și de travestism pentru care au

fost descoperite focare temporale anormale, uneori însoțite de simptome epileptice evidente; un caz în care „obiectul fetiș (un ac de siguranță) declanșa în mod invariabil crize epileptice de lob temporal. (…) În timpul stării postictale, pacientul se îmbrăca uneori cu hainele soției lui. La vârsta de 38 de ani, o lobectomie temporală stângă a ameliorat atât epilepsia, cât și fetișismul“; în cadrul unui alt studiu, dintr-un număr de 60 de indivizi suferind de epilepsie doi erau homosexuali, iar unul manifesta „un interes minim față de fete (…) și avea o erecție parțială atunci când purta scutecele surioarei lui“[17]. Walinder (151) trece în revistă alte studii asupra leziunilor cerebrale (în special legate de „travestism/transsexualitate“), incluzând un raport despre un caz în care „travestismul/ transsexualismul“ s-a manifestat pentru prima dată la bărbați cu modificări cerebrale cauzate de senilitate.

În cazul în care o deviație apare numai ca urmare a prezenței unei tulburări cerebrale și dispare odată cu tratarea leziunii în cauză, atunci nu are niciun sens să numim perversiuni astfel de manifestări, chiar dacă unii fac acest lucru atunci când încearcă să demonstreze că perversiunile se datorează disfuncțiilor cerebrale, și nu psihice (16).

Identitatea hermafrodită

De regulă, atunci când la naștere organele genitale ale unui bebeluș nu par a fi în mod neechivoc masculine sau feminine, părinții nu pot să-și accepte copilul ca fiind în mod clar de sex bărbătesc sau femeiesc; ei simt că acel copil este într-o oarecare măsură fie o combinație între masculin și feminin, fie nici masculin, nici feminin. Se dezvoltă astfel o identitate hermafrodită, copilul crezând despre el însuși că are un sex diferit de cele două cărora le aparțin toți

ceilalți (134). Este posibil ca aceste persoane să descopere ulterior că pot avea relații sexuale cu persoane de ambele sexe. Însă, încă o dată, forța motivatoare a deviației nu este cea discutată anterior în privința perversiunii, ci mai degrabă este rezultatul impulsurilor derivând din identitatea bisexuală; această identitate își are originea în faptul că părinții și-au învățat copilul că este hermafrodit, și nu în mecanismele defensive ale copilului împotriva pericolelor oedipiene și preoedipiene.

Transsexualitatea masculină

Forma extremă a feminității, în cazul bărbaților cu o anatomie intactă, este reprezentată de transsexualitate — o perturbare care se manifestă încă din primii ani de viață, atunci când băiețelul își dorește să fi fost fetiță sau chiar să-și schimbe sexul (lucru pe care încearcă să-l realizeze mai târziu în viață). Această stare rară — și doar această perturbare, care nu îi include pe majoritatea celor care solicită în ziua de azi „o schimbare de sex“ (139) — nu este rezultatul unei fantasme de reparație și răzbunare care durează de o viață, cum se întâmplă în cazul perversiunii; ea este, mai degrabă, rezultatul atitudinilor parentale, care creează o atmosferă netraumatică lipsită de orice fel de conflict, în care își are originea feminitatea. (Vom aborda în detaliu transsexualitatea în capitolul 8.)

Așadar, acesta este un alt caz în care forța care naște deviație comportamentală nu este fantasma care corectează un trecut traumatic, ci, mai simplu, una dintre modalitățile de organizare nedureroase, nepericuloase ale personalității subiectului de către dinamicile prezente în mod constant în cadrul familiei.

(Observație: Am abordat aici doar transsexualitatea masculină, deoarece cred că etiologia transsexualității feminine conține

elemente mai traumatice și că aceasta nu este doar o variație.)

Variații culturale

Formele pe care le iau masculinitatea și feminitatea în cadrul unei anumite culturi variază de la o epocă la alta (în momente de apogeu sau de la un an la altul), iar aceste forme pot să difere de la o cultură la alta. Nu ar fi un lucru înțelept ca un observator din afara culturii respective (separat fie de generații — chiar secole —, fie de distanță geografică) să decidă ce anume este o deviație, și cu atât mai puțin ce anume este perversiune. Ceea ce pare o deviație din punct de vedere transcultural ar putea să nu fie o deviație în interiorul unei anumite culturi. În același fel, stilurile actului erotic se pot schimba datorită contextelor istorice și sociale, iar din acest motiv trebuie să fim atenți să nu evaluăm perversiunea (sau lipsa ei) dintr-o perspectivă superficială.

Un bun exemplu — în special din motiv că este atât de des utilizat într-o manieră polemică în ziua de azi — este legat de chestiunea homosexualității în Grecia antică. Diverși comentatori au interpretat faptele în mod diferit. Opiniile variază de la convingerea că această homosexualitate nu era o perversiune deoarece era acceptată de întreaga cultură până la convingerea că întreaga cultură era pervertită. Versiunea cu care eu sunt de acord este cea a lui Vanggaard (150). El arată că la greci homosexualitatea le era permisă doar bărbaților din clasa superioară și că aceștia o acceptau ca fiind cea mai respectabilă formă de relație. Ea nu înlocuia heterosexualitatea. Funcția ei era de a transmite cele mai bune standarde etice ale societății. Un bărbat crea o legătură cu un băiat, îl învăța ce este onoarea, puterea, fidelitatea și altruismul; fiecare act sexual era o ofrandă — atât prin comportament, cât și literalmente prin spermă — de precepte și substanță a virilității. Efeminarea

nu juca niciun rol; erau considerați homosexuali — în accepțiunea contemporană a termenului — doar acei bărbați care nu puteau iubi decât bărbați. Atunci când tânărul care fusese onorat prin comportamentul erotic al partenerului său mai vârstnic ajungea la vârsta adolescenței, relația se încheia, normele cerând ca tânărul să nu mai întrețină relații homosexuale — cu excepția acelui moment în care urma să trateze un tânăr așa cum fusese el tratat. Homosexualitatea ca ritual nu înlocuia heterosexualitatea, ci mai degrabă numai capacitatea bărbatului de a respecta femeile de aceeași condiție socială.

Cu alte cuvinte, dinamica acestei forme de homosexualitate era diferită de standardul întâlnit astăzi. Ostilitatea manifestată de parteneri nu era o motivație dominantă (așa cum câteodată nu este cazul în cadrul relațiilor homosexuale din prezent, caracterizate prin tandrețe și respect reciproc).

Vanggaard descrie alte culturi în cadrul cărora o modalitate similară de transmitere a masculinității reprezintă scopul principal al homosexualității instituționalizate, lucru care este integrat în mod conștient în cutumele acelei culturi; acesta nu este cazul homosexualității masculine din societatea contemporană (cu toate că unele dintre aceste dinamici, de exemplu puterea primită prin încorporarea spermei, ar putea să se afle printre numeroasele forțe motivatoare).

Aceasta nu înseamnă că perversiunea nu s-ar putea ascunde în spatele normelor culturale; dacă ar exista undeva un obicei care să ceară ca toți bărbații să se îmbrace în veșminte femeiești pentru o slujbă religioasă, întotdeauna vor exista câțiva care iau parte la această ceremonie deoarece este excitantă din punct de vedere sexual, și nu pentru că este înălțătoare din punct de vedere religios. Însă regula va fi aceeași precum cea expusă mai sus: definiția perversiunii se construiește în baza

semnificației pe care actul respectiv o are pentru persoană.

Faute de mieux[18]

Atunci când persoana apelează la substitute în lipsa a ceea ce preferă de regulă ca obiect sexual, actul se înscrie în categoria deviațiilor, însă nu este unul pervers. Actul sexual cu animale este unul dintre exemple. Cu toate că în manuale este întotdeauna menționat ca fiind o perversiune, se poate ca de multe ori să nu fie așa. Cu excepția situațiilor în care persoana are un act sexual cu un animal deoarece preferă animalele, de multe ori se poate ca motivația să nu fie generată de o fantasmă, așa cum se întâmplă în perversiune. De exemplu, se presupune că ciobanii întrețin acte sexuale cu oile lor din lipsa unui obiect sexual mai potrivit, și nu din motiv că oile sunt obiectele lor sexuale preferate. (Singura excepție despre care știu apare într-un film al lui Woody Allen.) În cazul în care este valabilă această ultimă variantă, atunci trebuie să căutăm o dinamică mai complexă. În cazul pornografiei în care apar femei întreținând acte sexuale cu animale există șanse mai mari ca perversiunea (care nu este zoofilie) să-l caracterizeze de fapt pe bărbatul care cumpără acele fotografii; femeia căreia i se fac fotografiile ar putea să fie motivată de nevoi mai simple (bani) sau ar putea să fie o victimă (cu retard mintal sau psihotică) a fotografului.

Nu putem judeca în funcție de imaginea exterioară a actului, ci mai degrabă în funcție de ceea ce se întâmplă în mintea celui care realizează actul respectiv. Masturbarea este un exemplu. Fără îndoială, are un caracter normativ. Persoana recurge la masturbare în absența obiectelor preferate. Însă ar fi o eroare să generalizăm și să tragem concluzia că masturbarea nu este perversă. Cel mai adesea, chiar și atunci când masturbarea nu este *faute de mieux*, elementele pornografice

utilizate (fie pornografia publică, fie cea privată — adică reveria) vor fi perverse. În această situație, persoana apelează la fantezie deoarece aceasta satisface ceea ce nu poate fi satisfăcut într-un act sexual cu o altă persoană. În acest caz, masturbarea nu este doar un substitut, ci un act sexual realmente diferit, având propriile motivații și energii. Lucrurile stau într-o manieră similară și în ceea ce privește apelarea la prostituate. E probabil ca un bărbat să apeleze la prostituate atunci când nu se poate descurca mai bine: poate că lucrează în minele de aur din Yukon și singurele femei disponibile sunt târfele. Dar dacă este un agent de bursă în New York, care este potent doar în prezența femeilor decăzute din punct de vedere social?

În consecință, chestiunea legată de *faute de mieux* nu este întotdeauna clară. Adesea, chiar și în contextul absenței obiectului sexual dorit, fantasma utilizată arată că actul este o combinație între lipsa de ceva mai bun și oportunitatea de a folosi fantasma perversă, în reverie sau în pornografie.

Argumentul animal: o categorie presupusă

În încercarea de a diferenția anomaliile și variațiile sexuale de perversiuni, specialiștii în aria sexualității, aliați cu activiștii pentru drepturile sexuale, utilizează observațiile asupra comportamentului animal. Așa cum am văzut în capitolul 2, ipoteza este aceea că, deși putem regăsi nenumărate exemple de deviație sexuală la animale, acestea nu pot fi acuzate de comportament voit, persistent sau depravat. Există o legătură între oameni și alte animale în ceea ce privește asemănările privind structurile cerebrale, mecanismele fiziologice și comportamentul. În consecință, perversiunea nu există în noi, deoarece rădăcinile deviațiilor au un caracter filogenetic. Însă, atunci când un cercetător face ca un șoarece

mascul să încerce un act sexual cu un motan, administrându-i șoarecelui o substanță care afectează funcțiile cerebrale, nu se demonstrează nici faptul că șoarecii ca specie au o dorință inconștientă de a viola motanii și nici că strămoșii șoarecilor, într-un moment timpuriu al evoluției speciei, au fost ori homosexuali, ori predispuși la dorința sexuală față de pisici.

Cu toate acestea, sunt de acord cu cei care numesc variații aceste comportamente observate la animale. Însă în ceea ce privește chestiunea în ansamblu, nu sunt de acord cu ei. Eroarea de raționament survine doar atunci când se afirmă următoarele: deoarece animalele nu sunt perverse, deoarece există structuri cerebrale predispuse să declanșeze și să condiționeze orice fel de comportament, deoarece animalele pot fi forțate experimental și manipulate cerebral, prin utilizarea hormonilor, a substanțelor, a electricității sau a procedurilor chirurgicale, sau deoarece animalele pot fi condiționate experimental, atunci aceiași stimuli, întrucât ei operează uneori și la oameni, reprezintă *întocmai* cauzele deviațiilor care caracterizează specia noastră. Acesta este un argument slab.

Perversiunea este exclusiv umană.

---

[15] Sindromul Morris (sindromul de rezistență la androgen) — tulburare de dezvoltare sexuală, cu cauze genetice. (**N.t.**)

[16] Criptorhidie — absența, la naștere, a unuia sau a ambelor testicule din scrot. (**N.t.**)

[17] Din moment ce atât de puțini epileptici sunt homosexuali comparativ cu prevalența homosexualității în rândul populației generale, e posibil să ne putem pronunța, conform acestor statistici, în privința faptului că o afecțiune a lobilor temporali protejează împotriva deviației sexuale.

[18] Faute de mieux — în lipsă de ceva mai bun (în limba franceză în original). (**N.t.**)

CAPITOLUL 4

Perversiunile: deviații care nu sunt anomalii

În capitolul 2 am trecut în revistă argumentele pe care cercetătorii în aria sexualității le folosesc pentru a nega faptul că deviația se poate datora unei alegeri voite — adică morală. Putem continua această discuție făcând abstracție de studiile asupra animalelor, asupra creierului, asupra evoluției speciilor, de statistici sau eșantioane — toate acestea fiind importante, însă prezentând un pericol dacă persistăm asupra lor. Începând cu acest moment, voi pune accentul pe un anumit element — cunoscut, însă nesesizabil în mod direct — care reprezintă o provocare pentru astfel de cercetări: și anume *dorința*, în calitate de motivație primordială pentru comportament. Pentru un fiziolog, conștientizarea acestui „eu doresc“ ar putea să reprezinte o iluzie cu un substrat cerebral; pentru un behaviorist, acesta este o manifestare, un corelativ sau un rezultat, însă nu o cauză; pentru statistician, acesta reprezintă un efect superfluu într-o lume a cărei incertitudine este predeterminată de acel factor primordial, și anume curba lui Gauss: în absența presiunii impuse de „eu vreau“, acțiunile și pulsiunile se vor distribui în continuare de la probabilitate la improbabilitate. Însă, fără îndoială, aceia dintre noi care simt că aceste păreri sunt simpliste nu se simt mai ușurați odată cu recunoașterea faptului că dorința reprezintă adevărata cauză a comportamentului; nimeni nu a reușit să gestioneze dorința în condiții de laborator. Chiar și atunci când există disponibilitatea limbajului pentru a exprima sentimentele, tot nu putem

măsura ceva atât de complex, paradoxal, variabil și contradictoriu precum dorința, furia, invidia sau iubirea pentru o altă persoană. Este, prin urmare, și mai dificil să cunoaștem psihicul sau, mai bine spus, protopsihicul bebelușului preverbal, unul dintre obiectele necesare studiului perversiunii. Cercetători respectabili, care nu pot recurge decât la fragmente de metodologie experimentală atunci când studiază viața psihică, evită să studieze efectul dorinței asupra funcției sexuale, și în special originile dorinței în volbura primelor luni de viață. În cazuri extreme, unii chiar neagă existența dorinței.

Repet, dovada suplimentară care pune la îndoială concluziile cercetătorilor contemporani asupra sexualității (conform cărora oamenii nu-și aleg stilul sexual, ci acel comportament care le este impus) poate fi regăsită în studiul *fantasmei* — cea care poartă speranțe, vindecă trauma, protejează în fața realității, ascunde adevărul, fixează identitatea, readuce liniștea, alungă teama și tristețea, purifică sufletul. Și creează perversiunea. Încă de când Freud a arătat acest lucru, cunoaștem faptul că la oameni fantasma joacă un rol la fel de important în etiologia perversiunilor — și a excitației sexuale în general — ca și factorii fiziologici și de mediu pe care încercăm să îi înțelegem cu ajutorul cercetătorilor. Detaliile perversiunii — scenariul — sunt de neînțeles în privința originii și semnificației lor atunci când ignorăm procesul și funcția fantasmei. Putem studia toate celulele cerebrale și toate animalele din lume, și tot nu vom afla care este motivul pentru care un bărbat devine excitat atunci când poartă pantofii unei femei sau este în proximitatea unui cadavru, sau a persoanelor cu membre amputate, sau a copiilor, sau a unui penis. Mai mult, cred că, atunci când cineva examinează fantasma și nu ignoră niciun detaliu, va descoperi acolo rămășite bine fixate ale experiențelor

individului cu alte persoane care în lumea reală, în perioada copilăriei, au provocat reacția pe care o numim acum perversiune. Iar în centrul ei se află ostilitatea.

Atunci când recurgem la o definiție extinsă și utilizăm ostilitatea în calitate de criteriu, vom include comportamentul sexual în general — multe dintre formele acestuia fiind cu siguranță ubicuitare și prin urmare nici măcar nu reprezintă o deviație din punct de vedere statistic. Ostilitatea este adeseori facil de descoperit. În cazul anumitor perversiuni, ea este trăsătura centrală a conținutului manifest și marchează, chiar și pentru un observator neexperimentat, caracterul straniu al perturbării. Cu cât ostilitatea este mai flagrantă, cu atât este mai evident că avem de-a face cu perversiunea. Crima în calitate de excitant sexual, sau mutilarea, sau violul, sau sadismul însoțit de pedepse fizice precise precum biciuirea ori tăierea, sau jocurile care presupun punerea în lanțuri ori legarea, sau defecarea sau urinarea pe obiectul sexual — toate acestea poartă cu ele furia conștientă față de obiectul sexual, în care scopul principal al individului pervers este să fie superior obiectului său, să-l rănească, să triumfe asupra lui. La fel se întâmplă și în cazul tipurilor de sadism nonfizic, precum exhibiționismul, voaiorismul, scrisorile sau apelurile telefonice obscene, recurgerea la prostituate și alte forme de promiscuitate. Statistica, observațiile asupra animalelor și experimentele asupra creierului nu ne ajută să înțelegem motivele și modalitățile în care operează acești excitanți sexuali; însă pătrunderea în mintea unei alte persoane și căutarea naturii și a originii nevoii de a răni partenerul sunt posibile și spun foarte mult.

Putem aborda cel mai des întâlnită formă a acestor comportamente, și anume promiscuitatea, în cazul căreia putem observa cel mai redus grad de ostilitate; aceasta reprezintă totodată subiectul

cel mai dezbătut în ziua de azi de către cei care doresc să elibereze societatea argumentând că, dacă un comportament este ubicuu, atunci este normal. Raționamentul este următorul:

1. Majoritatea animalelor nu sunt monogame; omul este un animal.

2. Dorințe legate de promiscuitate pot fi regăsite la aproape toți oamenii, și în consecință sunt departe de a fi anormale din punct de vedere statistic.

3. Cei care neagă faptul că au astfel de dorințe și cei care sunt incapabili să le dea curs nu sunt superiori și fără păcat, așa cum susțin, ci încuiați și inhibați; idealurile epocii victoriene au rămas astfel fără acoperire.

4. În consecință, este recomandat ca oamenii să se bucure de trupurile lor într-un mod liber dacă doresc acest lucru, atâta timp cât nu le fac rău altora.

5. După ce se va fi întâmplat acest lucru, se va putea observa faptul că termenul „perversiune“ era de fapt doar o tehnică pe care o societate înfricoșată și inhibată o folosea pentru a-și proteja nevroza masivă.

Sunt de acord aproape în totalitate cu aceste argumente. În calitate de tehnică de acțiune socială este destul de bună, deoarece este, cred, aproape corectă, și un bun amestec de observații și concluzii rezonabile. Ne permite să tragem concluzia că promiscuitatea este plăcută, inofensivă, revigorantă, iluminatoare și eliberatoare pentru societate. Dar ar putea oare cineva să-și scurtcircuiteze senzația personală de păcat — chiar dacă este una nevrotică? Eroarea stă în faptul că argumentația nu ia în calcul ostilitatea. Putem să ne gândim, de exemplu, la Don Juan, acest model de promiscuitate, care își dezvăluie ura pentru femei într-o manieră atât de inocentă și de involuntară, în fața unui auditoriu de a cărui prezență are nevoie pentru a-i garanta performanța:

interesul său stă în seducție, și nu în iubire, precum și în a le povesti prietenilor cât de multe femei a cucerit și cât de mult acestea s-au înjosit, tânjind la pasiunea pe care el le-o trezea. Plăcerea și satisfacția lui nu proveneau din plăcerea senzuală a actului sexual sau a relației intime pe care o lega cu o altă persoană; de fapt, Don Juan manifesta un interes scăzut față de actul sexual, atenția lui îndreptându-se către depășirea rezistențelor impuse de o femeie aparent inaccesibilă. Nu este interesat de femeile ușor de cucerit. Nevoia lui frenetică și fără margini de a-și demonstra puterile — gratificarea derivând din numărul de cuceriri — arată că trupul lui servește mai degrabă puterii decât erotismului.

Așadar, nu trebuie să generalizăm atunci când observăm o persoană promiscuă și să tragem concluzia că este pur și simplu un suflet liber, manifestând exuberanța sexuală naturală și instinctuală a speciei umane, lucru pe care l-am fi făcut probabil cu toții dacă nu am fi fost subjugați de societate. Se poate ca lucrurile să stea într-adevăr așa, și probabil că acest lucru se va întâmpla cu timpul, în cazul în care societatea își modifică valorile; însă diferența o face semnificația pe care actul respectiv o are pentru noi, aceasta reprezentând de fapt criteriul în baza căruia stabilim dacă un act este pervers sau nu, și nu părțile anatomice folosite sau obiectul ales. (Promiscuitatea lipsită de ostilitate și care aduce plăcere este în mod regulat prezentă în cărți, filme sau piese de teatru, creând iluzia că aceasta nu este o raritate.)

Există apoi acele stiluri sexuale în care actorul pare să fie victima, și nu cel care acționează conform ostilității sale: cei care se strangulează sau se anesteziază pentru a putea atinge orgasmul, cei care au nevoie să fie legați cu sfoară sau în lanțuri, sau să poarte obiecte vestimentare foarte strâmte, cei care doresc să fie loviți sau tăiați, cei

care simt excitație sexuală atunci când partenerul defechează sau urinează pe ei, cei care își aleg în permanență parteneri care îi umilesc și îi abandonează. În aceste cazuri, actul pervers este mascat, păstrat în mod secret în fantasme în care victima este cea care realizează actul respectiv. Acești oameni trăiesc satisfacția încântătoare a martirului, cum ar fi „vor regreta atunci când nu voi mai fi“ sau „măcar Dumnezeu mă iubește“, sau „sunt un sfânt prin comparație cu cei care mă rănesc“ — toate acestea transformând victima torționarului fizic în învingătorul său psihologic; actul este realizat în fața unui public fantasmat a cărui funcție este de a recunoaște faptul că partenerul sadic este o brută. Suplimentar, în calitate de creator al reprezentației, masochistul nu este niciodată cu adevărat o victimă, întrucât nu renunță niciodată la control, iar în acest sens se cunoaște (preconștient sau conștient) faptul că întreg scenariul portretizează doar falsa suferință. Mă îndoiesc că masochiștii (în sensul strict al perversiunii sexuale) aleg sadici adevărați (în sensul strict al perversiunii sexuale) în calitate de parteneri sexuali. Aș crede că fiecare știe, la un nivel intuitiv, atunci când sesizează excitația celuilalt, că fantasmele partenerului său nu se potrivesc cu ale sale. Dacă partenerul unui individ sadic manifestă dorință sexuală, atunci sadicul va ști că partenerul nu este persoana umilită și suferindă din fantasmele sale, indiferent de numărul de lovituri de bici și de plânsete provocate. Acesta este un exemplu de contract masochist descris de Smirnoff (129).

În urmă cu mult timp, Freud (24) a menționat că sadismul și masochismul merg mână în mână. Și nenumărați oameni, de la analiști și pacienți până la partenerii de viață ai masochiștilor, au fost în centrul atenției sadismului din masochism (răzbunare și compensație). O pacientă se scuză, cu o voce tristă și stinsă, și apreciind infinita mea

bunătate: „Nu vă blamez pentru faptul că nu suportați urmele mele de transpirație pe canapeaua dumneavoastră“ (care, fiind din piele, poartă dovada suferinței ei). Fără îndoială, ceea ce ea spune sunt următoarele: „Bestie ce ești! Pretinzi că ești un analist — adică un doctor, un vindecător, că poți empatiza și înțelege, că ierți durerea naturală a umanității —, însă de fapt nu poți scăpa de trecutul tău: ești un *bărbat* și ești dezgustat de secrețiile murdare ale corpului meu de femeie“. Fantezia ei sexuală, din adolescență și până în momentul analizei masochismului său, era despre un director bărbat, glacial și sadic, care o forța să fie violată, cu o excitație nebună, de un armăsar dement, pe o scenă unde era privită de bărbați tăcuți, cu penisurile în erecție.

Și, în final, există perversiuni în care ostilitatea de orice fel pare să fie absentă — fetișismul. Acestea variază de la necrofilie (atunci când individul alege un cadavru al unei persoane pe care nu a ucis-o el) la utilizarea obiectelor neanimate (de cele mai multe ori, obiecte vestimentare a căror legătură cu un obiect uman a fost redusă la un statut simbolic), până la fetișismul ubicuu de a trata oamenii ca și cum ar fi doar organe (de exemplu, sâni sau penis) sau doar funcții (bătăuș, partidă, victimă, robot, sclav). Din moment ce ostilitatea pare adesea absentă, în special în cazul fetișismului clasic (caracterizat prin utilizarea de obiecte neanimate precum obiectele vestimentare), acestea trebuie să dovedească ipoteza prezenței ostilității într-o manieră mult mai convingătoare decât perversiunile sadice și masochiste, unde ostilitatea este vizibilă într-un mod atât de flagrant.

O privire mai atentă asupra fetișismului arată că dorința de a răni este silențioasă și ascunsă. Există posibilitatea unui răspuns atunci când se ridică întrebarea: „Unde există ostilitate în faptul că un obiect vestimentar poate provoca excitație cuiva?“ În capitolul următor vom aborda acel imens

mecanism de dezumanizare — pornografia — și vom examina un caz care prezintă explicit ipoteza mea legată de ostilitate. Acest pacient ne arată ura care se ascunde în spatele obiectului fetiș și, dincolo de aceasta (lucru care cred că este valabil pentru toate perversiunile), sursa furiei provocate de punerea pacientului într-o poziție de victimă în perioada copilăriei, de obicei de părinți sau înlocuitori ai acestora. Prin intermediul perversiunii, furia se transformă într-o victorie asupra celor care l-au adus în acea stare deplorabilă — dat fiind că, în perversiune, trauma se transformă în triumf.

Partea a II-a

Dinamica internă a perversiunii: traumă, ostilitate, risc și răzbunare

CAPITOLUL 5

Pornografie și perversiune

Dacă într-adevăr prezența fantasmei este cea care decide dacă un anumit act sexual este pervers sau nu, atunci pentru a înțelege perversiunea va trebui să privim mai în detaliu asupra a ceea ce gândește și simte un individ. Pornografia ne permite să facem acest lucru cu ușurință.

Pornografia este o reverie complexă în cadrul căreia actele, adesea însă nu în mod necesar manifest sexuale, sunt proiectate într-un material scris, imagistic sau auditiv, pentru a induce excitație genitală în cel care îl receptează. Nicio astfel de prezentare nu este pornografică până în momentul în care se adaugă fantasmele observatorului; nimic nu este pornografic în sine.

Mai jos poate fi observată imaginea de pe coperta unei broșuri pornografice, adică o publicație produsă de cineva care a gândit că există un public suficient de numeros pentru a face ca tipăritura respectivă să fie profitabilă. Broșura a fost cumpărată de un bărbat care știa că aceasta îl va excita sexual. Cei care privesc această imagine se pot împărți în două: cei care simt și cei care nu simt excitație sexuală. Cel de-al doilea grup, presupun, este de departe cel mai numeros. Cei mai mulți cititori nu vor putea să înțeleagă motivul pentru care imaginea și povestea ei provoacă excitație; nici măcar nu vor fi convinși că broșura ar putea naște așa ceva.

În cazul în care nu sunteți un travestit, ce anume vedeți în această imagine? Probabil că nu foarte mult: doar niște femei aparent afișând frumusețea feminină puternică și periculoasă, care hărțuiesc un bărbat umilit, ghemuit și lipsit de apărare, îmbrăcat în haine femeiești.

Toate compozițiile pornografice sunt create pentru o nevoie perversă specifică, punând cu precizie un accent asupra detaliilor; toate definesc o arie de excitație care nu va avea niciun efect asupra unei alte persoane. Astfel, de exemplu, un sadic va alege imagini reprezentând acte sadice, iar un fetișist transvestic va alege imagini reprezentând travestirea. Ca orice altă perversiune, pornografia este o chestiune de estetică: plăcerea unui om îl poate plictisi pe un altul. De asemenea,

ca orice altă perversiune, în centrul său se află un act fantasmat de răzbunare, conținând într-o manieră condensată întreaga istorie sexuală a subiectului — amintirile și fantasmele sale, traumele, frustrările și bucuriile. Întotdeauna există o victimă, indiferent de cât este aceasta de mascată: fără victimă nu există pornografie. Utilizarea unui astfel de material este un act de perversiune, având câteva componente. Cea mai evidentă componentă este voaiorismul. Cea de-a doua, ascunsă, este sadismul (cu excepția situației în care persoana prezintă sadism sexual manifest); cu toate acestea, sadismul poate fi demonstrat cu destul de multă ușurință. Cea de-a treia componentă, și mai ascunsă, este masochismul; masochismul este mai dificil de demonstrat, deoarece se ascunde în mecanismul de identificare cu victima prezentată în imagine.

Aceste trei componente sunt general valabile pentru cei care recurg la perversiune. Însă există o a patra componentă, asupra căreia vom stărui în acest capitol, care este specifică fiecărui amator de pornografie — propriul său stil pervers.

Pornografia este o încercare de compensație; crearea și utilizarea acesteia sunt acte ritualizate, iar abaterea de la o cale îngustă și predeterminată va rezulta în reducerea excitației sexuale. Funcția perversiunii este aceea de a menține potența. Istoria vieții sexuale reale — memoria inconștientă a evenimentelor din trecut — există în fanteziile conștiente exprimate în pornografie.

Dezvoltarea reveriei manifeste complexe expusă în pornografie este o cronică a fantasmelor, scrisă de-a lungul anilor, fiecare nouă elaborare apărând într-un moment în care o frântură de durere (sau de plăcere incompletă) este convertită într-o plăcere (mai mare), până în momentul în care aceste fantasme, asemenea cărămizilor, au fost îmbinate pentru a da naștere perversiunii adulte care se prezintă în mod manifest. Există însă o fărâmă de

realitate istorică în miezul tuturor fantasmelor, iar diferențele între ceea ce s-a întâmplat în realitate în viețile diferiților oameni explică în mare parte (deși nu complet) variațiile minore regăsite chiar și în interiorul unui grup de persoane care au aceeași perversiune specifică.

Pentru a descoperi aceste fărâme de realitate istorică, putem examina pornografia legată de perversiunea travestismului[19] (îmbrăcarea, într-o manieră fetișistă, în hainele sexului opus). Ar trebui să fie un avantaj pentru noi să folosim ca exemplu o perturbare atât de stranie, întrucât este destul de rară, iar reprezentarea pornografică a acesteia nu provoacă excitație decât într-o persoană travestită. (S-ar putea sugera, într-o manieră mai puțin serioasă, că un test pentru stabilirea diagnosticului de travestism sau orice altă perversiune la bărbați ar fi prezentarea unor imagini pornografice specifice câtorva subiecți: numai cei cu un flux sangvin penian crescut s-ar încadra în acest diagnostic. Nu se poate recurge la o procedură diagnostică mai rapidă și mai precisă decât aceasta. Un astfel de test ar demonstra totodată, în cea mai concretă manieră, faptul că psihodinamica travestiților este diferită de cea a altor oameni.)

Literatura pornografică furnizată travestiților prezintă în mod repetat povești având aceeași temă: un tânăr înfricoșat, demn de milă și lipsit de apărare se trezește fără voia lui captivul unor femei puternice și periculos de frumoase, care îl hărțuiesc și îl umilesc. Biata victimă — apogeul acestei persecuții fiind ilustrat prin faptul că femeile îl forțează fizic să îmbrace haine feminine — cu greu pare să fie un subiect creat pentru a induce excitație sexuală. Și cu toate acestea, bărbații care au nevoie de un astfel de material așteaptă cu nerăbdare tocmai acest moment din poveste, atunci când tânărul umilit este prezentat ca fiind expus celei mai mari torturi imaginate de

el. Imaginea tipică și textul care o însoțește îl arată stând așezat, ghemuindu-se, în timp ce femeile extrem de falice stau deasupra lui, făcând gesturi amenințătoare. (În acest context, termenul „falic“ nu este pur și simplu un concept aplicat: imaginile prezintă laitmotivul obiectelor cu formă falică: tocuri cui, picioare de mese și scaune, biciuri, stilouri.)

Redăm în continuare câteva fragmente de text pornografic. Întrucât dorește să fie membru într-o frăție, Bruce King trebuie să treacă printr-un ritual de inițiere, care cere ca el să intre prin efracție în spălătoria dintr-o casă de fete; dintr-odată „este învăluit de țipete și chicoteli“. Este capturat și legat de fetele din acea comunitate, care „țipă de bucurie“ laolaltă.

> El încearcă să se opună, dar călușul era prea strâns legat; se zvârcoli, dar singurul lucru care îi reuși fu să simtă forța unghiilor lor ascuțite pătrunzându-i în carnea șoldurilor și a coapselor. Eforturile lui provocară râsete și mai aspre; viperele triumfătoare erau extaziate în fața eforturilor neajutorate ale prizonierului lor mascul...
>
> Lori, care părea să fie șefa grupului, era o amazoană cu părul blond-cenușiu. Trebuie să fi avut un metru optzeci, trupul ei sculptural era drept și avea o ținută mândră, iar pieptu-i plin avea o stranie formă de aroganță care cerea obediență și respect. Lori purta niște haine superbe din satin pur, care se cambrau pe talie; fusta plisată tremura la fiecare mișcare, asemenea unor șnururi de piele, iar bluza turcoaz avea un imprimeu cu flori și fructe. Talia lui Lori era strânsă [*sic*] într-o curea de piele lată, de un negru lucios; catarama argintie semăna cu o încuietoare, având o piedică micuță pentru închidere și deschidere. Își ținea coapsele într-o poziție încordată, așa încât pășea cu o oarecare dificultate, însă cu multă mândrie. Iar încălțămintea lui Lori… era visul oricărui hoț de veșminte. Tocurile înalte, incredibil de subțiri și de fine, aveau probabil 17 centimetri! Pantofii de lac, credeți sau nu, erau lucrați din piele alb-strălucitoare, aveau o baretă elegantă dintr-un lănțișor argintiu și erau bordați cu fir de mătase [*sic*], iar prin vârful tăiat se ivea o unghie roșu

aprins, de la un deget bucuros să fie eliberat din frumoasa lui captivitate. Căputa era fermecător decorată cu o pereche de ochi de sticlă scânteietori! Și da, ochii chiar clipeau vicios pe măsură ce Lori își mișca picioarele zvelte. O asemenea piele lăcuită albă, rafinată până la perfecțiunea culorii laptelui, merita respect și admirație! Iar când Lori își puse în pământ piciorul delicat, dar puternic, ieșiră scântei din tocul cui de 17 centimetri!

Bruce se înfioră, luptându-se să scape din strânsoarea cordoanelor.

— Lori, încercă el să spună cu o voce dură și sigură, vrei să mă dezlegi? În regulă, nu am reușit să vă fur desuurile. Am pierdut! Băieții din frăție o să-mi dea un șut în fund — se cutremură la acest gând — și asta va fi tot. Așa că haideți să dăm totul uitării.

— O, dar noi nu vrem să fii gonit din frăție, în niciun caz, domnule! spuse o altă fată. Lori, ce spui să-i dăm… Cum te cheamă?

— Bruce . . . Bruce King.

— Haideți să-i dăm lui Bruce o ținută feminină completă, ca să le-o ducă tovarășilor lui din frăție. Iată ceva ce își va aminti pentru mult timp de acum înainte!

Lori zâmbi. Își încrucișă brațele delicate, ca de lebădă, iar Bruce îi văzu unghiile roșii-sângerii, lungi ca ghearele unui vultur nemilos!

— Bună idee, Sandra. Îi vom da lui Bruce o ținută frumoasă și dantelată… Furou, chiloței, sutien, rochiță, portjartier și ciorapi pentru portjartier, chiar și o pereche de pantofi cu toc înalt…

Înainte ca Bruce să poată protesta, se trezi pus la pământ de fete, care îi smulseră cămașa albă și pantalonii kaki din bumbac (se simți ușurat că purta boxeri) și curând rămase și fără mocasini și șosetele de lână.

— E frig..., spuse el tremurând, mai mult din cauză că se simțea stânjenit și umilit decât din cauza vremii specifice începutului de primăvară. Să fie dezbrăcat la piele, legat și ținut captiv de patru femei dominatoare era o experiență care fără îndoială îi zdruncina bărbăția.

E greu de spus ce erau în stare să facă pentru a împlini spusele amenințătoare ale lui Lori:

— Îi vom arăta că femelele speciei sunt adevărații membri agresivi ai rasei umane! Apoi se întoarse către Bruce și îi spuse torcând ca o pisică: Te vom îmbrăca, Bruce. Ochii ei verzi străluceau cu o fascinație stranie, asistând la acest spectacol cu un bărbat ținut în captivitatea ei. Și acum, fetelor, scoateți-i boxerii și aruncați-i afară… Băieții buni nu ar trebui să poarte lucruri așa de aiurea. Îl vom învăța pe Bruce al nostru cum să se îmbrace.

— Nu! Nu! protestă el. Însă patru perechi de mâini de femeie îi traseră de pe el boxerii.

Oftă ușurat când își aminti că purta suspensorul, iar fetele izbucniră în râs:

— Uite! Poartă tanga!

— OK, fetelor, dezlegați-l, spuse apoi Lori. Va fi mai ușor să-l îmbrăcăm așa. Dar, Bruce dragă, spuse ea pe un ton fals, nu vei ajunge prea departe îmbrăcat doar cu tanga. Așa că poartă-te frumos sau îți scoatem și ăia de pe tine.

Bruce se înroși și, imediat ce mâinile și picioarele îi fuseră eliberate, încercă să se acopere cu mâinile; însă poziția lui ciudată, cu genunchii lipiți și cu umerii strânși de rușine, nu provocă altceva decât și mai mult amuzament.

— Foarte amuzant… Într-adevăr foarte amuzant…, oftă el.

— Haideți, fetelor, râse Lori. Abia aștept să văd cum arată îmbrăcat cu niște haine cu adevărat elegante. Haideți să începem cu acest slip… Lori luă niște sutiene și în final se hotărî asupra unui obiect fermecător. Vezi tu, Bruce, spuse ea legănând sutienul în fața lui, ca și când ar fi atentat la virilitatea lui, acest sutien este push-up, are pernuțe integrate și balene din spumă de cauciuc. Croiala din față este cea care modelează cu adevărat decolteul; pentru o fată, este cutremurător de păcătos. Însă pentru tine, spuse Lori râzând din adâncul pieptului, va fi cu adevărat o desfrânare…

Bruce nu voia să protesteze. Nu ar fi făcut altceva decât să le înfurie pe fete, iar ura lor față de el ar fi crescut. Iar acum… desigur… rochia elegantă care urma să fie purtată de Bruce King.Îți place? întrebă Lori, alăturându-se chicotelilor celorlalte fete, imaginându-și-l purtând rochia. Este fabricată în Franța. Este unicat.

> Culoarea era roșu-vampir! Rochia avea o inserție în formă de V, dintr-o mătase diafană, iar pe margini, ținte și o panglică. Spatele era decoltat. Mânecile erau făcute dintr-o mătase transparentă, de culoare cărămizie. Talia era strânsă cu o curea din piele întoarsă, iar catarama îl înfățișa pe diavol și era prevăzută cu două cârlige de închidere. O furcă micuță era îndreptată către catarama argintie. Partea de jos a acestei rochii neobișnuite sclipea cu cele trei rânduri de franjuri de piele, lungi de 15 centimetri. Franjurii erau subțiri ca niște șireturi, însă îndeajuns de puternici pentru a ține în frâu niște cai. Cu fiecare mișcare a șoldurilor, cele trei rânduri de franjuri dansau în toate direcțiile, asemenea unor adoratori primitivi cuprinși de frenezie în fața unui straniu Dumnezeu-fetiș.
>
> Când rochia alunecă pe trupul lui Bruce, își simți inima bătând cu putere; emoțiile puseră stăpânire pe el și abia mai putea respira de nerăbdare. Nu îndrăznea să recunoască față de nimeni ce simțea; nici măcar față de el însuși! La urma urmei, fusese FORȚAT în toată povestea asta… de tovarășii lui din frăție; iar apoi fusese CAPTURAT și LEGAT DE FEMEI și obligat să le urmeze ordinele…

Cum este posibil ca umilirea, cauzată faptului că un bărbat a fost forțat de femei ostile să poarte haine feminine, să producă excitație sexuală? Există câteva raționamente care pot (aproape) să explice acest tip de excitație[20].

În primul rând, chiar dacă bărbatul din exemplul de mai sus este umilit, cel care citește povestea trăiește o umilință doar în efigie; deși se identifică cu bărbatul prezentat, în mod clar nu trăiește o situație la fel de periculoasă. El știe că această experiență, care se petrece prin intermediul pornografiei, este doar o fantasmă.

În al doilea rând, excitația este însoțită de un mecanism care îndepărtează sentimentul de vinovăție și care este implicit în poveste: din moment ce tânărul demn de milă este forțat de niște femei crude să poarte acele haine, el nu poate fi acuzat de a-și fi dorit să facă acest lucru. (În pornografie, ca și în umor, există întotdeauna un

mecanism de reducere a sentimentului de vinovăție. Acest lucru ar putea să fie valabil și în cazul altor activități sublimate care conțin elemente ostile, cum ar fi teatrul, artele vizuale sau relațiile sexuale „normale“… Imaginați-vă actul sexual heterosexual drept „activitate sublimatoare“!)

Cu toate acestea, cele două motive expuse mai sus reprezintă doar mecanisme secundare pentru a *întreține* excitația, nu reprezintă cauze în sine. Ne apropiem de subiect atunci când studiem istoria de viață, prezentă în pornografie într-o manieră atât de condensată. Bărbatul care mi-a arătat pentru prima dată această dinamică, fiind totodată cel care mi-a adus broșura din care tocmai am citat, a fost forțat de femei în copilărie să se îmbrace astfel. Am relatat povestea lui anterior (137, 142).

Din fericire pentru cercetare (și din păcate pentru el), i s-au făcut fotografii care au fost puse la vedere în albumul familiei, urmărind dezvoltarea tendinței lui de a îmbrăca haine pentru femei. În plus, femeile care i-au făcut acest lucru sunt încă în viață; chiar dacă nu am putut să discut cu ele, acestea i-au oferit lui informații, precum și soției lui, completând povestea relatată de fotografii.

Pacientul, un bărbat de aproxmativ 35 de ani, căsătorit și având copii, este un om normal din punct de vedere biologic. Interesul dominant în viața lui este excitația sexuală provocată de hainele feminine; el are un comportament masculin atât atunci când își alege hainele în funcție de criterii care nu sunt dictate de perversiune, cât și în profesia lui.

În primii lui trei ani de viață a fost tratat de părinți ca și cum ar fi fost ceea ce era de fapt, și anume o ființă masculină care avea să devină un bărbat odată cu trecerea anilor. I-au dat la naștere un nume pur masculin și nu au transmis niciun mesaj ascuns care să-i contrazică masculinitatea.

Drept urmare, el a dezvoltat convingerea, asemenea majorității băieților, că aparține sexului masculin — aceasta fiind o primă etapă necesară pentru dezvoltarea masculinității la toți bărbații. Ulterior, mama lui a dezvoltat o boală cronică ce a necesitat plecarea ei de acasă, pentru ca în mai puțin de doi ani ea să moară. Când mama a fost spitalizată pentru prima dată, tatăl le-a solicitat mătușii și verișoarei adolescente ale băiețelului să aibă grijă de el. Din nefericire, aceste două femei nutreau sentimente de ură intensă față de bărbați și masculinitatea lor. Dată fiind libertatea de a acționa asupra lui, ele puteau să-i atace în siguranță masculinitatea aflată în plină dezvoltare. Și au făcut acest lucru prin a-i altera înfățișarea. Este ușor: femeile pot foarte simplu să pună pe un băiat haine nemasculine sau chiar haine pentru femei. Ceea ce le împinge să facă acest lucru este, subliniez, masculinitatea lui deja manifestă; acesta este lucrul pe care ele îl urăsc, și ele știu că maniera cea mai bună de a-l ataca este să-l deterioreze, nu să-l distrugă. Aceste femei nu își doresc ca băiatul să nu fie masculin; mai degrabă, ele doresc să își diminueze sentimentele de invidie afirmând că masculinitatea este neimportantă și inferioară. Pentru a împlini acest lucru, ele clarifică de la bun început, atât pentru ele, cât și pentru băiețel, faptul că doresc să-l umilească, lucru care necesită ca el să-și păstreze pentru totdeauna dorința de a fi bărbat, dar și conștientizarea faptului că poate fi umilit.

În ziua în care a împlinit patru ani, mama lui a venit să-l viziteze; a fost cu câteva săptămâni înainte ca ea să moară. Cu această ocazie, mătușa și verișoara băiețelului i-au prezentat mamei lui „o fetiță, noua vecină“ — care de fapt era fiul acelei femei muribunde — și au făcut fotografii, pentru a păstra amintirea acelei glume. Bărbatul care fusese cândva acel băiețel nu își mai amintește acest eveniment traumatic; fotografia a fost descoperită

de soția lui într-un album de familie, în perioada în care le ofeream consultații. Povestea a fost la acea vreme confirmată de mătușă.

Din câte știm, excitația sexuală a apărut doi sau trei ani mai târziu. Doar din acest moment își amintește pacientul de începuturile travestismului lui. La acel moment, drept pedeapsă, fusese obligat de o altă femeie să-i poarte ciorapii. A fost instantaneu cuprins de o senzație de voluptate despre care este sigur că nu o mai trăise anterior. Oricât de plăcută ar fi fost, a simțit totodată o senzație de vinovăție, așa încât în următorii ani a repetat acest lucru doar de câteva ori. Totuși, această experiență s-a asociat la pubertate cu orgasmul, iar din acest moment a devenit plăcerea lui principală. Chiar și în timpul actului sexual, era deplin potent numai dacă purta haine pentru femei. (Poate că nu întâmplător, femeia care l-a îmbăcat în hainele ei, ca pedeapsă, avea un fiu pe care îl trata într-o manieră similară; am o fotografie a acelui băiețel îmbrăcat precum Shirley Temple.)

Pe parcursul anilor copilăriei, apoi ai adolescenței și apoi ai maturității și până în prezent, masculinitatea lui nu a fost distrusă, ci doar deteriorată. S-a întâmplat așa cum au dorit acele femei agresive; dacă s-ar fi transformat complet într-o „femeie“ cu un aspect normal, și-ar fi pierdut victima. Însă, în loc de aceasta, el li s-a opus în secret, pentru a-și proteja nucleul Sinelui.

Am adus într-o altă lucrare (137) dovezi privind faptul că esența identității de gen a unei persoane — sentimentul de a fi bărbat sau femeie — se instituie în primii trei ani de viață și că este aproape imposibil de schimbat ulterior, așa cum s-a întâmplat și în cazul acestui băiat. Dacă acest sentiment se dezvoltă într-o manieră indisputabilă, experiențele ulterioare pot să reprezinte o amenințare asupra acestui sentiment și vor impune modificări asupra încercărilor persoanei de a-și proteja acest nucleu, însă nucleul va rămâne.

Până în acest moment, am abordat efortul pe care copilul traumatizat îl face pentru a se salva. Cazul de mai sus exemplifică acest efort; și totodată, introducând chestiunea amenințării la adresa masculinității sau feminității, ne ajută să înțelegem mai bine natura precisă a caracterului de victimă: teama persoanei că sentimentul său clar de a aparține sexului său ar putea să fie distrus. În grupurile psihanalitice, aceasta poartă numele de „angoasă de castrare“[21]; însă acest termen este prea restrâns, întrucât frica pe care o avem în discuție este cea de a pierde mai mult decât propriile organe genitale. Această pierdere poate să semnifice ceva mult mai profund, și anume faptul că persoana nu mai aparține clasei masculine, convingere care se află în esența ființei persoanei. Bărbații adulți ale căror organe genitale sunt deteriorate sau distruse nu-și pierd sentimentul de masculinitate și cu atât mai puțin sentimentul existenței; chiar dacă experiența este traumatică, ea nu naște perversiune sau — în cazul persoanei cu o identitate de gen intactă — psihoză.

Totuși, nu prea sunt de acord cu explicația behavioristă, conform căreia actul pervers este legat doar întâmplător — condiționat — de reverie sau de punerea în act a reveriei (la travestit, de exemplu, atunci când își pune pentru prima dată haine feminine). Explicația behavioristă încearcă să facă abstracție de copilăria și dinamica internă ale persoanei; pare să spună că *orice* obiect sau eveniment care apare la momentul plăcerii maxime va reprezenta începutul acelei forme de excitație sexuală. Analiștii, din contră, consideră că acesta este un punct terminus și că agentul excitației — de exemplu, hainele pentru femei — nu a fost întâmplător, ci potrivit în context, așteptat sau chiar ales. Dacă ascultăm cu atenție istoria de viață a acestor indivizi, perspectiva analitică va fi confirmată.

Întorcându-ne la cazul nostru, acest pacient a fost apt să-și păstreze de-a lungul anilor sentimentul de virilitare și de masculinitate, în pofida amenințărilor din partea torționarelor lui. Despre travestiți se cunoaște de mult timp faptul că au un aspect masculin — așa cum este și cazul acestui bărbat — cu excepția momentelor de excitație sexuală. Ei nu procedează asemenea homosexualilor efeminați, care creează în mod obișnuit impresia falsă de a fi femeie. Aproape întotdeauna ei sunt heterosexuali manifești, de regulă sunt căsătoriți și au copii, putând să ducă un mod de viață masculin fără să facă eforturi.

Însă unde oare se află ostilitatea, răzbunarea și triumful acestui pacient, aspecte pe care le-am abordat anterior? În cazul în care ipoteza este corectă, acestea vor apărea în fantasmele sexuale ale travestitului. Presupunem că, atunci când a fost obligat să preia un rol nemasculin prin purtarea hainelor feminine băiatul a simțit amenințarea în adâncul minții lui; ne-am aștepta deci ca el să fi încercat să se protejeze la fel cum fac toți copiii, creând o reverie care să îi aline. Știm că această reverie există, întrucât travestiții ne-o spun, reacționează la ea atunci când le este povestită prin intermediul literaturii pornografice și o pun în act atunci când se îmbracă în hainele sexului opus. Să încercăm să o studiem din nou.

Toate evenimentele reale care vor fi prezentate în cele ce urmează sunt reprezentate în pornografie.

Realitate. De la naștere și până la vârsta de trei ani, băiatul s-a dezvoltat într-o manieră masculină.

Scenariu pornografic. Povestea începe cu un bărbat heterosexual masculin, care nu avea anterior niciun interes fetișist față de hainele pentru femei sau față de comportamentul feminin.

Realitate. Când băiețelul avea vârsta de trei ani, mama lui a plecat din familie, iar grija maternă

față de el a fost transferată unei mătuși și unei verișoare mai mari, care urau bărbații.

Scenariu pornografic. Bărbatul este capturat de un grup de femei, care îi ridiculizează masculinitatea și îl subjugă imediat.

Realitate. De-a lungul anilor, tatăl lui nu a fost aproape niciodată acasă, nici în timpul zilei și nici în timpul nopții, de fapt abandonându-l pe băiețel în mâinile acelor femei.

Scenariu pornografic. Nu mai există niciun alt bărbat în această poveste.

Realitate. Acele două femei au conceput și au creat pentru micul băiat haine noi, cu volănașe și cu un aspect feminin. Ulterior l-au îmbrăcat „în glumă“ nu doar într-o manieră feminină, ci în haine de fetiță.

Scenariu pornografic. Femeile periculoase îl obligă pe bărbat, care este cuprins de rușine și de sentimentul de a fi umilit, să îmbrace haine pentru femei. Ele sunt descrise ca glumind și râzând.

Realitate. Femeile, fiind mai mari decât el și mai în vârstă, aveau din punct de vedere psihologic o putere imensă, dominându-l fizic fără niciun efort.

Scenariu pornografic. Bărbatul nu are puterea să se lupte, cu atât mai puțin să evadeze.

Realitate. Totuși, băiețelul a avut nevoie de aceste femei, le-a dorit și chiar le-a iubit. Ce ar fi avut de ales la vârsta de trei, patru sau cinci ani? Ele au servit nu numai ca modele pentru identificare, ci și ca obiectele heterosexuale dorite, întrucât ele erau acum „mama“ lui.

Scenariu pornografic. Femeile sunt descrise ca fiind falice și periculoase, dar totodată frumoase și feminine.

Realitate. În pofida faptului că îl îmbrăcau ocazional în haine pentru fetițe, aceste femei i-au permis întotdeauna să cunoască faptul că este bărbat și masculin. Cu excepția ocaziilor rare când se îmbrăca feminin, el purta haine masculine.

Jocurile și hobby-urile lui au fost întotdeauna masculine. În prezent este liderul unei echipe de bărbați, într-o meserie masculină. Aceste femei, pentru a-și intensifica satisfacția, trebuiau să demonstreze că masculinitatea este lipsită de valoare și că este departe de ceea ce ele își doresc. Pentru a realiza acest lucru, ele trebuiau să se asigure că nu o vor distruge, ci doar că o vor ridiculiza. Așadar, el nu a fost feminizat până la gradul în care să-și dorească să-și fi schimbat corpul într-unul de femeie sau să-și fi pierdut plăcerea simțită la nivelul penisului.

Scenariu pornografic. Bărbatul este descris în mod clar ca fiind masculin; acest lucru nu este niciodată negat. Numele lui este extrem de masculin și nu este schimbat de femei pe parcursul poveștii. Femeile recunosc faptul că el este masculin. Atacul are o țintă specifică și nu este îndreptat către deteriorarea masculinității lui, ci către identitatea lui, către atributele lui masculine, care sunt cel mai bine expuse prin haine. În pornografia pentru travestiți, bărbatul nu este transformat în femeie.

Realitate. Dezastrul devine un triumf. La vârsta de șase ani, trăiește experiența excitației sexuale în momentul în care îmbracă un obiect vestimentar feminin.

Scenariu pornografic. Ulterior traumei, bărbatul trăiește experiența unei senzualități intense și crescânde, asociată cu hainele feminine care inițial îi fuseseră impuse.

Realitate. Îmbrăcarea hainelor feminine de către pacient, utilizate ca obiecte fetiș, a devenit din ce în ce mai frecventă și mai elaborată, până la a ajunge să se îmbrace întocmai ca o femeie; în acest fel, se adăuga o plăcere excitantă negenitală, care deriva din a fi îmbrăcat complet ca o femeie.

Scenariu pornografic. Până la finalul poveștii, bărbatul este îmbrăcat complet ca o femeie.

Realitate. A găsit o femeie bună, aparent binevoitoare, care s-a căsătorit cu el în pofida faptului că îi cunoștea pasiunea pentru travestism (de fapt, am aflat după câțiva ani că ea s-a căsătorit cu el tocmai pentru că era travestit). Soției îi făcea plăcere să îl asiste la achiziționarea hainelor pentru femei și a perucilor, l-a învățat să se îmbrace elegant, să se machieze corect și să se îngrijească asemenea unei femei. (Acest tip de femeie, precum și relația ei cu travestismul sunt descrise într-o altă lucrare [137].)

Scenariu pornografic. Harpiile sunt acum binevoitoare, amabile și tolerante, sunt feminine și chiar ca niște fetițe.

Realitate. În prezent este funcțional, însă ocazional adoptă o atitudine feminină.

Scenariu pornografic. Trăiesc împreună, bărbatul având aspectul unei femei normale; i se promite că vor repeta această experiență, însă ca prieteni.

Ceea ce lipsește din poveștile pornografice, dar apare la travestiți este perioada de latență care urmează traumei — câteva luni sau câțiva ani în timpul cărora nu există nicio manifestare de travestism — și care este urmată de prima manifestare evidentă a perversiunii (adică excitația sexuală provocată de hainele feminine). Această perioadă de latență, dat fiind că este una liniștită, nu a fost niciodată studiată. S-ar putea presupune așadar că pe parcursul acesteia băiețelul dezvoltă un sistem fantasmatic pentru a-și menține masculinitatea în pofida atacurilor asupra identității lui din partea femeilor ostile care, *în realitate*, îi pun în pericol sentimentul de masculinitate și virilitate.

Nu este întâmplător faptul că reușita lui se produce tocmai în acest punct al dezastrului. Cu alte cuvinte, utilizează mijloace traumatice — haine feminine și aspectul feminin — pentru a-și prezerva masculinitatea și potența. Aceasta nu

înseamnă că doar de atât a avut nevoie pentru a crea perversiunea; dacă teama de a fi devirilizat este crucială, la fel este și concepția (defensivă) privind faptul că acele femei puternice au penis și puterea unor supraoameni (18, 32, 35). Așa cum am menționat, și acest lucru apare în pornografie.

Am încercat să abordez în detaliu — aici și în alte lucrări (137, 147) — natura acestei traume specifice (tentativele de feminizare din partea unor femei mai mari și mai puternice); am prezentat cazuri în care am arătat contribuția mamelor (și a substitutelor materne) și a taților în crearea unui travestit. Aceste date arată că, *în cazul îmbrăcării fetişiste a hainelor sexului opus amenințarea (de)negată cu castrarea și femeile falice imaginate au la bază o realitate istorică*. În situația acestor pacienți, chiar s-a întâmplat ca băiețelul să fie amenințat cu pierderea masculinității și să fie umilit de femei mai puternice decât el — și nu într-un mod general, ci într-o manieră foarte specifică, și anume de a fi îmbrăcat în haine pentru femei. (Chiar dacă nu am dovezi, sunt de părere că îmbrăcarea băiețelului cu haine pentru femei este profund traumatică numai în cazul în care deja se produsese o deteriorare a identității de gen anterior primei umiliri explicite. Fără îndoială, există băieței care, deși au fost îmbrăcați cu haine feminine de către o fată sau o femeie, pur și simplu nu sunt suficient de sensibili față de acel tip de persecuție pentru a-l lua în serios.)

Unde vom găsi oare presupusul triumf care păstrează potența persoanei travestite? Acesta nu poate proveni pur și simplu din retrăirea unei traume. Și atunci, dat fiind că în perversiune se repetă trauma, care este modul în care plăcerea înlocuiește suferința? Presupun, la fel ca în cazul altor situații de control, că derivă din surse precum descoperirea faptului că în realitate s-a supraviețuit, la nesfârșit, traumei; de asemenea, ar putea să derive din infinitele modalități de utilizare

a mecanismelor refulării și (de)negării. Mai exact, se sugerează următoarele: (1) conversia unei senzații de a fi fost inferior și deteriorate într-o fantasmă exhibiționistă („vedeți în ce femeie atrăgătoare pot să mă prefac?“). (2) „Actualizarea de sine“, cu alte cuvinte crearea treptată și cu atenție a unui rol „feminin“ perfect: unii travestiți învață atât de bine să se comporte precum o femeie, încât adevăratul lor sex poate să nu fie sesizat.

Mai importante: (3) fantasmele (conștiente, preconștiente și inconștiente) de răzbunare față de femei, care creează o senzație de jubilare de a fi reechilibrat situația. (4) Identificarea, prin intermediul pornografiei sau al altei modalități de existență fantasmată, nu doar cu bărbatul umilit, ci și cu agresoarea care subjugă — femeia falică.

Victima devine învingător. Băiețelul a fost înjosit, însă — acum — îl stăpânește cu mândrie pe adultul pervers, îmbrăcat cu haine pentru femei. Aceste accesorii vestimentare, în trecut instrumente ale traumei, îl încântă acum — penisul și Sinele lui sunt tari, nerăbdători, potenți și puternici, nevătămați, reuniți și plini de vigoare, pregătiți pentru orgasm. Nu există nicio modalitate mai bună de a-și demonstra triumful decât prin a fi potent tocmai în situația traumei originare. Acum își trăiește răzbunarea. Femeile, care în copilăria lui aveau o putere atât de misterioasă, chiar dacă sunt la fel de tari, nu mai sunt capabile să îl supună; el va demonstra acest lucru ori de câte ori își va pune hainele lor. De fiecare dată, penisul lui arată că ele au eșuat: s-a apărat cu succes și astfel le-a frustrat.

Însă, din nefericire, el trebuie să repete la nesfârșit acest lucru, pentru că, într-un fel, știe că perversiunea este doar o construcție, o fantasmă; perversiunea nu poate niciodată să demonstreze cu adevărat că el a câștigat. Perversiunea îl poate ajuta doar pentru o clipă; de fiecare dată când apar

situații care amintesc de scena traumatică originară, el va face față angoasei numai prin repetarea actului pervers, a cărui funcție este de a-i spune din nou că este nevătămat și victorios.

O caracteristică esențială a pornografiei (și a perversiunii) este sadismul — răzbunarea pentru o traumă trăită în mod pasiv. Nu mă refer doar la acele acte sexuale și fantasme de răzbunare bine cunoscute pe care le putem regăsi și la bărbații netravestiți — cum ar fi otrăvirea sau umilirea partenerei prin intermediul ejaculării, sau rănirea fizică a celuilalt prin intermediul unui atac falic. Cred că acestea apar uneori și la travestiți, însă, suplimentar și mai important, individul travestit se răzbună prin simplul fapt că este capabil să aibă o erecție. Cu alte cuvinte, reușește în prezența unei femei în ceea ce se presupunea că ar fi trebuit să eșueze. Într-un mod și mai triumfător, el reușește tocmai în acel moment care ar fi trebuit să fie momentul celui mai mare eșec al lui — atunci când este îmbrăcat precum o femeie și când ar trebui să fie umilit. Fără îndoială, atunci când este îmbrăcat în acest fel îl susține o realitate extrem de importantă: faptul că știe permanent că are un penis dedesubtul hainelor feminine — lucru care îl face și pe el o femeie falică. Freud și mai mulți analiști de după el consideră că fantasma referitoare la femeia cu falus este întotdeauna creația de care un băiețel (bărbat) are nevoie pentru a nega faptul că o astfel de oroare precum castrarea i s-ar putea întâmpla și lui. Conform acestei ipoteze, femeile sunt în mod fundamental inferioare — din punct de vedere anatomic — exceptând acea situație în care li s-ar oferi o proteză. Nu cred că lucrurile stau astfel întotdeauna. Atunci când în fantasmă bărbații le oferă femeilor un falus, ei ar putea proceda astfel pentru a nega nu inferioritatea femeilor, ci superioritatea lor; pentru un bărbat, această fantasmă înlocuiește cu ceva familiar (penisul)

teama față de misterul ascuns în capacitatea feminină de reproducere — puterea interioară tainică, de exemplu procreația sau influența absolută de viață și de moarte asupra bebelușului lor. Vom reveni asupra acestui subiect (capitolele 6 și 8).

În pornografie, momentul culminant al excitației — ilustrația ispititoare de pe coperta broșurii — este cel în care femeile puternice îi cer victimei să îmbrace hainele feminine sau cel în care tocmai le-a îmbrăcat. Așadar, nu este o coincidență faptul că fantasma identifică cel mai traumatic moment ca fiind acum cel mai incitant. Nu există triumf mai mare decât a reuși exact în urma asumării acelor riscuri care l-au invalidat pe individ în copilărie. (Există unele similitudini între acest tip de triumf și cele contrafobice, cum ar fi întrecerile cu autoturismul, reprezentația pe scenă, saltul cu parașuta, competiția din sport și multe alte situații provocatoare de anxietate acută, însă cu potențial de victorie.)

Însă cine este victima în fantasma persoanei travestite? În reveria manifestă, victima este reprezentată de viitorul travestit, cu care se identifică cel care are această reverie. Suplimentar și în mod inconștient, victima este de fapt femeia falică și crudă din poveste, dat fiind că travestitul, în realitatea masturbării lui, repurtează victoria finală asupra unei astfel de femei. În pofida a tot ceea ce ea i-a făcut lui în copilărie pentru a-i distruge masculinitatea, el totuși i-a scăpat — însă cu dificultate și cu prețul unei potențe sever compromise, el fiind potent numai prin intermediul perversiunii.

Totuși, el chiar a câștigat; a supraviețuit. Nu numai că penisul lui a fost protejat; acum, în timp ce săvârșește acest act solemn, nu se mai simte clivat, ci deplin unificat în excitația lui sexuală.

Se identifică cu agresorul și apoi, așa cum adesea se poate întâmpla în cazul utilizării acestui

mecanism, crede (sau încearcă să creadă) că este mai bun decât agresorul: adică o femeie mai bună decât oricare altă femeie, întrucât el posedă ce este mai bun din ambele sexe. Este în permanență conștient de masculinitatea lui (o parte esențială a travestismului) și conștient de feminitatea lui. Simte că, întrucât este bărbat și trăiește ocazional ca bărbat, știe cu exactitate ce anume trebuie să fie apreciat la femei, iar faptul că este „femeie“ îi permite să acționeze în acest sens. La un nivel mai profund, se crede (sau se străduiește constant să se creadă) o femeie mai bună decât oricare altă femeie întrucât este singura femeie care cu certitudine are un penis. Iar acum, odată ce s-a identificat cu femeile puternice, nu mai este băiețelul umilit; nu mai trăiește la nivel conștient acea parte din el în timpul actului perversiunii. Această parte există și se manifestă numai în scenariul pornografic. A găsit o modalitate de a fi el cel sadic, exprimându-și acea satisfacție prin a-și spune că nu este el acel tânăr înfricoșat descris în poveste. Prin identificarea clivată cu victima și învingătorul deopotrivă, este capabil să satisfacă, să spunem așa, două persoane diferite dinlăuntrul lui.

Și, cu toate acestea, majoritatea travestiților sunt heterosexuali și doresc obiecte de sex opus, în timp ce se confruntă cu un impuls inconștient de identificare cu femeile. Întrucât consideră că intimitatea care derivă din traiul împreună cu o femeie este dezirabil, însă periculos, ei înlocuiesc pielea vie a acesteia cu hainele ei. Putem observa felul în care sunt descrise în broșură hainele feminine: „bretelele erau albe ca laptele; țesătura diafană era fermecătoare“; „mătase pură“; „satin pur“; „desuurile de culoare albă, de fecioară“; „strâns pe piele“; „verde transparent, asemenea spumei de mare“; „răcoros, delicat ca mătasea, intim și senzual“; „translucid“; „cu contururi line“; „roz și timid“; „mulându-se delicat“; „mătase fină

și diafană“, și descrierile continuă în acest fel pe multe pagini.

Experiența este una bisexuală: nu numai că travestitul realizează acest contact într-o manieră fetișistă, în siguranță și în mod indirect, cu pielea femeii (femeia fiind obiectul lui heterosexual); în același timp, se îmbracă cu ea, identificându-se cu femeia.

Această descriere omite multe aspecte importante — și speculative — cum ar fi investigarea mai amănunțită a credinței travestitului că există femei falice — atât cele puternice care l-au agresat inițial, cât și cele pe care el le reprezintă când are penisul erect dedesubtul hainelor feminine. Alte aspecte omise ar putea fi următoarele: semnificațiile simbolice pe care le au hainele pentru travestit (de exemplu, penisul nevătămat); sau angoasa de castrare; sau accesoriile vestimentare în calitate de obiecte tranziționale în cadrul separării de mamă și multe alte ipoteze psihanalitice. Acestea nu vor fi abordate în detaliu în lucrarea de față, întrucât tema acesteia este de a defini pur și simplu conceptul de perversiune[22].

Cititorul ar putea să întrebe dacă acesta este un studiu asupra pornografiei sau travestismului, dat fiind că subiectul abordat preia fie o perspectivă, fie pe cealaltă. Dar însuși acest fapt demonstrează un lucru: faptul că pornografia, în calitate de reverie principală a persoanei perverse, este din punct de vedere psihodinamic același lucru ca perversiunea ei. Reprezintă povestea extrem de condensată a perversiunii ei: originile sale în realitatea din trecut, elaborările acesteia în fantasmă, conținutul manifest care ascunde și totodată scoate la iveală conținutul latent. Se poate studia dinamica perversiunii chiar și fără pornografie, însă aceasta are un instrument special care uneori poate să ofere indicii ce altfel ar putea să fie trecute cu vederea. Dat fiind că pornografia

înseamnă o sursă de bani pentru cel care o creează, acesta va fi cel mai motivat să dezvolte o reverie care să nu fie specifică. Pentru ca piesa pornografică respectivă să se vândă, autorul ei trebuie să utilizeze în mod intuitiv acele trăsături comune ale tuturor indivizilor din publicul lui. Dacă nu procedează astfel, riscă să vândă un singur exemplar. Astfel el trebuie să creeze o poveste suficient de precisă încât să provoace excitație și suficient de generală pentru a provoca excitație în multe persoane. Astfel pornografia este pentru cercetător un fel de studiu statistic al psihodinamicii — o metodă mult mai nuanțată și mai puternică decât chestionarele care ne sunt impuse drept instrumente de cercetare riguroase.

Odată cu ridicarea interdicțiilor legale privind producțiile pornografice, piața a crescut; astfel a fost posibil pentru producători, din punct de vedere financiar, să ofere scenarii pentru toate gusturile. Și astfel, dacă înainte toți travestiții, în pofida faptului că erau interesați de mai multe aspecte pe care le putea oferi acest gen literar, erau nevoiți să fie mulțumiți cu o singură poveste, acum fiecare are la dispoziție o varietate de forme, create special pentru particularitățile sale. Astfel nu toți bărbații care îmbracă ocazional haine pentru femei și devin excitați sexual datorită acestora vor alege tipul de pornografie citat mai sus. Aceștia afirmă că în trecut s-au mulțumit cu acest tip, au cumpărat toate cărțile ilustrate care apăreau, însă nu simțeau că ar fi corespuns cu adevărat în cazul *lor*. Astfel pentru acei travestiți care consideră că sadomasochismul din acea poveste este prea intens există acum povești mai fermecătoare despre bărbatul timid și fericit care o întâlnește pe femeia pricepută și fericită, iar cei doi cumpără fericiți haine pentru femei, pentru ca apoi femeia fericită să îl îmbrace cu hainele frumoase pe bărbatul fericit.

Prezentăm în continuare o povestire dintr-o revistă pentru travestiți. Un bărbat cu un comportament masculin, care nu avusese anterior interese pentru travestism, primește solicitarea de a se îmbrăca asemenea unei femei pe care o cunoaște.

Sosise momentul să se pregătească pentru grătar; Lynn [bărbatul travestit] își pregătise deja pentru această ocazie o rochie cu imprimeu floral și o pereche de pantofi cu toc mic. Petrecuse mai mult timp decât de obicei pentru a-și aplica machiajul pe ochi și pe gură. Cât de mult îi plăcea să-și contureze buzele fermecătoare cu care o înzestrase natura! Se concentrase mai mult decât oricând asupra coafurii, pentru a se asigura că aceasta era perfectă, și pentru a alege mărgelele care aveau lungimea perfectă pentru îmbrăcămintea ei colorată. Millie [femeia care îl încurajează să poarte hainele feminine] se îmbrăcase la fel, însă în plus purta în spatele urechilor două flori artificiale.

— Arăți pur și simplu minunat!, spuse Millie, și nu există fată mai frumoasă decât tine. Totuși, încearcă să nu vorbești prea mult în seara aceasta; mai bine încearcă să observi ceea ce fac și spun ceilalți. OK?

În curând, cele două fete s-au amestecat printre ceilalți locatari, lângă piscină; era prima ieșire în public a lui Lynn. Millie o privea pe Lynn mișcându-se printre ceilalți; cât de grațioasă și feminină părea prietena ei!

Mai târziu:

— Ce seară minunată! exclamă Millie entuziasmată. Bill e un mare seducător și chiar știe să se poarte cu femeile! Te-ai simțit și tu bine?

— Da și nu, răspunse Lynn. Sincer, m-am simțit exclusă și nu am vrut să mă implic prea mult, ca să nu mă dau de gol.

— Nu fi prostuță, fii sigură pe tine și fii tu însăți data viitoare când ieșim. Chiar dacă eu încă pot să văd care e motivul pentru care ai putea să nu te simți în largul tău, continuă Millie, să știi că nimeni nu ar putea să bănuiască faptul că nu ești cine pari să fii.

— E ușor pentru tine să-mi spui să fiu eu însămi, dar nu uita că acel „eu“ era bărbat acum două luni. Afacerile și sportul nu ar fi tocmai subiecte de conversație între mine și

bărbați, nu-i așa? replică Lynn supărată. Mă descurc destul de bine în conversațiile cu femeile. Dumnezeu știe câte lucruri am aflat în ultimele luni din revistele pentru femei, probabil mai multe decât au aflat ele în ultimii zece ani! Iar conversațiile pe care le purtăm noi două îmi dau încredere când sunt cu ele, dar nu și când sunt cu bărbații.

— Nu-ți mai obosi căpșorul frumos cu lucrurile astea, spuse Millie. Vom rezolva în timp și problema asta. Odihnește-te acum, pentru că mâine avem un program încărcat.

Millie o sărută pe Lynn pe frunte și plecă…

Mai târziu:

Millie era gata îmbrăcată, iar curând făceau conversație despre acele lucruri mărunte care le plac celor mai multe femei. Când au terminat masa, Millie a insistat să spele vasele, așa încât Lynn să aibă timp să se îmbrace. „Îmbracă-te cu costumul bej și cu bluza aceea superbă corai care îți place atât de mult! spuse Millie pe un ton poruncitor. Nu vreau să arăți prea pretențioasă astăzi, dat fiind că o să fim plecate aproape toată ziua.“

Mai târziu:

Curând, cele două doamne luară loc la masă, iar Lynn fu încântată de gestul ospătarului care o ajutase să se așeze. Luară un prânz frugal. În timpul mesei, Millie i-a spus lui Lynn planurile pe care le făcuse pentru restul zilei.

— Vom merge să ne înscriem amândouă la Școala de Bune Maniere John Robert Powers. Acolo nu numai că te învață despre machiaj și haine — lucruri pe care le știi deja foarte bine —, dar te învață și despre arta conversației și să-și dezvolți o personalitate feminină. Majoritatea femeilor care frecventează aceste cursuri sunt și ele vulnerabile în acest punct. Dacă vom fi iarăși într-un grup mixt, așa cum am fost la petrecerea cu grătar, vreau să te simți în largul tău, iar acest curs va fi de ajutor.

La cealaltă extremă se află acele povești cu o componentă sadomasochistă intensă, care apare în prim-plan și pune travestismul într-un plan de fundal. În această formă, povestea este atât de bruscă și de violentă, încât adesea este reprezentată doar prin fotografii pur și simplu, fără a mai fi

însoțite de text. Aceste ilustrații prezintă o „femeie“ legată cu funii și lanțuri într-o poziție inconfortabilă, dar de fapt este un bărbat care poartă haine pentru femei; însă ceea ce provoacă excitație sexuală în acest tip de pornografie nu este doar imaginea bărbatului purtând haine pentru femei, ci faptul că „ea“ este înlănțuită. Dat fiind că pornografia începe să se adreseze unor cereri din ce în ce mai specifice, pentru orice tip de bărbat, nu mai este necesară achiziționarea pornografiei din trecut, care era acceptabilă, dar nu perfectă.

Deși sunt prea puține cazuri care să indice o certitudine în acest sens, am impresia că acei bărbați, care în copilăria lor au fost tratați cu mai puțină cruzime de către o femeie (sau mai multe femei), preferă poveștile pornografice din care, la un nivel manifest, umilirea sau sadismul nu face parte.

Totuși, aceste scenarii pornografice variate au în comun faptul că fac trimitere la un pericol (umilire, angoasă, frică, frustrare) care a fost depășit. În acest sens, probabil că toată pornografia conține psihodinamica perversiunii. Presupun că nu există pornografie neperversă, adică un subiect excitant sexual, dar din care să lipsească ostilitatea în calitate de scop. Cu toate acestea, majoritatea producțiilor pornografice îi vizează pe bărbați și, din moment ce există atât de mulți consumatori și atât de multe producții de acest tip, un astfel de scenariu este „normal“, în sensul statistic de a fi pe placul multor bărbați. Astfel pentru mulți bărbați din societatea noastră pornografia constă în imagini cu femei dezbrăcate și cu acte sexuale heterosexuale. Faptul că aceste forme sunt comune nu înseamnă că ele nu apar ca soluție la conflict, stres, frustrare și furie. Dacă ar fi fost „normale“ în sensul de a fi fost manifestarea biologică universală a căutării nonconflictuale de plăcere, atunci nuditatea ar fi fost fetișistă din punct de vedere sexual în toate societățile (lucru care nu se

întâmplă), și nu doar în cele similare societății noastre, unde devine provocatoare prin faptul că frustrează.

Pornografia îl scutește pe individ de angoasa de a înfăptui actul respectiv cu o altă persoană; actorii din ilustrația tipărită își știu locul și fac ceea ce li se spune.

Chiar dacă are succes în rândurile publicului, se poate totuși ca pornografia să nu fie un simplu substitut, din cauza lipsei unor obiecte sexuale adecvate (chiar dacă în adolescență lucrurile ar putea să stea parțial în acest fel). Pornografia există deoarece vine în întâmpinarea nevoilor voaioriste și sadomasochiste care la unii indivizi nu pot fi satisfăcute indiferent de numărul de parteneri sexuali disponibili. Deși orgasmul genital este calea finală comună pentru obținerea plăcerii și pentru temperarea imboldului pentru nevoi perverse, perversiunile utilizează adesea acte realizate asupra unor obiecte sau părți ale corpului a căror tensiune pur și simplu nu poate fi redusă complet prin intermediul orgasmului (cf. 152, p. 316). Organele negenitale (de exemplu, ochii, pielea, anusul) și afectele care nu reprezintă iubire (de exemplu, furie, angoasă, depresie) pot fi erotizate, așa cum bine știm, însă tensiunea nu poate fi diminuată cu ușurință, așa cum se întâmplă în cazul organelor genitale. Cred că acest aspect conferă perversiunii intensitate, compulsivitate și chiar un caracter de disperare. Teoria psihanalitică, făcând legătura între perversiune, nevroză și tulburări psihosomatice, a sugerat de mult timp faptul că, dacă tensiunea erotică va crește la nivelul unui organ care nu poate produce o descărcare adecvată, atunci se produc modificări cronice la nivel celular.

Dat fiind că, în pornografie, actele sexuale sunt descrise într-o manieră care presupune prezența unei victime, cine este victima din imaginile și relatările actelor heterosexuale? Cine este victima

și care este actul sexual din fotografia unui corp nud?

Mult din excitația provocată de pornografia heterosexualității ar putea să apară ca urmare a identificării cu participanții din scenariu, care își expun talentul (și care nu suferă de anxietate sau de tulburări ale funcției erectile, așa cum s-ar putea întâmpla în cazul amatorului de pornografie); însă este la fel de probabil să se adauge o nuanță mai stridentă, reprezentată de fantasma scenei primare a unui copil care încearcă să evite pedeapsa pentru a fi privit ceea ce nu ar fi trebuit să privească, și poate de un sentiment de superioritate de a fi parte din public și astfel neexpus riscurilor. Victimele, astfel, sunt „adulții“ a căror omnipotență este știrbită din moment ce nu știu că sunt priviți.

Un foarte mare succes au acele povești despre o femeie care apare drept rece, superioară, rafinată și inabordabilă și care este posedată de un bărbat aflat într-o stare de dorință intensă, scăpată complet de sub control. Se poate observa aici cu ușurință lupta pentru putere deghizată în sexualitate: femeia periculoasă este redusă la rolul de victimă, iar băiatul devine bărbat pentru un moment de iluzie a puterii, prin intermediul pornografiei (106).

Am afirmat anterior că o dinamică esențială în pornografie este reprezentată de ostilitate. Probabil că diferența cea mai importantă între pornografia mai perversă și pornografia mai puțin perversă („normală“), la fel ca diferența între perversiune și „normalitate“, rezidă în gradul de ostilitate (ură sau fantasme de răzbunare) inclusă sau exprimată în actul sexual respectiv. Se poate ridica întrebarea controversată dacă la oameni (în special la bărbați) ar mai putea să existe excitație sexuală intensă fără ca brutalitatea să facă parte din aceasta (la un nivel minim, într-o manieră refulată, deformată prin intermediul formațiunii reacționale, atenuată sau manifestă, așa cum se întâmplă în majoritatea

cazurilor patologice). În mod similar, ne-am putea întreba dacă ar putea exista umor în absența ostilității (25). Nu numai că ostilitatea este asociată umorului, dar este o condiție indispensabilă (chiar dacă nu este singura). Este oare posibil ca, în cadrul excitației sexuale neperverse ostilitatea inconștientă să fie la fel de importantă, și nu pur și simplu anaclitică?

În cazul excitației sexuale, există oare exemple de comportament în care — cel puțin în ceea ce îi privește pe bărbați — ostilitatea mascată din fantasmă să nu joace un rol important pentru potență? Cunoaștem deja o situație similară în care depășirea sentimentelor de ostilitate este esențială pentru funcțiile normale: este cunoscut faptul că dezvoltarea normală necesită ca bebelușii să fie confruntați gradual cu frustrarea, în scopul de a facilita separarea; acest proces va avea ca rezultat identitatea și funcțiile Eului, necesare pentru supraviețuirea în lumea externă. Acest proces, care face uz de frustrare în calitate de instrument esențial, dă naștere unei surse de ură inconștientă; confruntarea cu propriile sentimente de ură influențează dezvoltarea reușită sau dezadaptativă a personalității. Controlul, această experiență absolută de gratificare, ia adesea ființă prin compensarea frustrării suferite în mod pasiv prin crearea de fantasme, structuri de caracter sau moduri de activitate care în forma lor cea mai primitivă sunt brutale dar care, filtrate prin procesul sublimării, ar putea să sfârșească prin a se afla la o mare distanță de sentimentele inițiale de ură.

Dacă ostilitatea ar putea fi eliminată complet din excitația sexuală, nu ar mai exista perversiuni, însă care ar putea fi nivelul de iubire din sexualitate? Diferențele dintre tipurile de perversiune, precum și cele dintre perversiuni și comportamentul sexual obișnuit ar putea să rezide tocmai în specificul diferențelor privind experiențele de frustrare și de

gratificare trăite în copilărie și în perioada de sugar; adesea, aceste tipuri de frustrare și de gratificare sunt determinate social, dar sunt puse în aplicare de părinți și în mod special de mamă.

Am putea menționa cu această ocazie o realitate interesantă, și anume că încercarea de a vinde pornografie femeilor este destinată eșecului. De ce? Informațiile pot fi descoperite în întrebarea însăși, și nu în răspuns. Întrebarea este precum „misterul tuturor timpurilor“ — pentru a ne exprima în cea mai directă manieră — „ce este femeia?“. Însă numai bărbații sunt preocupați de misterul feminin; femeile nu sunt preocupate din motiv că nu au fost induse în eroare. Aceasta nu înseamnă că ele își înțeleg dinamica propriei sexualități; prin simplul fapt că trăiesc această experiență, ele nu o simt ca pe un mister. Dacă ar dori, femeile ar putea să își pună întrebări cu privire la misterul sexualității bărbaților, care ar putea să nu fie într-atât de clarificat pe cât ar dori unii să credem. Probabil că avem convingerea că înțelegem sexualitatea masculină întrucât cea mai mare parte a literaturii pe această temă este rezultatul activității unor bărbați care, odată ce trăiau experiența propriei sexualități, nu aveau nevoie să fie atât de curioși și de uimiți.

Referitor la întrebarea despre motivul pentru care femeile nu reacționează la pornografie într-o manieră la fel de intensă ca și bărbații, probabil că întrebarea în sine este pusă într-un mod greșit. Bărbații au tendința să echivaleze pornografia în general cu ceea ce reprezintă pornografia pentru ei în particular; însă, de exemplu, ilustrarea precisă a actului sexual, chiar dacă este excitantă, pentru femei este mai puțin fascinantă. Chiar dacă există foarte puține femei care ar cumpăra în mod constant, în scopuri erotice, imagini cu bărbați dezbrăcați, totuși acest lucru nu înseamnă că femeile nu au propria pornografie — din contră. Dat fiind că în societatea noastră experiențele

femeilor în copilărie sunt diferite, femeile au nevoie ca unele aspecte ale pornografiei lor să fie diferite de cele ale bărbaților. În momentul actual se cunoaște faptul că femeile au numeroase fantasme sexuale intime și că pornografia le provoacă excitație sexuală (a se vedea, de exemplu, 36, 69)[23]. Atunci când se pronunță cu privire la pornografia pentru femei, bărbații fac aceeași greșeală ca atunci când se pronunță cu privire la pornografia pentru cei care sunt diferiți din punct de vedere psihodinamic: dacă lor nu le provoacă excitație sexuală, înseamnă că materialul respectiv nu poate provoca nimănui excitație. Poveștile romatice și masochiste (despre care s-a aflat în ultimii ani că le provoacă femeilor excitație sexuală) li se par bărbaților niște fleacuri, din moment ce par atât de nesexuale. Acest tip de pornografie poate să apară ad libitum[24], nerecunoscută ca fiind obscenă, și astfel să cadă mai puțin sub incidența legislației.

În plus, cei mai mulți dintre noi consideră (cf. 78) că femeile sunt mai puțin voaioriste, chiar dacă pornografia naște în ele excitație sexuală, iar voaiorismul este un atribut esențial al pornografiei. Deși unele femei recunosc astăzi că își îndreaptă privirile către pantalonii bărbaților, ele nu sunt cu adevărat voaioriste. E posibil ca acest lucru să nu fie un rezultat al diferenței biologice dintre sexe, ci al educației pe care o primește fetița, care îi interzice acea privire și care pentru ea înseamnă că nu contează prea mult dacă ea privește sau nu. Odată ce pornografia heterosexuală obișnuită va deveni mai disponibilă pentru femei într-o societate mai indulgentă, s-ar putea ajunge până la situația în care ele să devină amatoare de astfel de producții. În măsura în care penisurile devin o imagine interzisă, dar prețuită — așa cum sânii sunt pentru băieți —, femeile vor fi atrase de imaginile pornografice cu penisuri.

Am subliniat deja ceea ce este evident, și anume că ceea ce reprezintă pornografie pentru o persoană ar putea să nu reprezinte același lucru pentru o altă persoană, care are un istoric de viață și o dinamică psihică diferite. Atunci când lecturează poveștile repetitive și invariabile ale travestiților, nontravestitul descoperă că gândurile lui se îndreaptă în alte direcții și că nu mai poate să citească. Odinioară l-am rugat pe un pacient travestit să aducă la o ședință acele povești pornografice care se potrivesc stilului lui; mi-a răspuns că poveștile pe care deja mi le arătase și pe care fusesem prea plictisit să le citesc erau de fapt pornografie. Într-un mod similar, ceea ce femeile ar putea considera excitant în cărți și filme i-ar face pe bărbații din public să devină agitați, ca și cum ar aștepta ca povestea să devină din nou interesantă.

Este la fel de evident faptul că politicienii de azi, atunci când elaborează legislația asupra pornografiei, vor avea tendința de a defini ca fiind pornografice doar acele lucruri care le provoacă lor excitație și de a defini ca fiind obscene doar acele producții care îi dezgustă pe ei.

Societățile se tem de pornografie la fel cum se tem de sexualitate, însă probabil că există totodată un motiv mai puțin bolnav: aceste societăți răspund într-o manieră intuitivă la fantasmele ostile mascate, însă operante în pornografie. Astfel pornografia va fi detestabilă pentru persoana care reacționează la ea (persoană care, prin însuși faptul că are acea reacție, definește materialul respectiv ca fiind pornografie, și nu proză de proastă calitate); cuvântul „detestabil“, asemenea cuvântului „dezgust“, are nu doar o conotație de senzualitate interzisă, ci și de teamă că ostilitatea ar putea fi dezlănțuită.

[19] Voi utiliza termenul „travestism“ numai pentru acele cazuri în care îmbrăcămintea sexului opus cauzează excitație erotică. Există și alte tulburări în care apare ca simptom îmbrăcarea hainelor sexului opus (139), însă acestea sunt diferite de fetișismul transvestic și nu trebuie să fie confundat cu acesta.

[20] Nu cunoaștem prea clar felul în care ia naștere excitația sexuală în orice individ, și nu doar în cel pervers. Cum poate o femeie (corpul ei) să excite un bărbat heterosexual? Ce anume a învățat el din copilărie și până în prezent și care este felul în care reacția negenitală din perioada de sugar și a copilăriei se transformă în reacția genitală adultă? Explicația este oare în termeni pur fiziologici? (Puțin probabil.) Angoasa joacă un rol în cazul persoanelor normale, ca și în cazul celor perverse? Așa cum Masters și Johnson au preluat sarcina naturalistă de a revela manifestarea fizică brută a excitației sexuale, la fel ar trebui descoperite și mecanismele experienței psihologice ale acesteia — ce anume o declanșează, ce anume o întreține și o protejează și ce anume o face să reapară sau să cedeze în timp, ajungând la plictiseală.

[21] Fenichel rezumă acest lucru în limbajul psihanalizei clasice: „(...) perversul este individul a cărui plăcere sexuală este blocată de ideea castrării. Prin intermediul perversiunii, el încearcă să dovedească faptul că nu există nicio castrare. Atâta vreme cât dovada este crezută, plăcerea sexuală și orgasmul devin din nou posibile“ (18, p. 350).

[22] Există prea multe explicații. Teoria psihanalitică este cel mai sincretic sistem de la panteonul roman și până în zilele noastre; un nou logos poate fi adăugat fără ca elementele anterioare să fie înlăturate. Astfel s-ar mai putea formula și următoarele ipoteze: veșmintele sexului opus ar putea să simbolizeze și penisul tatălui; sau a intra în pielea mamei și a fi astfel ocrotit în pântecele ei (sau în penisul ei, dacă aparțineți de altă școală de psihanaliză); sau a fi mama însăși, fie mama cu falus, fie mama fără falus sau amândouă în același timp; sau obiectele vestimentare ar putea servi pentru protejarea mamei în fața distrugerii; sau ar putea fi penisul tatălui în interiorul vaginului mamei; sau nevoia de a proteja penisul introiectat al tatălui în pântecele mamei (despre care există în inconștientul colectiv cunoștințe moștenite), împotriva agresiunii orale și anale.

Ar fi necesară o cercetare obsesiv-compulsivă (lucru pe care nu doresc și nu am răbdarea să-l fac) pentru a accepta și a identifica sistemul de gândire câștigător între toate aceste speculații, fantasme, prezentări emfatice, absurdități, afirmații șocante încă nepuse la îndoială, sugestii extraordinare, revelații geniale și descoperiri originale și demonstrabile. Cele mai multe cuvinte-cheie din limbajul nostru nu pot fi definite decât prin alte cuvinte-cheie care sunt la rândul lor nedefinibile (de exemplu, „narcisismul reprezintă investiția Sinelui"); se spun foarte puține lucruri în afirmații care să poată fi testate în realitatea observabilă altfel decât prin apelul la autoritate sau prin interpretarea altor teorii. Și, chiar dacă ne asumăm aceste riscuri nenecesare, rămânem adesea doar cu o descriere extrem de complicată a ceea ce este evident. Cititorul care dorește să afle mai multe va găsi dovezile în cartea tulburătoare, însă puțin cunoscută, a lui Leites (86).

[23] În acest moment, înainte de a începe un studiu detaliat asupra acestei chestiuni, am impresia că în pornografia pentru femei sunt prezentate mai puține tipuri de perversiune. În afară de poveștile romantice cu o nuanță delicată de masochism-sadism, acestea par să conțină cel mai adesea și la nesfârșit variații ale poveștii masochismului oedipian al fetei preferate din haremul sultanului, sau fantasme de sadism compensator ale superfemeii (eroinei) care frustrează gloate întregi de armăsari spumegând.

[24] Ad libitum — după bunul plac (în limba latină în original). (**N.t.**)

CAPITOLUL 6

Rolul ostilității și al misterului în perversiune

Pentru formarea perversiunii sunt necesari și alți factori în afară de ostilitate, risc și transformare a traumei în triumf — aspecte abordate în această lucrare. De exemplu, o carte asupra rolului sentimentelor de vinovăție inconștiente și conștiente ar fi neprețuită. Însă nu are niciun sens să repetăm ceea ce s-a demonstrat deja sau să speculăm asupra speculațiilor altor autori; toate ideile de acest tip vor sta în fundal, având în vedere limitarea lucrării de față la subiectul perversiunii. Însă aș vrea doar să subliniez faptul că studiul perversiunii reprezintă mai mult studiul ostilității, și mai puțin pe cel al libidoului. Această carte nu reprezintă o teorie completă a perversiunii și nici nu are această intenție. De exemplu, decizia mea de a nu face referire pe larg la lucrările altor autori care tratează importanța conflictului oedipian în formarea perversiunii are un scop bine definit, și anume acela de a câștiga timp și de a-mi permite să mă concentrez asupra chestiunilor mai controversate din perioada preoedipiană.

Cu toate acestea, ne va fi de ajutor să trecem în revistă ipoteza lui Freud asupra perversiunii și să ne continuăm apoi discuția începută anterior (capitolul 2) privind argumentele împotriva teoriei lui în această nouă eră a cercetării avansate asupra sexualității. Freud spunea că deviația sexuală este un rezultat al factorilor constituționali (biologici) și ai hazardului (interpersonali). El era de părere că sunt rare acele cazuri în care unele comportamente deviante să fi fost aproape complet un rezultat al factorilor biologici, iar altele să fi fost rezultatul

unor influențe nebiologice, psihice; el credea că cele mai multe comportamente deviante sunt cauzate de o îmbinare între aceste două tipuri de elemente (24). Dându-și seama că înțelegerea factorilor înnăscuți depășește aria psihanalizei, dar și capacitatea de studiu în laborator, interesul principal al lui Freud — și contribuția lui extraordinară — a fost de a descoperi felul în care „hazardul“ conduce către perversiune. Astfel Freud a afirmat că perversiunea apare într-o manieră similară cu producerea simptomelor nevrotice: o mișcare pulsională a Seului întâmpină o interdicție categorică din partea Supraeului sau a realității; aceasta face ca Eul să creeze o formațiune de compromis care va gratifica (parțial) dorința pulsională, în același timp în care va răspunde și cerinței Supraeului sau realității ca acea dorință pulsională să fie înlăturată. Interdicția este susținută printr-o amenințare: Freud a postulat, de asemenea, că perversiunea este — ca să folosim conceptul meu — o perturbare a identității de gen; cu alte cuvinte, perversiunea apare fie din încercarea de a împiedica o castrare, fie, în cazul femeilor, din încercarea de a compensa „realitatea“ castrării. Și, astfel, conflictul oedipian și dizolvarea lui au devenit parte din argumentație, atât în cazul femeilor, cât și al bărbaților, și totodată au fost introduse, într-o stare incipientă, unele explicații privind importanța dorințelor preoedipiene. Dintre numeroasele suplimentări și modificări ale acestei teorii, probabil că cea mai importantă din punct de vedere istoric este reprezentată de conceptul de „clivaj“. Freud descrie felul în care copilul, trăind un conflict în fața „unei puternice exigențe pulsionale“ și a unui „pericol real greu de suportat“,

> răspunde la conflict cu două reacții contrare, amândouă valabile și eficiente. Pe de o parte, el respinge realitatea cu ajutorul anumitor mecanisme și nu-și interzice nimic, pe de altă parte, el recunoaște în aceeași secundă pericolul

> realității, își asumă angoasa în fața ei ca semn de suferință și caută mai târziu să se apere de ea. Trebuie să recunoaștem că asta este o foarte abilă rezolvare a dificultății. Ambele tabere aflate în dispută și-au primit partea; pulsiunea poate să-și păstreze satisfacția, realității i s-a dat respectul cuvenit. Dar, așa cum se știe, numai moartea e gratis. Succesul a fost atins pe costul unei rupturi în Eu care nu se va mai vindeca niciodată, ci se va mări odată cu timpul. Cele două reacții contrare la conflict rămân nucleul unui clivaj al Eului [35, pp. 411–412].

Dacă Freud vorbește aici doar despre fetișism, există motive să credem (raportându-ne atât la ceea ce el spune, cât și la descoperirile ulterioare făcute de alți autori) că acest concept al clivajului este valabil în cazul tuturor perversiunilor[25].

Implicațiile responsabilității morale

Înainte de a privi mai în detaliu rolul ostilității, trebuie să abordez o chestiune morală, care este implicită în fiecare aspect al teoriei psihanalitice, dar vizibilă în special în discuțiile asupra comportamentelor sexual și agresiv explicite: problematica liberului-arbitru. Aceasta se află la rădăcina conotațiilor „perversiunii“ și ne însoțește atunci când creăm teoria. A explica un comportament patologic ca fiind cauzat de conflict și a spune că întrebuințează mecanisme precum refularea, negarea, denegarea sau clivajul înseamnă a spune (prin intermediul conceptului de Supraeu) că deciziile voite (adică deciziile informate) sunt luate într-o manieră logică prin „agenții“ ale psihicului care realizează acele sarcini pentru care au fost construite. Mare parte din această activitate se petrece la un nivel inconștient, care diminuează responsabilitatea, însă nu îi pune capăt. Faptul că un conflict apare inițial din pericolele provenite din lumea externă — obiceiurile unei societăți, transmise prin intermediul particularităților nevrotice ale părinților — doar diminuează, la rândul lui,

sentimentul de responsabilitate. Teoria noastră spune că atunci când suntem amenințați de aceste pericole externe în perioada de sugar *alegem* să ne protejăm plăcerile pulsionale, să ne ascundem intențiile reale, să îi păcălim pe cei din exterior care reprezintă sursa pericolelor și să ne distragem atenția, așa încât să pierdem (să refulăm) înțelegerea a ceea ce ni s-a întâmplat și a motivațiilor noastre. În acest fel, teoria motivației, la care facem referire, amestecă determinismul și liberul-arbitru într-un fel de cocteil.

Ceea ce complică această perspectivă obiectivă (științifică) asupra surselor motivației psihice este convingerea noastră subiectivă, omnipotentă (narcisică) în baza căreia comportamentul nostru nu este determinat (alegerile noastre nu sunt determinate), ci că este aproape întotdeauna rezultatul alegerilor noastre; acesta este mesajul transmis de un Supraeu sever. Pe scurt, așadar, persoana crede la un nivel conștient sau inconștient că își alege perversiunea; așa simte. Și, astfel, chiar dacă observatorul obiectiv ar putea să nu fie de acord cu această opinie, persoana perversă va fi convinsă că ea însăși a creat, plănuit, permis, mascat, manipulat: va crede că perversiunea sa este rezultatul propriului control. Practica analitică are la bază ipoteza că se poate ajunge la o astfel de înțelegere profundă a dinamicii interne — că pacientul va realiza în cele din urmă că și-a dorit propria perversiune — în cazul în care analistul adoptă o tehnică îndeajuns de bună.

În acest sens, conceptele lui Winnicott de „Sine adevărat“ și „Sine fals“ (155) ajută cel mai mult din punct de vedere clinic, reprezentând totodată un progres necesar față de conceptualizarea în termenii structurii tripartite „Eu-Se-Supraeu“ care domină discursul nostru. Însă conceptele lui ne afundă și mai adânc în dezbaterea liber-arbitru versus determinism, întrucât „Sinele adevărat“ este

privit ca fiind o parte de încredere din noi, care nu ne falsifică acele cunoștințe fundamentale — reprezintă convingerea noastră subiectivă supremă (omniscientă); pe de altă parte, „Sinele fals“ reprezintă o persoană în interior care se opune să se confrunte cu adevărul. Astfel, „Sinele adevărat“ reprezintă conștiința Supraeului. În termenii în care am pus în contrast „perversiunea“ și „anomalia sexuală“, în primul caz Sinele adevărat al persoanei perverse își cunoaște răul din interior, lucru care nu se întâmplă în cel de-al doilea caz.

Adversarii teoriei psihanalitice a perversiunii preiau o poziție contrară, adică o poziție amorală (poziția are un caracter amoral, și nu cei care o propun). Deși e posibil ca ei să nu se pună de acord, totuși au opinii similare, așa cum am discutat anterior, în privința faptului că anomaliile comportamentale sexuale nu reprezintă rezultatul unui conflict (moral, adică al Supraeului).

Misterul și rolul ostilității în perversiune

Aș dori să mai adaug un factor care în societatea noastră reprezintă, de asemenea, o sursă de frustrare, prezentând potențial de traumă în copilărie: aruncarea unei umbre de mister asupra anatomiei, funcțiilor și plăcerilor sexualității. Dacă este prea intensă sau prea bizară, această aură de mister ar putea să contribuie la perversiune, dat fiind că este însoțită de pedepse, de promisiunea unor lucruri minunate în viața de adult, de transmiterea miturilor și preocupărilor sexuale ale societății (prea adesea, prin atitudinea secretoasă și vinovată a părinților atunci când trăiesc excitația sexuală). Misterul pune copiii în poziția unor victime, îi incită cu astfel de indicii ale unor plăceri periculoase care, având acest caracter enigmatic, cer la nesfârșit o soluție, dar nu o găsesc niciodată. De exemplu, diferențele anatomice dintre sexe ar putea să sprijine perversiunea — voaiorismul — în societățile care

sexualizează îmbrăcămintea și nuditatea. Pornografia cu nuduri va fi larg răspândită atunci când o clasă socială — în societatea noastră, fiind aceea a bărbaților — este constant educată, explicit și implicit, începând din copilărie, că nu trebuie să privească, dar că, dacă ar putea să privească, atunci imaginea va fi uluitoare.

Freud a explicat cu claritate (24, 29, 30) faptul că destinul pulsiunilor reprezintă rezultatul ostilității — de două tipuri[26]: și anume cele care ne sunt impuse din exterior și cele care sunt generate, în cadrul reacției, la nivel intrapsihic. Majoritatea psihanaliștilor au abordat mai în detaliu dinamica intrapsihică a ostilității atunci când au încercat să descopere etiologia perversiunii, întrucât acesta este procesul analitic tradițional al descoperirii. S-a descoperit că ostilitatea este împărțită în două: cea îndreptată către propria persoană (sentimente de vinovăție, pedeapsă) și cea îndreptată în exterior (furie, răzbunare). Perversiunea a fost studiată prin intermediul analizei persoanei perverse.

O abordare prin prisma nevrozei sexuale, deși are o importanță majoră, nu este suficientă pentru a explica în întregime originile perversiunii; în consecință, interesul meu s-a îndreptat către presiunile pe care părinții le fac asupra copilului lor care deja a devenit pervers — și am pus un accent asupra ostilității. Astfel etiologia perversiunii începe să ni se dezvăluie; persoana perversă nu poate să înțeleagă cu adevărat ce anume i-au făcut părinții, când au făcut acele lucruri sau de ce. (Oare nu s-ar îmbunătăți în acest fel studiul etiologiei tuturor tipurilor de nevroză? Fără îndoială, aceasta nu este o sugestie inedită, însă este o sugestie față de care puțini teoreticieni au arătat entuziasm.)

Privind din această perspectivă, care plasează ostilitatea într-o poziție centrală, perversiunea rezidă în semnificația actului, în cadrul căruia

există ură și nevoia de a distruge (și nu de a iubi) partenerul. Desigur, acum ne aflăm într-o dificultate, întrucât riscăm să descoperim oriunde o nuanță de perversiune, inclusiv în comportamentul heterosexual. Freud sugerează acest lucru atunci când descrie conflictul oedipian și capcanele dezvoltării libidinale.

Aceste afirmații pot fi demonstrate cel mai bine în circumstanțele cel mai puțin perverse; perversiunile majore nu reprezintă o provocare prea mare, deoarece dinamica lor este mult prea evidentă.

Pentru a ilustra această dinamică și pentru a testa argumentele care apar din menținerea termenului „perversiune“, putem să ne reîntoarcem și să studiem mai îndeaproape privirea cu conotație sexuală[27], unul dintre comportamentele cele mai reglementate din societatea noastră. Niciun analist nu se va împotrivi ideii că privirea cu conotație sexuală frenetică (adică voaiorismul) nu ar fi o perversiune. Însă ar putea cineva să spună că privirea cu conotație sexuală pe care o putem observa la toți bărbații din societatea noastră este o perversiune? Oare acest lucru nu ar distruge semnificația termenului?

Există un aspect evident care ne motivează. În societățile în care nuditatea nu se confruntă cu limite, nimeni nu are un interes acut de a privi părți anatomice expuse în mod liber. Pe de altă parte, într-o societate ca a noastră, în care anumite părți ale corpului sunt interzise, curiozitatea sexuală are ca obiect tocmai acele părți. Subtilitățile și modificările privind nivelul de interdicție și zonele corporale interzise dau naștere tendințelor în modă, atitudinii, fantasmelor și pornografiei. În epoca și cultura noastră, ideea de a privi este mult mai complexă și mai stilizată în cazul bărbaților (sadismul este laitmotivul masculinității), în timp ce ideea de a fi privit are

aceste trăsături mai degrabă în cazul femeilor (iar aici laitmotivul este masochismul).

Astfel subiectul cercetării noastre este reprezentat de mister — o calitate atât de importantă pentru excitația sexuală, încât cele două aspecte sunt aproape sinonime. Acest mister derivă din copilărie și din maniera complicată în care societatea noastră face ca descoperirea diferențelor anatomice dintre sexe să fie de neînțeles. Ipoteza că angoasa este un element esențial în mister se confirmă, așa cum a arătat Freud acum mult timp, în dezvoltarea oedipiană și în acele angoase care derivă din diferențele anatomice.

Însă copiii de ambele sexe dezvoltă angoase legate de diferențele genitale; atunci, de ce oare în cazul femeilor acest sentiment de mister este diminuat și de ce manifestă ele mai puține tendințe perverse? Într-o anumită măsură, acest lucru poate fi explicat prin restricțiile impuse băieților în privința cercetării corpului feminin; la rândul lor, aceste restricții au la bază și amplifică teama primitivă de organele genitale femeiești și de generativitate. Un falus este periculos, însă nu este misterios; pericolul pântecelui derivă din tăcere, secret și întuneric adânc — ceea ce reprezintă mister. Însă în spatele acestor factori pot fi descoperite aspecte care, apărând în primele luni de viață, rămân active chiar și după mai mulți ani, îngropate în profunzimile identității persoanei.

Perspectiva lui Freud asupra conflictului oedipian este neclară sub mai multe aspecte (143), iar unul dintre acestea va fi discutat în rândurile care urmează. Freud era de părere că direcția naturală de dezvoltare este cea a băiatului care, în inconștientul omenirii și în ierarhiile societății, se presupune că se naște heterosexual, cu organe genitale superioare și cu un statut superior. Dar, dacă lucrurile stau așa, atunci care este motivul pentru care perversiunile sunt mai des întâlnite, și

adesea cu un caracter extraordinar de bizar, în cazul bărbaților? S-ar putea să găsim un indiciu chiar în misterul însuși.

Putem avea în vedere ideea de identificare. Probabil că niciun alt mecanism psihic nu are ca rezultat o structură de caracter atât de egosintonică și de nealterabilă. De asemenea, identificarea înseamnă posesie: o altă persoană sau cel puțin un aspect al acesteia devine individul însuși. În această situație, sentimentul de mister nu mai este provocat. (Corpul meu și cei asemenea mie nu sunt misterioși; de exemplu, aceasta poate fi calea pe care se formează una dintre legăturile dintre anumiți homosexuali pentru care misterul — faptul că există un alt sex — este mult prea înfricoșător pentru a putea lua naștere.) Primul obiect avut în vedere în procesul de identificare este mama, o persoană ale cărei psihic și corp seamănă cu cele ale unei fetițe, dar sunt atât de diferite de cele ale băiatului. El va trebui să ia cunoștință de aceste diferențe și, în timp, să le accepte. Ulterior, pentru a deveni masculin, el va trebui să se separe în lumea externă de corpul feminin al mamei, iar în lumea internă va trebui să renunțe la identificarea primară, deja formată, cu femeia și cu feminitatea (61, 135). Adesea, această sarcină imensă nu este dusă la bun sfârșit; în acest punct aș vrea să sugerez, cu multă precauție, că tocmai acest fapt stă la baza perversiunii. (În capitolul 8 vom aborda în detaliu această ipoteză.) În cazul bărbaților, perversiunea ar putea fi în mod fundamental o tulburare de identitate de gen (adică o tulburare în dezvoltarea masculinității și feminității), construită din triada ostilității: *furia* pentru a fi renunțat la paradisul timpuriu și la identificarea cu mama, *frica* de a nu fi reușit să evadeze de pe orbita ei și nevoia de *răzbunare* față de ea pentru a-l fi pus în această situație atât de dificilă.

Nu este o noutate faptul că misterul este incitant, iar majoritatea analiștilor își dau probabil

seama că acesta este un element constitutiv în orice formă de perversiune. Cum funcționează?

1. În primul lui an de viață, copilul începe să-și dea seama că aparține unuia dintre sexe.

2. Ulterior sunt descoperite diferențele anatomice dintre sexe; atitudinile care se manifestă în cadrul familiei și societății le aduc la cunoștință în mod diferențiat băiețelului și fetiței faptul că acesta este un subiect de o importanță majoră (24).

3. Nevoia copilului de a-și satisface curiozitatea cu privire la natura și în special la chipul acestor diferențe este foarte mare, din cauza implicațiilor pericolului asupra sentimentului de masculinitate sau de feminitate pe care aceste diferențe le poartă cu ele. Organele genitale reprezintă singura manieră în care anatomia poate să transmită diferențele esențiale ale atribuirii genului în copilărie. (Lungimea părului ar putea și ea să transmită aceste diferențe, iar, în măsura în care o face, tăierea părului ar putea fi privită asemenea unei amenințări cu castrarea. La fel se întâmplă și cu sânii, însă pentru ființe diferite: adulții.) Însă, în societatea noastră, nevoia de a explora pentru a face descoperiri (cu alte cuvinte, pentru a pune capăt fricii că există diferențe între sexe sau că acestea sunt periculoase) întâmpină mai multe limite în cazul băieților decât în cazul fetițelor. Mai precis, atât băieților, cât și fetițelor li se spune că este un lucru urât să privească organele genitale ale sexului opus sau să-și expună propriile organe genitale. Cu toate acestea, mesajele sunt diferite la un nivel mai subtil. Băiatul descoperă că nu este nimeni surprins dacă el va proceda totuși în această manieră; pentru a fi considerat masculin în cultura noastră, el va trebui să fie un mic sadic răutăcios și încrezut. Fetița, pe de altă parte, învață să anticipeze tentativele băiețelului și totodată că trebuie să reziste acestora. Aceste atitudini, inoculate în mințile ambelor sexe, se reflectă în automatisme precum „bunele maniere“ ale

femeilor educate, care își încrucișează picioarele sau își acoperă genunchii cu fusta atunci când se află în prezența bărbaților. În acest mod, dorința de a privi și promisiunea că acest lucru are consecințe plăcute sunt amplificate tocmai de comportamentul menit să le împiedice. Cu cât obstacolul este mai mare, cu atât supraevaluarea și deformarea sunt mai intense. Individul devine extrem de curios.

4. În această fază, importanța falică datorată atât intensificării senzațiilor erotice (în zona peniană, respectiv clitoridiană), cât și dorințelor și pericolelor oedipiene simultane face ca această curiozitate să fie și mai incitantă și frustrantă. Din acest sol fertil va crește fantasma falusului feminin — o încercare a copilului de a explica misterul, care însă nu face altceva decât să-l adâncească. („În toate perversiunile, negarea dramatizată sau ritualizată a castrării este pusă în act prin intermediul renașterii regresive a fantasmei falusului matern sau feminin [1, p. 16]. … Angoasa de castrare și specificitatea ei stadială legată de faza falică joacă un rol central în perversiune“ [1, p. 28].)

5. Frustrarea cronică, intensă — esența misterului — asociată cu amenințările implicite împotriva încercărilor de gratificare operează asemenea unei traume cumulative. Însă a reduce tensiunea dorinței „pulsionale“ prin intermediul privirii cu conotație sexuală este riscant. Și astfel misterul se adâncește — cu toate acestea, deocamdată nu există perversiune deoarece până în acest moment nu există gratificare. Perversiunea, așa cum am menționat, este creată din pericol și gratificare. Problema cu care se confruntă copilul este cum să evite pericolul (pedeapsa) și cum să obțină plăcerea (recompensa) care derivă din trei lucruri: diminuarea frustrării, realizarea a ceea ce este interzis și stimularea erotică a corpului.

6. O soluție inadecvată, însă cel puțin parțială, poate fi găsită prin crearea unei structuri psihice nevrotice (instabilă atunci când se manifestă prin intermediul simptomelor nevrotice, însă mai stabilă în calitate de structură de caracter); „am putut spune că nevroza ar fi oarecum negativul perversiunii“ (24). Ceva de genul acesta. Mai degrabă, în loc să fie un tip de reacție diferită de nevroză, *perversiunea este o nevroză erotică*. Prin acest aforism, Freud făcea observația că în nevroze fantasmele perverse sexuale sunt deghizate, ascunse în simptomele nevrotice, în timp ce perversiunile exprimă aceste dorințe în mod deschis. Însă de atunci unii autori au arătat că acest punct de vedere nu este corect[28]; dinamica perversiunii și nevrozei diferă în realitate doar sub aspectul că prima duce la plăcere conștientă, în timp ce a doua duce la neplăcere conștientă.

Dacă rezolvarea merge în direcția simptomatologiei nevrotice neînsoțită de plăcerea erotică subiectivă și evidentă depinde, cred, de natura exactă a sistemului subtil și complicat recompensă, pedeapsă pe care îl dezvoltă fiecare familie, de regulă în principal mama. În perversiuni — nevrozele erotice — sentimentul de mister și de pericol este amplificat deoarece copilul a fost traumatizat sau suprastimulat exact în punctul misterului: organele genitale sau dorințele de explorare a acestora. Fenichel sugerează parțial acest lucru atunci când afirmă că „indivizii la care angoasa de castrare este provocată foarte brusc și intens sunt candidați pentru fetișismul de mai târziu“ (19, 365); el indică astfel, așa cum o făcuse și Freud, că perversiunea ar putea apărea ca „tratament“ pentru angoasa provocată de conștientizarea posibilității de pierdere a sexului. (A se vedea și 1, 53–55, 57, 58; 137, cap. 19.)

7. Am afirmat că perversiunea este creată din pericol (cu afectele sale dureroase) plus plăcere

(câteva componente ale acesteia fiind sentimentul de ușurare și senzația erotică). Cu toate acestea, lipsește o parte a explicației. Atunci când o persoană manifestă anxietate în privința misterului și este frustrată și furioasă în încercările de a-l înțelege și de a-i pune capăt, ce anume transformă aceste afecte dureroase în plăcere?

Cumva, pericolul trebuie anulat. Frica în sine nu poate naște plăcere, și nici furia. Ceva nou trebuie adăugat pentru a-i permite corpului o reacție erotică. Psihofiziologia fricii și furiei trebuie să preia canale noi pentru ca excitația să-și schimbe calitatea și să-și modifice traseul dinspre mușchi și intestine către organele genitale.

Misterul (împreună cu angoasa de castrare care îl însoțește și cu frica mai primitivă de distrugere a identității) ia sfârșit prin crearea actului (sau a fantasmei actului) pervers, conștient și deplin dezvoltat. În cadrul lui, misterul este rezolvat prin instrumente precum femeia falică, (de)negarea, clivajul, evitarea, fetișizarea, idealizarea, resentimentul, adorația falică, teoriile privind superioritatea masculină și așa mai departe — o gamă largă de fantasme și de mecanisme psihice, toate servind pentru a aduce tuturor la cunoștință faptul că nu există niciun mister. Acest lucru este realizat fie prin negarea diferențelor între sexe, fie (punând un accent asupra superiorității propriei dotări) prin a afirma că diferența nu reprezintă o amenințare. (Greenacre, de exemplu, mergând pe urmele lui Freud, afirmă că fetișul „servește drept punte care simultan neagă și confirmă diferențele sexuale [59, p. 150].) Astfel, crezând în existența femeilor cu penis, este negată existența unei întregi clase de ființe umane care sunt castrate; sau, apelând cu fascinație la un fetiș precum un obiect vestimentar feminin, individul își păstrează convingerea, prin ecuația simbolică fetiș = penis, că femeia nu este castrată; sau, atunci când un bărbat consideră că bărbații sunt sexul bun sub

toate aspectele care contează, nu îi mai pasă că femeile nu au un penis, din moment ce el — din fericire — nu este femeie. Însă, desigur, misterul nu a fost rezolvat; el încă se mai adăpostește acolo, în inconștient, gata să-și facă simțită prezența. Fiecare situație de excitație sexuală invită întoarcerea la suprafață a întrebărilor și fantasmelor care reprezintă misterul. Angoasa rezultantă poate fi acum diminuată numai prin actul pervers care, indiferent dacă este realizat sau fantasmat, ridică totuși din nou întrebări în privința misterului. Și încă o dată, misterul trebuie rezolvat. Nu este de mirare că persoanele perverse se simt torturate de nevoile lor sexuale[29]. Cea mai stabilă soluție posibilă, în fața amenințărilor reale pe care le prezintă părinții și societatea, și forma nouă pe care o preiau aceste pericole atunci când sunt încorporate în Supraeu, este perversiunea. Și, fixată în mod indisolubil prin experiența plăcerii fizice, devine și mai stabilă, adesea de neschimbat prin experiența de viață sau prin tratament.

Într-o primă formă a sistemelor defensive, copiii fantasmează situații în care trauma și frustrarea sunt inversate (de aici iau naștere basmele, jocurile cu jucării, filmele, reveriile gratificatoare). În timp, prin modificări și mascări, ei pun în comportament, în situații reale cu persoane care nu se văd simpli actori în scenariul acestora, actele fantasmate anterior. Cu toate acestea, persoanele perverse se poartă cu partenerii lor ca și cum aceștia nu ar fi oameni reali, ci mai degrabă marionete ale căror sfori sunt trase pe scena unde se joacă perversiunea. În cadrul actului pervers, persoana retrăiește la nesfârșit situația traumatică sau frustrantă care a pornit acest proces, însă acum rezultatul este minunat, și nu oribil, întrucât persoana nu numai că scapă amenințării, dar în final o gratificare senzuală imensă este atașată acestui rezultat. Întreaga poveste, construită cu minuțiozitate de fiecare persoană pentru a se

potrivi perfect experiențelor sale dureroase, stă ascunsă, dar este disponibilă pentru a fi studiată în fantasma sexuală a perversiunii.

Există două ipoteze verificabile prin testare ulterioară, pentru care în acest moment nu am date care să le confirme și care completează această parte a explicației. Prima ipoteză constă în faptul că trauma sau frustrarea copilăriei s-a îndreptat exact către aparatul anatomic sexual și către funcțiile lui sau către masculinitatea sau feminitatea persoanei respective. Dacă ținta ar fi fost diferită, părți sau funcții nonsexuale ale corpului sau ale psihicului, rezultatul ar fi fost o nevroză nonerotică (de exemplu, nașterea unei personalități obsesiv-compulsive atunci când controlul — în special cel excretor — este impus copilului prea devreme, prea sever sau prea mult timp).

Cea de-a doua ipoteză constă în faptul că excitația sexuală este cel mai probabil să fie declanșată la momentul în care realitatea adultă seamănă cu trauma sau frustrarea din copilărie. Acest lucru presupune că este simțită mai multă angoasă pe parcursul actului sexual pervers, comparativ cu sexualitatea mai puțin perversă. Cred că această angoasă — anticiparea pericolului — este trăită ca o excitație, un termen care nu este utilizat pentru a descrie senzațiile de voluptate, cât o oscilație rapidă între frica de traumă și speranța unui triumf.

Cu toate acestea, perversiunea (adică fantasma nou creată) merge dincolo de rezolvarea misterului. Aspectul central care permite această evoluție către plăcere este răzbunarea[30]. Aceasta inversează poziția actorilor în piesă și totodată inversează și afectele pe care aceștia le trăiesc. Persoana se transformă din victimă în învingător, din obiectul pasiv al ostilității și puterii celorlalți în regizor, conducător; torționarii persoanei vor deveni la rândul lor victimele acesteia. Prin acest

mecanism, copilul își imaginează că el este părintele, potentul impotent. Persoanei nu îi mai este teamă de mister, de conștiință sau de lumea externă. Perversiunea este încă o capodoperă a intelectului uman[31]. Viața își poate urma cursul, copilul poate continua să se dezvolte, un sentiment de valoare și speranța gratificării se păstrează, iar în timp dezastrul se transformă în triumf (atunci când erecțiile și orgasmul sunt posibile), atâta timp cât se menține un ritual autonom (eterna vigilență).

În cadrul excitației sexuale care este acum disponibilă putem regăsi cunoașterea la un nivel subliminal a recompensei și pedepsei subsecvente dorinței sexuale. Astfel, atunci când este excitat, individul oscilează între sentimentul de pericol și anticiparea de a evada din pericol în gratificare sexuală. Riscul a fost asumat și depășit. Astfel orgasmul nu este o simplă descărcare sau ejaculare, ci o explozie de bucurie și de eliberare din angoasă (analogă izbucnirii în râs după o glumă bine făcută, unde dezvoltarea intenției ostile este dintr-odată întreruptă, râsul fiind rezultatul [25]). Totuși, linia de demarcație între triumful exploziv și impotență este una fină. Un tip greșit de asumare a riscului (cel care amenință să-și dezvăluie originile) reduce excitația. Nu este de mirare că o modificare în ritual poate să reducă excitația sexuală.

Pentru a ne reaminti de câteva lucruri familiare, redăm mai jos cuvintele unei prostituate despre mister și plictiseală la un an după ce a început această activitate:

> Ceea ce mă deranjează în ceea ce fac este faptul că devine plictisitor să văd tipi, să văd trupurile bărbaților. O parte din plăcere era să văd organele genitale ale unui tip sau să le simt. Dar acum nu mai am aceeași reacție pe care o aveam, mai mult sau mai puțin, atunci când lucrul acesta era un mister pentru mine. Nu știu dacă este doar din cauza meseriei — să văd mereu tipi dezbrăcați și să am acte sexuale cu ei. Pentru că uneori am orgasm, chiar și cu clienții. Pentru că

mulți dintre ei arată chiar bine și mulți dintre ei mă satisfac. Cumva, aproape că folosesc munca drept scuză pentru a evita un contact sexual. Momentele în care încă este bine sunt acelea în care ajungi să fii complet absorbit de propria satisfacție și când devii complet egoist.

Îi ai pe toți acești bărbați și îi vezi; și faptul că sunt bărbați îți provoacă excitație la început. Lucrul acesta în sine te aprinde și îți provoacă orgasm prin simpla senzație de a fi cu cineva. Apoi încep să te sufoce. Am avut toate tipurile de experiență sexuală care pot să existe, de la cele masochiste la cele sadice, toate; chiar și cu femei. Astea nici măcar nu sunt bărbați. Însă acum, ca să am un orgasm, este ca și cum trebuie aproape să mă lupt pentru el; nu se mai întâmplă așa de ușor, doar datorită simplului entuziasm legat de sex. De multe ori sunt mai excitată atunci când sunt îmbrăcată și când și el este îmbrăcat, când ne mângâiem și ne jucăm. Atunci chiar încep să simt excitație. Apoi el se dezbracă și mergem în pat și dintr-odată totul devine… Uneori este chiar amuzant. Uneori chiar îmi vine să râd, pentru că este ca o glumă: eu stau acolo și tipul își dă toată silința. Probabil că am fost nedreaptă cu mulți tipi: „Hai să nu facem din asta un maraton".

Nu cred că este doar problema mea. Cred că este și a bărbaților. Sexul a devenit atât de disponibil acum pentru ei, încât nu-i mai interesează. Tot ceea ce îi interesează este să se culce cu o femeie și să aibă orgasm.

Explicația excitației în privirea cu conotație sexuală este următoarea: atunci când copilul începe să simtă curiozitatea inevitabilă legată de diferențele între sexe, dorința de a privi devine intensă, insațiabilă și permanentă, în măsura în care părțile corpului care fac obiectul privirii sunt interzise și în același timp sunt dorite de părinți; prin interdicție, părinții le transmit copiilor că există posibilitatea unei plăceri periculoase. Astfel, în societatea noastră în care anatomia feminină face mai des obiectul interdicției (dar într-o manieră ispititoare), bărbații vor avea tendința să supraevalueze și să devină excitați prin faptul că privesc, iar femeile pentru că sunt privite.

O modalitate importantă prin care privirea provoacă excitație sexuală — în cazul în care ipoteza se susține — este ca bărbatul să creadă că acționează într-o manieră brutală, sadică asupra unei femei nedoritoare; în fantasma lui, el face ceea ce în mod cert ea nu vrea să facă. Dacă el poate să facă acest lucru, atunci o învinge; se răzbună pentru frustrările din trecut. Acum este rândul femeii să sufere; excitația pe care o provoacă pornografia necesită existența unei victime, deși, cu cât perversiunea este mai supusă normelor, cu atât ilustrarea este mai puțin evidentă (de exemplu, imaginea des întâlnită a unui nud de femeie ascunde mai bine această dinamică în comparație cu imaginea unei femei torturate). Implicită în privirea cu conotație sexuală este dorința de a înjosi femeile, iar la aceasta femeile pot răspunde cu propriul atac (îmbrăcăminte „seducătoare“, atitudini „provocatoare“); regulile jocului în societatea noastră de astăzi cer ca toate acestea să ia *forma* (și nu fondul) pasivității[32]. Socarides (132) a observat că „adesea tendințele sadice sunt asociate cu scopofilia. Individul dorește să vadă, pentru a distruge prin vedere; sau să dobândească o reasigurare că obiectul nu a fost încă distrus; altfel, privirea în sine este considerată la un nivel inconștient ca fiind un substitut pentru distrugere. «Nu am distrus-o; abia dacă am privit-o» (Fenichel, 1945)“. (Invidierea sexului opus, care se ascunde aici — adică în privitor și în cel care este privit —, nu va fi abordată în această lucrare.)

Pentru o confirmare nu avem nevoie să abordăm perversiuni atât de evidente precum violul, exhibiționismul, sadismul sau homosexualitatea. Ne putem reîntoarce la ceea ce este banal. O femeie aflată într-un salon prețuiește[33] caracterul intim al fiecărui centimetru de coapsă[34] care este expus dincolo de nivelul ei de permisiune. Însă pe plajă imaginea anterior disputată este doar pielea,

din simplul motiv că bărbatul știe că în acest loc femeii nu îi pasă. De asemenea, o femeie străină este incitantă, în timp ce pentru mulți bărbați familiaritatea înseamnă plictiseală. Imaginea pentru care la început el ar oferi atât de mult nu mai are niciun farmec atunci când bărbatul realizează că femeii nu îi pasă dacă el privește. Pentru a îndrepta acest defect cu baze psihodinamice, femeile apelează la modă; croielile hainelor îi aduc bărbatului la cunoștință că încă mai există mister, care poate fi pătruns doar prin depășirea rezistențelor. Moda alimentează fantasma bărbaților că ar putea să ia cu forța ceea ce nu li s-ar oferi de bunăvoie.

În individ, mecanismul este pervers, adică nevrotic; în societate, mecanismul este normativ, din moment ce frustrarea este aplicată la un nivel aproape universal. (Vom aborda imediat problematica normativ-normal.)

În acest material doresc doar să prezint această perspectivă a frustrării din partea părinților și rezultatul ei, furia. Tocmai părinții sunt cei care hotărăsc ce anume este suprasexualizat; ei fac acest lucru prin procesul de frustrare a ceea ce altminteri ar fi o ușoară experiență sau atitudine erotică dacă nu i-ar fi dat curs, așa cum se procedează în unele societăți; concomitent cu acest proces de frustrare, părinții accentuează neliniștiți plăcerea secretă pe care o obțin din aceasta.

Perversiune și normalitate

Cred că, dacă suntem precauți, putem aborda din nou în acest punct posibilitatea de a utiliza termenii „perversiune“ sau „anomalie“ și „normal“ sau „normativ“. Perversiunea este condiționată de o conotație de anormalitate; și cu toate acestea am descris un mecanism pervers care este probabil folosit de toți oamenii sau am putea oare spune „pervertic“ în loc de „pervers“, ca un neologism care ar duce cu gândul la termenul „nevrotic“? Ne-

am întors așadar la o problemă care dăinuie de decenii întregi în psihanaliză: așa cum ne întrebăm cine nu este nevrotic, la fel unii dintre noi se întreabă cine nu este pervers. Fără îndoială, răspunsurile sunt o chestiune de grad și nu sunt formulate în termeni de „da“ sau „nu“ absolut.

Va trebui să subliniez faptul că termenul „perversiune“ este utilizat în acest capitol în două feluri diferite. Unul dintre sensuri se referă la diagnostic, o stare a personalității în care fantasma sexuală motivează cea mai mare parte a comportamentului unei persoane. Celălalt sens este legat de un mecanism. La fel cum o nevroză este diferită de un mecanism nevrotic, la fel și perversiunea este diferită de un mecanism pervers. Perversiunea și mecanismul pervers sunt utilizate amândouă pentru a menține gratificarea sexuală în pofida traumei din copilărie; diferența între ele constă în faptul că în cazul perversiunii această traumă a fost un atac, în timp ce în cazul mecanismului pervers această traumă este o condiție a civilizației. Oricum ar sta lucrurile, din moment ce tendința sexuală inițială trebuie să fie înfrântă, deghizată și reinventată, din moment ce întreg procesul trebuie să fie perpetuat, din moment ce angoasa și asumarea riscurilor, violența și răzbunarea se ascund în simptomatologie, va trebui să utilizăm un cuvânt care să aibă toate nuanțele acestei tensiuni dinamice intense. „Discrepanță“ nu este un termen potrivit, în special din motiv că este preferat de către cei care neagă această dinamică. Cu toate acestea, termenul „perversiune“ este prea dur pentru a descrie un mecanism ubicuitar; nu poate fi golit de nuanța lui morală. Normativitatea însăși cere atenție pentru sensurile cuvintelor. Relevantă în acest sens este o remarcă făcută de Freud: „La niciun normal nu poate lipsi vreo completare ce poate fi numită perversă a scopului sexual normal, și această caracteristică generală este ea singură suficientă

pentru a arăta inutilitatea folosirii reprobatoare a denumirii de perversiune“ (24, 60).

Devereux ne oferă un sprijin major atunci când indică faptul că preludiul (care face uz de mecanisme perverse) servește pentru a spori tensiunea și pentru a accentua implicarea în relația cu un partener, în timp ce perversiunea propriu-zisă are ca scop diminuarea tensiunii și ignoră individualitatea partenerului. O recenzie a lucrării lui Devereux indică faptul că „o relație sexuală în care comportamentul este normal, însă relația de obiect este defectuoasă, este pervertită în esența ei. Dacă aplicăm această definiție majorității relațiilor sexuale umane și le plasăm în categoria relațiilor pervertite, spune Devereux, atunci nu avem încotro și acceptăm acest fapt. Ar putea fi regretabil, insistă el, însă «doar o parte infimă a omenirii este capabilă să se comporte și să simtă chiar ocazional într-o manieră matură specifică acelor caractere genitale»“ (14).

Cred că termenul „perversiune“ este necesar — în pofida semnificației peiorative tradiționale și definiției din dicționar — pentru anumite tulburări de caracter în care dinamica ostilității îl împinge pe individ către actele sexuale anormale. Însă este greșit din punct de vedere logic și absurd din punct de vedere clinic să spunem că, indiferent de gradul în care este utilizat un mecanism, persoana care folosește acel mecanism suferă de o tulburare de caracter sau că aceia ale căror practici nu sunt categoric pe gustul nostru (cei care le definim) sunt perverși, chiar și dacă nu prezintă nici măcar o fărâmă din acest mecanism. Am putea privi mecanismul perversiunii (asemenea oricărui mecanism nevrotic) ca fiind similar mecanismelor fiziologice, de exemplu, febrei. Important este gradul; calitatea și cantitatea altor semne și simptome care însoțesc febra sunt importante, la fel cum sunt și durata, cursul clinic, diferențele etiologice sau succesul sau eșecul mecanismului

menit să restabilească homeostazia. *Mecanismul singur ne spune foarte puțin despre starea generală a organismului*.

Nu putem înțelege sexualitatea umană (cât de tentant este să spunem „sexualitatea umană normală“) dacă nu înțelegem mecanismul pervers. Este posibil ca funcția mecanismului pervers pentru psihic să fie similară funcției pe care o are febra pentru organism.

Și eterna întrebare retorică: oare refularea, deplasarea, simbolizarea, inhibiția etc. sunt normale sau anormale? Până la acest moment ar trebui să știm că ele sunt niște mecanisme, nu judecăți de valoare. Probabil că nu avem nevoie de cuvântul „normal“ în discursul științific; acesta se folosește doar pentru mesajele judicative.

Agresivitatea

Sunt în vogă acum discuții majore pe tema agresivității și apar gânditori mari și spectaculoși pentru a ne lumina în această privință. Teritorialitatea, destrudo[35], păcatul originar, moștenirea animală, ideea de mezencefal care nu este bine conectat cu cortexul, capitalismul, lupta între clasele sociale, molecule anormale, șovinism masculin: toate acestea își doresc să explice malițiozitatea omului. Și, cu toate acestea, am face mai bine să ne întoarcem la studiul cazurilor individuale pentru a căuta indicii care să explice felul în care agresivitatea (activitatea) este transformată în ostilitate (ură și violență).

Studiul mecanismului pervers și al perversiunilor ar putea să fie de ajutor.

---

[25] Am vorbit anterior despre felul în care victima devine învingător și am făcut aluzie la identificările multiple care se manifestă simultan în fantasma perversă, la diferite niveluri — persoana fiind uneori masochistă, iar alteori sadică. Un alt exemplu ne este

oferit de Williams (154), care ne demonstrează felul în care clivajul este utilizat în ceea ce el numește crime sexuale; prin această sintagmă, el nu se referă la oameni răi care ucid pentru satisfacerea dorinței genitale, ci mai degrabă la bărbați care ucid femei, făcând astfel să-mi devină neclară semnificația termenului „sexual“.

[26] De două tipuri cu care sunt de acord; un al treilea tip, pe care în final l-a numit „pulsiune de moarte“, are o nuanță prea religioasă pentru gustul meu.

[27] Prefer să folosesc această sintagmă în locul termenului „voaiorism“, deoarece acesta din urmă poartă deja o semnificație de perversiune.

[28] A. Freud (22, p. 80) ne oferă „formula bine-cunoscută care acoperă formarea nevrozei în general“ și care cu siguranță acoperă majoritatea ipotezelor psihanalitice legate de perversiune, inclusiv pe a mea: „conflict urmat de regresie; scopuri regresive care dau naștere angoasei; angoasă îndepărtată prin metode defensive; rezolvarea conflictului prin compromis; formarea simptomului“. Cu toate acestea, analiștii continuă să spună că perversiunea este o categorie distinctă de nevroză; ei fac acest lucru aparent datorită faptului că în perversiune plăcerea este manifestă și poate datorită opiniei timpurii a lui Freud conform căreia perversiunea este pur și simplu prezența în viața de adult a unei componente fixate de sexualitate infantilă. Gillespie (44; 45, pp. 129–131) trece în revistă acest aspect și arată felul în care Freud, care inițial pusese nevroza și perversiunea la extremele unei axe (24), a arătat cu timpul (30) că „cele două extreme, de fapt, se întâlnesc în complexul Oedip“. Gillespie pune un accent deosebit asupra contribuției lui H. Sachs (1923), care a descris perversiunea în termenii unui produs al deformării realizate de conflictul oedipian, și nu doar ca o componentă nemodificată a sexualității infantile. Gillespie conchide că diferența esențială între nevroză și perversiune rezidă doar în faptul că „în nevroză fantasma refulată pătrunde în manifestarea conștientă doar în forma unui simptom nedorit de Eu, care adesea este însoțit de suferință nevrotică; în perversiune, fantasma rămâne conștientă, fiind dorită de Eu și plăcută. Diferența pare să rezide în atitudinea și poziția Eului sau în indiciile emoționale negative, și nu în conținut“. Dacă aceasta este singura diferență, și în special din moment ce mare parte a

fantasmei este la fel de refulată în perversiune, ca și în nevroză — doar un fragment reușind să pătrundă pentru a forma scenariul conștient al perversiunii —, oare nu ar trebui să renunțăm la dihotomia artificială, teoretică? Tot ce am pierde ar fi aforismul lui Freud conform căruia nevroza și perversiunea s-ar situa la poli opuși. Într-o lucrare anterioară (43), Gillespie făcuse distincția între nevroză și perversiune prin faptul că ultima este cauzată de clivaj, considerat a fi un mecanism mai primitiv. Din moment ce kleinienii subliniază faptul că mecanismul clivajului face parte din dezvoltarea tuturor oamenilor și, din moment ce este descris ca fiind central la toți pacienții pe care îi prezintă, mai este oare util să folosim clivajul ca modalitate de diferențiere între nevroză și perversiune?

Nu trebuie să ne agățăm de o convingere clinică ce poate fi contestată prin observație: pur și simplu nu este adevărat că perversiunea adultă reprezintă persistența, într-o formă neschimbată, a unui element al comportamentului sexual infantil (24; 19; 46, p. 181), idee pe care Freud a enunțat-o în 1905, dar pe care nu a mai acceptat-o în 1919. Glover preia o poziție similară: „Aș sugera că problema deviațiilor se pune într-o perspectivă mai satisfăcătoare dacă le privim drept echivalenți ai formațiunilor simptomatice care, la fel ca formațiunile simptomatice, pot fi ordonate într-o succesiune din dezvoltare în concordanță cu prioritatea istorică a stadiilor libidinale și sadice și cu cantitatea de agresivitate eliberată de frustrările specifice fiecăruia dintre aceste stadii“ (47, p. 156). Într-un mod interesant, afirmațiile de mai sus se află în contradicție cu poziția lui conform căreia „perversiunile sexuale de la adolescență și maturitate [s.a.] ... deși sunt mai sistematizate decât componentele infantile ale sexualității, au aceeași natură. Despre [exhibiționismul pervers] trebuie să spunem doar că nu diferă sub niciun aspect descriptiv de exhibiționismul manifestat de copiii mici“ (46, p. 181). Penisul flasc al unui copil este la fel ca penisul erect al unui adult? Fantasmele copilului sunt la fel ca ale adultului? Cu mai mulți ani în urmă, Straus a fost de părere (așa cum este prezentat în 7, p. 21) că ceea ce adultul pervers adaugă la activitatea lui sexuală infantilă este o „descompunere“ — un cuvânt bogat în nuanțe de ostilitate. Acești autori indică totodată faptul că hedonismul unui copil nu poate fi echivalat cu dorința sexuală a unui adult. Un copilaș care se joacă cu fecalele pur și

simplu nu are aceeași trăire ca un adult coprofil pe gura căruia se așază o prostituată care defechează.

Un ultim murmur lipsit de speranță: ce importanță practică are clasificarea perversiunilor drept nevroze sau drept ceva diferit?

[29] De asemenea, operează probabil și un atribut de întărire (condiționat) aflat în contact cu centrii plăcerii de la nivelul sistemului nervos central (113), care se adaugă la atributul disperat, compulsiv de căutare a plăcerii din perversiune și adicții. Acest fapt nu contrazice ipoteza psihanalitică, ce pune accent asupra diminuării angoasei. Se poate ca cele două să se potențeze reciproc.

[30] „Sexualitatea celor mai mulți bărbați prezintă un amestec de agresivitate, o tendință de a domina“ (24, p. 157). „Fetișul… conține o furie încremenită, născută din panica de castrare“ (59, p. 162). Atunci când scrie despre sadism, chiar dacă nu scrie despre perversiune în general, Fenichel (19, p. 377) afirmă: „Orice lucru care poate să sporească puterea sau prestigiul subiectului poate fi utilizat ca o asigurare împotriva anxietății. Ceea ce i s-ar putea întâmpla în mod pasiv subiectului este realizat în mod activ de către el celorlalți, în anticiparea atacului [sublinierea lui Fenichel] … Desigur, ideea că «înainte să mă bucur de sexualitate trebuie să mă conving că sunt puternic» nu este identică totuși cu «obțin plăcere sexuală din torturarea altor persoane»; cu toate acestea, este un punct de plecare pentru dezvoltarea în direcția sadismului. Tipul «amenințător» de exhibiționist, cel care taie șuvițele de păr și cel care arată imagini pornografice partenerului „inocent“ se bucură de neputința acestuia, deoarece înseamnă „nu trebuie să-mi fie frică de el“; astfel, el face posibilă plăcerea care altminteri ar fi fost blocată de frică. Persoanele sadice de acest tip, prin faptul că își amenință obiectele, arată că sunt preocupate de ideea că ele însele ar putea fi amenințate“.

Boss (7, p. 21) îl citează pe Kunz (H. Kunz, „Zur Theorie der Perversion“ [Despre teoria perversiunii], Monatsschr. f. Psychiatrie, 105:24, 1942): „Prezența impulsurilor distructive în activitățile sexuale nu poate fi privită ca specifică doar sadismului, aceasta trebuie să fie caracteristică tuturor celorlalte forme de perversiune“; însă totodată Boss se opune, în mod corect (p. 22): „Nu este oferită nicio explicație privind felul în care «dezmembrarea și deformarea distructive», «o acțiune în

detrimentul vieții» sau «cea mai evidentă distrugere a semnificației erotice a iubirii» (von Gebsattel) ar putea fi conținutul excitant din punct de vedere sexual al acțiunii pervertite“. Aceasta este întrebarea la care încerc să răspund: de unde provine plăcerea erotică?

[31] Asemenea altor nevroze, servește de asemenea scopurilor evoluționiste de a oferi un mecanism prin care speciile să supraviețuiască și să se reproducă în pofida dificultății pe care ne-a impus-o (dezvoltarea cortexului uman) prin faptul că ne-a oferit civilizația (24). A se vedea și capitolul 12.

[32] Probabil că ceea ce prea adesea considerăm șarm la anumite femei provocatoare nu este nimic altceva decât un pachet compact care conține sadomasochismul exhibiționismului, manifestarea înșelătoare a vulnerabilității sexuale îmbinată cu atacul erotic prin intermediul gesturilor și mimicii faciale și nuditatea parțială. Care sunt fantasmele fetei care pozează pentru fotografii în reviste cu nuduri? O înțelegere mai deplină a perversiunii ar putea să vină din analiza partenerilor persoanelor perverse.

[33] Sau se comportă față de ceilalți și față de ea însăși ca și cum ar prețui. În anumite circumstanțe, atunci când simte la un nivel intuitiv această dinamică a ostilității la un bărbat care o privește, propriul ei exhibiționism îi va provoca excitație, deoarece și ea se zbate între răzbunare și triumf.

[34] În trecut erau gleznele; dinamica este mai persistentă decât limitele.

[35] Destrudo — antonimul termenului „libido“ — a fost introdus în 1935 de psihanalistul italian Edoardo Weiss și semnifică energia pulsiunii de moarte. (**N.t.**)

CAPITOLUL 7

Perversiunea: risc versus plictiseală

Aș dori acum să abordez chestiunea relației esențiale dintre ostilitate și perversiune dintr-o perspectivă diferită; pentru aceasta voi lua în considerare funcția pe care o are expunerea conștientă și — mai ales — inconștientă la risc, în calitate de componentă esențială a senzațiilor de excitație și de plăcere sexuală din perversiune; totodată, voi testa ipoteza enunțată anterior, de această dată din perspectiva ideii de plictiseală din punct de vedere sexual. La fel ca ostilitatea, riscul este uneori o parte a conținutului manifest al actului pervers — în cazul perversiunilor sadice sau masochiste oribile —, iar alteori a celui latent, cum ar fi exemplul fetișismului. Riscul este înglobat în dinamica răzbunării. Am văzut felul în care persoana repetă în fantasmă o traumă sau o frustrare originară, dar cu un rezultat diferit: triumful. Putem adăuga acum faptul că această tentativă de inversare este periculoasă; persoana poate să se cufunde din nou în situația traumatică. Pentru ca plăcerea să fie posibilă, acest risc nu trebuie să fie prea mare; miza nu trebuie să fie prea înaltă, așa încât persoana să nu fie nevoită să trăiască din nou aceeași traumă. Cu toate acestea, perversiunea trebuie să simuleze pericolul originar. Acesta îi conferă caracterul incitant, iar, atâta timp cât persoana menține controlul (lucru ușor de realizat dacă se rezumă la fantasma proprie), finalul este cunoscut dinainte (chiar dacă este deghizat în cadrul scenariului), și anume că riscul va fi înfrânt.

Nu trebuie să ne inducă în eroare acele perversiuni în care, în realitate, individul își asumă riscuri foarte mari. Trebuie să știm bine care este

riscul pe care îl avem în vedere. Riscul de a trăi din nou pe deplin trauma timpurie din copilărie este cel primordial și motivează formarea perversiunii, iar pentru unii oameni acest lucru este cu mult mai rău decât riscarea propriei vieți sau libertăți.

Fantasma sexuală

Așa cum fiecare grup uman are propriul mit, probabil că pentru fiecare persoană există *acea* fantasmă sexuală (perversiune?). În ea găsim rezumatul istoriei vieții sexuale a persoanei — dezvoltarea erotismului său și a masculinității sau feminității sale. În conținutul manifest al fantasmei sunt înrădăcinate indicii ale traumelor și frustrărilor pe care lumea externă le-a impus în copilărie asupra dorințelor sexuale, mecanismele create pentru a diminua tensiunea rezultată și structura de caracter utilizată pentru a obține satisfacție cu ajutorul propriului corp sau al lumii externe (obiectele persoanei)[36]. Analistul are oportunitatea de a studia această fantasmă sexuală și de a-i dezvălui originile. Am sugerat la un moment dat că descoperirile făcute într-o singură analiză pot fi confirmate în bloc: prin pornografie. Pornografia reprezintă fantasma sexuală comunicată a unui grup de oameni care au o dinamică similară. În unele cazuri rare fantasma poate să nu ia deloc o formă cognitivă, dar se poate manifesta conștient doar în ritualul folosit pentru masturbare (105, p. 826).

În starea opusă excitației sexuale — plictiseală din punct de vedere sexual — putem găsi indicii referitoare la excitație. Cu excepția excitației intense care este rezultatul unor modificări fiziologice (cum ar fi abstinența prelungită, pubertatea sau alte cauze legate de modificări la nivel hormonal sau în funcționarea sistemului nervos central), se poate ca excitația sexuală intensă să se producă ori de câte ori circumstanțele

ating *acea* fantasmă sexuală. Oare este posibilă această echivalare: excitația sporită este egală cu impactul sporit al (propriilor) elemente perverse — cu alte cuvinte, cu cruzimea? O excitație scăzută (exceptând modificările fiziologice) ar însemna, așadar, mai puține elemente perverse; iar excitația sau plictiseala minime ar însemna deci că puține elemente perverse (sau niciun element pervers) nu ating planul conștient (sunt absente sau inhibate). Cu toate acestea, esențial nu este dacă actul sexual fantasmat sau trăit conține elemente perverse, ci dacă aceste elemente sunt *într-adevăr* manifeste, adică dacă sunt apte să opereze.

Prin „într-adevăr“ vreau să indic un aspect care necesită puține cuvinte. Putem lua în considerare utilizarea pornografiei, cu elementele sale perverse implicite. Industria pornografică este construită în jurul ideii de a-și proteja publicul de plictiseală. Materialul pornografic are un timp de înjumătățire[37] scurt[38]; materialul excitant devine plictisitor în scurt timp (121, p. 28). O pseudoexplicație ar fi „familiaritatea“, însă aceasta nu face mai mult decât să-i dea un nume. Nu explică motivul pentru care familiaritatea, în majoritatea ariilor comportamentului erotic, reduce nivelul de excitație; o persoană care nu înțelege dinamica sau care nu a trăit în lumea externă s-ar putea aștepta ca familiaritatea să producă o plăcere mai mare; și acest lucru se întâmplă uneori în cazul cuplurilor fericite.

Sunt de părere că plictiseala din punct de vedere sexual este în special rezultatul pierderii sentimentului de risc. Așadar, chiar dacă celelalte elemente potrivite sunt prezente în fantasmă/pornografie, ele nu funcționează corespunzător decât dacă persoanei îi este puțin teamă, dacă este puțin nesigură cu privire la un rezultat reușit. (Aceeași dinamică a riscului se aplică și în alte situații. Am menționat anterior glumele. Și probabil că se află în aceeași măsură și

la baza aprecierii artei sau a demodării rapide a stilurilor artisitice; criticii de artă dedicați, asemenea cunoscătorilor de pornografie, sunt cu adevărat și profund incapabili să reacționeze la manifestarea unui tip diferit de dinamică. Iar în interiorul genului lor preferat au nevoie de un flux constant de opere aflate la limită, un loc în care o persoană se poate imagina în situația de a experimenta ceva nou. Cu toate acestea, artistul, dușmanul lor natural, are o dinamică similară, adică nevoia de mister și de simulare a riscului. Pentru moment, aș defini arta — asemenea excitației sexuale — ca fiind o căutare a ambiguității [controlate, gestionate].)

Am în vedere aici două tipuri de risc. Primul tip, care de regulă nu este central în perversiune, este reprezentat de excitația intensă pe care oamenii o pot simți atunci când au un act sexual într-un loc în care pot fi prinși (transgresarea unei cutume, a unui tabu sau a unui statut); aceasta este o asumare conștientă a riscului și este utilizată pentru a adăuga sare și piper într-o relație[39]. Celălalt tip de risc, care este mai important pentru discuția noastră, se referă la reminiscențele situației oedipiene, cum ar fi misterul diferențelor anatomice dintre sexe. Conflictul oedipian nerezolvat al adultului plasează posibilitatea eșecului exact în centrul actului lui sexual. Excitația sexuală (alta decât senzațiile sale pur fizice) este, așadar, produsul unei oscilații între posibilitatea eșecului (mic) și anticiparea triumfului (mare). Perversiunea reprezintă calea complicată care își croiește drum printre pericolele la adresa gratificării sexuale triumfătoare.

McDougall (103, p. 378) a menționat deja parte dintre aceste aspecte:

> În toate situațiile, scenariul [perversiunii] este același: castrarea nu este dureroasă și, de fapt, reprezintă tocmai baza excitației și plăcerii erotice. …Există întotdeauna un spectator la această punere în scenă — un rol pe care

> individul îl joacă adesea el însuși atunci când privește în oglindă desfășurarea scenei lui sexuale speciale. [Ne putem gândi la relația acestui lucru cu pornografia, în cadrul căreia cititorul sau spectatorul este totodată regizor, iar participanții portretizați sunt copilul traumatizat și părinții traumatizanți — n.a.] Observăm aici o importantă inversare de roluri; copilul, cândva victima angoasei de castrare, este acum factorul activ, maestru în chestiunea castrării…; copilul excitat, cândva în poziția spectatorului neajutorat la relația părinților sau victima unei stimulări neobișnuite căreia nu i-a putut face față, este acum cel care controlează și produce excitația, fie pe cea a lui, fie pe cea a partenerului. De fapt, multe persoane perverse manifestă un interes unic în manipularea reacției sexuale a celeilalte persoane [așa cum au procedat cândva părinții în raport cu excitația copilului; cf. capitolului 5].

Din moment ce mare parte din procesul de dezvoltare și în special de diferențiere este reprezentată de risc, în special în perioada de sugar, se pare că mi-am asumat o sarcină prea ușoară atunci când am afirmat că riscul se află în nucleul perversiunii; riscul se află în nucleul celei mai mari părți din structura de caracter și din simptomatologie, cu mențiunea că în aceste cazuri poartă numele de angoasă. Însă ceea ce am în vedere aici este un lucru mai precis. În primul rând, cunoaștem faptul că riscul nu este tocmai echivalent cu angoasa. Riscul presupune că persoana a pășit dincolo de simpla experiență a fricii sau a anticipării pericolului și că acum își calculează șansele de succes versus eșec. Și astfel se adaugă un efect nou și complicat: excitația; aceasta introduce posibilitatea plăcerii. În al doilea rând, în perversiune descoperim că angoasa nu este o simplă stare generalizată de alertă oedipiană. În loc de aceasta — cred — persoana a fost în copilărie realmente amenințată în legătură cu sexualitatea sa: în legătură cu părți ale corpului capabile să simtă plăcere erotică (și nu doar plăcere senzuală) sau în legătură cu masculinitatea

sau feminitatea proprie. Pericolul ținteа sau era simțit ca țintind sexul sau identitatea de gen a persoanei. Atacul a vizat tocmai acele părți ale corpului sau identității care marcau distincția între sexe sau libertatea de a folosi aceste părți pentru a face cu claritate diferența între sexe. Această traumă a fost foarte dureroasă; prin aceasta înțeleg faptul că (la fel ca în cazul nevrozelor traumatice) ea a avut o durată prea mare sau că a fost declanșată prea brusc, sau că a intervenit într-un moment în care copilul era prea mic pentru a-și fi dezvoltat un sistem defensiv adecvat. Intensitatea, caracterul brusc și lipsa de înțeles a unui pericol care amenință aparatul sexual psihic generează un sol fertil pentru dezvoltarea perversiunii (1, 54). Perversiunea, repet, este de fapt o nevroză sexuală — erotizată. În cazul altor nevroze — cele pentru care simptomele principale sunt anxietatea, depresia, fobia, obsesiile și compulsiile etc. — atacul este îndreptat către alte părți ale corpului sau ale psihicului, care nu folosesc pentru diferențierea între sexe. (Probabil că în acest punct simțim consecințele insistenței lui Freud asupra faptului că senzualitatea și sexualitatea sunt unul și același lucru în copilărie, întrucât ele adesea converg. Dacă nu ar fi insistat atât de mult, probabil că perversiunile ar fi fost mult timp privite drept un simplu tip de nevroză.) Iar în cazul perversiunilor, spre deosebire de alte nevroze, soluționarea se bucură de o recompensă senzațională: o intensă plăcere erotică.

Probabil că atunci când trauma este completă (dacă este posibil un astfel de lucru) perversiunea nu mai poate fi un rezultat; mai degrabă, una dintre funcții este pur și simplu anulată. (Există oameni intacți din punct de vedere fizic care nu au simțit niciodată excitație sexuală.) Ne-am putea aștepta atunci ca perversiunea să fie rezultatul unei deteriorări, și nu a distrugerii; speranța încă rămâne. „Riscul“ presupune acest lucru. Riscul

indică șansele de succes sau de eșec; prin ingeniozitatea lui, omul poate să găsească o cale de deviere sau un substitut, sau uneori să realizeze un act cu adevărat creativ pentru a transforma perversiunea în artă.

Trauma originară și lupta care i-a urmat, ascunsă vederii, timp de ani de zile în copilăria individului până la momentul în care a ieșit la iveală în forma perversiunii adultului, descărcând tensiunea pe cale genitală, este rememorată prin intermediul detaliilor actului (capitolul 5). Și la fel este și furia pe care trauma a generat-o în copil și care trebuie să fie controlată pentru ca viața să poată continua. Ne putem aștepta așadar să descoperim fantasme de răzbunare față de cel care a produs trauma, în special față de mamă, iar uneori față de tată. (Persoana perversă este mai puțin periculoasă pentru ceilalți, în măsura în care face diferența între obiectul imediat al dorinței din prezent și obiectul originar, care a frustrat tendințele majore din copilărie și perioada de sugar. Fără îndoială, cu cât persoana face o echivalare mai mare între obiectul din prezent și obiectul care i-a impus inițial crearea dinamicii perverse, cu atât perversiunea este mai periculoasă. Bărbatul care are drept fetiș un obiect vestimentar nu face altceva decât să-și murdărească obiectul imediat, o piesă de îmbrăcăminte; un violator sau un criminal sexual a deghizat fără succes imensitatea urii sale (păstrată în plan inconștient) față de obiectul său originar.) Aici rezidă o altă sursă a sentimentului de risc, întrucât persoana nu poate fi sigură că substituții ulteriori ai celui care a traumatizat — obiectele sexuale de mai târziu — nu vor putea să-i întrezărească motivația (așa cum s-a întâmplat cu obiectele din trecut, care acum se află în Supraeu) și să-i impună o pedeapsă pentru păcatul răzbunării. Derularea fantasmei și a actului sexual — repetarea expunerii la risc, însă de această dată fără ca trauma să-i mai fie impusă

persoanei, în absența unei pedepse pentru aroganța de a fi încercat acest act îndrăzneț (perversiunea) și fără ca furia față de cei care au produs trauma să pătrundă în conștient — îl împinge pe individ către o explozie de bucurie, semnul acesteia fiind orgasmul. (Freud [32, p. 368]: „Fetișul… rămâne semnul triumfului asupra amenințării cu castrarea și protecția împotriva ei".) De regulă, acești pacienți își descriu orgasmul ca fiind plăcerea lor supremă; însă aceasta ar putea fi o exagerare pentru a justifica perversiunea. Și totuși, ascultând astfel de relatări, am avut impresia că pacienții descriau cu adevărat cea mai intensă experiență.

Putem face acum un rezumat al riscurilor, în concordanță cu tema discuției noastre[40]:

1. Conștient. Ceea ce fac mă pune în pericol în societate (realitatea externă și viziunea mea asupra acelei realități). Dacă sunt prins, voi avea probleme.

2. Conștient. Ceea ce fac se opune standardelor mele (conștiinței); dacă sunt prins, mă voi urî.

3. Conștient sau inconștient. Fac un lucru despre care părinții mei mi-au spus, când eram mic, că este rău. Copiii cuminți nu fac așa ceva.

Până în acest moment, riscurile se află la suprafață sau în proximitatea ei — sunt acele riscuri pe care oamenii le-au înțeles dintotdeauna. Ele nu sunt tipice perversiunii. Pericolul este perceput ca rezultând din a fi avut de-a face cu anatomia interzisă: partea interzisă sau persoana de sex interzis.

Însă ajungem apoi la o interdicție mai primitivă, și astfel părăsim subiectul erotismului simplu pentru a aborda ostilitatea, furia, răzbunarea, violența, distrugerea. În acest punct, riscurile sunt percepute ca fiind amenințătoare la adresa vieții persoanei și a celorlalți (această percepție este inconștientă în unele perversiuni și conștientă în acele perversiuni pe care le simțim ca fiind bizare;

simțirea caracterului bizar este de regulă intuirea intensității urii).

4. Sunt plin de ură și nu trebuie să știu acest lucru. Deoarece ei (adulții) m-au frustrat (m-au amețit) atât de mult, libertatea mea sexuală din copilărie mi-a fost luată. Nu numai că mi s-au impus restricții, dar — și mai chinuitor — am fost făcut responsabil: trebuie să simt tentația și să-mi împiedic pornirile. Pentru toate acestea, trebuie să-i iubesc și să-i respect. Ura este un lucru rău și trebuie să fie pedepsită.

5. Dorințele mele sexuale sunt rele; iar ura pe care o simt este și mai rea[41]. Dacă ar ști cât este de mare, ar fi nevoiți să mă distrugă. Însă această violență este a mea, parte din acel „mine“ care este rău și care cu toate acestea trebuie protejat, păstrat. Se ascunde în ceea ce doresc din punct de vedere erotic.

6. Pentru toate acestea care mi-au fost făcute, mă voi bucura de răzbunare, care la rândul ei trebuie să fie inclusă într-un act sexual. Dar, dacă va fi să fac rău obiectului meu, el ar putea să simtă acest lucru și să-mi facă cel puțin ceea ce i-aș face eu lui. Într-adevăr, acesta este cel mai riscant lucru.

Perversiunea este ură — ură erotizată.

Factori de siguranță

Triumful cere ca riscurile să fie surmontate, însă, dacă pericolul din viața de adult este la fel de sever ca în copilărie, plăcerea va fi absentă și astfel nu va mai exista perversiune. Astfel, trebuie construite în fantasmă instrumente — factori de siguranță — care să reducă angoasa și să ofere garanția că șansele sunt în mod decisiv în favoarea triumfului. Urmele lor pot fi regăsite pretutindeni în microelementele care constituie fantasma sau comportamentul pervers. Putem alege la întâmplare câteva exemple. Bunăoară fetișul: este absolut pasiv și astfel nu poate să amenințe, să

interfereze, să asiste sau să acuze; însă poate fi atacat, murdărit, urât, distrus și cu toate acestea poate fi înlocuit la nesfârșit... Cel care face apeluri telefonice obscene nu-și confruntă victima și nu trebuie să sufere conștientizarea faptului că aceasta este doar un om... Prostituata este plătită pentru a fi agreabilă și să se implice de bunăvoie în acte pe care altminteri le-ar fi refuzat cu dispreț... Travestitul speră să-și convertească soția, pentru ca aceasta să-l ajute să se îmbrace cu haine pentru femei...

Material clinic

Următorul caz va exemplifica felul în care riscul și răzbunarea se transformă în excitație în cadrul perversiunii. Marte parte din dinamica ostilității este evidentă, chiar și pentru bărbatul prezentat aici. (Nu este un pacient, iar originile comportamentului său nu sunt cunoscute.)

Este o cocotă masculină, adică un bărbat homosexual care se prostituează, având o alură care în mod evident este masculină. Pe stradă are o metodă de operare invariabilă. Acționează numai atunci când un posibil client își semnalează din mașină[42] interesul. Se îndreaptă apoi către mașină, însă nu o atinge, nici măcar pentru a deschide portiera. Pur și simplu stă și așteaptă ca acel client să facă următoarea mișcare; nu intră în mașină până când nu este invitat. Se așază, așteaptă să i se vorbească și apoi, cu aparentă pasivitate, se lasă dus oriunde dorește clientul. Nu face nicio sugestie referitoare la preț, durata de timp, locul sau tipul de act sexual, ci așteaptă să fie întrebat și apoi răspunde. Experimentat și inteligent, el va deduce din întrebări și din remarci care fantasme vor fi puse în act. De exemplu, știe că trebuie să joace rolul unui animal ignorant și needucat, însă puternic, din indiciile pe care i le oferă clientul care face o aluzie la aspectul lui fizic și sugerează printr-o întrebare că are o meserie grea;

prostituatul își exprimă acordul și inventează câteva detalii pentru a-și mulțumi clientul. Cu alte cuvinte, își asistă partenerul în fantasma acestuia, însă stabilește de la bun început faptul că este cel care prestează un serviciu și că în consecință nu va conduce el. Acest bărbat are rareori orgasm atunci când se prostituează și astfel lucrează cu mulți bărbați fără să simtă epuizare sexuală, experimentând această activitate la nesfârșit.

Totuși, a spune că este pervers doar pentru simplul fapt că este homosexual înseamnă a pierde un detaliu esențial — și astfel dinamica psihică. Este important să menționăm că *toate* cele expuse mai sus reprezintă perversiune, și nu doar actul homosexual în sine. El dezvăluie acest lucru atunci când afirmă că ori de câte ori are probleme erectile — și este important să facă acest lucru, altfel clientul se simte înșelat — trebuie doar să se gândească la preludiu pentru a-și reveni. Preludiul este ritualul în cadrul căruia clientul arată că îl dorește nespus — pe el, prostituatul, așa-numitul servitor. (Victima, cel inferior, devine astfel cel superior, învingătorul.) Totuși, simte cel mai mare nivel de excitație atunci când se gândește că banii au trecut prin mai multe mâini; uneori, atunci când puterile lui sexuale sunt slăbite, cere ca plata să fie făcută în avans, pentru a păstra imaginea banilor pe parcursul întregului act sexual. Uneori chiar pune banii într-un loc unde să-i poată privi în timpul actului sexual, deoarece imaginea reală a banilor, care i-au fost dați de client, reprezintă cel mai puternic factor excitant. Și totuși ar fi o neatenție să spunem că banii sunt un fetiș; chiar dacă sunt inanimați și chiar dacă vederea lor îi provoacă excitație, nu banii în sine sunt cei care provoacă toate acestea. Banii nu îl excită în orice moment, așa cum s-ar întâmpla cu un bărbat travestit atunci când îmbracă haine pentru femei. Mai degrabă, excitația este cauzată de înțelegerea *conştientă* a ceea ce reprezintă banii.

Această excitație, stimulată de vederea banilor, vine din ostilitate. Nu există pasivitate în acest ritual, așa cum ar crede cineva neexperimentat. Dacă ne reîntoarcem și descoperim ce anume gândea acest bărbat, descoperim că el folosește aparenta pasivitate ca pe un act de ostilitate, mai exact de răzbunare. Fiecare mișcare pe care o face, din primul moment al potențialului contact și până la finalul actului sexual, este succesul unui efort de a-l forța pe celălalt bărbat să manifeste nevoie, excitație, slăbiciune și, în consecință, dependență față de prostituat. Astfel celălalt trebuie să ceară; prostituatul doar acceptă sau oferă. Clientul este excitat sexual și într-o stare de nevoie; prostituatul face din el un cerșetor. Semnul suprem al slăbiciunii clientului este reprezentat apoi de banii care au trecut prin mai multe mâini.

Nevoia de o astfel de răzbunare este atât de puternică, încât prostituatul trebuie să continue să realizeze la nesfârșit aceste acte; nici măcar nu mai funcționează mecanismul de raționalizare — și anume că prostituția este doar pentru bani. Își petrece cea mai mare parte a zilei repetând acest comportament, și nici măcar aceasta nu este suficient. Are uneori episoade, care durează câteva zile, când trebuie să „colecteze“ cât mai mulți bărbați cu putință; în aceste momente, el sare peste complicațiile suplimentare ale negocierilor financiare și pur și simplu îi provoacă orgasm clientului pe o străduță sau într-un alt loc ascuns, și imediat trece la următorul, făcând astfel acest lucru cu cincisprezece, douăzeci sau chiar mai mulți bărbați în decurs de câteva ore.

Chiar și în relațiile rare pe care le are și în care caută satisfacție sexuală (în aceste două stiluri descrise mai sus, propria gratificare sexuală nu are niciun rol în motivația sa) trebuie să realizeze fiecare parte a acestor scenarii sexuale și să-și manifeste excitația într-o asemenea manieră, încât să demonstreze că este mai puțin angajat decât

partenerul lui, mai puțin doritor, mai puțin disperat, mai puțin implicat.

Povestește cu amărăciune despre puținele eșecuri pe care le-a întâmpinat în practicarea perversiunii lui. Există, de exemplu, bărbați care cer cu insistență să le fie returnați banii, spunând că prestația lui nu a fost bună; sau bărbatul care l-a provocat și i-a spus că nu va putea să aibă o erecție și astfel, știind că acest bărbat era mai puternic decât el, a fost incapabil să aibă erecție; sau bărbatul care, după ce a pus în scenă un ritual elaborat pentru a pregăti actul sexual, inclusiv să-l aducă pe prostituat în apartamentul lui frumos și scump (pentru a demonstra că este mai puternic), a spus că prostituatul nu îl excită, dar că îi va plăti bucuros 10 dolari pentru a-i face curățenie în casă.

Prostituatul este conștient de înverșunarea cu care caută puterea; recunoaște că are un avantaj asupra majorității clienților lui: el nu este la fel de excitat ca ei. Dar știe și faptul că această luptă pentru putere se duce din ambele părți; clienții lui îi fac același lucru. Își dă seama că oamenii se așteaptă ca prostituații să fie puternici și proști; clienții au nevoie de un bărbat inferior să le fie partener sexual. (Odată, la începutul activității lui, când nu înțelegea această dinamică, i-a spus unui client că este student, iar bărbatul a devenit impotent și și-a pierdut interesul.) Își dă seama cu regret de faptul că, din când în când, poate întâlni pe cineva care să îl întreacă.

Cu alte cuvinte, lupta pentru putere în prostituția masculină este aproape similară cu cea din prostituția și striptease-ul feminine.

Putem observa aici că dinamica ostilității este comparabilă cu cea pe care o putem regăsi în nimfomanie și satiriazis[43], situații în care persoana respectivă (deși aparent heterosexuală) are nevoie de nenumărați parteneri pentru a-și demonstra superioritatea. În toate aceste situații — în toate perversiunile — obiectul sexual este pus într-o

poziție de victimă, iar în acest fel nevroticul sexual devine mai puternic. Totuși, din moment ce experiențele lui traumatice din copilărie vor fi mereu vii în interiorul lui, momentele sale de triumf durează foarte puțin timp și trebuie repetate la nesfârșit. Persoana care simte că sentimentele de disperare și de inferioritate ating suprafața trebuie să repete încontinuu și rapid, asemenea bărbatului descris mai sus.

Acest bărbat spune că relația dintre client și prostituat se termină instantaneu, după ce clientul a fost satisfăcut, întrucât orice tip de tensiune ostilă s-ar fi aflat în așteptare în timpul actului sexual a fost eliberată la finalul acestuia. Ecuația puterii s-a schimbat; clientul nu se mai lasă umilit. Bărbatul bogat îl pune pe prostituat într-o mașină condusă de un șofer — trimițând înapoi pe stradă servitorul sexual — și își aprinde o țigară în camera de zi. Amândoi vor rămâne cu fragmente din episodul maniacal pe care l-a trăit fiecare în parte; amândoi se vor preface că numai celălalt a fost păcălit și umilit. Amândoi își asumă riscul eșecului și, cu excepția cazurilor triste de eșec real (precum cele descrise mai devreme), fiecare își spune că a triumfat.

Acest bărbat spune că se așteaptă să se sinucidă atunci când îl vor părăsi frumusețea, curajul și puterile sexuale, iar când degradarea cauzată de viața lui nebună îl va pune într-un final la pământ.

(Notă: acest bărbat nu reprezintă un tipar pentru toți prostituații; el se luptă mai mult decât majoritatea să-și conțină furia; excitația pe care i-o provoacă banii și căutarea frenetică de parteneri ilustrează acest lucru. Perversiunea lui, chiar dacă are multe lucruri în comun cu cele ale altor persoane, îl caracterizează strict pe el — cu toate că acest lucru ar putea fi spus la fel de bine și despre relația dintre fiecare individ pervers și categoria de diagnostic în care ar putea fi introdus.)

În urmă cu câțiva ani, Khan a indicat aceste aspecte și a prezentat un caz clinic similar, despre un bărbat homosexual la care riscul și răzbunarea jucau un rol esențial.

> Cerceta cu atenție fiecare umbră de emoție și tensiune din pozițiile și de pe chipurile lor [ale partenerilor lui], până când le provoca o „erecție colosală". În acest punct, sentimentul lui de realizare, triumf asupra lor și stăpânire a obiectului fetiș era total. Acum se oferea cu bunăvoință și cu compasiune să le facă felație sau să îi masturbeze. Starea de excitație și de neajutorare a acestor tineri necivilizați, puternici și agresivi avea un impact deosebit de plăcut asupra pacientului. Aici un element sadic-agresiv distinct a pătruns în relația cu ei. În secret, îi sorbea din priviri: se aflau sub puterea lui. Cu cât deveneau mai excitați și mai înnebuniți din cauza tensiunii sexuale, cu atât el devenea mai imperturbabil, liniștit și drăgăstos în atitudinea lui. Adesea îi obliga să îl privească și să-l vadă cum îi masturbează și îi face să ejaculeze. …Avea mereu un sentiment de neliniște și de vinovăție că această stare de excitație sexuală nu este plăcută pentru tineri (75, p. 69).

Riscul pregătește scena pentru punerea în act a triumfului, cu toate că persoanele perverse decid mereu deznodământul, fiecare episod finalizându-se cu un succes; în cadrul reveriilor și al substitutelor acestora — pornografia — riscul este doar simulat, iar plictiseala apare imediat. Totuși, în actul pervers real, riscul este o parte din realitate care, cred, contribuie la un entuziasm sporit față de asemenea întâmplări.

Alte înfrângeri și frustrări din copilărie — care nu țin de identitatea de gen sau de genitalitate — alimentează probabil această dinamică a riscului, răzbunării și triumfului. Tensiunile specifice fiecărui stadiu libidinal — oral, anal și urinar, falic și în final cel oedipian complet — cu cerințele lor biologice fiind controlate de părinți (într-un mod sadic, în opinia copilului) reprezintă lupte în cadrul cărora pentru copil triumful va consta în a fi în

control, în timp ce cealaltă persoană pierde controlul[44]. Cred că aceasta este tema centrală în perversiune. Această luptă pentru control și riscul care o însoțește poate să sporească excitația, însă poate fi epuizantă.

Din nou, putem testa ipotezele într-o manieră și mai dură, luând în considerare exhibiționismul, o perturbare în care acest mecanism este mai puțin manifest; vom descoperi că tot este nevoie de aptitudini clinice — sau teoretice — pentru a vedea maniera în care actul pervers caută printre pericole pentru a găsi tipul potrivit de risc care creează excitație.

De ce oare exhibiționiștii sunt atât de adesea prinși? Sunt inteligenți, nu sunt psihotici, sunt conștienți de posibilitatea arestării, în multe situații au suferit deja consecințe sociale severe — și atunci de ce continuă să aibă acest comportament periculos[45]? Explicațiile apar atunci când ne uităm la structura perversiunii.

Pentru a face acest lucru, trebuie să luăm în considerare o parte din definiția pe care am enunțat-o mai devreme, și anume că în perversiunea sexuală persoana își manifestă tehnicile erotice preferate, obișnuite. Fără a lua acest lucru în calcul, utilizările multiple ale termenului „exhibiționism“ ne-ar putea induce un sentiment de confuzie, întrucât are și alte conotații: (1) dorința nongenitală, care nu provoacă excitație sexuală, de a se etala — este o dorință manifestată atât de copii, cât și de adulții de ambele sexe; (2) plăcerea femeilor de a-și expune părți ale corpului, inclusiv zonele genitale (mai rar, comparativ cu alte zone), în scopul de a naște excitație sexuală în celălalt — și astfel exhibiționismul nu este un scop în sine; (3) în cazul bărbaților homosexuali, putem întâlni expunerea penisului în scopuri publicitare. Limitați așadar prin definiția pe care am dat-o, descoperim că exhibiționismul ca perversiune — nevoia cuiva de a-și expune organele genitale în

fața unei alte persoane în scopul de a simți excitație sexuală — există doar la bărbați.

Bărbatul pe care îl vom prezenta în continuare este căsătorit și a fost heterosexual toată viața, având un comportament masculin normal și o profesie masculină; a fost condamnat de trei ori pentru exhibiționism. Deși a fost închis anterior, iar acum se află în eliberare condiționată, el își riscă mariajul, profesia și reputația continuând să săvârșească acest act pervers o dată sau de două ori pe parcursul unei perioade de două săptămâni. Acest lucru se întâmplă de regulă în urma unei umiliri, cel mai adesea trăită la serviciu sau în relația cu soția lui. Ulterior, simte o tensiune neerotică ce îl împinge pe stradă, în căutarea unei zone necunoscute unde să întâlnească o femeie sau o fată necunoscută căreia să îi arate penisul. Alege persoane străine; nu a făcut niciodată acest lucru cu femeile pe care le cunoaște. De fapt, se sfiește să fie văzut gol de către soția lui, care nu vede nimic neobișnuit la el sau la penisul lui. (El spune că soția nu-l respectă, iar ea își exprimă acordul în acest sens.) Se așteaptă să provoace un șoc în femeia străină și nu își expune penisul în scopul de a avea un act sexual; nu știe care este motivul pentru care procedează în acest fel, ci doar că se simte forțat. Dacă se întâmplă ca femeile să nu se simtă ofensate și să înceapă să glumească, pretinzând că sunt interesate, dispare din zonă. Însă, atunci când femeia respectivă se înfurie și sună la poliție — atunci când pare să fie pus în fața riscului suprem —, bărbatul descoperă că ezită să fugă. Cu toate că sentimentul de teamă sporește, acesta se îmbină cu o senzație de confuzie care duce la imobilitate. Iar, dacă această stare de letargie și excitație durează prea mult, atunci este prins.

Cel care nu este exhibiționist, atunci când nu înțelege, crede că acest bărbat este prost. Iar la momentul arestării starea de spirit a acestui bărbat

pare și mai stranie: în centrul sentimentelor lui de dezastru descoperim o liniște nebună, calmă, plăcută. Cred că putem înțelege acest lucru: și-a asumat riscul și l-a depășit; trauma s-a transformat în triumf. Faptul că a fost învins de poliție are pentru el o semnificație mai măruntă decât faptul că a fost victorios asupra femeii necunoscute.

Am fi în eroare dacă am crede că riscul este reprezentat de Poliție; nu este așa. Mai degrabă, poliția este un agent al triumfului. Riscul real, din perspectiva perversiunii, este reprezentat de umilirea trăită anterior, o repetare a umilirii din trecut, care a lăsat în el o linie de fractură, o teamă că nu este un bărbat independent, potent, formidabil.

Și astfel riscul — un risc care durează toată viața — nu constă în a fi arestat, ci în persistarea umilirii. Expunându-și penisul, el arată în cea mai concretă manieră faptul că nu a fost umilit, că nu este castrat, că nu a fost înfrânt de femei; iar acesta este felul lui de a protesta — prin a insista că este încă un bărbat. Îi înțelegem comportamentul atunci când realizăm că este preocupat de expunerea virilității lui (Sinele ideal), și nu a bărbăției (anatomia). Astfel femeia care este șocată, care se înfurie și care, pe deasupra, se înspăimântă, care creează agitație și care cheamă poliția demonstrează că el a inversat situația din copilărie. Ea acceptă o parte necesară a perversiunii lui; acum ea este atacată, iar el este atacatorul. Chiar dacă este arestat, acest bărbat este neobișnuit de liniștit, deoarece arestarea indică — pe scurt — că în realitate el are un penis de bună calitate, suficient de puternic pentru a provoca o așa perturbație în societate. Astfel nu ne mai surprinde să descoperim că rata arestărilor în exhibiționism este mai mare decât în oricare altă perversiune.

Nu trebuie să ne mire faptul că exhibiționistul va trișa și se va asigura că va fi prins — o situație pe care o întâlnim mai des decât în oricare altă

perversiune. Își dorește siguranța, însă nu cea de a scăpa de poliție, ci asigurarea împotriva terorii interne de a fi deficient ca bărbat. Arestarea îi dovedește că este important; este o victorie împotriva fricii de a fi insignifiant, așa cum este reacția de șoc pe care o așteaptă de la femeile în fața cărora se expune.

Voi repeta acum: atunci când vom examina fiecare detaliu mărunt din fantasma sexuală, vom descoperi probabil că niciunul nu este întâmplător. Toate au un rol în a reasigura persoana că acum este în siguranță. Însă de această dată atacul asupra lui, care este repus în scenă în fantasmă, se va transforma într-o ofensivă la adresa celui care l-a supus cândva; de această dată se va face dreptate printr-o manieră precisă de răzbunare: fostul agresor va trebui să sufere exact acele senzații care l-au îndurerat pe copilul-victimă. Însă povestea trebuie să rămână în limitele precise ale acestui scenariu; în caz contrar, asemenea unui comediant a cărui ostilitate a scăpat de sub control și acum distruge mecanismul umorului, excitația din perversiune se poate transforma în angoasă și furie, însoțite de pierderea plăcerii și a potenței.

Clivaj, dezumanizare, fetișizare, idealizare: anulare retroactivă

Așa cum a indicat Bak (1), fetișismul este un tipar pentru toate perversiunile[46]. Cel care nu va tolera obiectul în întregimea lui îl va fragmenta — prin clivaj (35) și prin dezumanizare (67) — în concordanță cu traumele și soluțiile lui din trecut; apoi ar putea să izoleze un fragment neutru — un aspect — al acelei persoane și să-și deplaseze reacția sexuală potențială dinspre persoana întreagă către acea parte care reprezintă persoana respectivă într-o manieră mai sigură (fetișizare). Atunci când procesul de fetișizare este unul benign, așa cum se întâmplă în cazul preludiului sau în cazul variațiilor în timp și spațiu ale

practicilor sexuale, la final obiectul va fi întreg și destul de intact. Aceasta înseamnă un minimum de răzbunare și un minimum de expunere la risc; din nefericire, satisfacția sexuală deplină, în absența recurgerii masive la mecanisme ale perversiunii, pare să fie un lucru greu de realizat de mulți oameni.

Odată ce individul a detașat partea vizată a corpului (sau un obiect inanimat asociat cu aceasta, cum ar fi un obiect vestimentar) de obiectul uman complet, va avea nevoie de un alt proces — idealizarea — pentru a reinventa obiectul nou[47]. Ostilitatea (distrugerea potențială a obiectului) care plutește în fantasmele latente care motivează perversiunea trebuie să fie neutralizată și pătrunsă cu plăcere erotic-pozitivă; în caz contrar, nu va exista perversiune. În acest punct al procesului, atributele distructive orale, anale și falice (atât de cunoscute în perversiune) trebuie să fie limitate. Acest lucru este cu greu posibil în stările de lipsă de control, cum ar fi tulburările borderline sau episoadele psihotice acute — perturbări recunoscute pentru prezența actelor sexuale primitive, extrem de ostile (și în consecință bizare). Descoperim apoi că obiectele trebuie să fie cu adevărat — și nu doar simbolic — vătămate sau chiar distruse, murdărite cu excremente (sau cu cuvinte) sau tăiate, rănite și brutalizate fizic.

Atunci când examinăm pornografia descoperim dezumanizare, fetișizare și reinventare. Sunt alese acele aspecte ale sexualității în care se concentrează esența dinamicii perverse — de exemplu, în cea mai ușoară formă a pornografiei pentru bărbați heterosexuali vom găsi imagini cu nuduri de femei. Acestea reduc femeia reală la statutul de creatură bidimensională și încremenită, țintuită fără scăpare pe pagină, în așa fel încât nu se poate apăra sau opune, așa cum ar proceda în lumea reală. Chiar dacă are un aer periculos, riscul

sugerat este negat prin faptul că este întemnițată pe hârtie. Poate fi insultată, murdărită, forțată să acționeze potrivit dorinței privitorului, și cu toate acestea rămâne mută, zâmbitoare sau chiar falică — oricum este necesar —, însă imobilă. Și nu este doar expusă, disponibilă oricărei forme de ostilitate sexuală fantasmată; ea este totodată idealizată. Nu face rău, oferă satisfacție, este perfectă din punct de vedere estetic (în caz contrar, o altă fotografie va fi aleasă), este retușată, se repară singură și în permanență, nu impune răzbunare, este total cooperantă, păstrează secretele, nu costă nimic din punctul de vedere al timpului sau al banilor, nu are nevoie să fie înțeleasă, nu are nevoi proprii: este ideală (42). Nu este de mirare că devine plictisitoare (121).

Este dificil pentru individ să se bucure de aceeași complianță din partea obiectului atunci când săvârșește în realitate actul pervers, prin comparație cu imaginarea acestui act prin intermediul pornografiei sau al reveriilor; cu toate acestea, perversiunea bine plănuită îi permite să aleagă din lumea reală acele obiecte care pot fi manipulate în acest mod. Exemple în acest sens sunt fetișismul (utilizarea obiectelor inanimate) sau apelarea la prostituate (ființe umane plătite pentru a se comporta ca niște marionete), sau alegerea persoanelor (de exemplu, soția compliantă a travestitului, a cărei nevroză complinește — adică își găsește o utilitate în — actul pervers).

Khan arată că, prin intermediul

> tehnicii intimității…, individul pervers convinge și forțează o altă persoană să îi devină complice [instituind] o situație închipuită care presupune în majoritatea cazurilor cooperarea voită, obținută prin seducție, a unui obiect extern. Cu toate acestea, există întotdeauna o clauză. Individul pervers însuși nu se poate abandona experienței și păstrează, la nivelul Eului, un control clivat, disociat, pentru a putea manipula situația (76, pp. 399, 402).

(De fapt, această descriere pe care o face Khan este perfect valabilă în toate tipurile de seducție, care este prea adesea un act ostil, de căutare a puterii, fetișizant.) Cel care își transformă obiectele în fetișuri își reduce capacitatea de intimitate, iar la final propria dimensiune umană ajunge să nu conteze mai mult decât fetișul pe care îl creează (alege).

Clivajul, dezumanizarea, fetișizarea și idealizarea sunt rezultatul eșecului empatiei și al capacității reduse sau inhibate de identificare cu ceilalți. Sau poate este invers? Se poate ca în mod natural capacitatea oamenilor de a empatiza să fie foarte mică, iar analiștii, artiștii, sfinții și psihoticii să prezinte o anomalie și să sufere de hipertrofia acestui mecanism masochist.

Teoretizarea, apelul la autoritate și o vinietă clinică nu reușesc să demonstreze o ipoteză. Și cu toate acestea cred că ideile se mențin dacă privim pacienții sau pe noi înșine, sau poveștile publicate, din perspectiva acestor sugestii referitoare la rolul esențial al autoconservării și al ostilității — risc, răzbunare și triumf. Acest lucru va fi valabil în acele comportamente în care riscul este o parte din conținutul manifest, precum exhibiționismul genital, promiscuitatea compulsivă sau voaiorismul; sau în acele cazuri în care răzbunarea este manifestă, precum violul, sadismul, murdărirea obiectelor cu excremente sau cu cuvinte; sau atunci când atât riscul, cât și răzbunarea se ascund, cum se întâmplă în acest tipar al fetișismului.

---

[36] „Să clarificăm faptul că fiecare om a dobândit, prin conlucrarea eredității și influențelor exercitate asupra lui în copilărie, un mod propriu de a iubi: care sunt condițiile în care iubește, ce pulsiuni satisface prin aceasta și care sunt scopurile vieții sale amoroase“ (28, p. 91). Acest caracter compact poate să apară și în alte stări,

când mecanismele de apărare se dezvoltă într-o structură complicată, cum ar fi nevrozele și tulburările de caracter. De exemplu Khan (74, p. 434), atunci când vorbește despre indivizii cu personalitate schizoidă, afirmă: „Am putea aproape să spunem că mecanismele lor de apărare poartă cu ele, într-o stare osificată, amintirile experiențelor și traumelor reale, Eul infantil neavând alt mijloc, la acel moment al înregistrării psihice“.

[37] Timp de înjumătățire — noțiune preluată din farmacologie, care se referă la timpul necesar scăderii la jumătate a concentrației unei substanțe active în plasmă. (**N.t.**)

[38] Acest lucru este valabil și în cazul altor stimuli sexuali, lucru știut de multe cupluri căsătorite, de violatori, de cei care se masturbează în mod regulat, de cei care au pantofii drept obiect fetiș, precum și de majoritatea celorlalți oameni capabili de excitație sexuală: varietatea detaliilor în interiorul unei teme constante menține potența, în timp ce protejează față de rigorile intimității.

[39] Nu însă întotdeauna; uneori poate fi un element major în actul sexual, cum ar fi în ritualurile sexuale sadomasochiste sau în cazul acelor persoane care se strangulează sau se anesteziază pentru a avea orgasm.

[40] Alte forme de risc, în special cele pe care le cunoaștem de mult timp datorită studiilor asupra pericolelor inerente în situația oedipiană, vor fi ignorate în acest moment; în caz contrar, această prezentare nu se va finaliza niciodată. A aborda un material pe care mulți cititori (în special analiștii) îl cunosc foarte bine ar încurca firul prezentei argumentații.

[41] În forma ei supremă duce la crimă. Dar este extraordinară chiar și atunci când are un nivel mai redus. Pentru ca individul să se elibereze de acel prim obiect, mama, și pentru a se institui pe sine însuși este nevoie să se pună o barieră care să-l ajute să nu cadă pradă pornirii de a fuziona cu ea. Această zonă din structura de caracter ar putea fi susținută de fantasme de a face rău mamei; din nou, un lucru riscant. McDougall spune:

„Fantasma care este îndreptată către castrarea falică a imaginii paterne ascunde o alta, care este castrarea mamei ce hrănește. Dacă prima dorință poate fi privită ca amenințându-l pe individ cu castrarea, cea de-a doua produce angoasă corelată cu depresia, cu teama de dezintegrare psihică și cu moartea.

Aceste dorințe agresiv-castratoare, împreună cu angoasele care le însoțesc sunt înfrânate prin intermediul comportamentului sexual compulsiv, care preia caracteristicile unei piese de teatru sau ale unui joc cu reguli rigide, și conduce la o formă de relație de obiect dominată de aceleași mecanisme defensive: denegare și negare, clivaj și proiecție, regresie pulsională, apărare maniacală.

La fel ca în copilărie, jocul funcționează în slujba stăpânirii evenimentelor și a stărilor traumatice și-i permite individului să experimenteze lucrurile cărora nu le poate da curs prin actele lui (dorințe libidinale și agresive); de asemenea jocul permite o inversare de roluri care adesea ia forma controlării reacției orgasmice a partenerului, iar această formă de control este privită drept o castrare a partenerului sau drept o reducere a lui la poziția unui copil neajutorat. Experimentează în fantasmă ideea de a fi singurul care se bucură de penisul tatălui și de sânii mamei; în consecință, el poate să posede și să pedepsească aceste obiecte. Astfel jocul sexual disperat permite recuperarea în fantasmă a obiectelor pierdute, precum și erotizarea apărărilor împotriva dorințelor interzise“ (103, pp. 373–374).

[42] În Los Angeles, deoarece automobilul este o parte necesară a stilului de viață, în anumite zone și la anumite ore ale zilei procedura standard de operare cere ca potențialii clienți să meargă cu mașina, și nu pe jos.

[43] Satiriazis (sau aidomanie) — exacerbarea anormală a apetitului sexual la bărbați. (**N.t.**)

[44] Cu toate acestea, nu cred că teoria libidoului care privește perversiunile ca fiind fixații sau regresii la punctele de fixație, la stadiile zonale de dezvoltare (oral, anal, falic) ne ajută prea mult să înțelegem. În primul rând, persoanele perverse prezintă fixații la toate stadiile. În al doilea rând, nu se arată motivul pentru care apare perversiunea, și nu o altă formă de nevroză; recunoașterea acestui neajuns teoretic i-a târât pe teoreticieni către explicații pseudoștiințifice, către speculații precum vulnerabilitatea de organ pentru a explica specificitatea actelor perverse sau către formulări laborioase și fără sens cum ar fi „suprainvestirea libidoului anal“.

[45] Referitor la exhibiționiști, grupul de cercetare condus de Kinsey comunică următoarele date:

Din totalitatea delincvenților sexuali, cei mai mulți (72%) au fost condamnați pentru delicte sexuale, în timp ce 28% au primit condamnări pentru delicte nesexuale. … În ceea ce privește condamnările pe persoană, aceștia conduc din nou… și se află pe primul loc în topul infracțiunilor care s-au soldat cu închisoarea. …Niciun alt grup nu prezintă un număr de condamnări pentru delicte sexuale care să se apropie de numărul înregistrat de ei (3, 12). În ceea ce privește ceea ce numim delicte sexuale „specifice“ — de exemplu exhibiționism, viol de minori etc. —, exhibiționiștii prezintă de departe cel mai mare număr de delicte sexuale specifice raportat la numărul de persoane: 2, 13. …Pe scurt, exhibiționiștii sunt destul de recidiviști. Relativ puțini (13%) au suferit o singură condamnare; aproximativ o treime (pe locul al doilea ca procentaj) au suferit de la patru la șase condamnări; și s-au situat pe locul al treilea în ceea ce privește procentajul celor care au fost condamnați de cel puțin șapte ori (16%). Un grup de persoane care se laudă cu mai mult de șapte condamnări, comparativ cu unul care a suferit o singură condamnare, poate să primească pe drept denumirea de „recidiviști“ (41, pp. 393–394).

[46] Și, cu mult înaintea lui, Freud a afirmat: „Nicio altă variație, care frizează patologicul, a pulsiunii sexuale nu ne suscită atât de mult interesul ca aceasta [fetișismul]“ (24, p. 54). În ce măsură oare este fetișizarea sinonimă cu perversiunea?

[47] Transferul pozitiv este un alt exemplu evident pentru acest tip de reinventare.

CAPITOLUL 8

Angoasa de simbioză și dezvoltarea masculinității

În introducere am menționat că perspectiva mea asupra perversiunii s-a construit pe fundațiile cercetărilor asupra dezvoltării masculinității și feminității. Acest capitol arată mai detaliat felul în care aceste două arii de studiu se pot asocia în cele mai timpurii perioade ale vieții și se întoarce la întrebarea privind motivul pentru care majoritatea perversiunilor sunt practicate de bărbați, și nu de femei. Fără îndoială, dezvoltarea femeilor, începând din primele lor zile de viață, este plină de traume, frustrări, angoase și conflicte. La ora actuală, psihanaliza poate să explice care este motivul pentru care femeile sunt la fel de perverse ca bărbații, însă nu poate oferi un motiv pertinent pentru care nu sunt.

Am putea căuta în domeniul biologiei răspunsuri general valabile — bărbații *sunt* diferiți de femei. Acesta poate fi întotdeauna un argument care să compenseze specificitatea. Însă cred că o explicație mai deplină poate fi regăsită în lumea relațiilor interpersonale, în cadrul dinamicii intrapsihice și în studiul influențelor culturii; doar în situația în care nu vom ajunge la un rezultat vom putea să recurgem la ceea ce nu poate fi testat — biologizarea.

Deși psihanalistul are rareori șansa să observe acest lucru, uneori excesul de lucruri bune poate să însemne prea mult. În cea mai mare parte a timpului ne confruntăm, în practică și în teorie deopotrivă, cu efectele traumei, ale frustrării, ale privării; știm că maternajul lipsit de grijă sau deficitar, sau minimal, sau ostil îi face rău

copilului. Însă nici chiar opera marilor teoreticieni ai psihanalizei, care ne-a îndreptat atenția către procese mai benigne în dezvoltarea personalității, nu ne-a atenționat pe deplin în privința efectului puternic pe care îl poate avea gratificarea în exces asupra anumitor aspecte ale dezvoltării.

Experiența plăcută a simbiozei primitive pe care o trăiesc atât mama, cât și bebelușul ar putea nu doar să sprijine, ci și să amenințe dezvoltarea psihică: acea simbioză, dacă este prea intensă sau prea îndelungată, poate dăuna dezvoltării masculinității. Chiar și cel mai eficient maternaj poate să fie o povară pentru bebelușul de sex masculin, iar o mamă care încearcă să-și scutească fiul de această povară ar putea să înece potențialul lui înnăscut de masculinitate.

Două teorii ale dezvoltării masculine

Potrivit lui Freud, masculinitatea provine la bărbați din trei surse: (1) factorii biologici, (2) heterosexualitatea primară (dorința față de mamă) care apare la puțin timp după naștere, odată ce începe procesul de cunoaștere și (3) identificarea cu masculinitatea tatălui, în momentul în care conflictul oedipian se dizolvă (24). Un corolar al acestei teorii este faptul că masculinitatea reprezintă în mintea omenirii o stare superioară — penisul este organul sexual care se bucură de mai mult respect, iar ambiția și succesul masculine sunt cele mai dezirabile activități în ochii ambelor sexe. O altă concluzie care se desprinde de aici este faptul că femeile sunt inferioare, întrucât au organe genitale inferioare și că de la bun început orientarea lor sexuală este homosexuală, dat fiind că obiectul primei lor iubiri este de același sex (33).

În capitolul 2 mi-am expus părerea conform căreia această teorie este parțial eronată, în sensul că cea de-a doua sursă menționată mai sus — heterosexualitatea primară a bărbaților — are

nevoie de revizuire. Mai mult decât orice, simbioza mamă–bebeluș indică nivelul acestei erori.

Putem face acum o recapitulare scurtă a teoriei, adăugând de această dată factorul simbiozei. Este adevărat că obiectul primei iubiri a bebelușului băiat este mama, însă mai există o fază, mai timpurie, în care el este fuzionat cu ea înainte ca ea să existe ca obiect separat; cu alte cuvinte, el încă nu a făcut distincția între corpul și psihicul lui și ale ei — *iar ea este o femeie, având o identitate de gen feminină*. Este posibil așadar ca băiețelul să nu fie heterosexual de la început, așa cum a presupus Freud; mai degrabă el trebuie să se separe de corpul și identitatea feminine ale mamei sale și să trăiască experiența procesului de individuare în masculinitate. Heterosexualitatea bărbaților este o realizare, și nu un dat, așa cum credea Freud; dacă această ipoteză poate fi confirmată, atunci masculinitatea nu este starea care apare în mod natural, așa cum a afirmat Freud. Are niște sâmburi de feminitate. Va trebui să căutăm că atenție și să vedem dacă nu cumva prima fază — primitivă — în dezvoltarea masculinității este una feminină.

Nu cred că sentimentul de unitate cu mama încurajează un sentiment primordial de masculinitate în primele luni de viață, ci mai degrabă că această unitate cu mama feminină trebuie să fie contracarată. Această unitate va fi depășită numai dacă mama sprijină dezvoltarea masculinității, și astfel demarează procesul de dezvoltare a Eului. Ea va face acest lucru în primul rând pentru că își dorește și se bucură să aibă un fiu masculin; dată fiind această motivație subiacentă, ea va încuraja dezvoltarea comportamentului pe care îl consideră masculin și va descuraja ceea ce consideră feminin, iar acesta este un proces care se întâmplă permanent, în toate momentele din zi. În măsura în care are sentimente mai puțin cordiale față de dezvoltarea

masculinității fiului, ea îi va comunica dezacordul față de comportamentele pe care le consideră masculine. (Nu este necesar să căutăm o definiție care să se potrivească discuției *noastre*; ceea ce contează este faptul că *această* mamă, ca rezultat al istoriei ei de viață și al dinamicii psihice din prezent, reacționează la masculinitatea din copilul ei.) Stilurile precise pe care le utilizează pentru a recompensa și pedepsi comportamentul copilului vor da formă perturbării masculinității lui, în aceeași manieră în care stilurile de maternaj dau formă acelor însușiri ale bebelușilor care devin trăsături de caracter la copii (de exemplu 17, 38, 39, 90–93, 95, 96).

În cazul în care se dezvoltă o oarecare masculinitate — și va începe să se manifeste în jurul vârstei de un an —, atunci stadiul presupus mai devreme împreună cu capacitatea lui de feminizare vor fi îngropate; și, din moment ce suprafața comportamentală a feminității simțite a bebelușului nu se manifestă mai devreme de vârsta de un an (adică mai curând de această vârstă nu putem distinge comportamentul masculin de cel feminin), nici acea fază mai timpurie nu se va mai manifesta vreodată în ochii observatorului. Pentru a confirma ipoteza existenței unei faze protofeminine avem nevoie de un experiment în care faza feminină a primelor luni din viața băiețelului este prelungită îndeajuns de mult pentru a putea fi observată și măsurată. Dacă vom găsi un astfel de experiment, vom putea privi pentru a vedea ce anume s-ar fi putut întâmpla pentru a da naștere unei feminități care să persiste suficient de mult pentru ca noi să o putem observa. Iată un astfel de experiment: bărbatul transsexual.

„Experimentul“ transsexualității

Am ezitări în a prezenta încă o dată aceste rezultate, întrucât am făcut foarte des acest lucru (de exemplu 112, 137, 138, 144, 148), însă îi va fi

de ajutor cititorului, care nu este familiarizat cu datele și cu ipotezele, să le revadă, întrucât ele sunt corelate cu factorii utili pentru înțelegerea masculinității și a perversiunii. Voi descrie în continuare într-o formă foarte concisă dezvoltarea transsexualității masculine. (Sunt de părere că transsexualitatea feminină are o etiologie diferită [141], care nu poate fi aplicată în această discuție.) Primul factor în această construcție este reprezentat de nevoia de a distinge transsexualitatea de numeroasele perturbări în care bărbații poartă haine pentru femei. Trăsătura sa esențială nu este, așa cum ar crede ceilalți, că pacientul solicită o „transformare sexuală“, dat fiind că alte tipuri de pacienți solicită acest lucru. Mai degrabă este vorba despre faptul că nu a existat o fază semnificativă în viață în care masculinitatea să fie recunoscută, fie de către acest bărbat care este normal din punct de vedere anatomic, fie de către un observator extern. (Există unele fărâme care își au originea în faptul că persoana transsexuală știe că a fost și că este bărbat din punct de vedere anatomic și că mama sa, care i-a dat un nume masculin, nu i-a negat niciodată masculinitatea [148].) Astfel, începând din acea perioadă a copilăriei, când își face apariția orice tip de comportament caracteristic identității de gen, acest băiat a părut să se creadă fată (nu o *persoană de sex feminin*, ci o *fată*). Comportamentul lui a fost mereu feminin; iar în cadrul acestuia, componenta de imitație sau de atitudine nu a fost mai accentuată decât în cazul fetelor care sunt fără îndoială feminine. Comportamentul acestor tineri pacienți, începând cu vârsta de patru-cinci[48] ani și până la vârsta de adult, își are originea într-un sentiment de feminitate exprimat în convingerea că el trebuie să fie o persoană de sex feminin (cu toate acestea transsexualii nu afirmă în realitate că ar avea sex feminin; ei își recunosc anatomia masculină). În

comportamentul lor, începând din copilărie, nu apar componente de efeminare (în acest context, efeminare înseamnă mimare sau caricaturizare, cu alte cuvinte, ostilitate și invidie față de femei, sentimente care trebuie să fie diminuate sau negate; în acest context, feminitatea presupune naturalețe, și nu caricaturizare). Mai degrabă, transsexualii manifestă o invidie conștientă, deschisă și nereprimată, similară cu cea pe care o simte persoana care s-a născut fără membre față de cei mai norocoși decât ea. Naturalețea acestei feminități este observată de toți: familie, rude, colegi, vecini, profesori, străini, precum și de noi, cei care observăm copilul și adultul transsexuali în cercetarea noastră. Deja în momentul la care acești băieței au vârsta de trei sau patru ani străinii îi confundă cu niște fetițe, în pofida hainelor pe care le poartă. Atunci când se joacă, acești băieței vor să pretindă că sunt fetițe; iau doar rolurile de fetiță și sunt acceptați aproape imediat de ele atunci când acestea se joacă acele jocuri pentru fetițe din care băieței sunt excluși. Pe măsură ce anii copilăriei trec și copilul ajunge la vârsta adolescenței sau a maturității, feminitatea nu se pierde, dorința de a avea un corp de femeie persistă, și niciun fel de amenințare nu îl poate face pe transsexual capabil să imite măcar pentru câteva momente o persoană masculină (137).

Această perturbare este rară, mult mai rară decât numărul de pacienți care solicită o „schimbare de sex“. Probabil acesta este motivul pentru care teoreticienii afirmă că transsexualii nu sunt precum cei descriși mai sus. Cu excepția lucrărilor mele, în aproape toate lucrările despre transsexualitatea masculină sunt prezentate date clinice care scot la iveală episoade sau durate de timp mai mari în care pacientul are o alură masculină, se comportă ca atare, are experiențe heterosexuale sau manifestă perversiune sexuală, sau prezintă alte semne care arată că feminitatea nu este de același

tip precum cel descris mai sus. Acest aspect trebuie accentuat: aproape toți bărbații își iubesc organele genitale, sunt preocupați de ele și obțin plăcere prin intermediul acestora. Aceste organe sunt atât o sursă directă de senzații, cât și o confirmare a faptului că includerea într-o categorie sexuală este corectă, că identitatea de gen a individului este inerentă și că masculinitatea sa este valoroasă. Dacă aceste poziții sunt amenințate, aproape toți bărbații vor ridica sisteme defensive — însă nu și transsexualii adevărați. Ei pur și simplu nu-și doresc organele genitale masculine, nu au nevoie de ele și nu le prețuiesc și nu fac niciun efort de a-și prezerva aceste organe în realitate sau într-un mod simbolic. Perversiunea, pe de altă parte, caută cu ardoare acest lucru; ea reprezintă o preferință pentru satisfacerea tocmai a acestor organe genitale, și nu o respingere a lor.

Următorii factori etiologici sunt prezenți numai dacă sunt asociați cu tabloul precedent și, în aceeași măsură, am putea observa acest tip de feminitate[49] doar în prezența următorilor factori etiologici. Am constatat acest lucru în toate cazurile care îndeplinesc criteriile clinice oferite mai sus cu privire la transsexualitatea masculină; în situațiile în care acești factori se manifestă într-o formă mai redusă sau atunci când unii dintre ei sunt absenți, gradul de feminitate este diminuat, iar pacientul nu mai are înfățișarea transsexualului clasic.

În primul rând, mama. În copilărie, ea nu a avut sentimentul valorii feminității ei sau al identității ei de gen. Mama ei a tratat-o ca și cum identitatea ei de gen ar fi fost asexuală; tatăl, mai admirativ, a încurajat-o să se identifice cu interesele lui masculine. Între copilăria timpurie și pubertate, fetița și-a accentuat atât de mult atributele masculine, încât și-ar fi dorit să fi fost bărbat, iar pentru câțiva ani a purtat doar haine masculine și i-

a depășit pe băieți în cadrul competițiilor cu ei, în special în domeniul sportiv.

Odată cu începutul modificărilor fizice din perioada adolescenței, fata — spre deosebire de femeile transsexuale, cu care ar fi putut să semene până în acest punct — a renunțat la speranța că va putea deveni vreodată un bărbat. În loc de aceasta, a adoptat o atitudine feminină și în cele din urmă s-a căsătorit. Bărbatul cu care s-a căsătorit — tatăl persoanei transsexuale — este un bărbat pasiv, distant, însă care de regulă nu este efeminat; el nu reprezintă o figură puternică sau semnificativă în această căsnicie. De la el se așteaptă să-și întrețină familia, fiind totodată pentru soția lui o țintă a ridiculizării.

Viitorul transsexual este fructul acestui mariaj nefericit. Cu toate acestea, chiar dacă dinamica din cadrul familiei se prezintă așa cum a fost descrisă mai sus, transsexualitatea nu apare la orice copil, ci numai la acel băiat pe care mama îl percepe ca fiind frumos și grațios. Acest bebeluș este cel mai frumos lucru care i s-a întâmplat vreodată mamei lui. În sfârșit, după ani de zile de disperare mută, când nu a simțit niciodată valoarea sexualității sau identității ei de gen, plină de ură și de invidie față de bărbați, care aveau ceea ce ea își dorea și la care a fost nevoită să renunțe, în sfârșit, deci, a creat o parte din ea, din propriul corp, ca prin partenogeneză[50] și fără să aibă nevoie de un soț, a creat cel mai bun lucru din ea, propriul ideal — falusul perfect. Acest băiat nu va avea acea notă de masculinitate invidiată și urâtă; acest lucru, simte ea, este garantat din naștere datorită frumuseții lui fizice, care va fi accentuată prin experiența unei alăptări bogate, în care el, insațiabil, se va bucura de trupul mamei lui. Această simbioză încântătoare se instituie la naștere și va fi menținută cu ferocitate de către mama lui, întrucât ea a găsit acum leacul pentru tristețea și disperarea pe care le-a simțit toată viața. Fericirea este energia care îi

permite — o forțează — să mențină, pentru prea multe ore pe zi și pentru prea mulți ani, un contact fizic și psihic excesiv de apropiat cu acest bebeluș. Prin crearea acestei simbioze, ea îl leagă — îl încorporează — pe fiul ei în ea însăși atât cât poate cineva să facă din punct de vedere fizic. Identificându-se cu el, încearcă să-și anuleze retroactiv trauma din propria ei perioadă de sugar, pentru a-și înlocui mama rea; mama și bebelușul din prezent trebuie să fie complet buni. Fericirea care se creează prin simbioză devine astfel aura care înconjoară o mamă nouă, idealizată și perfectă.

Atunci când întâlnim pentru prima dată aceste familii, când băieții au patru ani sau mai mult, mama și fiul încă au o relație extrem de intimă, se ating și se bucură unul de celălalt prea mult, se înțeleg fără să-și vorbească. (Însă acest lucru nu are o caracteristică erotică nici pentru mamă, și nici pentru fiu [60, 61].) Nu este o relație absolută, la fel ca în copilărie; deși aceste mame își doresc să fie foarte apropiate de copilul lor, ele permit dezvoltarea altor funcții ale Eului, cum ar fi mobilitatea, vorbitul, cititul și așa mai departe. Apropierea pare să se mențină într-un sector anume, cel care este referitor la transmiterea feminității[51]. Observăm de asemenea puterea simbiozei atunci când încercăm să tratăm pe mamă sau pe fiu — tratamentul presupunând sfârșitul simbiozei și apariția masculinității. Amândoi se opun cu vehemență (112, 148). Și, așa cum ne-am fi așteptat, tatăl nu participă la acest proces, ci rămâne imperceptibil în fundal.

Care este rolul tatălui în timp ce fuziunea dintre mamă și fiu persistă și în timp ce comportamentul feminin iese la suprafață? El va fi absent și astfel va fi disprețuit. El este arareori văzut — literalmente — de către fiul lui în primii ani de viață ai acestuia. Tatăl pleacă la serviciu înainte ca băiețelul să se trezească și se întoarce atunci când

acesta s-a dus deja la culcare. La sfârșitul săptămânii el nu este împreună cu familia deoarece, încurajat de soția lui, poate să-și petreacă singur aceste zile libere, cu hobby-urile lui sau uitându-se la televizor.

Situația oedipiană care se dezvoltă confirmă suplimentar caracterul straniu al acestei simbioze. Trăsătura sa extraordinară este lipsa conflictului. Băiețelul nu dezvoltă niciodată o relație heterosexuală cu mama lui (în absența unei terapii) și ca rezultat nu dezvoltă niciodată un conflict oedipian. Cei doi sunt o unitate, au acces liber unul la corpul celuilalt, iar în acest fel nu se dezvoltă niciun fel de tensiune sexuală. Băiețelul nu-și dorește ca mama lui să fie un obiect separat de sex opus, iar ea nu are niciun fel de dorință sexuală față de el. (Acest lucru este demonstrat de lipsa ei de interes față de ideea ca el să devină masculin.) Numai cu ajutorul terapiei și cu începutul masculinității se vor putea vedea conflictul oedipian și simptomatologia nevrotică a copilăriei, care sunt bine cunoscute în contextul conflictului oedipian (60, 61, 112).

Patogenicitatea „homosexualității latente“

Această trecere în revistă a situației transsexuale servește pentru a demonstra forțele care produc feminitate într-un bărbat. Cred că este corectă afirmația conform căreia, atunci când toți acești factori sunt prezenți și puternici, nivelul de feminitate va fi cel mai înalt (cu toate acestea, trebuie să fim precauți când afirmăm aceste lucruri, dat fiind că încă nu au fost studiate suficiente familii pentru a testa această ipoteză). Dacă intensitatea factorilor se reduce sau dacă aceștia dispar, feminitatea este mai puțin pură. În consecință voi face o extrapolare: în starea masculină obișnuită apare cel puțin o tendință minimă către transsexualitate. Iar acest lucru ne întoarce la principiile enunțate de Freud încă din

1905, care nu au fost niciodată negate în teoria sau în observațiile lui clinice, și anume că bisexualitatea (homosexualitatea, protestul viril, frica de femei) este parte din structura masculină. Singura diferență stă în faptul că ceea ce noi numim „transsexual“ în prezent Freud a numit „homosexual“. (Însă acesta nu este, sub nicio formă, singurul sens pe care el l-a dat termenului „homosexual“.) Putem aprofunda acum aceste idei.

În ultima lui afirmație despre sexualitatea bărbaților și femeilor, Freud a menționat că nu a putut trata niciodată, la niciunul dintre sexe, „protestul viril“, adică nevoia bărbaților de a insista asupra masculinității lor și temerea de posibilitatea unui atac asupra acesteia și nevoia femeilor de a reacționa prin invidia de penis și prin substitutele acesteia la efectele castrării fantasmate (34). Freud a inclus aceste idei în aria „homosexualității latente“, o altă manifestare a dorinței interzise — conștientă sau inconștientă — de a trăi plăcere sexuală cu o persoană de același sex. El a descoperit că spaima de homosexulitate este patogenă în cele mai multe tulburări majore, iar adepții lui cei mai fervenți au extins această listă până când acest factor a ajuns să fie un factor etiologic în toate tulburările psihice. De-a lungul timpului, acest factor a fost cercetat cu atenție, clinicienii și teoreticienii considerând că reprezintă o explicație mult prea vastă. Unii autori au sugerat că homosexualitatea în sine este o apărare, și nu o cauză subiacentă (82, 123); alții au subliniat faptul că homosexualitatea masculină, care lui Freud îi părea că derivă în principal din relația perturbată dintre fiu și tată, ar putea fi regăsită de fapt în perturbările preoedipiene ale relației dintre mamă și fiu (153, 3, 130).

Prin prezentarea cazului Schreber — care este probabil cea mai importantă descriere a rolului homosexualității latente în dezvoltarea unei boli

psihice — Freud a considerat că a demonstrat etiologia stărilor paranoide, inclusiv a psihozei, ca fiind frica de homosexualitate; el a privit homosexualitatea masculină ca fiind în special o soluționare patologică a conflictului oedipian dintre băiat și tatăl lui (27). Această idee a fost ulterior criticată aspru de către cei care au pus accentul asupra rolului frustrării, traumei și conflictului din cele mai timpurii perioade din viață. Lucrările acestor critici deplasează în prim-planul literaturii psihanalitice relația dintre mamă și bebeluș. Unii dintre ei (125, 153) au indicat faptul că în cadrul potențialului violent și ostil al stadiului oral putem găsi la Schreber (precum și la alți psihotici sau la cei care sunt homosexuali manifești) rădăcinile unei dorințe de a fuziona din nou cu mama. Putem menționa, în termenii prezentării de față, la fel cum au procedat MacAlpine și Hunter cu mai mulți ani în urmă (88), că ceea ce Freud numea homosexualitate la Schreber era de fapt o creștere bruscă a energiei tendințelor transsexuale: corpul lui Schreber se transforma într-un corp de femeie. Iar această tendință reprezintă una dintre sursele spaimei de homosexualitate, care ar putea fi numită mai corect „spaima de transsexualitate“.

Aceste amendări ulterioare, cu care eu sunt de acord, plasează conflictele patogene înapoi în timp, în perioada primelor luni de viață. Toate aceste perspective accentuează faptul că maternajul inadecvat, deficiențele înnăscute ale bebelușului sau îmbinarea între cele două perturbă într-un mod traumatic ceea ce ar trebui să fie o simbioză fericită. Cu toate acestea, trebuie să ne reamintim faptul că, pentru mulți bebeluși, există aspecte nonconflictuale, nondefensive ale acestei fuziuni: pentru cei mai mulți, experiența a fost pur și simplu minunată. Nu toți bebelușii au cu mamele lor aceeași experiență simbiotică. Pentru unii dintre ei, această experiență este amară — și

astfel se simt în pericol. Însă pentru unii este o experiență fericită; dar și în acest caz, chiar și acești bebeluși norocoși ar putea să fie supuși unui risc, întrucât se păstrează unele vestigii periculoase pe măsură ce băiatul părăsește starea simbiotică și se îndreaptă către asumarea masculinității.

Cu alte cuvinte, nu numai privarea de starea de simbioză este pentru bărbați o amenințare la adresa dezvoltării; la fel este și maternajul suficient de bun sau cel prea gratificant — deși în maniere diferite. Indicând acest aspect neconflictual sper să pot schița conceptul de fuziune atât din perspectiva mai deosebită a psihopatologiei, cât și din cea a psihologiei normale. Puntea între aceste două perspective este reprezentată de aspectul transsexualității.

Am observat mai devreme faptul că o mamă nefericită și cu probleme emoționale, care are nevoie să păstreze singura experiență de fericire pe care a trăit-o vreodată, va face eforturi supraomenești pentru a împiedica durerea, frustrarea, trauma și conflictul în dezvoltarea bebelușului ei. Îl acoperă cu deliciile pe care le poate oferi corpul ei generos și nu îl lasă niciodată să plece, pentru că prezența lui o face să se simtă bine și îi îndeplinește dorința de a-l proteja de trăirea experienței unei copilării nefericite, asemenea celei la care ea a fost supusă. Am observat totodată că maternajul normal, în circumstanțele ideale, urmează un tipar similar, diferența constând în intensitate și durată (155). Știm că în cadrul maternajului suficient de bun există episoade de fuziune caracterizate de fericirea supremă. În consecință, deși timpul se scurge, se poate ca în fiecare bărbat să rămână unele rădăcini ale acelei fuziuni timpurii, ale „identificării primare“ cu mama lui feminină, și prin urmare ale identificării cu feminitatea și cu caracterul ei femeiesc. (Am folosit aceste ghilimele pentru a sugera că, în special în stadiile

lui cele mai timpurii, acest proces înseamnă mai mult decât ceea ce putem numi în mod obișnuit identificare; a se vedea mai jos conceptul de „bio-psihic“. „Dependența bebelușului față de mamă… nu implică identificarea, identificarea fiind o stare de fapt complexă inaplicabilă stadiilor copilăriei timpurii“ [156, p. 388].) Pentru o femeie, tendința similară de fuziune nu repezintă o amenințare la adresa identității de gen; aceasta doar va amplifica sau cel puțin va susține feminitatea ei.

Simbioza de gen

Simbioza de gen reprezintă acel aspect al simbiozei care stă la baza transmiterii între mamă și bebeluș a atitudinilor și informațiilor privitoare la masculinitatea și feminitatea celor doi parteneri. Din păcate, încă nu se cunosc mecanismele care țin bebelușul în acest tip de atașament. Cred că teoriile psihanalitice au nevoie să împrumute din descoperirile și conceptele teoriilor învățării; acestea, chiar dacă se află într-o stare incipientă în ceea ce privește cercetarea asupra subiecților umani, ne pot ajuta cel puțin să facem unele speculații, cum ar fi cele care urmează.

În primele luni de viață, aceste mecanisme au o natură „bio-psihică“; prin aceasta înțeleg faptul că stimulii provenind din mediul extern (și probabil și stimuli din mediul intern, simțiți într-un mod mai puțin acut, cum ar fi durerea sau propriocepția) determină transformări la nivelul sistemului nervos central, care funcționează (mai mult sau mai puțin) permanent în calitate de surse neurofiziologice ale motivației, iar aceste transformări reprezintă acum „memoria“ nepsihică. (Am folosit ghilimelele pentru a indica faptul că aceasta este o experiență diferită din punct de vedere psihologic de ceea ce numim în mod obișnuit memorie; încă nu s-a descoperit felul în care ar putea fi corelată din punct de vedere fiziologic cu memoria psihică.) Exemple în acest sens sunt întipărirea,

condiționarea clasică și condiționarea răspunsurilor vegetative și poate anumite forme ale condiționării operante.

Prin nemental înțeleg faptul că stimulii și transformările pe care aceștia le nasc nu au o reprezentare psihică și nici nu au avut vreodată. Aceste noi centre ale comportamentului nu pot fi așadar rememorate, în sensul comun al cuvântului, și nici nu sunt simțite prin intermediul vreunuia dintre simțuri. Nu pot fi rememorate pentru că nu au existat niciodată în calitate de parte a vieții psihice. Ele sunt mai silențioase decât ceea ce se înțelege de regulă prin „inconștient“ și reprezintă o categorie diferită care se poate adăuga la ceea ce Freud a numit sursele „pulsiunilor“ (29). Putem spune că sunt la fel de silențioase ca efectul hormonilor[52]. (A se vedea discuția din capitolul 6 despre liberul-arbitru și determinism.)

Dacă aceste noțiuni sunt valabile în domeniul cercetării asupra dezvoltării infantile, atunci dezvoltarea personalității nu poate fi deplin înțeleasă prin intermediul tehnicii folosite într-o psihanaliză. Așa cum a afirmat Racker (119, p. 79), „studiul transferului reprezintă una dintre cele mai importante surse de informații privitoare la procesele psihologice ale copilului“. Exact: procese, și nu experiențe reale. Freud face aluzie la acest lucru atunci când atenționează asupra faptului că structura de caracter egosintonică depășește adesea capacitatea de schimbare prin intermediul psihanalizei (34). Pentru a obține mai multe informații legate de dezvoltarea personalității avem nevoie de o observație scurtă și sistematizată a comportamentului infantil în starea lui naturală, care include în mod special mama, atmosfera pe care ea o creează și acele atitudini și comportamente ale ei care îl influențează pe bebeluș.

Prin această paranteză sugerez un cadru conceptual fragil, dar care probabil va fi utilizabil

într-o zi, în baza căruia să evaluăm datele experimentale, observațiile și teoria referitoare la cele mai timpurii stadii ale dezvoltării psihice. În prezent, acest cadru îmi oferă posibilitatea raționalizării, un sprijin în această perioadă de deficit informațional pentru a „explica“, în cazul persoanei transsexuale, felul în care feminitatea este transmisă de la mamă la bebelușul de sex masculin, rezultatul fiind că la vârsta de aproximativ un an el se comportă într-o manieră evident feminină. Singurele date pe care le avem acum sunt următoarele: mama cu o anumită formă de bisexualitate și tatăl extrem de pasiv și incapabil să se apropie de fiul lui au un bebeluș frumos și fermecător care o provoacă pe această mamă să instituie o simbioză caracterizată de fericire supremă și apropiere excesivă, din care exclude restul lumii pentru prea mult timp. Apoi, la momentul în care comportamentul de gen al bebelușului de sex masculin poate fi observat pentru prima dată, acesta se dovedește a fi feminin. În prezent nu există date suplimentare. Ceea ce se întâmplă în interiorul acelei simbioze nu a fost încă studiat la nivel macro sau microscopic; în consecință, am încercat să umplu vidul cu acest cadru teoretic.

Însă această teorie nu este crucială pentru argumentul nostru principal referitor la rolul angoasei de simbioză în crearea masculinității. Pentru aceasta este suficient să spunem că dorința imperioasă de întoarcere la starea de unitate cu mama, cunoscută de mult timp de către analiști, rămâne o fundație permanentă a structurii de caracter și, în funcție de experiența de viață care urmează perioadei de sugar, poate servi drept zonă (mai puternică sau mai slabă) de fixație pentru o eventuală regresie. (Probabil că este latentă în toate „actele“ regresive.) În acest moment doresc doar să subliniez — din nou, un lucru care este bine cunoscut încă din vremea lui Freud — că o

astfel de regresie este adesea însoțită de ceea ce el a numit „homosexualitate“ și ceea ce eu consider că este „o tendință transsexuală“. Ne putem aminti acea descoperire conform căreia teama de schimbare a sexului este ubicuitară (unii spun că este universală) în cazul bărbaților psihotici, însă extrem de rară în cazul femeilor (ale căror sisteme delirant-halucinatorii, atunci când au o conotație sexuală, au cel mai adesea o formă heterosexuală [62, 79, 81, 107]). Observăm de asemenea faptul că în populația generală — în majoritatea culturilor și a epocilor despre care avem informații — bărbații par să fie mai preocupați să-și păstreze masculinitatea în fața ofenselor reale sau imaginate la adresa acesteia, comparativ cu femeile.

Angoasa de simbioză

Angoasa de simbioză este, în această ordine de idei, teama persoanei că nu va fi capabilă să rămână separată de mamă. Putem aborda acum mai în detaliu această frică, pentru a vedea felul în care contribuie la dezvoltarea masculinității. Vom începe cu observația că amintirea omniprezentă a stării de unitate cu mama acționează asemenea unui magnet, împingând persoana să repete experiența fericită asociată cu corpul mamei. Totuși, aceasta este o chestiune riscantă pentru cel care a luptat și a dobândit independența față de ea. Iar riscul se accentuează în cazul în care unul dintre aspectele acestei independențe este legat de acele comportamente care poartă numele de masculinitate. O parte vitală a procesului de separare de mamă, așadar, este reprezentată de eliberarea de corpul ei de femeie și de psihicul ei feminin.

Voi numi angoasă de simbioză acea teamă ubicuitară a individului că sentimentul lui de masculinitate și virilitate se află în pericol și că este nevoit să construiască în structura caracterului sisteme defensive rezistente care să-l împiedice să

cedeze în fața tentației de a fuziona din nou cu mama. Dacă aparent are menirea de a ne proteja de amenințările și ofensele din exterior, funcția esențială a angoasei de simbioză este de a ne proteja împotriva propriei dorințe interne, primitive, de a trăi starea de unitate cu mama[53]. Dacă lucrurile stau într-adevăr așa, atunci tușele neclare se dovedesc a fi un factor major în crearea masculinității; acest factor poate fi atât de interconectat cu alți factori cauzali, încât, la momentul în care comportamentul așa-zis masculin începe să se manifeste (în jurul vârstei de un an), masculinitatea este deja inextricabil împletită cu efectele angoasei de simbioză. Aceasta din urmă, fiind potențată de forța biologică a masculilor (la pești, reptile, șoareci, maimuțe și oameni), produce nivelul sporit de agresivitate și competitivitate pe care le regăsim la masculi, comparativ cu femelele. Prin aceasta sugerăm că masculinitatea, așa cum o observăm la băieți și bărbați, nu poate exista în absența acelei componente care îi împinge permanent departe de mamă, literalmente în primii ani de viață și psihologic pe parcursul dezvoltării structurii caracterului, care face ca mama internă să dispară din planul conștient. Nu voi mai menționa ideea că mama, fiind reprezentată ca o creatură rea și urâtă, se poate supune sarcinii de a permite refularea mamei-simbioză; nimeni nu vrea să fuzioneze cu o vrăjitoare rea. Ne-am putea întreba dacă nu cumva, la nivelul său cel mai primitiv, perversiunea nu este acel factor fundamental în separare, uciderea mamei (mai mult decât uciderea tatălui, așa cum se poate să fi crezut Freud). Ar fi ironic dacă unele dintre formele pe care le preia masculinitatea, unele dintre punctele tari ale acesteia, insistența, ferocitatea — machismul — ar *necesita* structura feminității; potențialul de a fi feminin este o tentație inacceptabilă căreia individul trebuie să îi reziste prin acele comportamente și atitudini pe

care societatea le numește „masculine“. Probabil că în acest fel devine mai clar motivul pentru care majoritatea bărbaților par să fie atât de sensibili cu privire la masculinitatea lor.

Greenson a tratat un băiețel transsexual pe a cărui mamă am analizat-o eu și a ajuns la concluzii similare. Greenson vorbește despre „dezidentificarea“ de mamă. Nu este adecvat să citez din lucrarea lui Greenson pentru a aduce o confirmare obiectivă, din moment ce am lucrat împreună pentru mulți ani de zile; însă expunerea lui clară, publicată cu mai mulți ani în urmă, merită atenția noastră. (Voi păstra referințele bibliografice, datorită utilității lor pentru cititorul acestei cărți.)

> Impresia mea clinică este că spaima de homosexualitate la nevrotic, care stă la baza fricii de pierdere a identității, este mai puternică și mai persistentă la bărbați decât la femei (Greenson, 1964). […] Cred că suntem cu toții de acord că, în perioada de sugar, atât băieții, cât și fetițele formează o identificare simbiotică primitivă cu persoana care îi îngrijește, în baza fuziunii între percepțiile vizuală și tactilă timpurii, activitatea motorie, introiecția și imitația (Freud, 1914, 1921, 1923, 1925; Fenichel, 1945; Jacobson, 1964). Acest lucru va duce la formarea unei relații simbiotice cu mama (Mahler, 1963). Următorul pas în dezvoltarea funcțiilor Eului și a relațiilor de obiect este reprezentat de diferențierea reprezentării Sinelui de reprezentările de obiect. Mahler (1957), Greenacre (1958), Jacobson (1964) și alți autori au adus clarificări asupra felului în care forme diferite de identificare joacă un rol central în această tranziție, pe măsură ce maturizarea face posibil progresul de la încorporare totală la identificări selective. Capacitatea de a distinge între aspectele similare și cele diferite se sfârșește cu capacitatea de a face diferența între interior și exterior, iar în cele din urmă între Sine și non-Sine. În cadrul acestui proces, copilul învață că este o entitate distinctă, diferită de mamă, cățel, masă etc. În același timp, el învață treptat prin identificare să se comporte și să întreprindă anumite activități întocmai ca persoana care îl îngrijește, cum ar fi vorbitul,

> mersul, mâncatul cu linguriţa etc. Aceste activităţi nu sunt nişte duplicări, ci ele sunt modificate în concordanţă cu constituţia copilului şi cu înzestrarea lui mentală şi fizică. Stilul comportamentului şi al activităţilor lui se va modifica suplimentar prin identificările ulterioare cu alte persoane din mediu. Ceea ce numim identitate pare să fie rezultatul sintezei şi integrării unor reprezentări diferite şi izolate ale Sinelui (Jacobson, 1964; Spiegel, l959) (61, pp. 371–372).

La final, Greenson menţionează:

> Băieţelul trebuie să încerce să renunţe la plăcerea şi apropierea securizantă pe care le permite identificarea cu persoana care îl îngrijeşte; el va trebui să se identifice cu figura paternă. Rezultatul va fi determinat de câteva elemente. Mama trebuie să fie dispusă să permită băieţelului să se identifice cu figura paternă. Ea poate facilita acest lucru dacă se bucură şi admiră sincer trăsăturile şi aptitudinile băieţeşti ale copilului; ea trebuie să se aştepte la dezvoltarea lui ulterioară în această direcţie (A. Freud, 1965) (61, pp. 372–373).

Perversiunea

Nu trebuie să ne inducă în eroare acei bărbaţi care par să nu-şi protejeze masculinitatea şi care prin intermediul ei se întorc la identificarea primitivă cu mama, pentru a crea perversiunea. Îi am în vedere în special pe bărbaţii homosexuali efeminaţi şi pe bărbaţii fetişişti travestiţi. Deşi aceşti bărbaţi îşi doresc extrem de mult să fie asemenea mamei lor (să fuzioneze cu ea) — conform formulei lui Bak „ritualurile perverse servesc funcţiei de anulare retroactivă a separării“ (1, p. 29) —, ritualurile servesc totodată, cred, şi pentru a sprijini procesul de separare; trăsătura esenţială de la baza acestor perversiuni stă în faptul că masculinitatea *este* păstrată. Aceşti bărbaţi, prin intermediul perversiunii, reţin potenţa penisului lor, a sentimentului lor de virilitate: acel nucleu al masculinităţii. Ei posedă un oarecare grad de masculinitate, care trebuie să fie conservat cu orice preţ. Acesta este motivul pentru care

consider că transsexualitatea nu este o perversiune, ci mai degrabă o anomalie sexuală. Persoana transsexuală nu a avut niciodată în copilărie un astfel de episod de masculinitate și nici nu putem regăsi așa ceva la transsexualul adult; pe de altă parte, în cazul bărbaților homosexuali efeminați, al bărbaților fetișiști travestiți și al altor bărbați cu tulburare de identitate de gen masculinitatea poate fi regăsită cu ușurință, în perioada copilăriei sau în cea a maturității. Probabil că perversiunile sunt linii de fractură care rezultă din acest proces al oscilării între dorința de a fuziona și dorința de a se separa; aceste linii de fractură ar putea fi sudate în cazul persoanei nonperverse, obturate în cazul celei nevrotice și deschise, asemenea unor canale, în cazul persoanei perverse; aceste defecte ajung, fără îndoială, până în profunzimile identității bărbaților și necesită o precauție și o muncă de reparație mai intense decât în cazul femeilor. (Prin aceasta nu încerc să spun că perversiunile sunt pur și simplu produsul unei perturbări în procesul de separare întreprins atât de mamă, cât și de copil. Mai degrabă, vreau să spun că eșecul unei separări complete *ar putea fi* matricea care încurajează perversiunea în cazul în care în copilăria mai mare se produc situații care necesită o astfel de deviere a dezvoltării sexuale.)

Ne amintim că aceste idei sunt în concordanță cu acele tulburări în care un bărbat care manifestă o oarecare masculinitate se identifică îndeajuns cu femeile încât să le adopte comportamentul, precum și aspectul vestimentar. Această deviație este o perversiune în cazul în care feminitatea (sau efeminarea) este determinată de o traumă sau de o frustrare din trecut, rememorată în mod inconștient, care operează permanent și al cărei conflict rezultant trebuie soluționat încontinuu; soluția este reprezentată de perversiune. Bărbatul homosexual efeminat își prețuiește penisul, obține plăcere cu ajutorul lui, iar acesta reprezintă centrul

atenției lui. Nu este feminin (un comportament care ar trebui să nu poată fi diferențiat de feminitatea unei femei), ci mai degrabă este o caricatură a feminității. Identificarea lui cu femeile este umbrită de ostilitate. Are o cauză bună pentru această furie ascunsă: în copilărie, mama i-a oferit din plăcerile apropierii excesive, însă numai atunci când el, datorită faptului că se simțea maltratat de ea, a renunțat la tendințele lui față de ceea ce mama considera comportament masculin (144). Masculinitatea lui se află încă în interiorul lui, conservată, deghizată în imitarea — *ostilă* — a feminității (144).

Am putut observa masculinitatea și în cazul travestismului. Travestitul adult obișnuit este un bărbat care, oricât de deficientă ar fi identitatea lui de gen, își petrece îndeajuns de confortabil cea mai mare parte a vieții ca o persoană masculină. Cu toate acestea, uneori este împins în această mascaradă a travestirii. El face acest lucru exact în numele penisului său: atunci când este excitat și în scopul de a avea o experiență satisfăcătoare la nivelul penisului. Tocmai atunci când își maschează masculinitatea poate să atingă măreția virilității — cu o erecție extraordinară.

Ostilitatea perversiunii (și forma ei mai ușoară prezentă la persoanele „normale“) este o reacție la traumă, o îndreptare către exterior în scopul găsirii unei victime potrivite pentru răzbunare. Însă, dacă individul nu s-a simțit pus în poziția unei victime, atunci el nu se va simți la fel de motivat. O confirmare a acestei ipoteze este oferită de cei pe care îi numesc transsexuali. Putem observa la ei o stranie absență a ostilității, ceva anost în relația noastră cu ei — lucruri descrise mai detaliat într-o altă lucrare (147) —, toate acestea persistând ani întregi, fără să ia vreodată sfârșit, și diferit de ceea ce am simțit vreodată cu alți pacienți. Mă tratează la fel cum au fost tratați de mamele lor: ca niște obiecte, niște anexe, și nu persoane separate. Nu

m-am simțit niciodată în pericol în prezența unei persoane transsexuale; însă un număr dureros de mare dintre pacienții mei care sufereau de tulburări de identitate de gen au scăpat de soarta de a fi ucigași (ai altora sau ai mei) numai datorită unui travaliu terapeutic greu și înfricoșător. Unul dintre aceste cazuri este prezentat într-o carte (146).

Discuție

Așa cum am ilustrat în rândurile de mai sus, masculinitatea la bărbați începe ca o mișcare în afara simbiozei mamă–bebeluș; această simbioză este minunată și totodată periculoasă, iar persoana nu o va uita niciodată și mereu va tânji după ea. Bebelușul de sex bărbătesc, care urmează să devină masculin, trebuie să aibă norocul unei mame care îl încurajează să se separe de ea și să se individueze într-o manieră adecvată. Dacă ea nu îi poate permite acest lucru, atunci va prelungi și în consecință va amplifica starea lui primară de feminitate; pe de altă parte, dacă mama insistă într-o manieră prea aspră ca el să renunțe la tot ceea ce ea consideră feminin, ar putea da naștere unui caracter falic glacial și brutal, care apare atunci când sunt excluse toate posibilitățile de reîntoarcere, chiar și pentru un moment, la ea (120, 136).

Fără îndoială, cunoaștem efectele traumatice ale angoasei și felul în care aceasta devine un factor central în motivație. În cazul angoasei de simbioză întâmpinăm o problemă: trebuie să explicăm o dorință aproape universală a bebelușilor de *a se separa* de o stare de fericire supremă și de a se supune astfel riscului angoasei. Putem măsura puterea acestei dorințe nu numai prin faptul că aproape toți bărbații dezvoltă un oarecare grad de masculinitate în pofida simbiozei timpurii; de asemenea, se știe (137) ce efort monumental este necesar din partea mamei băiețelului transsexual să mențină această simbioză pe care ea o consideră

atât de prețioasă. În încercarea de a explica nevoia de desprindere de mamă, unii autori au observat felul în care o mamă care respectă virilitatea și masculinitatea fiului ei va recompensa acele comportamente pe care ea le consideră masculine, le va descuraja pe cele care nu le consideră astfel, va potrivi felul în care are grijă de copil cu starea și capacitatea acestuia și cu stadiul lui de dezvoltare; totodată, va cere sprijin soțului ei pentru ca acesta să ofere sursele necesare de masculinitate pentru fiul ei. Probabil că, în plus față de toate acestea, ura față de răutatea mamei îl ajută pe băiețel să se separe. Dacă mergem și mai departe și postulăm existența unor mecanisme înnăscute care îl împing pe copil către separare și care favorizează acel comportament care poate să ia forma a ceea ce mama simte că este masculin, atunci se poate să avem o explicație suficient de bună pentru plăcerea — sentimentul controlului — care îl motivează să se îndepărteze de ea.

Odată ce identitatea de gen a băiatului este recunoscută ca fiind masculină și începe să se fixeze în structura de caracter acel sentiment de bărbăție și mândrie datorat masculinității, devine esențial ca el să ridice o barieră — angoasa de simbioză — împotriva tendinței lui de a regresa în îmbrățișarea mamei. Aici, angoasa de simbioză servește unei funcții de normalizare, permițând demararea unui proces de dezidentificare și ulterior a unui proces de individuare. Feminitatea ar persista dacă nu ar exista această barieră, situația oedipiană nu va fi privită ca un conflict, nu va avea loc nici conștientizarea faptului că trupul mamei este un obiect separat și dorit (rădăcina heterosexualității de mai târziu), iar masculinitatea nu va reprezenta acel final fericit al poveștii.

Probabil că neliniștea pe care o simt bărbații în legătură cu femeile — acel mister pe care poeții (bărbați) îl prezintă într-o manieră sentimentală — reflectă nevoia de a ridica această barieră

împotriva dorinței de a fuziona cu mama. Astfel, aceasta ar putea fi încă o contribuție la multiplele cauze ale homosexualității; a sta lângă o femeie sau, și mai rău, penetrarea corpului unei femei ar fi prea riscante. Băiatul se teme să nu-și piardă masculinitatea și sentimentul de a fi bărbat, nu numai prin pierderea penisului său prețios și fragil, ci și din cauză că ar putea fi copleșit de dorința de a deveni încă o dată una cu infinitatea întunecată a feminității interioare[54]. Acest lucru ar putea să explice parțial faptul că există atât de mulți bărbați care nu pot trăi într-o relație de iubire cu o femeie, cu excepția unor perioade scurte, sau că există acei bărbați care, imediat după actul sexual, trebuie să se ridice și să plece rapid.

Multe dintre aceste lucruri se cunosc de mai mult timp. De exemplu, într-o scrisoare către Freud din 6 noiembrie 1927, Lou Andreas-Salomé afirmă:

> Femeile nu au trăit niciodată șocul puternic de a descoperi absența propriului penis la mama lor. În cazul băieților, tocmai această descoperire este cea care dă naștere în primă instanță situației de incest, care îl confirmă pe el ca bărbat în relație cu un părinte de sex feminin. Astfel, chiar și după ce a apărut situația de incest, el se va fi confruntat cu o experiență copleșitoare, care este reprimată total și la care el nu se va mai întoarce niciodată în toată viața lui. Dacă fetița este preocupată de lucruri reale și de experiența senzualității, bărbatul este torturat în cele mai întunecate adâncuri ale minții lui de un romantism ascuns și straniu, o fărâmă incitantă de irealitate, care în mod inevitabil continuă să exercite o influență secretă asupra vieții lui amoroase. Cu ajutorul fricii de castrare el perlaborează situația de incest în el însuși, își deviază dorința secretă dinspre mama lui și caută să o reducă pe aceasta, împreună cu întreaga ei sexualitate, la statutul unei târfe; cu toate acestea rămâne în băiat o relație primordială cu „figura mamei cu penis“, care îi este egală din punct de vedere sexual și cu toate acestea îi este superioară, protejându-l și în același timp depășindu-l. El trebuie să găsească o soluție la această problemă; oare nu procedează el

așa în acea iubire de „tip anaclitic masculin“ pe care ne-ați descris-o (în *Eul și Se-ul*)? Acest lucru se înțelege de la sine — ca rezultat al luptei împotriva incestului și tandreței cuviincioase exagerate care îi ia locul. Dacă procesul reușește, acest lucru este în parte rezultatul experienței primordiale, care pare în acest fel să-și restabilească un loc în lumea reală.

Probabil că fetișistul este tocmai acea persoană la care acest proces nu a reușit, dar pe care apoi îl condensează într-un fragment absurd de realitate — o gheată, o șuviță de păr sau alt lucru pe care el îl investește apoi cu o splendoare fantastică. Însă tocmai această absurditate explică semnificația deplină a dezvoltării libidinale reușite a persoanei normale. Am avut mereu impresia că bărbatul, în pofida adaptării lui mai conștiente și mai ferme la realitate, are totuși o scânteie dintr-o capacitate mai romantică sau mai „idealistă“, sau mai profund imaginativă — sau spuneți-i cum doriți — comparativ cu femeile, iar din acest motiv el este mai creativ. El s-a resemnat într-o manieră mult mai profundă în fața acelei dezamăgiri primordiale și și-a păstrat intacte facultățile cele mai pline de imaginație, nepătate de realitate, de unde vor erupe într-o activitate creatoare; în acest timp femeia, în pofida oricăror tendințe sentimentale din partea ei, nu renunță niciodată complet la realitate, și astfel poate să adopte o relație cumpătată și armonioasă cu aceasta (116, pp. 168–169).

De asemenea Boehm, cu mai mulți ani în urmă, abordând „complexul de feminitate al bărbaților“ (adică aspecte ale masculinității), descrie rolul fricii care se naște în băieți și bărbați deoarece invidiază feminitatea femeilor:

Ura față de femei își are originea în… angoasa de castrare. Deoarece băieții își imaginează concepția și nașterea ca fiind atât de complicate și de ciudate, și deoarece aceste procese sunt pentru ei un mister, ei au o dorință pasională de a lua parte la ele, în caz contrar simțind un sentiment intens de invidie cu privire la această capacitate a femeilor. … Invidia față de capacitatea femeii de a face copii (lucru pe care îl voi numi, pe scurt, „invidia de naștere“) este o

motivație semnificativă a capacității de producție a bărbaților.

Cu toate acestea mai există o formă pe care poate să o preia invidia bărbaților față de atributele feminine, și anume invidia față de sânii ei. Cred că atunci când suntem copii îi invidiem pe ceilalți dacă au ceva mai mult decât avem noi înșine. Este inevitabil ca sânii femeii să nască invidie în băieți și să atragă după sine dorința de a poseda aceste organe, mai ales din moment ce sânii, așa cum am menționat mai sus, reprezintă în inconștientul băiatului un penis magnific. Dincolo de aceasta, ei au totuși o funcție diferită de orice altceva ar putea să posede băieții.

…Am menționat chiar acum că simțim invidie atunci când alții au ceva *mai mult* decât ceea ce avem noi. Am putea adăuga faptul că, atunci când ceilalți au ceva *diferit*, ceva ce noi nu putem avea, trăim un sentiment de inferioritate. Caracteristicile lucrului „diferit“ nu contează prea mult. Ni s-a spus adesea, și toate analizele femeilor confirmă acest lucru, că fetițele invidiază la băieței capacitatea lor de a urina într-un jet continuu, mai departe și mai sus decât ar putea ele. Însă mulți bărbați pot să își amintească o experiență din zilele lor la creșă: felul în care surioarele lor puteau să urineze într-un flux mai mare decât ar fi putut ei, precum și faptul că acest lucru făcea un zgomot destul de diferit, mai înăbușit. Unul dintre pacienții mei și-a amintit cu precizie cât de mult l-a enervat și l-a rușinat faptul că nu a putut să producă același sunet atunci când urina. Mai târziu în viață, marea lui plăcere era să ude grădina cu un furtun care fie stropea într-un jet continuu, fie pulveriza fin.

Toate fenomenele pe care le-am descris pe scurt până acum pot fi rezumate în conceptul de complex al feminității la bărbați (6, pp. 456–457).

Am putea afirma că mama transsexualului, din cauza faptului că simte o ură intensă și manifestă față de bărbați în general, nu poate să nu-i transmită fiului un sentiment de furie. Fără îndoială, ea transmite acest sentiment despre bărbați în general, dar totuși cred că în băiețelul ei ea găsește o excepție de la regulă; iar el știe că disprețul ei față de tată nu îl vizează și pe el,

transsexualul. Acest băiețel — acest falus frumos — este trofeul mamei lui, este sfârșitul disperării ei, este împlinirea fericită a corpului ei care înainte fusese incomplet, este bucuria vieții ei; de aceea nu avem motive să credem că va suferi atâta timp cât va rămâne în interiorul acestei simbioze. Am putea *presupune* că el suferă, că angoasele îl copleșesc, că este psihotic și că ascunde cu greu acest lucru prin simptomatologia transsexuală, însă această „explicație" derivă din expectație, și nu din observație. Prin aceasta nu intenționăm să spunem că nu există oameni care utilizează identificări intense cu femeile pentru a se apăra împotriva unor astfel de angoase copleșitoare și care chiar se prăbușesc în stări psihotice; numărul pacienților de acest tip este mai mare decât cel al pacienților transsexuali. Însă nu sunt de acord cu cei care afirmă că o astfel de angoasă primitivă este prezentă și în aceste cazuri rare, ale bărbaților transsexuali. Pentru ca angoasa să ia naștere în persoanele transsexuale, va trebui fie să consider (asemenea unora dintre kleinieni) că toți bebelușii trăiesc o stare de teroare, indiferent de calitatea maternajului (lucru care nu explică motivul pentru care nu suntem cu toții transsexuali), fie să consider că aceste mame le impun fiilor lor traume masive, îngrozitoare (deși sunt ascunse), suficient de intense pentru a produce acest sistem defensiv enorm, însă mult prea subtil pentru a putea fi observat.

Ar trebui să ne așteptăm ca ostilitatea pe care mama o îndreaptă împotriva fiului ei să cauzeze feminitatea persoanei transsexuale; acest lucru este valabil în cazul bărbaților homosexuali efeminați și al bărbaților travestiți (3, 144). Din moment ce o astfel de mamă își exprimă ura și invidia față de alți bărbați, este puțin probabil ca ea să se abțină de la acest lucru cu fiul ei, oricât de mult ar încerca din punct de vedere conștient. Dat fiind că există această probabilitate (aceasta fiind poziția pe care

am luat-o acum câțiva ani când am început să studiez simbioza), ostilitatea pur și simplu nu a apărut. Acest lucru se poate datora subtilității ei sau incapacității mele, sau absenței ei; am făcut eforturi să depășesc toate aceste posibilități.

În acest moment, pot doar să spun că nu am descoperit acest tip de ostilitate în interiorul simbiozei. Dacă totuși ea există acolo, probabil că într-un final își va face cunoscută prezența. Inversarea identității sexuale reprezintă o schimbare masivă a identității; este puțin probabil să fie cauzată de un murmur al voinței mamei. Dacă ura și derivatele ei sunt puternice, efectele ar trebui de asemenea să se reflecte în bebeluș, în forme pe care ni le-au făcut cunoscute cei care fac studii asupra copilului: dezvoltarea unui Eu deficitar și lipsit de identitate de gen, cum ar fi retardul sau precocitatea în ceea ce privește funcțiile intelectuale, motilitatea sau vorbirea; tulburări ale funcțiilor fiziologice, cum ar fi somnul, alimentația, tensiunea musculară și plânsul; dezvoltarea defazată, neintegrată; afecte turbulente, cum ar fi furia, spaima, depresia, apatia, angoasa, retragerea — toate acestea fiind inadecvate, excesive, bizare sau nepotrivite momentului; dezvoltare deformată sau întârziată a relațiilor de obiect — cu membrii familiei sau cu străinii, oamenii sau animalele, obiecte animate sau neanimate; curiozitate redusă sau absentă, de exemplu în jocuri sau în fantezii; tulburări ale gândirii în arii care nu au o caracteristică legată de identitatea de gen și așa mai departe. Aceste efecte nu se manifestă aproape niciodată la băieții pe care îi numesc transsexuali.

Această fuziune fericită nu trebuie în niciun caz să fie confundată cu „fuziunea, întâlnirea și lipsa de diferențiere dintre Sine și non-Sine“ (90, p. 309) observate la copiii care sunt rezultatul unei simbioze psihotice. Mamele transsexualilor își țin în brațe bebelușii prea mult timp, însă nu le

restricționează motilitatea (acesta ar fi un alt semn de ostilitate maternă), lucru care ar putea să descurajeze descoperirea lumii externe. Aceste mame își ajută fiii să definească limitele dintre Sine și lumea externă sub toate aspectele, cu excepția feminității și a identității ei de gen. De asemenea, ele încurajează creativitatea acestor băieței și dezvoltarea altor funcții ale Eului, astfel încât aceștia sunt de regulă vioi, vigilenți și au aptitudini artistice (60, 137) — din nou, lucruri care sugerează că ostilitatea mamei în simbioză este redusă sau absentă.

Pe măsură ce acești băieței cresc, ei nu sunt izolați; din contră, ei se implică ușor în activități cu colegii lor — la joacă sau la școală. Le vor întoarce spatele celorlalți numai în momentul în care vor intra în etapa acelei hărțuiri nemiloase din partea colegilor de școală din motiv că sunt prea feminini.

Această explicație ar putea fi însă nedigerabilă, întrucât sugerează că o deviație majoră în structura caracterului s-ar putea crea în mod netraumatic. Cu toate acestea, presiunile netraumatice se află printre cei mai importanți factori în dezvoltarea structurii de caracter, atât a celei „normale“, cât și a celei „anormale“.

Acest capitol abordează masculinitatea la bărbați. Cu toate acestea, ipoteza legată de rolul simbiozei timpurii trebuie să fie testată și în cazul femeilor: feminitatea se amplifică oare, așa cum ar prezice această ipoteză, în cadrul unei simbioze sănătoase mamă–bebeluș de sex feminin? Și oare masculinitatea la femei este încurajată de o reducere a intimității în cadrul acestei simbioze? Există unele indicii care confirmă acest lucru: cele mai masculine femei cunoscute — femeile transsexuale — par să se dezvolte din următoarele: la naștere, nu sunt considerate frumoase sau grațioase; ca bebeluși, nu le place să fie răsfățate; simbioza prezintă deficiențe marcate, mamele lor

nefiind disponibile psihic sau fizic în primele luni de viață, și nici nu există o persoană adecvată care să preia aceste funcții; fetița este încurajată, în special de către tată, să fie puternică și masculină și să nu aibă nevoie de simbioză (141). (Putem face trimitere în acest moment la relația dintre mama băiețelului transsexual și mama acesteia: și în acest caz este vorba despre ceva similar, o simbioză nepotrivită care contribuie la masculinitatea ei.) Acești factori sugerează că, la fel ca în cazul bărbaților, scurtarea perioadei de simbioză și transformarea acestei atenuări în ceva valoros creează în femei acele comportamente și acea identitate pe care le desemnăm ca fiind masculine. (În următoarea mea carte în care voi publica rezultate ale cercetării voi aborda dezvoltarea feminității la fetițe și la femei.)

Putem face acum un rezumat al acestui capitol. Așa cum am observat, mamele au o sarcină suplimentară în creșterea unui fiu, sarcină care nu este necesară în cazul unei fiice. Ele trebuie să încurajeze separarea (1) cu o intensitate, persistență și precauție mai mari; (2) la momentele potrivite; (3) cu un grad de frustrare adecvat, care să fie echilibrat cu (4) un grad adecvat de iubire, afecțiune și compasiune; (5) în timp ce se bucură de căsnicia cu soțul ei, pentru a oferi un tată care este un obiect valoros de identificare.

Suplimentar față de încurajarea separării, aceste mame trebuie să încurajeze și dezvoltarea unui sentiment al controlului. Acest aspect a fost studiat în ceea ce privește numeroase funcții ale Eului, însă probabil că acest lucru a fost realizat într-o manieră mai puțin sistematică în ceea ce privește acele funcții care sunt percepute de alții și de propria persoană ca reprezentând masculinitatea. Dobândirea sentimentului de control îi cere mamei ca (1) propria invidie față de masculinitate să fie înfrântă; (2) să fie feminină sau, dacă nu este neapărat așa, atunci să fie feminină sub anumite

aspecte, cel puțin în relația cu fiii ei (146) și (3) să se bucure de copiii ei. Reprezintă un avantaj (4) dacă heterosexualitatea ei este autentică și un ajutor deosebit îl reprezintă faptul că este căsătorită, astfel încât un bărbat masculin iubit să fie permanent prezent în familie[55].

În domeniul biologiei — animală sau umană — masculinitatea este un atribut care începe să se diferențieze plecând de la structura feminină. Pentru a transforma această ipoteză într-o descoperire testată va fi nevoie să studiem la un „microscop“ clinic relația mamă–bebeluș[56], pentru a examina maniera în care simbioza se dizolvă, rezultând doi oameni care își cunosc diferențele unul față de celălalt. Acest act de dizolvare îl va conduce pe bebelușul băiat către lumea reală și către masculinitatea lui.

Putem propune o ipoteză care în timp ar putea fi testată empiric: cultura noastră, la fel ca alte culturi, definește masculinitatea — indiferent de rezultatele finale — având drept criteriu gradul în care persoana a renunțat la nevoia unei simbioze cu mama.

---

[48] Eu nu am văzut pacienți mai tineri, însă colegul meu Green a făcut recent un studiu asupra unui număr mai mare de băieți feminini, nu neapărat transsexuali (52); patru dintre cei patruzeci și cinci de subiecți aveau vârste cuprinse între trei și patru ani.

[49] Mai există totuși un tip de feminitate accentuată la băieței, care cred că este întâlnită și mai rar decât cea descrisă mai sus, în care mama are intenția conștientă de a-și feminiza fiul; pe parcursul sarcinii, această mamă și-a dorit să aibă o fetiță și i-a dat băiețelului un nume bisexual pentru a-și marca dorința ca el să fi fost o fetiță (147).

[50] Partenogeneză — formă de reproducere sexuată la unele organisme (de exemplu, la albine) fără fecundarea ovulului sau oosferei. (**N.t.**)

[51] Cu alte cuvinte, o simbioză focală. „Prin simbioză focală înțeleg o stare în care o relație simbiotică există în scopul funcționării unui anumit organ sau a unei anumite zone corporale. [La aceasta aș adăuga: sau a unei funcții psihice, sau a unei chestiuni legate de identitate.] De regulă, indivizii care participă în această relație simbiotică se află la niveluri de dezvoltare diferite: părinte și copil, frate mai mare și frate mai mic sau chiar relația dintre geamănul puternic și geamănul slab. Simbioza focală reprezintă o zonă specială a perturbării emoționale, în ambii membri ai perechii simbiotice. Însă este de regulă manifestă la partenerul mai slab sau mai mic, care rămâne dependent din punct de vedere funcțional în această arie specifică a răspunsului activ al celuilalt partener, mult dincolo de perioada de maturizare la care acea funcție specifică ar fi trebuit în mod normal să devină autonomă“ (56).

[52] În niciun caz nu intenționez să spun că aceste forțe nepsihice, care reprezintă în special teritoriul teoreticienilor învățării, ar reprezenta totul pentru dezvoltarea psihică timpurie. Pe măsură ce timpul trece și reprezentările de obiect, sub influența pulsiunilor, se coagulează în forma amintirilor și a fantasmelor, influența mamei face ca procesul de învățare al copilului să devină mai bogat, să preia caracteristici cognitive, mentale.

[53] Aceasta poate fi întâlnită atât la femei, cât și la bărbați; însă în cazul femeilor teama de a fi asemenea mamei în ceea ce privește corpul și identitatea de gen nu reprezintă de regulă un pericol.

[54] „Acest eșec general al recunoașterii dependenței absolute de la început contribuie la frica de FEMEIE care există la o mare parte atât a bărbaților, cât și a femeilor“ (155, p. 392).

[55] Absența acestor atribute feminine este abordată pe scurt în comentariul lui McDougall: „Inconștientul mamei joacă un rol vital în dezvoltarea copilului predispus la o soluție perversă a dorinței sexuale. Suntem tentați să presupunem că mama viitorului pervers neagă și ea realitatea sexuală și înjosește funcția falică a tatălui. Este posibil ca, suplimentar, să-i ofere copilului sentimentul că el sau că ea reprezintă un substitut falic“ (103, p. 381).

[56] Ne putem aștepta să facem acest lucru grație activității lui Mahler — mai mult decât a activității oricui altcuiva. Prin metodologia și conceptualizările sale, ea a indicat calea prin care ne putem

concentra exact asupra acelei dinamici din cadrul relației mamă–bebeluș.

CAPITOLUL 9

O infracțiune ca act sexual

În prezentul capitol vom oferi informații care ar putea complica acest concept al perversiunii. Actul infracțional care urmează să fie studiat este un comportament uzual al persoanei care îl săvârșește și se situează undeva între perversiune — o nevroză erotică — și o nevroză ale cărei simptome nu sunt în mod fățiș erotice. Pentru această pacientă, actul sexual manifest — aranjarea unui „viol“ — este lipsit de plăcere erotică, în timp ce o parte nonerotică a ritualului său — intrarea prin efracție într-o casă — simulează aproape literalmente actul sexual, fără ca pacienta să își dea seama de acest lucru, această situație aproape că seamănă cu convulsiile isterice din epoca victoriană. Astfel, perversiunea ei ilustrează opinia lui Freud conform căreia simptomele nevrotice și psihotice reprezintă (eu aș spune mai degrabă *ar putea să reprezinte*) o activitate sexuală deghizată, inconștientă[57]. Acest caz este, de asemenea, prezentat pentru a face vizibilă forma tendințelor sexuale primitive care au fost inconștiente anterior manifestării acestora.

Pacienta, al cărei caz este prezentat în detaliu într-o altă lucrare (146), este o femeie de aproximativ treizeci de ani care, până la sfârșitul tratamentului (nu și al analizei), a fost extrem de masculină; avea uneori episoade psihotice, prezentând halucinații și deliruri, și avea stări de transă și personalitate multiplă[58]. Era, de asemenea, convinsă că posedă un penis cu dimensiuni și calități anatomice identice cu cele ale unui penis de bărbat normal, fiind totuși poziționat în interiorul pelvisului. Cea mai importantă parte a terapiei ei a constat în încercarea ei de a-și

descoperi Sinele, o sarcină de nerezolvat până în acel moment, deoarece uneori simțea în mod evident că este femeia care dorește să fie, iar alteori simțea în mod clar că este bărbatul care dorește să fie — iar uneori, când dorea să se simtă ca o femeie, se simțea ca un bărbat și viceversa.

În adolescență și până la vârsta de treizeci de ani s-a implicat în diverse forme de comportament infracțional — de la completarea de cecuri neacoperite până la tentativă de omor —, acte pentru care a fost arestată și condamnată la închisoare. În materialul care urmează, care datează de acum câțiva ani și care este rezultatul mai multor ani de tratament, ea destăinuie pentru prima dată ritualul (acel *modus operandi*, modul de operare despre care poliția știe că se potrivește multor infractori ca o amprentă) la care apela atunci când intra prin efracție pentru a fura. În timp ce parcurge acest material, cititorul se poate gândi la cleptomanie și la dinamica sa cunoscută (dorința unei femei de a fura un penis [19, pp. 370–371], un penis care asigură un sentiment de împlinire cum numai un sân care hrănește poate să facă. Totuși, experiența acestei paciente nu este tocmai cea a unei cleptomane, chiar și numai pentru faptul că dinamica este atât de slab deghizată, comparativ cu cea a cleptomanului obișnuit. Actul infracțional al acestei femei se aseamănă cu perversiunea prin faptul că este repetitiv, gratificant, presant, construit în baza dinamicii ostilității și prin faptul că transformă victima în învingător. Diferența constă în faptul că nu este erotic, chiar dacă sunt implicate organele genitale, și chiar dacă una dintre etapele ritualului necesită actul sexual, iar o altă etapă este reprezentată de un act în care corpul este folosit în calitate de organ genital.

Și în sfârșit, întrucât se comite o infracțiune ca parte a acestui ritual sexual complicat, suntem aruncați în domeniul moralității care, din moment

ce privește responsabilitatea pentru propriile acțiuni, poate juca rolul unei punți către problematica păcatului, pe care o vom aborda în ultima secțiune a acestei cărți.

La un moment dat, transcrierea prezintă trecerea pacientei de la o stare de deplină conștiență la o stare de transă. Până la acest moment, către sfârșitul tratamentului, a fost capabilă să intre în starea de transă într-o manieră voită, un aspect al capacității sale de a-și cliva Sinele în fragmente; alte aspecte ale acestei capacități constau în multitudinea de personalități și în stările halucinatorii pe care pacienta le prezintă. În timpul acestor stări de transă, ea retrăia — și nu doar rememora — experiențe din trecut, inclusiv evenimente din copilăria timpurie, pe care nu și le putea aminti în stare de conștiență.

În această discuție, pacienta și cu mine ne simțim în largul nostru unul cu celălalt, este o relație bazată pe încredere, fără să fie marcată de curtoazie, tact sau complezență. Majoritatea comentariilor lungi și explicative pe care eu le fac — știm amândoi — sunt pe jumătate întrebări și pe jumătate provocări care să stimuleze în continuare atât înțelegerea mea, cât și pe a ei; acestea nu reprezintă — așa cum poate părea pe hârtie — o rafală de interpretări exprimate într-o manieră pozitivă. În pofida acestor riscuri, materialul este prezentat aici prin intermediul cuvintelor pe care eu și pacienta ni le spunem unul celuilalt. Am ales această metodă pentru a-i acorda cititorului șansa de a întrezări maniera în care, în cercetarea mea, teoria ia naștere din datele clinice. Există o mare distanță între ceea ce s-a spus în cadrul ședințelor prezentate (sau, cel puțin, o umbră palidă a ceea ce rămâne în urma transcrierii convorbirilor) și teoria și ipotezele din această lucrare. Și se poate ridica întrebarea: (când) ar trebui o teorie aferentă unui efort științific să fie luată în serios dacă datele care

se află în spatele acesteia nu sunt disponibile, ca în cazul psihanalizei?

S. De ce vreți să faceți acest lucru?

G. Pentru că îmi oferă ceva. Nu știți cât e de plăcut… E mai bine decât să faci sex… Te duci undeva, intri și furi. E mai plăcut decât să ai o femeie. Când am început să fur, când eram mică, furam mâncare, da. Îmi amintesc cum intram… Aveau grădini victoriene când eram mică și îmi amintesc că furam mâncare… Nu-mi amintesc să fi fost deosebit de excitant; îmi amintesc că era mulțumitor, pentru că aveam stomacul gol. Când aveam în jur de treisprezece ani: ducă-se naibii; să vezi cât rău le poți face, și cu cât furi mai mult… Nici măcar nu știu ce am făcut cu ce… Probabil că le-am dat; asta fac cu majoritatea lucrurilor pe care le fur; le dau. Nu le vreau. Când eram în primii ani de liceu, obișnuiam să ieșim în grupuri. Unul dintre noi ținea de șase, unul era acoperirea, iar eu eram mereu cea care fura. Eu am ales asta. Nu am ales numai eu, și ei au ales așa pentru că eram atât de bună la asta. Îmi este frică de fiecare dată când fur. Nu mi-e frică să fiu prinsă. Nici nu știu de ce mi-e frică.

Când se termină sunt atât de excitată… Sunt atât de entuziasmată. Nu tremur sau altceva în timp ce fac asta. Eu nu… Nu e mare lucru. Dar când termin, încep să tremur; îmi tremură și mâinile; tremur din tot corpul. Mă plimb prin cartier, caut pe unul care să mi-o tragă și în general mănânc. Mănânc mereu un profiterol. Nu știu de ce. Pentru că de asta mi-e poftă… Știți că există un restaurant unde, când mă văd intrând, fac un profiterol imens într-un bol de supă? Merg acolo numai pentru profiterol. Nu mă cunosc; sunt o străină pentru ei. Acolo mă duc de fiecare dată după ce fur.

O altă parte invariabilă a modului ei de operare consta în căutarea unui bărbat necunoscut, un robot ales pentru că părea capabil să întrețină un act sexual puternic, fără sentimente, glacial, fără iubire, cu un penis rigid — un act sexual pe care nu l-ar fi suportat, și cu atât mai puțin l-ar fi căutat, într-un oricare alt moment decât acesta.

G. Stau acolo pur și simplu și mi-o trage. [Pentru ea acest termen nu semnifică niciodată doar actul sexual; aici este utilizat pentru a face trimitere cu exactitate la atacul forțat asupra unei femei.] Ei [bărbații] îmi pot face orice vor. Nici nu știu dacă am orgasm. [Nu există alte momente în care să nu știe.] Nu mă refer la sex; mă refer la faptul că mi-o trage. Este la fel de important să ți-o tragă… ca și când ai fi spintecat. Dacă primul bărbat nu reușește să facă asta, ies și găsesc altul. Depinde cât de norocoasă sunt. Dacă îl nimeresc pe cel care trebuie din prima, atunci asta-i tot. Dacă nu, caut până simt că unul mi-a tras-o. Îi spun să mi-o tragă. Asta vreau. Dacă am orgasm, nu se întâmplă în organele genitale; se întâmplă în cap. O explozie. Și apoi mă eliberez; nu mai tremur.

Aș face asta cel puțin o dată pe lună; cel puțin. Cel mult o dată pe săptămână. Nu am furat niciodată fără să fac și asta. Am început prin adolescență, când băieții — prietenii mei — și cu mine am furat niște mașini și am mers în Arizona [la vârsta de paisprezece ani]. Eu le-am furat. Și apoi mi-au tras-o. În drum spre Arizona. În noaptea aceea. În dimineața următoare eram în Arizona.

În noaptea de după ce mi-a descris toate acestea, a revenit sentimentul — o poftă — de a fura, de a mânca înghețată și de a fi violată.

Pe parcursul următoarei ședințe mi-a dezvăluit mai multe despre ritual.

S. Ce obișnuiați să faceți cu lucrurile furate?

G. Depinde ce erau. Pe cele mai multe le dădeam. Aproape orice bunuri de valoare cu excepția… Fără electrocasnice, nimic voluminos, obiectele voluminoase care ar fi dificil de cărat… Depinde… Ei bine, dacă aș face asta pentru mine, aș fura lucruri mici. Dacă aș fura pentru a satisface ceva din mine, atunci aș fura un singur obiect. Dacă aș fura pentru partenerul meu, atunci aș fura altceva. Nu am păstrat aproape nimic. Odată am păstrat o cutie muzicală mult, mult timp.

Urmează o discuție despre tehnici și cunoștințe în domeniu, care dezvăluie profesionalismul pacientei. Pe măsură ce vorbește, devine rușinată.

G. Nu am ieșit azi-noapte [în pofida revenirii impulsului].

Am visat despre acea vreme când eram copil și nu aveam frigider în casă; aveam o ladă frigorifică, și venea vânzătorul de gheață, și îmi amintesc cum spunea și el asta. Nu știu de ce am visat asta, dar îmi amintesc că am spus-o… Când eram mici, vânzătorul ne livra gheața, iar noi ne târam în spatele camionului cât el era în casă; asta am visat astă-noapte, că el era în casă și că eu m-am cățărat în spatele camionului ca să iau niște gheață, și el a ieșit și a spus că, dacă îi fur gheața, mă înjunghie cu spărgătorul de gheață. Și m-am gândit că ar fi super să fiu înjunghiată cu un spărgător de gheață[59]. Nu mi-a fost frică.

Nu sunt rea atunci când fur. Nu fur pentru că sunt rea. Fur pentru că trebuie, nu pentru că sunt rea. Dacă aș sta și m-aș gândi: o să fur de la bătrâna asta din Pasadena, și astea sunt economiile ei de-o viață, și astea sunt bijuteriile ei de familie și așa mai departe, atunci cred că m-aș simți rea, dar nu aș putea s-o fac. Nu fur de la nimeni. Nu mă gândesc la nimeni. Ei pur și simplu nu există… Nu sunt rea pentru că nu o fac ca să rănesc pe cineva… Îmi vine să plâng, dar n-o voi face. Nu știu… pentru că mă simt ca un copil care este pedepsit pentru ceva ce n-a făcut. Poate că, dacă aș fi fost pedepsită, n-aș mai fi făcut-o.

O să vă spun ceva ce tocmai mi-a trecut prin minte. Voi începe cu doctorul, care spune „de ce trebuie să faceți un copil?“ [a avut mai mulți copii nelegitimi], iar eu răspund „ei bine, știți, când ceva dispare, trebuie să îl poți înlocui cu ceva“. Când ceva ți se ia, trebuie să îl capeți înapoi, altfel te simți gol pe dinăuntru. Nevoii de a fura îi trebuie două zile ca să devină concretă. Prima dată îmi dau seama atunci când mă trezesc. Înfometată. Senzația este în stomac. Nu mănânc; nu e genul acela de foame. Obișnuiam să mănânc, dar vomitam. Am acel sentiment… Mă gândeam la bătrânul acela… Când eram copil, cred că aveam opt ani, era un bătrân pe care obișnuiam să-l vizitez. Locuia într-un subsol. Fiul și nora lui și copiii lor locuiau sus, iar el avea un apartament jos și

obișnuia să-mi spună: „Poți să ai asta [un cadou pregătit pentru ea] doar dacă o furi. Nu ți-o dau, dar dacă o furi, poți să o păstrezi“. Și într-o zi m-am dus cu sora mea să-l vizitez și murise… Atunci înseamnă că n-a mai fost un furt.

În dimineața în care începe, mă trezesc; mă trezesc mereu devreme, știți, cât este încă întuneric, și ceva mă trezește și mi-e foame. Poate e un gând urât în somn sau ceva. Dar nu-mi amintesc. Și sunt excitată. Nu vreau să mă dau jos din pat. Sunt… ceva. Nu vreau să mă dau jos din pat…

Mă îmbrac întotdeauna la fel. Fac întotdeauna aceleași lucruri. Au fost vremuri când purtam aceleași haine. Dar mereu mă îmbrac cu același stil de îmbrăcăminte. O pereche de jeanși Levis, încălțăminte sport și o cămașă.

S. Ce gen de cămașă?

G. O cămașă oarecare. Dar nu una pentru femei… O cămașă bărbătească. A mea. E a mea.

S. Ce tip?

G. Este uni. Și are mâneci lungi.

S. Întotdeauna?

G. Da, dar le suflec până aici. Este albastră. Îmi plac cămășile albastre. Nu știu de ce. Întotdeauna e o cămașă albastră. Știu că nu ar putea fi verde sau roșie.

S. Cine își sufleca mânecile și purta cămăși albastre?

G. Nu știu… Bunicul meu.

S. Și de ce sunt suflecate mânecile?

G. Pentru că este mai confortabil așa.

S. Și atunci de ce nu purtați o cămașă cu mâneci scurte?

G. Pentru că sunt prea scurte.

S. Vedeți… chiar credeți că e ceva rău. Sexul pare să fie o pedeapsă: nu puteți avea asta [bunătate] până nu primiți aia [pedeapsa]. Odată ce ați fost bine pedepsită, conștiința vă lasă să vă bucurați de lucrul acela în totalitatea lui. Și acel lucru este: liniște. Și e ceva și cu vânzătorul de gheață.

G. Vânzătorul de gheață purta o chestie din piele peste umeri, așa că atunci când. . .

S. Cine era el?

G. E timpul să plec… [Nu îi permit.] Nici vânzătorul de gheață, nici brutarul și nici lăptarul nu o plăceau pe mama. Brutarul obișnuia să îi încarce nota și îmi dădea mie banii. Nu a existat mereu un vânzător de gheață. Doar când eram foarte mică… Nu știu… Nu știu.

S. Vă vedeți tatăl în vreunul dintre ei?

G. Nu.

S. Tatăl obișnuia să poarte cămașă albastră sau mânecile suflecate? Sau poate vânzătorul de gheață?

G. Știți, când m-ați întrebat despre cămașa albastră… Mi-a venit în minte imaginea lui tata venind acasă cu mânecile suflecate și cu puloverul lui, avea un pulover, îmi amintesc perfect, și îl atârna mereu de clanță, și în buzunar era mereu ceva pentru mine. Ceva doar pentru mine. Era ciudat acest lucru, pentru că aveam frați și surori, știți. Trebuia să mă furișez să iau lucrul acela, ca să nu vadă ceilalți. Pentru că îmi aducea numai mie; celorlalți copii nu le aducea nimic.

S. Deci îl furați!

G. Da. Și ceea ce fur este pentru mine. Întâi îl țin în mână și apoi îl iau acasă.

S. Și apoi mâncați înghețată: sărbătoriți. Și când un bărbat vi-o trage, aceea e marea pedeapsă. Acum, mama dumneavoastră ce făcea în legătură cu acest joc?

G. Se înfuria mereu, pentru că celorlalți nu le aducea niciodată nimic…

S. Tatăl dumneavoastră nu v-a îmbrăcat niciodată într-o asemenea cămașă, nu-i așa?

G. Obișnuia să mă îmbrace în hainele lui. O cămașă și pantaloni, totul. I se părea că e foarte caraghios să mă îmbrace în hainele lui.

S. Vă sufleca mânecile?

G. Normal, erau prea lungi.

Urmează materialul despre mama ei, care ar fi prea dificil de urmărit pentru cititor deoarece asocierile și interpretările fac referire la evenimente și idei din anii de terapie anteriori acestui moment. Este suficient să spunem că în ședința anterioară visului cu vânzătorul de gheață afirmase că mama ei era de gheață; ședința prezentată s-a încheiat cu afirmația mea că

probabil vânzătorul de gheață era mama cea rece, de neînduplecat a doamnei G., care în copilărie reprezentase pentru ea moartea. (Mai multe detalii despre relația dintre ea și mama ei pot fi găsite în [146].)

Ședința următoare.

G. Lucrul pe care îl iau este valoros pentru mine doar o anumită perioadă de timp, după care trebuie să scap de el. Singurul lucru furat pe care l-am păstrat o vreme a fost o cutie muzicală. Era cutia muzicală a unui copil. Avea mici figuri incrustate. Era ca un carusel cu niște copii care se învârteau în cerc atunci când cânta muzica… Nu fur niciodată ceva „de valoare“ decât dacă fur pentru partenerul meu. Să spunem că pe masă se află o bijuterie și o piatră, cel mai probabil voi lua piatra și nu bijuteria… Le păstrez câteva zile și apoi le dau. Sau le arunc — orice. Lucrurile pe care le fur nu sunt banale, dar ai spune că sunt. Atunci când intru într-o casă, mă uit în jur; nu știu care este valoarea lucrurilor, dar, dacă mie îmi par a avea *acel tip* valoare, atunci le iau. Nu valoare financiară.

S. De ce încercați să scăpați de ele? De ce nu își păstrează valoarea?

G. Din același motiv pentru care arunc gunoiul; își pierd toată valoarea. Nu am nevoie de ele. Acum port acel sentiment cu mine, sentimentul pe care îl dobândesc din faptul că iau obiectul.

Următoarea ședință. Între această ședință și cea anterioară, pacienta mi-a trimis o scrisoare și m-a sunat. Acum face referire la lucrurile pe care le-a comunicat cu aceste două ocazii.

G. Asta [subiectul furtului] nu are nicio legătură cu perioada în care eram bebeluș.

S. Bineînțeles. Mi-ați scris o scrisoare despre sâni și despre vise cu sâni și mi-ați spus că obișnuiați să beți… Cât era, doi litri de lapte pe zi… Și că în ultimele două zile ați mâncat ca un porc. Iar astă-noapte, extraordinar, ați urinat în pat de două ori.

G. Mă gândeam la apelul de la mama din noaptea trecută.

S. [Îmi spusese la telefon]: Aseară vi s-a făcut somn devreme și ați urinat în pat. V-ați trezit gândindu-vă „minunat“. Și apoi ea v-a sunat când erați încă în pat?

G. Da. Aproape că mi-am amintit ceva și chiar acum mă gândeam „Doamne, acum îmi amintesc“, dar nu știu care este acel lucru. [Privind în urmă, realizez că acesta era primul pas către starea de transă; în general, acest tip de reamintire incompletă nu este legat de o stare de transă.]

> Ceea ce am în minte este imaginea mamei alăptând pe unul dintre copii. Nu știu care este [dintre frații și surorile mai mici ale doamnei G.]. Mi-e foame. Mama mereu mirosea frumos. Ceva cald și bun. Poate că, dacă nu ar fi fost atât de rece… Când mă ținea bunica în brațe, știți, bunica mea era grasă și avea sâni mari, moi, te puteai afunda în ei; nu la fel era și mama, nu știu, pur și simplu nu vreau… Pur și simplu nu vreau să mă gândesc la lucruri urâte. [Alunecă într-o ușoară stare de transă.]
>
> Vă amintiți despre… Vă amintiți cum se pune tetina ca să semene cu un penis? [Făcuse asta în copilărie, pentru că își dorea cu ardoare să aibă un penis.] „Nu acolo trebuie pusă — se pune în gură.“ [Aici pare să citeze cuvintele mamei sale.] Dar nu le poți avea pe amândouă, știți, trebuie să decizi care este mai important [tetina în gură sau penisul pe corp]. Nici nu mai știu care este mai important. Pe vremea aceea, totul… totul se băga în gură, totul. Cu toate astea, nimic nu este corect. Știi, când îți bagi degetul mare în gură… e o gaură acolo, e un loc gol. Pentru că gaura nu se umple niciodată. Și asta face să doară aici [buze]. Se încordează, este frustrant.

S. Spuneți-mi despre momentele în care vă este suficient.

G. Atunci când ai lucrul în mână [obiectul furat]…

D. Îl introduceți în gură?

G. Da. Mi-l apăs pe buze. E bine. Nu trebuie să plâng. Pur și simplu e un sentiment plăcut… Nu vă amintiți aceste lucruri? [În transă.] Erau niște rățuște, știți. E foarte greu să le bag în gură.

S. Care e cel mai bun lucru?

G. Mama mea. Miroase plăcut. Când m-a pus în cadă, știți, când eram amândouă în cadă, l-am furat.

> Nu-mi amintesc… sunt obosită… nu știu… A fost singura dată când mi-a fost cald… nu vreau să plâng… Să mergem în altă parte... Trebuie să merg în altă parte. Trebuie să știi ce trebuie pus și unde. Dacă ești băiat… Nu știu ce să fac atunci când sunt băiat. Nu știu ce să fac. Nu-mi amintesc cum să fac asta. Știți, am încercat din greu, dar nu-mi reușește niciodată cum trebuie. Trebuie să merg în altă parte. Vreți să plecați? De ce sunteți mereu aici? Sunteți mereu aici. Există atâtea locuri teribile acolo. Auziți asta? [Halucinație în transă; acum se simte copil.] Dacă aș fi fost suficient de înaltă... Pur și simplu nu înțeleg. Nu înțeleg cum se pot aștepta la așa ceva. Știți, îmi spun atâtea lucruri diferite. Întâi îmi spun că e în regulă și apoi mă lovesc, iar eu nu știu niciodată ce trebuie să fac. Și băiatul ăla, el… e atât de rău. Știți, n-ar fi atât de rău dacă n-ar fi mereu frig.

S. Nu e mereu frig. Nu e cald atunci când urinați în pat?

G. Ba da.

S. Nu acesta este motivul pentru care faceți în pat?

G. Ba da. E aproape la fel de bine ca atunci când ești în cadă cu cineva bun. Știți, odată îmi era frig și mi-a venit [să urinez], și a fost atât de plăcut. Vă amintiți când eram în cușcă [o cutie asemănătoare unei cuști, folosită pe post de pătuț în primii ei ani de viață], o făceam când eram trează. Există două lucruri bune: să îți fie cald și să ai gura plină… dacă e vorba de ea.

S. Când făceați pe dumneavoastră ce făceați ca să vă simțiți gura plină?

G. Îmi băgam degetul în gură sau lucruri bune. Cum ar fi rățușca. Sau păturica; dar nu poți băga în gură decât o parte a păturicii. Acolo unde este panglica. Când voi avea copii, îi voi băga și pe ei în gură. Și pe prieteni. Nu bărbați, știți, poate numai trunchiul lor sau așa ceva. Sau să mușc; vreau să mușc. Vreau să bag în gură toate femeile. Dar, dacă faci asta, te rănești.

> Simțiți asta? [O senzație în interiorul său; își atinge abdomenul.] O mică bucurie legată de gândul de a

primi ceva. Senzația e chiar aici [buze] și merge chiar aici [stomac]… Astă-noapte era nevoia de a simți căldură și de a urina. Îmi amintesc, îmi amintesc ce plăcut a fost.

S. Ați vorbit cu mine la telefon astă-noapte. V-am spus să nu ieșiți pe stradă [să nu se supună impulsului de a fura], v-am spus că altceva îi va lua locul. Și ați făcut în pat. De ce ați făcut-o în somn?

G. Nu puteam s-o fac cât eram trează… Visam că eram în cadă. Am visat că eram udă și că îmi era cald. Dacă faci pipi pe tine, primești bătaie. Mi-am amintit ambele lucruri azi-noapte. Că e bine și rău.

Am visat femeia cu sâni. Știți, că m-am dus și i-am luat. Nu merg acolo… Ne-am dus… în acel loc, la izvoarele calde, unde era cald și mirosea bine; asta e ciudat, pentru că acolo nu miroase niciodată bine, dar acolo mirosea bine, și ea se afla acolo făcând baie, și am apărut în spatele ei, și ea nu s-a înfuriat. I-am luat sânii. Pur și simplu i-am luat în mâini și i-am băgat în gură. Și apoi m-am udat. Eram udă și îmi era cald.

[Iese din starea de transă.] Încep să obosesc. Am obosit în legătură cu multe. Am obosit să fac ceea ce nu trebuie; am obosit să am sentimente neplăcute; am obosit să am acel gen de gânduri în somn… Să vreau acele lucruri pe care nu ar trebui să le am. Am obosit să nu-mi mai amintesc ce e corect, știți . . . Nimeni nu trebuie să plângă. Dacă plângi, primești ceva pentru care să plângi.

S. Asta e ceea ce credeți dumneavoastră sau este ceea ce spunea ea?

G. Nu știu. Nu am de gând să aflu.

Următoarea ședință.

S. O.K. Cum este cu problema cu mâncatul? A încetat?

G. Ce problemă cu mâncatul?

S. Și pofta a trecut?

G. Da. Astăzi mă simt chiar bine. Mă simt chiar bine. Și mi-am cumpărat o rățușcă, o rață frumoasă. [Îi dădusem pacientei câțiva dolari și îi spusesem să nu-și cumpere alimente sau îmbrăcăminte cu ei, ci un lucru pentru ea, pentru că nu făcuse niciodată acest lucru. Când era copil,

familia fusese extrem de săracă, iar mama ei era rece ca gheața — suficiente argumente pentru a permite cheltuirea câtorva cenți pentru „ceva bun“. În ultimii ani, pacienta nu furase niciun lucru de valoare pe care să-l fi păstrat. Și astfel avea mari datorii. Iar, dacă se întâmpla să aibă bani — și uneori avea câțiva dolari ca să poată să-și satisfacă un impuls —, „nu m-am gândit niciodată să cumpăr ceva bun“.]

S. Este ceva ce n-ați făcut niciodată? Chiar așa, nu ați făcut-o niciodată?

G. Nu, n-am făcut-o. Mă gândeam la… Mă duc diseară la cină acasă la D. [o prietenă] și mă gândeam… Mă întrebam dacă raftul de sus se prăfuiește, iar rățuștele mele stau acolo sus… Mă gândeam la rațele mele. Am câteva rațe. Lumea mă întreabă „ce vrei?“ și eu răspund „dă-mi o rață“. Am câteva rațe de când eram... am o rățușcă de cauciuc de când eram bebeluș.

S. Este cea la care vă gândeați ieri?

G. Nu știu; nu știu despre ce vorbiți.

S. Ați povestit despre perioada în care erați bebeluș și aveați o rățușcă, și vă apasați pe gură cu ea.

G. Nu știu. Nu-mi amintesc asta.

> Stați puțin. Ar trebui să vorbim despre… ceva. Nu cred că totul se rezumă la sâni. Nu mi se pare confortabil. Am sentimente față de sâni, știți… Eu mă bag între sâni, știți [chicotește]. Lucrul care mă intrigă cel mai mult este: de ce să fur? De ce acest mod de a obține ceva? De ce să nu cumpăr ceva? Apoi e acea parte legată de intrare [într-o casă]. Și, când spun să intri, mă gândesc la intrarea în asta și în aia, ca și când… Mă gândesc să intru într-o femeie sau… Și ce-mi vine în minte este nașterea fiului sau a fiicei mele, iar eu să-i spun doctorului „Pune-l înapoi“. Toate astea îmi trec prin minte. Ieri, când am mers la magazin să cumpăr rața, era o femeie care ieșea din magazin în momentul în care eu intram, și pur și simplu am îmbrâncit-o… Foarte nepoliticos… Era pur și simplu plăcut să intru. Înțelegeți ce vreau să spun? Nu am furat niciodată din magazine, numai din case. Dar, pentru a-mi satisface impulsul, trebuia să fie o casă privată în care locuia o familie; întunecoasă și tăcută.

Și să nu fie frig. Și nu un loc în care să poți intra cu ușurință. Pot intra în orice bloc de apartamente din cartierul meu. Am intrat de mai multe ori prin efracție în propriul apartament când mi-am uitat cheile. Este foarte ușor să intri într-un apartament. Nu mi-a trecut niciodată prin cap să intru în unul din *acele* locuri pentru a fura ceva. (Știți, mă faceți să fiu agitată — asta e ceea ce faceți de fapt.) Un apartament nu este o casă. Majoritatea apartamentelor sunt locuite de o femeie sau de un bărbat, sau… Într-o casă sunt mama, tatăl și copiii.

Știți, chiar și după ce m-au scos din cutie [a se vedea mai sus] obișnuiam să mă târăsc ca să intru în ea. Tocmai m-am gândit la ea. Pur și simplu mă văd târându-mă în cutie. Oricum, acolo se afla păturica mea. Era greu să intri. Era o cutie mare. Trebuia să o răstorn… Cred că de aceea m-am simțit atât de confortabil cu ideea de a fi în închisoare. Atunci când sparg o casă, e mereu întuneric. Nu din motive de siguranță; pur și simplu nu vreau niciodată să sparg o casă la ora două după-amiaza, să zicem. E în regulă dacă afară e frig. Mereu am sentimentul că am mai fost acolo, ca și cum aș ști unde mă aflu, și e plăcut să ajungi acolo unde este confortabil. Nu e o idee bună să intri pe ușă. Și apoi mai există lucrurile acelea care trebuie făcute pentru propria siguranță… De exemplu, te poate mușca un câine de picior. Așa că mă asigur că nu există un câine. E chiar plăcut să intri pe fereastră. Ferestrele sunt greu de deschis, cu excepția celor pe care le montează acum la case — acelea sunt ușor de deschis... Nu vreau să fac asta [adică să vorbească despre ritual].

Vreau să mă strecor înăuntru. E plăcut dacă există draperii la ferestre. De care să mă lipesc. Cred că intru în cel mai mic loc prin care pot intra. Dacă nu, de ce să nu trec printr-o ușă culisantă sau ceva relativ ușor de deschis? Înainte… Sunt încordată. Nu știu exact. E ca și cum ești agitat în legătură cu ceva, nerăbdător… ca și când ai face sex și ești chiar aproape să… Și apoi când intru este plăcut. Este… e cald acolo; este… e un

loc unde vrei să fi. Are sens ce spun? Și pot să… uaaaau, e atât de îngrijit. Și apoi, când țin în palmă lucrul furat, când îl țin în mâini, atunci pot să plec, totul este rezolvat; s-a terminat totul. Atunci nu mai are importanță cum plec; pot pleca și pe ușa din față. Nu trebuie să mă târăsc afară. Și apoi… și apoi e partea urâtă… Nu e chiar urâtă, dar dumneavoastră ați putea crede că este așa. Nu știu ce credeți; unii oameni cred că este urâtă. E partea în care e unul care mi-o trage. E chiar necesară; chiar trebuie să fii pedepsit pentru ce-ai făcut; [intrarea prin efracție] a fost chiar ceva rău. Dar nu dispare niciodată, știți; nu contează cât de rău ți-o trage, pur și simplu revine. Asta *nu* o face să dispară. Dar obținerea *lucrului* o face să dispară, face ca foamea să dispară. Uneori mă gândesc, atunci când hoinăresc pe străzi sau fac ce fac: să caut un loc în care să intru… Asta nu va avea niciun sens, dar cred… Nu cred că sunt o femeie. Înțelegeți ce vreau să spun? Nu cred că sunt o ființă de sex feminin. Nu, este… Chiar voi fi... un individ de sex masculin, funcțional, complet, care gândește, simte, dorește. Este diferit de ceea ce simțeam, că sunt femeie, dar că totuși că am un penis. Când eram mică și mă gândeam „ei bine, o să fiu un băiat bun“, știam mereu că sunt fată; știam asta, să știți. Sau când aveam un penis, tot ce trebuia să fac era să-mi depărtez picioarele și eram femeie, știți, dar când merg [către o casă în care urmează să intre prin efracție] și port hainele mele bărbătești…

S. Aveți un penis?

G. Nu știu. Nu știu dacă am limbă.

S. La asta mă refer: nu are nicio legătură cu penisul.

G. Nu. Nu, nu, nu.

S. Este total diferit de toată chestia cu penisul. Nu are nimic de-a face cu anatomia sau cu hainele pe care le purtați.

G. Exact. Ce altceva aș mai purta dacă aș fi bărbat? Hainele sunt imateriale… După discuția noastră de ieri… Ieri nu m-am [mai] simțit ca și când aș fi fost bărbat. Nu am simțit nimic. M-am simțit *bine*, știți; nu m-am gândit dacă sunt

bărbat sau dacă sunt femeie, sau ce haine port, sau… Mă întreb cum s-a întâmplat. *Ăsta* e un lucru ciudat.

S. S-a mai întâmplat?

G. Nu.

S. E pentru prima dată în viață?

G. Da.

S. Și toate astea pentru că v-am dat niște bani și v-am spus să cumpărați ceva bun. Cum a fost ieri?

G. Ieri a fost extraordinar! „Uau, pot să ies în oraș; știu cine sunt și mă plimb cu sora mea, și sora mea știe cine sunt"; iar bărbatul de la magazin care mi-a vândut rața mi-a spus: „Mulțumesc, doamnă"… Dumneavoastră știați cine sunt și mi-ați dat… mi-ați dat *mie* bani să-i cheltuiesc pentru că știți cine sunt. Și când am venit aici cu sora mea [mai târziu, în aceeași zi, pentru o vizită de curtoazie] și cu rața, am vrut să vă îmbrățișez și să vă spun „mulțumesc." Și chiar am spus „mulțumesc."

S. Acum cât este de departe acest sentiment de cel pe care îl aveți atunci când furați?

G. Nu există comparație. Când țin acel lucru în palmă, știți, eu încă… Trebuie să mă gândesc la tot. Știu ce sunt când intru în casă — este evident, știți —, sunt doar un bărbat care intră. Dar e ceva în legătură cu a fi bărbat, despre care știu că nu este în regulă, știți — nu știu cum să o spun, nu pot… Vreau doar să-mi fie cald și… Vreau să existe cineva care să știe cine sunt… Ce vreau eu să fiu? Nu cred că vreau să fiu un bărbat. Dumneavoastră v-ați uitat ieri la mine și ați știut cine sunt. Eu pot fi acolo, pe stradă, mă pot uita la mine, și totuși să nu știu cine sunt… Cum să știu cine sunt — când nimeni altcineva nu știe? Nimeni nu mi-a spus vreodată cine sunt. Trebuie să fiu cineva clar… știți. Ieri am fost reală pentru dumneavoastră. Când intru prin efracție și țin acel lucru în palmă, mă simt bine în legătură cu mine, dar ceva nu e în regulă… E ca și cum nu aș avea dreptul să fiu ceea ce sunt în acel moment; trebuie să fiu pedepsită pentru ceea ce sunt în acel moment. Dar nu pot fi niciodată cu adevărat „eu" decât dacă obțin ceva fără să fur. Dar ieri dumneavoastră ați spus: „O să vă dau ceva *dumneavoastră.* Vă *dau dumneavoastră* — nu e un împrumut sau altceva…"

Pacienta ne-a oferit câteva indicii legate de motivele pentru care fură. În perioada de sugar, își dorea enorm să se apropie de mama ei glacială, de la care nu putea obține aproape niciun pic de lapte sau de căldură; și tânjea să facă parte dintr-o familie întreagă, iubitoare. În unele părți ale ritualului o putem vedea cum își realizează scenariul, construit, la nivel oral, din riscuri, mister și transformarea victimei în învingător, la fel cum un scenariu erotic este necesar pentru excitarea la nivel genital.

În concordanță cu afirmația conform căreia toate elementele acestei povestiri ar putea fi explicate dacă am cunoaște suficient, putem acum să revenim la ședința care a urmat celei descrise mai sus. Subiectul discuției constă în bărbăția ei, o calitate inventată pentru a-și tempera sentimentul devastator de vulnerabilitate. Nedorită de mama sa la naștere, pe măsură ce a crescut a văzut că fratele ei — cu câțiva ani mai mare decât ea — era admirat; a tras concluzia că bărbăția era cea care făcea ca mama lor să îl iubească pe frate și să o respingă pe ea. Astfel, de la vârsta de patru ani a început să aibă un penis; acesta semnifica bărbăția: tăria și puterea de a o proteja de frig, foame, abandon și umilință. (A se vedea [146] pentru mai multe detalii legate de penisul său.) Însă acest delir nu a fost îndeajuns, nici măcar faptul că se folosea de trupul femeilor, în special de sâni, pentru a-și tempera acea dorință puternică. Avea, de asemenea, nevoie de ceva real pe care să poată pune efectiv mâna și gura. Furtul obiectelor gratificante asigura un confort de moment, iar prin furtul acestora se răzbuna fantasmatic pe mama sa care nu îi dăduse nimic.

Dar acest act incorect impunea o pedeapsă (sau, mai degrabă, ca în toate actele masochiste, doar acea pedeapsă pe care persoana și-o alege; indiferent cât de era dureroasă în realitate, la bază era de fapt pedeapsă — falsă — controlată,

parțială, gratificantă, investită cu libido). Pentru a-și pedepsi imensa vină de a fura ceea ce mama sa (și acum lumea) nu îi oferea de bunăvoie renunța pentru scurt timp la penis: în feminitatea fără apărare, își aranja cu sânge-rece „violul“, adică penisul și invulnerabilitatea, întorcându-se numai când toate acestea luau sfârșit.

Putem observa forma pe care o ia bărbăția ei în ritualul de intrare prin efracție. Nu e nevoie de multă imaginație pentru a observa că se simte ca un penis care intră cu forța în trupul unei femei — al mamei sale —, ca o revenire la fericirea primordială. Acest simbolism îl aproximează pe cel al actelor perverse, dar scopul și rezultatul nu constau în plăcerea erotică; și, dacă am spune că situația aceasta este perversiune, am încețoșa semnificația termenului.

S. În ce moment simțiți pentru prima dată că sunteți bărbat?

G. Când mă îndrept spre casă, cred. Trebuie să merg. Nu mă simt bărbat atunci când sunt în mașină. De ce nu mă simt așa când sunt în mașină? Cred că pentru că este mașina mea.

S. Vreți să spuneți că atunci când coborâți din mașină vă deconectați de dumneavoastră înșivă ca femeie — din punct de vedere fizic. Dar anterior v-ați îmbrăcat adecvat pentru ce urmează să se întâmple. Purtați o cămașă de bărbat, pantaloni bărbătești, încălțăminte sport [pentru a păși fără zgomot și în siguranță] — haine care pe vremea când erați copil erau destinate exclusiv bărbaților. Ce tip de lenjerie purtați? [Pacienta mă privește uluită.] Ați uitat de asta.

G. Da. Nici măcar nu știu dacă port lenjerie. Trebuie să port. Cred că port lenjeria mea obișnuită, sutienul și slipul meu… Acel „bărbat“ poartă sutien și pantaloni!

S. OK. Deci ați coborât din mașină și sunteți un bărbat, și vă uitați prin cartier după o casă potrivită. Cum o alegeți?

G. Trebuie să fie un cămin. Există o mamă, un tată și copii. Îți poți da seama, de exemplu, după bicicleta din curte…

S. Persoana care se cațără pe fereastră e bărbatul?

G. Ăăăă… Nu, nu sunt sigură. Mă pot gândi la mersul către casă și la ținerea în mâini a lucrului furat… trebuie să fie… trebuie să fie… Trebuie să fie un bărbat care intră pe

fereastră. Cine altcineva ar intra prin acea deschizătură? Este exact tipul de deschizătură pentru un bărbat, știți.

S. Cum intrați prin ea? Arătați-mi cum intră corpul dumneavoastră pe fereastră.

G. Nu. Este prea jenant… Întâi intră capul. Apoi îmi strecor corpul. Fac același lucru de fiecare dată. Întâi intră capul. Mă trag cu brațele, cu mâinile. Nu știu cum. Nu mă întrebați. Aș putea la fel de bine să intru întâi cu picioarele; uneori ar fi chiar mai ușor. Dar intru mereu cu capul. Nu poți intra prea repede, ai putea face zgomot… Nu vreau să mai vorbesc cu dumneavoastră.

S. Când intrați pe fereastră sunteți grasă sau slabă? [În realitate, era grasă.]

G. Sunt eu însămi, cea reală. Slabă… Când intru pe fereastră stau pe burtă. Picioarele îmi atârnă drept. Cred că așa. [Picioarele, gleznele și labele picioarelor sunt strâns lipite; brațele sunt puternic întinse în linie dreaptă cu corpul rigid și cu capul.] Ca un mormoloc. O singură bucată. Nu există curbe sau unghiuri ascuțite. Dacă ar fi să mă compar cu un obiect, aș spune: intru dreaptă ca o săgeată. Îmi e cald și sunt reală, și sunt acel lucru care este real… știți. Sunt un bărbat care este real. Dar ar fi totuși confuz. Ar fi ceva în neregulă. Vedeți, este întuneric, iar eu mă aflu aici, am părul scurt și port pantaloni, dar am acel lucru în palmă. Deci cum vă dați seama dacă sunt băiat sau fată? *Dumneavoastră trebuie să știți*. Cum să știu eu dacă *dumneavoastră* nu știți?

S. Asta vă lipsește de fiecare dată când vă aflați în casă, faptul că cineva nu v-a spus?

G. De ce credeți că stau să mi-o tragă? [Speranța ei prioritară privind terapia era ca într-o zi să își redobândească sentimentul de feminitate și să se accepte ca femeie, în totalitate. Ideea de „a sta să i-o tragă unul“ avea scopul de a o forța să devină conștientă de faptul că avea corp de femeie.]

S. Nu știu. Spuneți-mi dumneavoastră. Bine. Credeam că era numai pentru a vă pedepsi. Dar ce-mi puteți spune despre înghețată?

G. E același lucru.

S. Bine. Acum înțeleg mai bine. Când pătrundeți pe fereastră, după ce întregul dumneavoastră corp, chiar și degetele de la picioare, a trecut, încetați să mai fiți bărbat. Și, odată ce

începeți să mergeți, sunteți ce… nesigură? …până vi-o trage careva.

G. Apoi sunt tot felul de lucruri, știți. Mi-o trage pentru că am fost rea și pentru că sunt ceea ce sunt, și pentru că nu sunt ceea ce sunt…

S. Să revenim. Ați intrat în casă. Ce sunteți acum? Nu sunteți sigură. Ridicați lucrul pentru care sunteți acolo. Deveniți puțin mai sigură sau rămâne la fel?

G. Da, atunci, vedeți dumneavoastră, eu… dacă m-ați vedea, ați fi derutat. Nu știu.

S. Dar devin mai puțin derutat sau rămân la fel de derutat din momentul în care intrați în casă până la momentul în care vi-o trage? Nu există nicio modificare a gradului de confuzie? Nu deveniți mai femeie pe măsură ce trece timpul?

G. Da.

S. Când intrați în restaurant pentru înghețată…

G. Dar vedeți, nu e chiar corect.

S. De ce?

G. Pentru că nu știu dacă asta trebuie să fiu: o femeie.

S. O faceți ca să deveniți femeie?

G. Sigur.

S. Și atunci când vreți să furați, pofta este legată în parte de dorința de a deveni femeie?

G. Să știu… ceea ce ar trebui să știu… Vedeți, când țin în mâini lucrul furat, aproape că îmi pot aminti… Dar nu-mi pot aminti. Am încercat din răsputeri. O simt în sâni și peste tot. Dumneavoastră când ați… Dumneavoastră când erați copil ați mers vreodată să prindeți mormoloci, ca să-i țineți în borcane până când le creșteau picioare? Un mormoloc arată cam ca ceea ce fac eu. Asta am fost de fapt, un mormoloc. Înainte să îmi pierd coada. La patru luni și jumătate eram deja prea mare, eram prea mare să mai fiu ce fusesem; era deja prea târziu.

S. Ați uitat ceva. Când vă strecurați pe fereastră, ce se întâmplă imediat după ce intrați? Ce simțiți în corp?

G. Este foarte derutant… dacă nu aș purta lenjerie de corp, nu aș fi femeie în momentul în care țin lucrul acela în palmă. Nu am sâni atunci când mă strecor pe fereastră. Cum poate un bărbat să aibă sâni?

S. Ce se întâmplă cu chestiile de pe piept, care se află în sutien, atunci când vă strecurați pe fereastră, indiferent dacă vă spuneți că sunt acolo sau nu? Ce se întâmplă cu ele? Cum reușiți să le ignorați?[60]

G. Nu e vorba despre a ști că sunt acolo. Bărbații nu au sâni. Cred că, dacă nu îi ating sau… cred că îi ignor pur și simplu [denegare? clivaj? reprimare? refulare? Care este experiența subiectivă pe care acești termeni tehnici nu o pot cuprinde?]. Nu îmi amintesc să știu că sunt acolo. Pur și simplu nu este logic să ai sâni dacă ești bărbat. De ce trebuie să faci ceva dacă știi că ei nu sunt acolo?

S. Știți ce sunteți atunci când vă strecurați pe fereastră? Cum vă simțiți?

G. Este ca și cum aș intra într-un loc cald, strâmt.

S. Când vă strecurați pe fereastră, sunteți un bărbat sau un lucru?

G. Eram bărbat când am început să mă strecor. Trebuie să fiu un lucru, ceva, pentru că nu sunt nimeni. Apoi mă simt puternică și bine și… chiar vreau să fiu doar eu. Știți… când eram pacientă aici, în secție, iar ei îmi spuneau „păreți derutată“ sau „vorbiți confuz“, sau eu spuneam: „Ei bine, mă simt derutată în legătură cu asta“ — toate astea erau atât de irelevante: *nicio confuzie nu este precum confuzia legată de a nu ști dacă ești real sau nu sau ce anume ești…* [vorbea în șoaptă].

S. Să revenim puțin. Atunci când ieșiți în oraș și purtați lenjerie de femeie, ce anume faceți în legătură cu asta atunci când vă transformați în bărbat?

G. Același lucru pe care îl fac și cu sânii. Dar trebuie să existe o parte din mine care știe, pentru că atunci când intru în casă știu că am *nevoie* de acea lenjerie și că am *nevoie* de acei sâni.

S. Da. Dar înainte de asta, atunci când încercați să vă strecurați pe fereastră, sunteți un penis în erecție. Corect? Dar nu mai face nimic după ce intră pe fereastră. Dumneavoastră cunoașteți penisurile într-un mod pe care eu nu îl cunosc. Pentru dumneavoastră un penis poate dispărea, și cu toate acestea nu sunteți lăsată cu ceva incomplet sau complet. Este suficient să fiți doar o erecție. Cred că asta sunteți de fapt: sunteți un falus, ceea ce este diferit de un

penis. Un penis este ceva ce există cu adevărat; un falus este doar un simbol. Pe măsură ce vă deplasați în interiorul casei, aveți sâni și burtă, și vagin, și uter, din care pot să apară copiii. Dumneavoastră — acum ascultați-mă, pentru că este într-adevăr grotesc, vreau să spun că dumneavoastră sunteți grotescă atunci când faceți asta: o femeie, o femeie completă din punct de vedere biologic, purtând lenjerie, se îndreaptă către o casă spunându-și că este un penis, mai degrabă un falus. Este grotesc. Asta înseamnă că, dacă vreți într-adevăr să fiți *dumneavoastră*, atunci ar trebui să vă jenați… pentru că mi-ați arătat acea latură a dumneavoastră care, fiind femeie, era un falus. Pe măsură ce vă îndreptați către acea casă, vă renegați. Cum puteți să vă faceți asta? Răspunsul este: trebuie să o faceți. Dar cum vă puteți priva chiar și numai pentru acele câteva minute? Dumneavoastră nu sunteți un falus. De ce vreți să plângeți?

G. Nu știu. Pentru că mă simt ușurată sau ceva de genul ăsta. [Tăcere.]

Următoarea ședință.

S. Lucrul pe care îl furați este cel mai real lucru din lume, nu-i așa? Nimic nu poate fi mai adevărat și mai substanțial. Are exact dimensiunea care trebuie. Nu e ceva imens… este mic. E ceva feminin? [Dă din cap în semn de acord.] Este mereu un obiect feminin, ceva ce are o femeie? [Scutură din cap în semn de negare.]

G. Nu știu, mă gândeam la lucrurile pentru copii. Cutia muzicală, o păpușă într-o cutie de sticlă, o mică… o imagine a unei mame cu un copil.

S. OK. Deci obiectul are legătură cu relația dintre dumneavoastră și mama dumneavoastră.

G. Oo, haideți, lăsați-o pe mama în pace, vă rog… Lasați-ne în pace pe mine și pe mama. M-am săturat de mama mea. Nu vreau să mai am nimic de-a face cu ea. De ce trebuie să fie mereu vorba despre mama mea? De ce nu poate fi vorba despre mătușa mea sau despre bunica mea, sau… Știți, și mama fură lucruri. [Pe asta nu o mai auzisem până acum.] Cred că toată lumea face asta. Nu, de fapt cred că nimeni altcineva nu fură. Mama nu merge niciodată la un restaurant sau la un motel, sau în orice alt loc fără să ia ceva de acolo…

scrumiere sau ceva. Casa ei e plină de rahaturile pe care le-a furat. Toți furăm. Toată familia fură. Și tata obișnuia să fure… lucruri caraghioase, știți. Odată a furat un camion cu portocale — n-o să uit niciodată. Nu știu… [Chicotește].

S. Dumneavoastră ce ați furat de la mama dumneavoastră?

G. Nimic. Bani. Am furat bani de la ea. De multe ori. (O să plec. Serios. Nu vreau să mai aud rahaturile astea. Lăsați-mă să mă încalț… și să ies de aici.) Nu am furat nimic altceva de la mama în afară de bani și, din moment ce acela era singurul lucru pe care îl prețuia, mi se pare foarte pertinent. (Iar am un cârcel la deget și este vina dumneavoastră.) Am furat bani. Obișnuia să îi ascundă. Parcurgea toate ritualurile acelea oribile pentru a mă ține departe de banii ei, iar eu mereu îi găseam. Știa că eu îi luam. Îmi amintesc că aveam șase sau șapte ani — asta a fost prima oară când am făcut-o — și m-a trimis la magazin că cumpăr pâine și am pierdut banii. Iar ea a spus: „I-ai furat“. Și eu am răspuns: „Ba nu“, iar ea a spus: „Ba da, și dacă nu recunoști o să te bat“; așa că am răspuns: „I-am furat“.

S. Și așa ați câștigat.

G. Corect.

S. Și după aceea ați încercat să furați de la ea.

G. Corect.

S. Pentru că, dacă tot a spus că urma să furați, atunci puteați la fel de bine să furați și să vă distrați totodată.

G. Mama avea întotdeauna dreptate. Îi furam banii întruna. Iar banii erau atât de prețioși pentru ea: „Oh, Doamne!“ Zece cenți — ai fi crezut că viața ei atârna de cei zece cenți — și poate așa era, nu știu. Avea cinci copii pe care încerca să îi hrănească.

S. Și ceea ce dumneavoastră furați [când intra prin efracție în case] erau tot monede și lucruri mărunte, nu-i așa?

G. Da. Știți ce făceam cu banii?

S. Trebuie să fie mereu în mână [cred]. Ce ați făcut cu banii pe care vi i-am dat ieri?

G. I-am ținut în mână până i-am cheltuit.

S. Dar dumneavoastră nu... Nici măcar nu am știut cum să descriu când s-a întâmplat — nu i-ați luat ca pe orice bancnotă pe care de regulă o punem în buzunar sau o

împăturim, sau orice altceva; i-ați luat și i-ați mototolit imediat, și au devenit una cu pumnul dumneavoastră.

G. Când i-am dat banii femeii de la magazin erau uzi.

S. Da. Acum înțeleg. Când intrați într-o casă și alegeți ceva, țineți acel lucru în palmă și nu îi dați drumul până — până când? …După ce mâncați înghețata? Nu puteți intra acolo și să mâncați înghețata ținând… obiectul în palmă.

G. Facem pariu?

S. Serios? Nu, nu îl țineți în mână. Îl așezați undeva și îl priviți cât timp mâncați.

G. Îl țin în mână.

S. Tot timpul cât mâncați?

G. Da, uitați, așa [arată un pumn mare].

S. Aflăm mai multe despre ritual; *nimic* din ceea ce îl compune nu este lăsat la voia întâmplării.

G. Corect.

S. Și apoi vă ridicați, plătiți înghețata și vă duceți să găsiți pe cineva care să vi-o tragă. Ce se întâmplă cu obiectul?

G. Îl așez undeva.

S. Cât timp vi-o trage ăla, nu puteți să vă cramponați de obiectul furat.

G. Aș putea totuși.

S. În ce moment îl lăsați?

G. După ce plec să mi-o tragă. Când sunt în mașină, îl pun jos. Îl așez pe bancheta din spate; nu vreau să îl văd. Nu vreau să am nimic de-a face cu el.

S. Când sunteți în bar, să spunem cu un bărbat [când îl agață pe necunoscutul falic], stați acolo cu o băutură într-o mână și cu obiectul în cealaltă. Ce ați făcut cu el?

G. Când mă duc la bar…

S. Ah, înțeleg. Atunci când începe partea cu bărbatul în toată povestea asta [când este în căutarea unui bărbat], atunci îl aruncați pe bancheta din spate. Asta-i tot? Așa repede? Totul se termină în aceeași noapte, cu excepția acelor cazuri rare în care ați păstrat obiectul puțin mai mult timp. Cazurile rare trebuie să fi fost într-adevăr ceva legat de relația mamă–copil. Cât timp ați păstrat desenul [reprezentând o mamă și un copil]?

G. Ceva timp.

S. Cât timp?

G. Trei săptămâni.
S. Care este perioada cea mai îndelungată în care ați păstrat ceva?
G. Trei săptămâni.
S. Și următoarea?
G. Nu știu.
S. Cutia muzicală?
G. Vreo două săptămâni. De ce nu vă faceți polițist?
S. Este cam același lucru. Spuneți-mi mai multe despre furtul de bani de la mama dumneavoastră.
G. Mă întreb despre ce naiba tot vorbiți. Luam banii și plecam să îi cheltuiesc — nu pentru mine, pentru prietenii mei. Nu dau absolut nimic pe bani. Banii nu însemnau nimic pentru mine. Ea doar își pierdea mințile încercând să își dea seama unde să mai ascundă banii pentru ca eu să nu îi pot găsi [râde].
S. Nu e oare același sentiment pe care îl aveți atunci când intrați într-o casă… știind că veți găsi ce căutați indiferent unde este ascuns acel lucru?
G. Exact. Era un întreg ritual, în care mama ascundea banii, iar eu îi găseam. Și nu îi luam mereu pe toți. Nu îi luam pe toți. Dacă erau cincisprezece dolari, luam zece.
S. Ca să-și dea seama că a fost jefuită.
G. Oh, era o indicație bună pentru că luam trei sferturi. Îi furam ca să o jefuiesc pe mama și ca să o aduc exact acolo unde se afla; iar ea trăia pentru acei cincisprezece dolari sau câți erau. „Ce ne facem acum? Sunt atât de obosită și muncesc din greu. Ce ne facem fără bani?“ În general vorbea cu toată lumea. Dar niciodată nu a discutat asta cu mine.
S. Cred că vă veți simți ușurată dacă vă veți putea aminti că cel mai îngrozitor lucru pentru dumneavoastră a fost să fiți jefuită de mama dumneavoastră, să fiți înșelată de ea — ca bebeluș… și fără oprire de atunci încoace.
G. Nu știu; nu știu dacă eu, ca bebeluș, am fost înșelată de ea. Știu câte ceva. Știu că mama mă jefuiește ori de câte ori are ocazia. O face într-un mod tăcut. Doar un cuvânt sau o privire. Cred că e ceva puțin diferit, dar similar. Iar ceea ce eu trebuie să fac este să fur atunci când cineva mă face să simt că nu sunt femeie. Înainte de a fura, cineva trebuie să facă o remarcă sau un comentariu, sau să se uite la mine, sau

să facă ceva care să indice că nu este sigur dacă… sau cel puțin să mă facă să devin eu nesigură: sunt masculină sau feminină, sunt bărbat sau femeie? De exemplu sun pe cineva și sunt confundată cu un bărbat. Unele remarci pe care le-ar putea face mama. Dar, dacă cineva ar face asta în fiecare zi, nu ar trebui să fur în fiecare zi. Se pare că se adună.

Impulsul de a fura a dispărut în acest moment și încă nu a reapărut, deși au trecut câțiva ani. Deși încă revine sentimentul de a fi privată de ceva, pacienta a devenit în cele din urmă conștientă de ceea ce ar putea însemna această privare; expunând ritualul furtului pentru ca să-i poată explora semnificațiile, ea poate acum căuta gratificări mai directe și mai puțin periculoase și ostile. În prezent are contact cu oamenii și își ia de acolo sentimentele de iubire pe care mama ei nu i le-a putut da în trecut. Și s-au rezolvat și alte aspecte: doamna G. știe acum că este o persoană, și nu un penis, și că nu este nevoie să întrețină cineva raporturi sexuale în ferestrele strâmte ale caselor din suburbii, ci cu corpurile însuflețite ale iubiților. Cât de nefericită este pentru oameni acea situație în care evidentul trebuie să fie mascat, iar adevărul suportabil trebuie privit ca fiind insuportabil…

Pentru că am arătat anterior într-o altă lucrare (146) cum doamna G. și-a creat penisul, masculinitatea și homosexualitatea, probabil câteva cuvinte sunt aici suficiente. Se pare că acest lucru este valabil și pentru alte femei care își doresc extrem de mult să fie bărbați — și anume mamele bărbaților transsexuali (capitolul 8) și femeile transsexuale (147): în copilărie are loc o perturbare cumplită, care o separă pe fetiță de mama ei, aceasta din urmă devenind inaccesibilă. Aceste mame își învață fetițele — pe doamna G. și pe altele — că feminitatea este lipsită de valoare; iar apoi, de exemplu în situațiile în care sunt favorizați frații de sex masculin, se naște în mintea fetiței o invidie insuportabilă față de bărbați.

Aceste fetițe cresc și devin adulte: mamele transsexualilor își satisfac invidia de penis atunci când își cresc propriul falus frumos, viitorul băiat transsexual; femeile transsexuale fac aceasta prin intermediul „schimbării de sex“ hormonale și chirurgicale, care presupune ca un falus să fie literalmente cusut pe propriul corp. Doamnei G. nu numai că i-a crescut un penis (prin halucinații), dar chiar și-a făcut corpul să fie un penis.

A fost pentru binele ei ca ea să își piardă nevoia de a avea un penis și de a fi un penis; prin această renunțare, și-a pierdut, de asemenea, dorința intensă care se manifesta prin furt.

---

[57] Cu toate acestea, nu sunt de acord cu opinia lui Schmideberg că „majoritatea actelor de delincvență patologică pot fi integral sau parțial clasificate drept perversiuni sau fetișism“ (124, p. 45); aceasta este o opinie ciudată pe care ea o susține pur și simplu din cauză că ambele sunt „acte repetitive“ cu „un tipar clar marcat și rigid“ (p. 45). Acesta nu reprezintă un temei solid pentru a statua egalitatea dintre cele două. Ar putea ea oare să numească perversiuni sexuale toate ritualurile?

[58] Tulburare de identitate disociativă (cf. DSM-IV-TR). (**N.t.**)

[59] Când era mică, a înfipt o dată un cuțit în coapsa mamei ei; aceea era înălțimea la care putea ajunge.

[60] Încerc aici să înțeleg momentul — starea de conștiință, dorința de regresie — în care se produce conversia isterică.

Partea a III-a
Aspecte sociale

CAPITOLUL 10

Este homosexualitatea un diagnostic[61]?

Oare, din moment ce chestiunea homosexualității face obiectul unor numeroase controverse sociale, nu ar putea ea să fie aspectul central al studiului asupra perversiunii — un cuvânt ale cărui conotații indică tocmai ideea de controversă morală (adică socială)? Cu certitudine. Însă, din cauza complexității și obscurității sale, în calitate de obiect de studiu (și în special datorită faptului că există multe stări în care poate să apară un comportament homosexual), am pus homosexualitatea deoparte, în această căutare a semnificației perversiunii. Acest lucru poate fi făcut totuși în ceea ce privește aspectele sociale, din moment ce homosexualitatea reprezintă un subiect atât de important în prezent. Și deoarece este important, sunt consternat de felul în care este dezbătută această chestiune controversată; ea este mult prea importantă pentru a putea fi soluționată prin intermediul isteții, al datelor eronate, al autoritarismului sau al sofismelor. Câștigurile pe termen scurt dobândite prin scandal, isteție sau șiretenie diminuează în timp cauzele cele mai nobile.

Mă îndoiesc că în acest moment există cineva suficient de experimentat pentru a ne spune ce anume să facem în privința chestiunilor sociale pe care le ridică diagnosticele psihiatrice, întrucât nimeni nu poate ști ce s-ar putea întâmpla pe măsură ce trec anii, chiar și dacă vor fi adoptate sugestiile privind ingineria socială. Deși putem influența chestiuni sociale prin astfel de construcții șubrede, așa cum se întâmplă în cazul

diagnosticelor psihiatrice, prețul plătit în timp este prea mare și nenecesar. Acest mod de gândire este aplicabil în cazul tuturor deviațiilor sexuale — anomalii și perversiuni — în cadrul cărora persoana perversă nu-și rănește fizic partenerul și nici nu dobândește plăcere, prin forță sau prin altă metodă manipulatoare necuvenită, din seducerea copiilor, a celor cu întârzieri mintale sau a psihoticilor.

„Diagnostic“ este un cuvânt sau o sintagmă care etichetează o tulburare. „Diagnosticare“ are o semnificație suplimentară: procesul de adunare și de abstractizare a informațiilor pentru a putea pune un diagnostic. Întrucât de-a lungul anilor validitatea multor diagnostice psihiatrice (ca fiind diferite de alte diagnostice medicale) a fost pusă sub semnul îndoielii, ar trebui să încercăm să evaluăm întregul nostru sistem de clasificare. Acesta însă este un subiect încărcat. Homosexualii, victime ale utilizării diagnosticului în scopuri de persecuție — de la insultă la negarea drepturilor sociale —, nu vor fi preocupați de aspectele ezoterice ale criteriilor de diagnostic; cei mai mulți dintre ei ar dori în schimb ca termenul „homosexual“ să fie eliminat, nu din motiv că nu funcționează ca diagnostic, ci din motiv că poate fi folosit în scopuri răuvoitoare. (Din moment ce însăși utilizarea termenului ar putea să sugereze un impuls diagnostic, fac mențiunea că termenul „homosexual“ este folosit aici pentru a indica faptul că persoana preferă relațiile sexuale cu cineva de același sex.)

Însă ar trebui să facem cu adevărat diferența, în mintea noastră, între aceste înșiruiri de idei — precizia diagnostică și diag-nosticul ca forță socială; în caz contrar, această discuție va scăpa de sub control și va ieși în evidență, însă va ignora acele scopuri mai importante; în timp ce ambele argumente sunt valoroase, fiecare dintre ele reprezintă un subiect diferit, necesitând date și

raționamente diferite. Dacă cele două se amestecă, vom bâjbâi la fel cum facem în general atunci când aspecte sociale — chestiuni de pasiune și acțiune — iau chipul unor aspecte științifice sau procedurale. Am fost învățat să gândesc în termenii fenomenologiei și ai procesului de diagnosticare, și nu să soluționez problemele sociale; din acest motiv, mă voi concentra în special asupra primelor și voi lăsa pentru cei mai experimentați revelațiile palpitante ale Adevărului Social.

Criterii de diagnostic

Dacă nu am fi fost conduși în această direcție, probabil că nu am fi ales homosexualitatea în detrimentul altei categorii pentru a reprezenta subiectul prin intermediul căruia să dezbatem validitatea diagnosticelor psihiatrice. În procesul de soluționare a problemelor generale am putea așadar să judecăm cu ușurință necesitatea pentru care există majoritatea itemilor din interiorul fiecărei categorii nosologice: psihoză, nevroză, tulburare de caracter sau acest amestec de fragmente disparate (incluzând tulburările sexuale) pe care cele trei categorii menționate anterior nu le pot conține. Cele mai multe sunt doar etichete.

Putem lua exemplul nevrozelor, al deviațiilor sexuale, al alcoolismului sau al dependenței de substanțe. Într-o manieră dureros de superficială, fiecare dintre acestea primește un nume datorită unei trăsături distincte; pentru a include pe cineva într-o categorie, îl reducem la ceea ce sare prima dată în ochi și suntem incapabili să ne confruntăm cu mult din ceea ce se întâmplă în interiorul pacientului. Fără îndoială, un astfel de sistem va avea o soartă aspră; ideea de a-l petici o dată la zece ani nu a ajutat prea mult. Este comparabil cu o clasificare tipică medicinei din trecut, care cuprindea „diagnostice“ precum tusea, febra, durerea de cap, indigestia cronică, astenia

generală, amețeala sau dispepsia. În aceeași manieră ar trebui să se renunțe la majoritatea „diagnosticelor“ psihiatrice. Însă, dacă se renunță la ele, nu mai există o nosologie. Fără nosologie, nu avem de unde să începem să comunicăm în legătură cu tratamentul sau cu cercetarea.

Voi prezenta pe scurt ceea ce cred că înseamnă diagnostic; făcând acest lucru voi arăta nu numai motivul pentru care niciun sistem curent de clasificare nu funcționează în psihiatrie, ci și motivul pentru care un astfel de sistem funcționează destul de bine pentru restul ramurilor medicinei. Se presupune că un diagnostic reprezintă o explicație extrem de compactă. Pentru a face o diagnosticare corectă în orice ramură a medicinei ar trebui să existe: (1) un sindrom — o constelație de semne și simptome comune pentru un grup de indivizi și vizibile pentru un observator; (2) o dinamică subiacentă (patogeneza) — patofiziologia în restul ramurilor medicale, neuropatofiziologia sau psihodinamica în psihiatrie; (3) etiologia — acei factori în care își are originea dinamica respectivă. Atunci când există toți acești factori, putem câștiga timp prin utilizarea unor astfel de semne stenografice, cunoscând faptul că un cuvânt sau două — un nume, un diagnostic — le comunică celorlalți ceea ce noi știm. Din păcate pentru psihiatri, de regulă nu știm ce anume gândesc și simt pacienții, și astfel ia naștre clasificarea comportamentului. Cu excepția tulburărilor care sunt „maladii“ în același sens în care este utilizat acest termen în restul ramurilor medicale — cum ar fi sindroamele organice cerebrale, care includ unele forme de schizofrenie și de tulburări afective de intensitate psihotică —, perturbările pentru care a fost dezvoltată specialitatea noastră nu îndeplinesc de regulă aceste criterii. Și astfel, dacă cele mai sus menționate ar putea reprezenta o manieră potrivită de a privi structura unui diagnostic (există autori

care sunt de acord cu acest lucru [49]), atunci sistemul actual de clasificare este profund eronat.

Am putea chiar să luăm în dezbatere ideea de a scoate complet din uz sistemul de diagnostic, așa cum au sugerat unii autori. Prețul ar putea fi însă prea mare, dar trebuie să recunosc că mă tentează ideea de a vedea acest lucru întâmplându-se; pare logic, din moment ce diagnosticul, în calitatea lui de semn stenografic, nu este un mesaj împărtășit de toți cei care îl utilizează; în acest caz, singura lui funcție va fi de a induce confuzie și ar fi mai bine să fie înlocuit pentru un timp cu descrieri. Cu toate acestea, nu vom eradica sistemul de clasificare; astfel, psihiatria va continua să existe, parcurgând diagnosticele din listă unul câte unul, de la un an la altul, testând popularitatea itemilor — prioritățile fiind determinate în aceeași măsură de aspecte sociale și științifice. Problema noastră referitoare la nosologie arată cât de lung este drumul pe care îl mai avem de parcurs pentru ca psihiatria să înceapă să adopte metodologia științifică. Însă este complet greșit să abordăm această sarcină treptat; a izola homosexualitatea de restul sistemului care se clatină — cu excepția acelei situații în care toată lumea înțelege că acest exemplu particular servește pentru a clarifica problemele generale — înseamnă a ignora paralizia de care suferă întreaga structură, complet ineficientă.

Prin urmare, nu ar trebui să izolăm „homosexualitatea“ din motiv că acest diagnostic provoacă disconfort celor diagnosticați. Acest efect face trimitere la probleme sociale importante, iar argumentația noastră va fi perturbată dacă pretindem că discutăm despre diagnostic, și în realitate se dovedește că vorbim despre faptul că diagnosticele pot fi utilizate într-o manieră greșită. În prezent, mulți homosexuali simt că însuși diagnosticul de „homosexualitate“ servește psihiatrilor (care ar trebui să știe mai multe) și

publicului (căruia nu-i pasă dacă știe mai multe) drept armă de persecuție a celor al căror singur delict este stilul lor sexual. Sunt de acord: în măsura în care societatea face acest lucru, iar psihiatrii își permit să lucreze în acest fel, se comite o nedreptate care îi rănește pe homosexuali și îi denigrează pe psihiatri. Însă nu acesta este motivul pentru care un diagnostic ar trebui invalidat.

Dacă avem în vedere cele trei criterii enunțate mai sus pentru a stabili dacă o stare este un diagnostic, atunci homosexualitatea nu este un diagnostic: (1) este doar o preferință sexuală (faptul că este atât de evidentă se datorează faptului că îi înspăimântă pe mulți în societatea noastră), și nu o constelație uniformă de semne și simptome; (2) diferiți oameni, având această preferință sexuală, prezintă psihodinamici diferite care stau la baza comportamentului lor sexual; (3) experiențe de viață destul de diferite pot cauza această dinamică și acest comportament. Comportamentul homosexual *există*; însă este variat. Oameni cu tipuri diferite de personalitate preferă actul homosexual: persoane cu o simptomatologie nevrotică manifestă sau cu schizofrenie, persoane obsesiv-compulsive, consumatorii cronici de alcool, persoane cu alte tipuri de perversiune — aproape toate categoriile nosologice. Însă nu există *ceva* numit homosexualitate. În acest sens, ar trebui să fie eliminată din nosologia psihiatrică.

În ceea ce privește patogeneza, probabil că nimeni în ziua de azi — nici măcar cei care susțin păstrarea diagnosticului — nu mai crede într-o cauză unitară a comportamentului homosexual; dacă ar exista, acea cauză l-ar face să fie *ceva*. Bieber și colaboratorii lui, precum și Socarides au făcut extraordinare treceri în revistă ale literaturii privind etiologia homosexualității, la care au adăugat propriile descoperiri (3, 130); aceste

treceri în revistă întăresc impresia că raționamentele mai multor autori indică faptul că homosexualii preferă să aibă parteneri de același sex. Acest lucru este valabil chiar și (sau în mod special) în ceea ce privește teoriile analitice asupra etiologiei.

Ar trebui oare să renunțăm la un diagnostic din motiv că provoacă durere? Ar fi necinstit să utilizăm metoda noastră fragilă de diagnosticare și pe psihiatri ca țapi ispășitori pentru maniera crudă în care homosexualii au fost tratați în trecut, dar și în prezent. Acestea nu sunt sursele reale ale tratamentului eronat aplicat homosexualilor (deși ar putea fi utilizate pentru acest scop). În cel mai bun caz, urmând calea trasată de Freud, suntem parțial responsabili de faptul că homosexualii încep să se apere de atacurile societății la adresa lor. Chiar și atunci când greșim considerând că homosexualitatea este un diagnostic, însuși acest fapt arată că persoana homosexuală este o parte a domeniului natural, și nu un membru al speciei păcătoșilor condamnați.

Cei oprimați, atunci când își adună puterile, pot vedea că acea cauză pentru care luptă poate să conțină două adevăruri — care de regulă nu sunt corelate între ele. Primul constă în aspectul moral al stării lor de oprimare și în falsificarea realității întreprinse de una dintre părți (sau de cealaltă) în scopul de a eradica (sau de a menține) opresiunea; primul adevăr va fi că opresiunea este rea (sau bună). Cei oprimați sunt întotdeauna victime prin definiție.

Cel de-al doilea adevăr — căutarea realității (metoda știin-țifică) — poate fi amânat pentru moment, ca să-l poată aborda pe primul — convingerea persoanei că luptă pentru o cauză dreaptă. Poziția homosexualului este mai onorabilă sau cel puțin mai emoționantă — din cauza cruzimii publicului. În realitate, nu ar fi existat un diagnostic de homosexualitate — ar fi fost

recunoscute doar numeroasele forme pe care le preia comportamentul homosexual — dacă bigotismul celor virtuoși nu ar fi impus convingerea (împărtășită chiar și de homosexuali) că există o esență distinctă: homosexualitatea.

Există aspecte ale urii societății față de sexualitate care sunt nejustificate — cum ar fi preocuparea pentru a stabili care zone ale corpului trebuie utilizate. Această ură conține în cea mai mare parte moștenirea noastră culturală. Însă există o altă parte, care are puțin de-a face cu actul homosexual, pe care persoana homosexuală (de regulă, de sex masculin) o provoacă în mod conștient; ea contribuie (și chiar îi place să contribuie) la propria persecuție. Din motive numeroase și complexe, mulți homosexuali se simt obligați să ofere o reprezentație, să imite, să caricaturizeze ori de câte ori există un auditoriu — heterosexual ori homosexual. Un ingredient al acestor reprezentații este sarcasmul — ostilitatea — în care putem descoperi o glumă: „Atunci când par să mă ridiculizez pe mine însumi, de fapt îi ridiculizez pe heterosexuali — la care se adaugă acel bonus că aceștia sunt prea proști și nici măcar nu-și dau seama ce le fac“.

Chiar dacă este adevărat faptul că publicul nu-și dă seama cu prea multă claritate ce i se prezintă, nu poate să nu simtă că homosexualul se distrează pe seama lui; în consecință, se înfurie și își atacă hărțuitorul asemenea unui taur. Acest atac îl poate răni pe homosexual; însă, chiar dacă este rănit, el se simte superior, întrucât *el* nu este un taur — un animal orb și stupid. El este, mai degrabă, un estet — el înțeapă, nu atacă în forță.

Mulți homosexuali au învățat această metodă de a face față situațiilor adverse — precum și alte metode — din cauza altercațiilor pe care le-au avut în copilărie cu părinții lor și pe care le-au pierdut. Unii homosexuali sunt înfrânți tocmai de mamele lor șantajiste, în timp ce tații nu pot oferi altceva

decât o idioțenie pasivă; acest lucru ar putea cu greu să încurajeze un fiu să își imite tatăl. Alții, brutalizați de tați orbiți de furie, fug și se ascund sub masca manierelor mamei lor distruse. (Aceste două exemple nu au scopul de a explica originile comportamentului homosexual, cu toate că sunt de părere că factori precum aceștia, plus mulți alții, pot să aibă o contribuție.) În orice caz, există o multitudine de cauze pentru răzbunare; iar acestea, cred, motivează unele aspecte ale comportamentului multor homosexuali, fie el erotic sau de un alt tip. Și astfel, pentru a salva un sentiment de valoare și pentru a nu cădea pradă disperării, ei trebuie să îi atace la rândul lor pe toți cei care au trăsături similare vechilor lor dușmani din copilărie. Aceste mecanisme, deși prezintă diferite forme și grade, pot fi regăsite și la nonhomosexuali; masochismul nu este un tărâm doar pentru homosexuali. Din nou, nu voi aprofunda aceste idei.

Există trei mecanisme pe care homosexualii le folosesc pentru a provoca torente de insulte și ură din partea heterosexualilor:

1. Homosexualii își transferă ura care la origine a fost îndreptată către părinți asupra substituților părinților în societate — iar, la rândul lor, substituții reacționează.

2. Dat fiind că au fost învățați în copilărie să se urască pe ei înșiși, ei persevereză în a atrage pedeapsa asupra lor, deoarece parțial sunt de acord cu societatea crudă; ei provoacă atacul, pentru a fi umiliți.

3. Homosexualii pot amenința poziția heterosexuală a activiștilor din tabăra opusă, tachinându-i pentru a-i forța să conștientizeze propriile înclinații homosexuale sau efeminate. La rândul lui, heterosexualul poate să riposteze pentru a dovedi că el este cel care are dreptate.

Cred că această dinamică este caracteristică mai degrabă homosexualității masculine decât celei

feminine. De exemplu, sunt rare cazurile când putem observa imitația gesturilor în comportamentul masculin al femeilor[62]; cu toate acestea, imitația reprezintă o parte esențială a efeminării la bărbați. Opinia generală este că homosexualitatea feminină este de milenii întregi ignorată de toate culturile, deoarece femeile nu erau demne de disprețul și preocuparea societății. Se poate ca lucrurile să nu se oprească aici; femeile homosexuale, manifestând mai puțină adversitate și ostilitate față de opresorii lor, prin comparație cu majoritatea bărbaților homosexuali, atrag asupra lor mai puține atacuri. Sau cel puțin așa s-a întâmplat până acum.

Pentru a închide această paranteză: primul adevăr, așadar, este reprezentat de caracterul imoral al opresiunii. Cred că cel de-al doilea adevăr, mai puțin important pentru cel oprimat, este în același timp o cauză socială care, pe termen lung, are propria importanță. Metoda științifică, acest set de reguli construit într-o manieră splendidă — și o conștiință de încredere pentru fiecare cercetător și pentru propria conștiință coruptibilă —, este cea care dirijează efortul de a descoperi realitatea. Această metodă (și nu neapărat un anumit om de știință) reprezintă un adevăr mai important: faptul că onestitatea are o valoare socială pe termen lung pentru omenire și că trebuie să fie protejată, încurajată și transmisă generațiilor următoare; totodată, metodologia trebuie să evolueze permanent. Acesta este felul în care explorăm etiologia.

În încercarea de a descoperi cauzele multiple ale comportamentului homosexual, putem găsi date care demonstrează că, pentru mulți homosexuali, preferințele în alegerea de obiect și parte din comportamentul lor de bază, obișnuit și nonerotic (cum ar fi efeminarea în cazul bărbaților homosexuali), s-au dezvoltat ca rezultat al traumei și frustrării trăite în copilărie. Aceste observații

sunt valabile și în cazul majorității heterosexualilor, cu toate că traumele și frustrările sunt de tipuri și intensități diferite.

Dacă-i împărțim pe oameni în două categorii — heterosexualii și ceilalți, așa cum se obișnuiește —, le putem clasifica pe acestea în următoarea manieră specifică (așa cum a procedat Freud): obiceiurile sexuale ale majorității oamenilor, incluzându-i aici pe cei mai mulți dintre cei care preferă relațiile homosexuale, sunt heterosexuale. (Fără îndoială, heterosexualitatea poate să conțină și homosexualitate.) Nevrozele erotice — perversiunile evidente sau chiar și cele mai multe dintre variațiile heterosexualității manifeste, cum ar fi promiscuitatea compulsivă, utilizarea pornografiei, preferința pentru prostituate și masturbarea la adulți — reprezintă deformări heterosexuale, compromisuri, care totuși sunt pline de excitație, permițându-i persoanei să renunțe la anumite dorințe în cazul în care altele pot fi menținute. Dacă acest lucru face ca minoritățile oprimate să se simtă mai confortabil, atunci se pare că primim cu toții un diagnostic; dar, fără îndoială, o astfel de declarație nu va schimba datele problemei. Fiecare om are propriul lui stil sau propria fantasmă pe care o visează sau o pune în scenă cu obiectele; fiecare are dreptul la o categorie nosologică.

De ce să pretindem că omenirea preferă heterosexualitatea? Sunt mulți cei care susțin că heterosexualitatea este starea biologică naturală a omului: în primul rând, deoarece acest lucru este valabil la toate celelalte specii și în al doilea rând, deoarece numai ea poate să împiedice dispariția speciei noastre. Și, cu toate acestea, nu există dovezi directe pentru această tendință biologică a omului — cu excepția faptului aparent irecuzabil că majoritatea oamenilor sunt, mai mult sau mai puțin, heterosexuali. Nu există niciun motiv să negăm că ar putea să existe o astfel de tendință

biologică; totuși, știm că evenimentele psihologice pot adesea să răstoarne această heterosexualitate latentă; astfel, a o privi ca fiind determinată din punct de vedere biologic reprezintă o fundație șubredă pe care să construim o teorie sau o societate. Probabil că o forță și mai puternică ce împinge către heterosexualitate reprezintă constituția familiei, care se poate să fi fost inventată, și nu din cauza heterosexualității biologice, ci datorită unor realități legate de supraviețuire, care ne-au chinuit existența până în prezent. Pe măsură ce siguranța și confortul sporesc, unii simt că următoarea victimă, după Dumnezeu, ar putea fi familia.

Atunci când spun că familia este mai eficientă în sprijinirea heterosexualității prin comparație cu oricare altă presiune biologică, înțeleg următorul lucru: fiecare copil știe că este produsul unui act sexual în mod inevitabil heterosexual, care este intim, excitant, misterios, extraordinar, profund, interzis și îngrozitor de dezirabil, și fiecare familie — chiar și cele ale căror eșecuri produc tulburări severe la copilul care face parte din ele — transmite permanent copiilor că idealul este reprezentat de o familie heterosexuală. Oricât de restrictiv ar fi mitul heterosexualității și oricât de mult ar urî-o activiștii sexuali, și oricât de resentimentari sunt oamenii pentru faptul că realitatea ei nu este perfectă, totuși heterosexualitatea însoțită de iubire reprezintă criteriul de bază: afecțiune, respect, onestitate, egoism diminuat, interes erotic permanent și satisfacție senzuală, fidelitate, bucuria de a avea copii și crearea unei unități mai mari și mai originale decât cele două persoane care o compun. Lucrurile nu se prezintă astfel din motiv că sunt stabilite de divinitate, de biologie sau de teoria economică, ci pentru că majoritatea membrilor societății noastre le acceptă undeva în interiorul lor ca pe un ideal care îi torturează.

În consecință, perversiunile (dar nu toate deviațiile sexuale) sunt modificări pe care o persoană trebuie să le inventeze pentru a conserva o parte din propria heterosexualitate. Forma pe care o ia perversiunea poate să se îndepărteze de extrema în care un bărbat preferă o femeie și viceversa, în care amândoi se bucură din toată inima de aspectele sexuale și erotice ale relației lor. Totuși, deși nu este văzut, acest ideal este îngropat undeva în cei mai mulți dintre noi, chiar dacă devine manifest doar la puțini oameni.

Vom reveni acum la ideea că diagnosticele pot fi folosite pentru a-i controla pe oameni. Aș sugera în continuare ca diagnosticele — și nu doar „homosexualitatea“ — să fie eliminate din clasificarea noastră numai atunci când putem demonstra că această stare nu există, și nu din motiv că diagnosticul poate cauza durere. Lucrurile stând astfel, avem responsabilitatea de a defini cu precizie fiecare dintre presupusele diagnostice din clasificarea noastră; numai prin definirea adecvată vom putea determina dacă ceea ce a fost definit există în realitate. Probabil că, în timp, aceasta va apărea în forma mai multor perturbări pe care acum le numim homosexualitate, în cadrul cărora obiectul sexual preferat al unei persoane are același sex ca persoana respectivă. Vom avea ulterior un număr de subdiagnostice în interiorul unei categorii mai ample, numită „homosexualitățile“.

Probabil că într-o zi vom avea cunoștințe suficiente pentru a fi capabili să punem un diagnostic în felul în care o fac celelalte ramuri ale medicinei. Pe de altă parte, am putea ajunge să privim diagnosticul ca pe o activitate iluzorie atunci când avem de-a face cu identitatea umană. În același timp, aș sugera să renunțăm la diagnosticarea folosită doar pentru a sublinia fie cel mai ostentativ comportament sexual (care se poate să fi fost doar un act de moment), fie

comportamentul sexual preferat, doar din motiv că persoana nu are de regulă un contact genital cu cineva de sex opus.

Oamenii sunt foarte abili: ne strecurăm insultele în sintaxă. Afirmația „el este *un* nevrotic“ este mai categorică decât afirmația „el este nevrotic“; în primul caz, am făcut ca individul să fie sinonim cu nevroza lui. Dacă în schimb dorim să fim amabili sau preciși, spunem „el *are* o nevroză“, reducându-ne astfel șansele de a fi neplăcuți. Să presupunem acum că, din dorința de a comunica succint și cu precizie, ar trebui să spunem „el *are* o homosexualitate“: puterea ofensatoare a cuvintelor este diminuată. Nu mai spunem nici că obiceiurile lui sexuale constituie totalitatea ființei lui și nici că noi — marii arbitri — nu avem niciun interes față de restul personalității lui. Dacă am face apel la etica reciprocității, am putea să ne îmbunătățim conduita diagnostică.

Am putea încerca următorul lucru: ca o amânare până în ziua în care vom ști ce să facem, dacă circumstanțele necesită punerea unei etichete psihiatrice, vom proceda în această manieră:

A. *Tipul de personalitate (caracter) obișnuit începând din copilărie sau adolescență* — de exemplu, obsesiv-compulsiv, schizoid, histrionic, depresiv.

1. *Sindromul manifest* — de exemplu, dependență de substanțe, nevroză de angoasă, tulburare schizofreniformă.

a. *Sindroame subiacente prezente* — de exemplu, alcoolism, sindrom organic cerebal nonpsihotic însoțit de cerebropatie senilă; tulburare respiratorie psihosomatică (astm).

(1) *Preferința sexuală* — de exemplu, heterosexual, monogam, cu fantasme de a fi violat de un armăsar; homosexual, cu fetișismul prepuțului; heterosexual, cu preferință pentru cadavre; homosexual,

cu penisuri artificiale (promiscuitate de salon de ceai); heterosexual, voaiorism; homosexual, aspect exprimat doar în fantasmele din timpul actului sexual cu soția.

Avantajul acestui sistem de clasificare a sindroamelor stă în faptul că nu pretinde a fi un sistem de diagnostic, adică explicativ. Își acceptă ignoranța: este descriptiv.

Această poziție este valabilă pentru ambele părți aflate în conflict, cea oprimată și cea care oprimă (inclusiv, desigur, pentru unii psihiatri): diagnosticele nu ar trebui să fie eliminate din motiv că unele persoane se supără că sunt etichetate, și nici nu ar trebui să fie păstrate din motiv că pot fi utilizate pentru a oprima. Niciuna dintre aceste extreme nu face cinste funcției diagnosticului. Diagnosticele trebuie să fie eliminate numai atunci când nu reușesc să facă o descriere succintă și precisă. Din moment ce acesta este cazul homosexualității, nu mai poate funcționa ca un diagnostic real: trebuie să îl eliminăm. Și, din moment ce acest lucru este valabil pentru majoritatea „diagnosticelor“ din psihiatrie, va trebui să renunțăm la sistem (însă nu la toate denumirile) și să începem de la zero.

---

[61] Până la începutul anilor ’70 ai secolului XX, homosexualitatea a fost considerată o maladie psihică și a fost abordată ca atare în psihiatrie. Din 1973, odată cu apariția DSM III (și cu doi ani înainte de publicarea primei ediții a volumului de față), homosexualitatea începe să fie tratată în termenii unei variații sexuale normale, dispărând complet din manualele de psihiatrie care au urmat. (**N.t.**)

[62] Oare acest lucru are o legătură cu faptul că femeia știe că este o femeie precum mama ei?

CAPITOLUL 11

Sexul ca păcat

Putem începe această discuție cu o ipoteză veche: toți oamenii trăiesc actul sexual ca pe o chestiune de moralitate. Putem vedea care este motivul pentru care se întâmplă așa, din moment ce am examinat felul în care ostilitatea, misterul, riscul și răzbunarea pot să sporească senzația de excitație.

Pentru scopul nostru actual, care privește doar erotismul, voi defini păcatul ca reprezentând un termen sacramental care desemnează dorința de a-i răni pe ceilalți. În acest sens, etica și moralitatea reprezintă scale pe care societatea le folosește pentru a cântări păcatul, ele existând pentru a justifica sau tempera ostilitatea. Prin faptul că am demonstrat că ostilitatea joacă un rol esențial în formarea și menținerea excitației sexuale umane, am studiat totodată, în mod implicit, și o parte din dinamica eticii și moralității.

Plasarea ostilității în centrul acestor definiții mă aruncă în dispută cu cei care explică păcatul în termenii plăcerii sexuale doar ca un fenomen cultural-istoric. Această manieră de conceptualizare descrie sentimentul păcatului ca fiind produsul moștenirii iudeo-creștine, consolidat pentru fiecare generație și spațiu cultural în parte, prin intermediul contextului local, pentru a servi bigoților. Dacă utilizăm această explicație, soluția pentru suferința cauzată de asemenea forțe represive este simplu de conceput (deși dificil de pus în practică): dacă se schimbă credințele societății, sentimentul păcatului se va disipa.

Probabil. Însă, în timp ce rămânem în așteptarea acelei zile fericite, ne putem aminti că viața internă nu este doar un rezultat al culturii, ci și o sursă a

acesteia; astfel, putem arunca o privire asupra dinamicii plăcerii sexuale *în interiorul* unei persoane. Procedând în acest chip, s-ar putea să descoperim că o parte dintre forțele sociale represive — pe care individul le trăiește în interiorul lui în termenii sentimentului păcatului — își au originea în atacurile pe care o parte din sine le întreprinde asupra altei părți (de exemplu, mustrările de conștiință); forțele sociale nu stau pur și simplu în afară, în bătaia vântului, ci, dată fiind calea finală comună adoptată de toți membrii societății, ele sunt prezente în calitate de dinamică intrapsihică.

În ziua de azi este dificil să susținem în fața persoanelor educate ideea că sexul și păcatul sunt legate. Și atunci oare nu există nicio bază logică pentru faptul că oamenii își simt excitația sexuală, din păcate, ca fiind rea, stranie, coruptă într-o manieră voită, dezgustătoare și nenaturală?

Pentru a răspunde la această întrebare, vom avea ca prim indiciu faptul bine cunoscut că excitația sexuală sporește atunci când persoana își dă seama că păcătuiește. Pentru a dovedi acest lucru putem lua în considerare ipoteza pe care o sugerează datele prezentate în această carte, și anume că, atunci când anumite transformări ale ostilității și dezumanizării obiectului dorit nu sunt înglobate, pentru majoritatea oamenilor dorința intensă este înlocuită cu gustul sec al plăcerii mediocre. Sursa principală a sentimentului de a fi păcătos nu rezidă în efectele atât de superficiale pe care le indică explicația culturalistă — cu alte cuvinte, această sursă nu derivă doar din povara pe care societatea absurdă o impune cu cruzime individului —, ci este reprezentată și de faptul că persoana întrezărește ideea că o parte din excitația sa sexuală depinde de dorința de a-i răni pe ceilalți. Studierea perversiunii arată felul în care operează acest mecanism și m-a ajutat să înțeleg mai bine

deviațiile minore, desemnate de regulă prin sintagma „sexualitate normală“.

Atât în perversiune, cât și în „sexualitatea normală“, am putut descoperi câteva teme: pe măsură ce actul sexual se derulează, persoana își asumă în fantasmă riscuri care sunt trăite ca fiind surmontate; la baza excitației sexuale stau dorințe — conștiente și inconștiente — de a face rău celorlalți, în scopul răzbunării pentru traumele și frustrările din trecut; actul sexual servește pentru a transforma trauma din copilărie în triumful de la maturitate; trauma, riscul și răzbunarea instituie o stare de excitație care se intensifică atunci când ia chipul unui mister.

Ideile pe care tocmai le-am trecut în revistă servesc doar pentru a aduce un plus cunoștințelor noastre privitoare la originile păcatului în cadrul conflictelor care apar din stadiile cele mai timpurii ale dezvoltării, organizate din punct de vedere conceptual în stadiile oral, anal, falic și oedipian. Posesivitatea nemiloasă și presiunile distructive din primele etape ale vieții, mai mult sau mai puțin încapsulate în acele experiențe psihice pe care le numim Supraeu, oferă un cadru și datele esențiale pentru înțelegerea sentimentului de păcat. Abordarea furiei și cruzimii care apar din cauza frustrărilor și a traumelor timpurii ne permite să descoperim felul în care aceste sentimente, precum și senzația de persecuție care le însoțește se transformă în plăcere sexuală.

Aceste informații despre dinamica ostilității în cadrul excitației îi poate conduce pe cei care care au o astfel de predispoziție să se preocupe de aspecte referitoare la etică și moralitate, din moment ce aceste convenții abordează modularea ostilității între indivizi sau în interiorul minții fiecăruia dintre aceștia. Dacă etica și moralitatea servesc societății prin faptul că definesc păcatul și acționează asupra lui, atunci această modalitate de explorare a excitației sexuale sugerează că etica și

moralitatea comportamentului sexual caută intuitiv să atingă și să controleze această dinamică a ostilității. Probabil că, dacă această căutare ar putea fi adusă în planul conștient, am putea diminua nivelul de ostilitate — care în formele sale extreme atinge nivelul perversiunii — pe care sistemele etice și morale reformiste îl folosesc pentru a contrabalansa ideea de păcat. Și, ca o strategie a acțiunii sociale, probabil că aceia care doresc să sporească gradul de libertate sexuală nu ar trebui să se sprijine prea mult pe argumentul că acest sentiment al păcatului există doar ca efect al înrobirii de către procesele istorice represive. Se poate ca sentimentul de păcat să nu dispară pur și simplu pentru că îl declarăm demodat; bogăția complexă a excitației sexuale umane se va pierde dacă excludem păcatul din studiile noastre.

Dacă aceste idei referitoare la perversiune ar fi acceptate, atunci funcția instanțelor de judecată ar fi mai simplă. Dacă s-ar cunoaște faptul că aproape întreg comportamentul sexual conține urme ale mecanismului perversiunii și că, prin urmare, tendințele și actele perverse sunt universale (desigur, se cunoaște deja acest lucru, chiar dacă nu este încă recunoscut prin lege), atunci criteriul de decizie asupra infracțiunii nu trebuie să fie legat de prezența sau absența perversiunii. În loc de aceasta, ca o manieră mai rațională și mai justă de a defini infracțiunea, un judecător sau un juriu trebuie doar să decidă dacă s-a comis un act ostil care să aibă victime umane sau materiale, în măsura în care Codul penal consideră că acest lucru este semnificativ pentru infracțiunile nesexuale; se va aplica același criteriu.

Aceasta ar fi o decizie care nu ar necesita opinia „experților“, adică a psihiatrilor.

Desigur, această discuție devine absurdă dacă uităm că păcatele nu sunt egale din punctul de vedere al gravității lor. Fantasma violului nu este viol, iar fantasma inconștientă de răzbunare a

travestitului nu se va manifesta într-o formă mai violentă decât faptul că se masturbează în pălăria unei femei. Prezența sentimentului de păcat, așadar, ar putea să nu fie legată de violența reală și, din fericire, legile care reglementează comportamentul sexual, deși de obicei sunt stupide, uneori iau acest lucru în considerare.

Psihanaliștilor le place să discute despre moralitate și etică la fel de mult cum beților le place să bea. Nu vreau să apar și eu drept mare autoritate în ceea ce privește comportamentul sexual, să stabilesc dacă libertatea sexuală duce la regresul societății sau la evoluția ei, sau să indic ce legi ar trebui create și cum ar trebui ele aplicate pentru a reflecta moralitatea umană, însă există un aspect care cred că merită să fie subliniat: dacă negăm ostilitatea și dezumanizarea din fantasmele care stau la baza excitației sexuale — dacă spunem că păcatul nu există în acest loc —, atunci negăm evidența, iar acest lucru este nesăbuit.

Există acele persoane pentru care, în ortodoxismul lor, păcatul și responsabilitatea personală reprezintă pietrele de temelie ale structurii societății: fiecare dintre noi trebuie să cunoască, să evalueze și să accepte consecințele propriului comportament. Astfel, ipoteza conform căreia excitația sexuală și nevoia de a răni obiectele sunt strâns legate între ele face ca reglementarea sexului să fie și o chestiune politică, nu doar un aspect din domeniul dinamicii personale.

Acei nefanatici care consideră că sexul este un păcat pleacă de la o poziție similară cu poziția mea: atunci când, din cauza angoasei, ne dezumanizăm obiectele sexuale, ne minimalizăm și renunțăm la cel mai bun lucru al umanității noastre: capacitatea de a iubi. Cei care susțin cel mai vehement acest lucru consideră că societatea nu are niciun interes să încurajeze propria disoluție pledând pentru libertinaj, prin pornografie, prin

relaxarea legislației sau prin cercetarea de laborator asupra comportamentului sexual (67). Pe de altă parte, dacă descurajăm dezumanizarea prin restricționarea sexualității infantile nelimitate a copiilor, adolescenților și adulților, recompensa noastră va fi puterea de a iubi. O astfel de poziție este curajoasă, dacă nu cumva aproape suicidară, deoarece, prin faptul că se opune dreptului la perversiune, ar încerca să frâneze o tendință puternică în stare să miște acum societatea noastră. Cei care dau glas acestui tip de conservatorism nu numai că provoacă un atac din partea noii majorități intelectuale și morale cu orientare de stânga, dar trebuie totodată să tolereze, în calitate de colegi, rafalele politice dinspre cei de orientare de dreapta care, de generații întregi, apără același teritoriu.

Sprijinul teoretic pentru un astfel de argument vine din partea a două grupuri care de regulă nu pot fi puse împreună: psihologii inspirațională (de exemplu, May, Polanyi și Frankl) și psihanaliștii (Freud și Khan). Primii au ca premisă de bază faptul că omul este bun dacă nu este corupt; această perspectivă alimentează puterea morală de a cere „sancțiuni“ pentru a conserva acest bine, argumentând că iubirea, prin angajamentul de durată față de prezența unei alte persoane, necesită moderație sexuală. Și astfel, pentru a prezerva ceea ce este cel mai valoros în cadrul relațiilor umane, trebuie să ne opunem inamicului iubirii — libertatea sexuală („fascistă“, „schizoidă“, „delirantă“ [67]).

Cel de-al doilea grup, psihanaliștii, demonstrează că ostilitatea se află în nucleul perversiunii și astfel poate servi pentru a întări convingerile celor care simt că sporirea actuală a libertății sexuale este un lucru rău (a se vedea [76] pentru o trecere în revistă). Descoperirea lui Freud conform căreia deviațiile sexuale sunt rezultatul unor perturbări traumatice ale dezvoltării infantile

ne oferă un punct de plecare. Descoperirile lui Khan au contribuit la o înțelegere mai profundă a semnificației și funcției perversiunilor, cum ar fi folosirea celorlalți mai degrabă ca lucruri (dezumanizare) decât ca oameni, precum și ca obiecte ale invidiei și lăcomiei, în loc de obiecte ale iubirii; utilizarea, în perversiune, a tehnicilor manipulatoare ale intimității pentru a exploata partenerii; falsificarea propriului Sine și perversiunea mai degrabă în calitate de act decât în calitate de relație autentică între oameni (75, 76). După ce trecem în revistă toate aceste descoperiri, nu ne mai putem îndoi de faptul că perversiunea nu este — așa cum ar fi o anomalie sexuală — doar „o conduită alternativă de trai“, după cum formulează unii apologeți din ziua de azi. S-a arătat cu claritate, încă de pe vremea lui Freud, că în perversiune capacitatea de plăcere sexuală poate fi păstrată numai prin sacrificiul umanității obiectului și prin mutilarea propriului Sine. Atunci când oamenii trebuie reduși la statutul de obiecte, iubirea — împreună cu opusul ei, ura — nu poate să dăinuie.

Astfel, acestea sunt cele două fragmente utilizate pentru a construi ipoteza conservatoare: în primul rând, sexualitatea necontrolată duce la dezumanizarea vieții erotice și astfel se opune iubirii; în al doilea rând, nevoia de a dezumaniza, care își are originile în experiențele traumatice și conflictuale din copilărie, se construiește în baza ostilității.

Susțin și totodată dezaprob soluția la care ajung conservatorii: pedeapsa. Ei sunt reprezentanții legii și ordinii. Cerința lor necesită, în absența unei populații de oameni maturi capabili de iubire neperversă, acte de represiune din partea societății asupra membrilor săi, pentru a impune încetarea perversității. Însă maturitatea — în pofida a ceea ce speră filosofii politicii — nu este niciodată rezultatul acțiunii politice, iar psihanalistul nu

poate să nu-și imagineze formele pe care le iau perversiunea și ura care o însoțește atunci când acestea sunt forțate să ia o formă secretă. De-ar putea iubirea să fie creată în oameni prin limitare sexuală… Când oare a existat o civilizație a cărei sănătate să fie rezultatul reprimării sexualității nelimitate? (Când a existat o civilizație sănătoasă și ce este aceasta?) Dacă iubirea n-ar fi necesitat inclusiv dinamica psihică a copilăriei… De-ar fi putut să fie creată *de la zero* în adulți, prin îndemnuri și lege… De-ar fi fost adevărat că iubirea este atât de înrădăcinată în firea umană, încât doar câteva constrângeri legislative i-ar garanta apariția… De-ar fi fost nevroza deviație, și mai puțin o parte din starea omului… Acest apel la control nu este nimic altceva decât o utopie lipsită de pretenții; nu este dificil să credem că, dacă există mai puțină ură în intimitate, atunci rezultatul va fi mai fericit pentru participanți. Însă programul prin care ura era transformată în iubire prin implicarea poliției nu a avut succes în trecut. În plus — așa cum au observat alți autori —, utopiile sunt calme, însă plictisitoare (și periculoase); în absența aspectului pervers — și a celor care nu suportă intimitatea susținută, am putea fi privați de cei mai mulți dintre artiști, cercetători științifici, lideri morali, genii politice și mari filosofi.

Sunt de acord că există mai puțină perversiune într-o relație în care există mai multă iubire, însă aceasta este părerea mea personală; nu aș putea să demonstrez acest lucru și nimeni nu a făcut-o până acum. Totuși, dacă aceste opinii trebuie sprijinite public, atunci argumentația trebuie să fie convingătoare. Aceste teme sunt mult prea importante. Înainte să limităm libertatea de exprimare sau drepturile unor adulți la viață privată (inclusiv consimțământul lor privat de a se implica în comportamente sexuale deviante), pledoaria va trebui să se potrivească nivelului de risc pe care este necesar să ni-l asumăm. Iată

câteva aspecte care trebuie să fie lămurite pentru a fi convingătoare: demonstrarea faptului că întreaga umanitate este inerent bună și că această capacitate a ei de a iubi mai degrabă decât de a urî poate fi valorificată *acum*, și nu într-un viitor încă nestabilit; o descriere corespunzătoare a ceea ce se înțelege prin iubire între doi oameni, așa încât să pot judeca dacă acest lucru este mai important pentru societatea noastră (chiar acum, în aceste vremuri nesigure) decât libertatea presei și a exprimării sau a dreptului la perversiune privată — lucruri pe care ni se cere să le limităm; o demonstrație rezonabilă a faptului că acest tip de iubire este disponibil — în acest moment, prin metode care pot fi dezvăluite — tuturor oamenilor, așa încât să se poată institui această modalitate de salvare a societății; o oarecare demonstrație a faptului că perversiunea și ostilitatea nu vor dispărea — legile punitive fie ar disipa aceste perturbări, fie le-ar canaliza către zone inconștiente, fără ca ele să rămână periculoase; instrucțiuni cu privire la felul în care ar trebui să facem apel la forțele de represiune și la felul în care ar trebui să le temperăm înainte ca ele (și în special oamenii care vor controla forțele de represiune) să meargă mai departe decât ar dori cei care instigă la un astfel de proces. Nu mă simt confortabil cu ideea că soluția principală la problema corupției este că această capacitate inerentă a omului de a iubi ne va salva, însă, până la momentul în care vom putea face uz de această iubire, va trebui să luăm o parte din libertatea lui.

Recunosc (însă nu cu toată convingerea) că pornografia este degradantă, că oamenilor le-ar fi mai bine dacă nu ar fi perverși, că excesul de plăceri pregenitale îi va înnebuni pe oameni (sau poate doar oamenii nebuni sunt cei care fac excese?). Aș putea chiar să fiu de acord cu faptul că licențiozitatea prejudiciază structura societății (chiar dacă, în realitate, aș crede mai degrabă că

licențiozitatea este mai mult rezultatul unei modificări în structură decât invers). Dar, probabil din motiv că trăiesc în Statele Unite de astăzi, sunt și mai preocupat de reprimarea libertății, comparativ cu prețul pe care îl plătim dacă permitem coruperea valorilor. Civilizația noastră a fost traumatizată în acest secol de statul polițienesc, iar Statele Unite sunt acum amenințate în acest fel de către cei care ar dori să înăsprească legile pe care eu le-aș mai relaxa puțin înainte de a intra în panică.

Există, între altele, două tipuri de libertate. Unul constă în libertatea (relativă) față de propriile cerințe inconștiente nevrotice; aceasta se pierde în perversiune. Celălalt tip de libertate constă în libertatea (relativă) pe care o societate o poate garanta tuturor membrilor ei. Ambele tipuri de libertate sunt prețioase, însă, în aceste vremuri de criză, eu aș încerca să îl salvez prima dată pe cel de-al doilea.

CAPITOLUL 12

Necesitatea perversiunii

Până la momentul în care familia nu va mai funcționa ca unitate de bază pentru menținerea societății, perversiunea va folosi unui număr de patru necesități: conservarea plăcerii individului, conservarea familiei, conservarea societății și conservarea speciei. Făcând această afirmație merg dincolo de descoperirea fundamentală a lui Freud, aceea că persoana perversă ar fi o *victimă* a acestei necesități a societății și familiei, și adopt un punct de vedere conform căruia perversiunea este o *necesitate* creată de societate și familie, așa încât acestea să nu devină ele însele victime mai rău afectate.

Prima necesitate, conservarea plăcerii, a fost discutată îndeajuns în această carte; ea s-a aflat în centrul teoriei și clinicii psihanalizei încă de la începuturile acesteia. În cazul în care această carte nu și-a îndeplinit misiunea, voi permite cunoștințelor noastre generale privitoare la acest subiect să vorbească de la sine.

Așa cum știm din studiul asupra conflictului oedipian, intimitatea cauzează tensiuni erotice atât de serioase, încât stabilitatea familiei este pusă într-un pericol foarte mare și persistent. De aici derivă cea de-a doua necesitate: perversiunea trebuie să funcționeze în calitate de depozitar al conservatorismului, pentru a stabiliza forțe altminteri explozive. Perversiunea face posibilă conținerea cruzimii și a urii din cadrul familiei, înainte ca acestea să devină prea distructive; beneficiile care decurg de aici le permit părinților să simtă că ei și întreaga familie sunt în siguranță, prin intermediul prezenței copilului pervers. De exemplu, mama viitorului bărbat homosexual

poate să-și descarce asupra băiețelului ei, în doze mărunte și nenumărate, ura față de bărbați în general și față de soțul ei nesatisfăcător în particular; soțului i se permite să își păstreze pasivitatea, dat fiind că este distant și acceptă nemulțumirea ei fără să se opună; iar băiețelul, dezvoltând un caracter efeminat prin imitație, poate să își disprețuiască în secret mama.

În plus, găsirea unui țap ispășitor ajută multe familii, care aleg un membru care să preia rolul celui „bolnav“ sau „rău“; acest lucru îi permite proiecției să protejeze ceilalți membri ca indivizi, precum și întreaga familie ca entitate. Odată ce acest lucru este rezolvat, părinții pot să trăiască o parte dintre dorințele lor perverse prin intermediul copilului pe care îl aleg în acest sens (vezi 70). Ulterior, perversiunea le permite părinților să își joace rolurile atribuite în scena oedipiană, să-și conserve propria plăcere sexuală și să-și restabilească poziția în rolul dificil de părinte. Pentru aceasta, perversiunea copilului lor este un sacrificiu pe care ei sunt dispuși să îl facă. Pe scurt, perversiunea ar putea să fie nu doar un preț (concretizat în nevroză) plătit pentru menținerea instituției familiei; dacă îi privim cealaltă fațetă, descoperim că perversiunea a folosit — în calitate de forță contrarevoluționară — la menținerea familiei.

În al treilea rând, prin faptul că ajută la conservarea familiei, perversiunea salvează societatea, în toate formele pe care aceasta le-a luat până acum pe parcursul dezvoltării de-a lungul miilor de ani. Date fiind presiunile îngrozitoare impuse societății — în special în ultimul secol, prin succesele materiale datorate revoluției industriale —, ne-am putea aștepta să observăm o cerință reflexă ca perversiunea să-și extindă funcția contrarevoluționară de a salva formele actuale ale societății de la disoluție, fiind amenințată de bunăstarea fizică. Însă acum se pare

că producția de bunuri ar putea curând să atingă acel punct care va face ca, în unele țări, anumite funcții ale familiei anterior necesare să devină desuete; din ce în ce mai mult, progresul va oferi protecție multora care, în trecut, ar fi putut să supraviețuiască numai prin mijloace pe care numai familia le-ar fi putut oferi într-o manieră constantă: hrană, adăpost, protejarea copiilor, un pic de lux, câteva momente liniștite. La fel de important, planificarea familială reduce enorm acea povară grea și înfricoșătoare impusă de procrearea masivă. Toate aceste schimbări ar putea să elibereze forțele perversiunii și să le pună în slujba unor preocupări mai lejere, cum ar fi artele. Și apoi, așa cum se întâmplă de regulă cu fenomenele sociale majore, un aspect — cum ar fi perversiunea sau metodologia științifică — care are la început funcția de a apăra un statu-quo va fi treptat transformat, fără prea mult efort, într-un agent radical al schimbării.

Astfel, perversiunea este menită să servească naturii imuabile și persistente a societății și speciilor. Însă o amenințare permanentă la adresa funcției constante a *perversiunii* este reprezentată de *persoana perversă* și de trăsăturile paranoide ale acesteia. Cel care încalcă regulile prin faptul că refuză să joace rolul perversului așa cum stă acesta înscris în moravurile și sancțiunile societății — care se revoltă împotriva atribuțiilor sale și nu-și va ajuta aproapele prin a prelua poziția clovnului sau a victimei — ar putea ca, în timp, să impună o schimbare socială, dacă nu cumva o revoluție absolută.

Cea de-a patra necesitate căreia îi servește perversiunea este reprezentată de supraviețuirea speciei. În mod paradoxal, în unele familii dinamica perversiunii duce într-un final la distrugerea capacității copiilor de reproducere; și cu toate acestea perversiunea, așa cum a definit-o Freud și așa cum am discutat-o anterior (capitolul

10), reprezintă un efort de a prezerva heterosexualitatea.

Situația oedipiană, acel produs al familiei heterosexuale, aduce prejudicii heterosexualității emergente prin intermediul amenințărilor și al angoaselor care o însoțesc; totodată, această situație oedipiană îl tentează pe copilul aflat în creștere cu posibilitatea siguranței, afecțiunii și plăcerii fizice. Sugerez astfel, alături de alți autori, că nici heterosexualitatea și nici familia nu sunt inevitabile sau eterne. Fiind în principal niște construcții sociale, ambele lucrează pentru a se consolida reciproc și ambele și-au creat propriile mituri conform cărora fiecare dintre ele este un adevăr etern (privit drept un dat de la Dumnezeu de către credincios sau drept un dat genetic de către cercetător).

În multe cazuri, dorința de a conserva specia este păstrată doar în inconștientul persoanei perverse — această victimă a heterosexualității *ratate*; însă mai frecvent, trauma și frustrarea din copilărie sunt soluționate într-o manieră mai puțin drastică. Se păstrează urmele unei heterosexualități sfâșiate, așa încât cel care a supraviețuit dinamicii familiei va putea funcționa din punct de vedere genital și, în cazuri rare, ar putea să reușească îndeajuns de bine încât să construiască la rândul lui ceea ce socie-tatea actuală continuă să solicite: o familie care într-o zi se va reproduce.

Odată ce perversiunea a fost creată, apar avantaje suplimentare (deși acestea nu sunt necesități). De exemplu, din moment ce dinamica sa centrală este reprezentată de ostilitate, perversiunea servește pentru a canaliza ura criminală în mișcările mai calme ale imaginației, cum ar fi religia, arta, pornografia și reveria. Aceste devieri sunt aproape întotdeauna preferabile manifestării directe a forțelor pe care le conțin și le țin blocate în inconștient. Această dispersare a furiei servește celor patru necesități

principale pe care le-am menționat prin faptul că oferă o plăcere erotică mai îmbucurătoare și însoțită de mai puțină vinovăție, prin faptul că reduce rata criminalității în cadrul familiilor (atât familia din care provine copilul, cât și familia pe care a format-o copilul devenit acum adult), prin faptul că leagă în plăcerea și epuizarea erotice energii care altminteri ar fi făcut ca societatea să explodeze[63] și prin faptul că deviază ura care poate să apară între sexe, astfel încât, cel puțin pentru câteva momente, bărbații și femeile pot suporta ceea ce prea adesea apare ca fiind prezența totală, prea greu de suportat, a celuilalt.

Cu alte cuvinte, asemenea tuturor celorlalte perturbări produse de mecanismele nevrotice atât de consolidate și de eficiente, încât le numim structură de caracter, perversiunea reprezintă singurul complex de compromisuri funcțional; absoarbe îndeajuns de multă furie și disperare, astfel încât societatea și individul să nu fie complet nimiciți de către tendințe altminteri distructive care se nasc din frustrarea și trauma infantile.

Atâta timp cât există copii, societatea va crea moduri de a-i crește; în acest proces, ea va da o formă dorinței lor sexuale. Fără să știm ce se va întâmpla dacă familia va dispărea, nu putem ști nici felul în care sexualitatea umană se va modifica, în acest proces de adaptare. Impresia mea este că, dacă totul decurge bine pentru specia noastră, perversiunea va dispărea, iar variația sexuală se va accentua. Probabil că într-o zi perversiunea nu va mai fi necesară.

---

[63] Preferința revoluționarilor fanatici pentru abstinența sexuală este o perversiune care elimină ostilitatea prezentă în interiorul familiei (partidului), astfel încât această ostilitate să fie eliberată în scopul distrugerii celor din exterior.

Referințe

1. BAK, R.C. „The Phallic Woman: The Ubiquitous Fantasy in Perversions.“ *Psychoanal. Study Child* 23 (1968): 15–36. New York: International Universities Press.
2. BANDURA, A. și WALTERS, R.H. *Social Learning and Personality Development*. New York: Holt, Rinehart & Winston, 1963.
3. BIEBER, I.; DAIN, H.J.; DINCE, P.R.; DRELLICH, M.G.; GRAND, H.G.; GUNDLACH, R.H.; K REMER, M.W.; RIFKIN, A.H.; WILBUR, C.B.; BIEBER, T.B. *Homosexuality*. New York: Basic Books, 1962.
4. BILLER, A. B. „Father Absence and the Personality Development of the Male Child.“ *Developmental Psychology* 2 (1970): 181–270.
5. BLUMER, D. „Transsexualism, Sexual Dysfunction and Temporal Lobe Disorder.“ În *Transsexualism and Sex Reassignment*, coord. R. Green și J. Money, pp. 213–219. Baltimore: Johns Hopkins Press, 1969.
6. BOEHM, R. „The Femininity-Complex in Men.“ *Int. J. Psycho-Anal*. 11 (1930): 444–469.
7. BOSS, M. *Meaning and Content of Sexual Perversions*. New York: Grune & Stratton, 1949.
8. BOWLBY, J. *Attachment*. New York: Basic Books, 1969.
9. „Brain Surgery for Sexual Disorders.“ *Br. Med. J.* 2 (1969): 250.
10. BRODIE, H.K.H.; GARTRELL, N.; DOERING, C; RHUE, T. „Plasma Testosterone Levels in Heterosexual and Homosexual Men.“ *Am. J. Psychiat.* 131 (1974): 82–83.
11. CHODOFF, P. „A Critique of Freud’s Theory of Infantile Sexuality.“ *Am. J. Psychiat.* 123 (1966): 507–518.
12. COOPER, A.J.; ISMAIL, A.A.A.; PHANJOO, A.L.; et al. „Antiandrogen (Cyproterone Acetate) Therapy in Deviant Hypersexuality.“ *Br. J. Psychiat.* 120 (1972): 59–63.
13. CRAMER, B. „Sex Differences in Early Childhood.“ *Child Psychiat. and Human Develop.* 1 (1971): 133–151.

14. DEVEREUX, G . „Panel Report: Perversion“ (J.A. Arlow, raportor). *J.Am. Psychoanal. Assoc.* 2 (1954): 336–345.
15. DOERR, P.; KOCKOTT, G.; VOGT, H. J.; PIRKE, K.M.; și DITTMAR, F. „Plasma Testosterone, Estradiol, and Semen Analysis in Male Homosexuals.“ *Arch. Gen. Psychiat.* 29 (1973): 829–833.
16. EPSTEIN, A.W. „The Relationship of Altered Brain States to Sexual Psychopathology.“ În *Contemporary Sexual Behavior: Critical Issues in the 1970s*, coord. J. Zubin și J. Money, pp. 297–310. Baltimore: Johns Hopkins Press, 1973.
17. ESCALONA, S.K. și GORMAN, H.H. „Early Life Experience and the Development of Competence.“ *Int. Rev. Psychoanal*. 1 (1974): 151–168.
18. FENICHEL, O. (1930) „The Psychology of Transvestitism.“ În *Collected Papers.* New York: W.W. Norton & Co., 1953.
19. _____. *Teoria psihanalitică a nevrozei*. București: Editura Trei, 2013.
20. FOX, C.; ISMAIL, A.; LOVE, D.; KIRKHAM, K.; LORAINE, J. „Studies on the Relationship Between Plasma Testosterone Levels and Human Sexual Activity.“ *J. Endocrin.* 52 (1972): 51–58.
21. FREUD, A. *Eul și mecanismele de apărare*. București: Editura Fundației Generația, 2002.
22. _____ . „The Infantile Neurosis: Genetic and Dynamic Considerations.“ *Psychoanal. Study Child* 26 (1971): 79–90. New York: International Universities Press.
23. Freud, S. *Opere complete*, Editura Trei, București
24. FREUD, S. (1900). „Interpretarea viselor“. *Opere complete, vol. 9* (2003)
25. _____ . (1905). „Trei eseuri asupra teoriei sexualității“. *Opere complete, vol. 6* (2001): 31–128.
26. _____. (1905). „Cuvântul de spirit și raportul său cu inconștientul“. *Opere complete, vol. 8* (2002): 7–204.
27. _____ . (1909). „Micul Hans“ *Opere complete, vol.2* (2000): 7–120.
28. 27. _____ . (1911). „Observații despre un caz de paranoia (Dementia Paranoides) descris autobiografic.“ *Opere complete, vol. 7* (2004): 115–174.
29. _____. (1912). „Despre dinamica transferului.“ *Opere complete, vol. 11* (2004): 89–100.

30. _____. (1915). „Pulsiuni și destine ale pulsiunilor.“ *Opere complete, vol. 3* (2004): 63–86.
31. _____. (1919). „Un copil este bătut (Contribuție la cunoașterea originii perversiunilor sexuale“. *Opere complete, vol. 7* (2004): 197–220.
32. _____. (1923). „Eul și Se-ul“ *Opere complete, vol. 3* (2004): 257–314.
33. _____. (1927). „Fetișismul.“ *Opere complete, vol. 3* (2004): 363–376.
34. _____. (1932). „Feminitatea.“ *Opere complete, vol. 10* (2004): 558–580.
35. _____. (1937). „Analiza cu final și analiza nesfârșită.“ *Opere complete, vol. 11* (2004): 283–322.
36. _____. (1940). „Clivajul Eului în procesul de apărare.“ *Opere complete, vol. 3* (2004): 373–378.
37. FRIDAY, N. *Fantasmele erotice ale femeilor.* București, Editura Trei, 2008.
38. GADPAILLE, W.J. „Research into the Physiology of Maleness and Femaleness.“ *Arch. Gen. Psychiat*. 26 (1972): 193–206.
39. GALENSON, E. „A Consideration of the Nature of Thought in Childhood Play.“ În *Separation-Individuation: Essays in Honor of Margaret S. Mahler*, coord. J.B. McDevitt și C.F. Settlage, pp. 41–59. New York: International Universities Press, 1971.
40. _____ și ROIPHE, H. „The Impact of Early Sexual Discovery on Mood, Defensive Organization, and Symbolization.“ *Psychoanal. Study Child* 26 (1972): 195–216. New York: Quadrangle Books, 1972.
41. GALLE, O.R.; GOVE, W.R.; și MCPHERSON, J.M. „Population Density and Pathology: What Are the Relations for Man?“ *Science* 176 (1972): 23–30.
42. GEBHARD, P.H.; GAGNON, J.H.; POMEROY, W.B.; et al. *Sex Offenders*. New York: Harper & Row Publishers, 1965.
43. GILLESPIE, W.H. „A Contribution to the Study of Fetishism.“ *Int. J. Psycho-Anal.* 21 (1940): 401–415.
44. _____ . „Notes on the Analysis of Sexual Perversions.“ *Int. J. Psycho-Anal*. 33 (1952): 397–402.
45. _____. „The General Theory of Sexual Perversion.“ *Int. J. Psycho-Anal*. 37 (1956): 396–403.
46. _____ . „The Psycho-analytic Theory of Sexual Deviation with Special Reference to Fetishism.“ În *The Pathology and*

Treatment of Sexual Deviation: A Methodological Approach, coord. I. Rosen, pp. 123–145. New York: Oxford University Press, 1964.

47. GLOVER, E. *The Roots of Crime*. New York: Hillary House Publishers, 1960.
48. _____ . „Aggression and Sado-Masochism.“ În *The Pathology and Treatment of Sexual Deviation: A Methodological Approach*, coord. I. Rosen, pp. 146–162. New York: Oxford University Press, 1964.
49. GOLDBERG, S. și LEWIS, S. „Play Behavior in the Year-Old Infant: Early Sex Differences.“ *Child Devel*. 40 (1969): 21–33.
50. GOLDMAN, R. *Principles of Medical Science.* New York: McGraw-Hill Book Co., 1973.
51. GRAY, P.H. „Theory and Evidence of Imprinting in Human Infants.“ *J. Psychol.* 46 (1958): 155–166.
52. GREEN, R. „Homosexuality as a Mental Illness.“ *Int. J. Psychiat*. 10 (1972): 77–98.
53. _____. *Sexual Identity Conflict in Children and Adults*. New York: Basic Books, 1973.
54. GREENACRE, P. „Respiratory Incorporation and the Phallic Phase.“ *Psychoanal. Study Child* 6 (1951): 180–205. New York: International Universities Press.
55. _____ . „Certain Relationships Between Fetishism and the Faulty Development of the Body Image.“ *Psychoanal. Study Child* 8 (1953): 79–98. New York: International Universities Press.
56. _____ . „Further Considerations Regarding Fetishism.“ *Psychoanal. Study Child* 10 (1955): 187–194. New York: International Universities Press.
57. _____ . „On Focal Symbiosis.“ În *Dynamic Psychopathology in Childhood*, coord. L . Jessner și E. Pavenstedt, pp. 243–256. New York: Grune & Stratton, 1959.
58. _____. „Further Notes on Fetishism.“ *Psychoanal. Study Child* 15 (1960): 191–207. New York: International Universities Press.
59. _____. „Perversions: General Considerations Regarding Their Genetic and Dynamic Background.“ *Psychoanal. Study Child* 23 (1968): 47–62. New York: International Universities Press.
60. _____. „The Fetish and the Transitional Object.“ *Psychoanal. Study Child* 24 (1969): 144–164. New York: International Universities Press.

61. GREENSON, R.R. „A Transvestite Boy and a Hypothesis.“ *Int. J. Psycho-Anal*. 47 (1966): 396–403.
62. _____ . „Dis-identifying from Mother.“ *Int. J. Psycho-Anal*. 49 (1968): 370–374.
63. GREENSPAN, J., și MYERS, J.M., JR. „A Review of the Thoeretical Concepts of Paranoid Delusions with Special Reference to Women.“ *Penn. Psychiat. Quart*. 1 (1961): 11–28.
64. HARLOW, H.F. și HARLOW, M.K. „Social Deprivation in Monkeys.“ *Sci. Am.* 207 (1962): 136–146.
65. _____ . „The Effect of Rearing Conditions on Behavior.“ În *Sex Research: New Developments*, coord. J. Money, pp. 161–175. New York: Holt, Rinehart & Winston, 1965.
66. HARTMANN, H. (1939). *Ego Psychology and the Problem of Adaptation*. New York: International Universities Press, 1958.
67. HEATH, R.G. „Pleasure and Brain Activity in Man.“ *J. Nerv . Ment . Dis.* 154 (1972): 3–18.
68. HOLBROOK, D. *Sex and Dehumanization*. London: Pitman, 1972.
69. HOOKER, E. „The Adjustment of the Male Overt Homosexual.*“ J. Proj. Tech*. 21 (1957): 18–31.
70. IVERSON, W. *Venus U.S.A.* New York: Pocket Books, 1970.
71. JOHNSON, A.M., și SZUREK, S.A. „The Genesis of Antisocial Acting Out in Children and Adults.“ *Psychoanal. Q.* 21 (1952): 323–343.
72. JOST, A. „A New Look at the Mechanisms Controlling Sex Differentiation in Mammals.“ *Johns Hopkins Med. J.* 130 (1972): 38–53.
73. KALLMANN, F.J. „A Comparative Twin Study on the Genetic Aspects of Male Homosexuality.“ *J. Nerv. Ment. Dis.* 115 (1952): 283–298.
74. KARLEN, A. *Sexuality and Homosexuality.* New York: W. W. Norton & Co., 1971.
75. KHAN, M.M.R. „Clinical Aspects of the Schizoid Technique.“ *Int. J. Psycho-Anal.* 41 (1960): 430–437.
76. _____ . „Foreskin Fetishism and Its Relation to Ego Pathology in a Male Homosexual.“ *Int. J. Psycho-Anal.* 46 (1965): 64–80.
77. _____ . „The Function of Intimacy and Acting Out in the Perversions.“ În *Sexual Behavior and the Law*, coord. R. Slovenko, pp. 397–412. Springfield, Ill.: Charles C. Thomas, 1965.

78. KINSEY, A.C.; POMEROY, W.B.; și MARTIN, C.E. *Sexual Behavior in the Human Male*. Philadelphia: W.B. Saunders Co., 1948.
79. _____ , et al. *Sexual Behavior in the Human Female*. Philadelphia: W.B. Saunders Co., 1953.
80. KLAF, F.S. „Female Sexuality and Paranoid Schizophrenia.“ *Arch. Gen. Psychiat.* 1 (1961): 84–86.
81. KLEEMAN, J.A. „The Establishment of Core Gender Identity in Normal Girls.“ *Arch. Sex. Behav.* 1 (1971): 103–129.
82. KLEIN, H.R., și HORWITZ, W.A. „Psycho-sexual Factors in the Paranoid Phenomena.“ *Am. J. Psychiat.* 105 (1949): 697–701.
83. KLEIN, M. *Psihanaliza copiilor*. București: Editura Trei, 2010.
84. KOLODNY, R.C.; MASTERS, W.H.; HENDRYX, J.; et al. „Plasma Testosterone and Serum Analysis in Male Homosexuals.“ *N. Engl. J. Med.* 285 (1971): 1170–1174.
85. KREUZ, L.E.; ROSE, R. M.; și JENNINGS, J.R. „Suppression of Plasma Testosterone Levels and Psychological Stress.“ *Arch. Gen. Psychiat*. 26 (1972): 479–482.
86. LASCHET, U. „Antiandrogen in the Treatment of Sex Offenders: Mode of Action and Therapeutic Outcome.“ În *Contemporary Sexual Behavior: Critical Issues in the 1970s*, coord. J. Zubin și J. Money, pp. 311–319. Baltimore: Johns Hopkins Press, 1973.
87. LEITES, N. *The New Ego: Psychoanalytic Concepts*. New York: Science House, 1971.
88. LORENZ, K. *King Solomon's Ring.* New York: Thomas Y. Crowell Co., 1952.
89. MACALPINE, I. și HUNTER, R.A. *David Paul Schreber: Memoirs of My Mental Illness.* London: Dawson & Sons, 1955.
90. MACLEAN, P.D. „Studies on the Cerebral Representation of Certain Basic Sexual Functions.“ În *Brain and Behavior*, vol. 3, coord. R.A. Gorski și R.E. Whalen, pp. 35–79. Los Angeles: University of California Press, 1966.
91. MAHLER, M.S. „On Child Psychosis and Schizophrenia: Autistic and Symbiotic Infantile Psychoses.“ *Psychoanal. Study Child* 7 (1952): 286–305. New York: International Universities Press.
92. _____ . „Autism and Symbiosis, Two Extreme Disturbances of Identity.“ *Int. J. Psycho-Anal.* 39 (1958): 77–83.

93. _____ . „Thoughts About Development and Individuation.“ *Psychoanal. Study Child* 18 (1963): 307–324. New York: International Universities Press.
94. _____ . „On the Significance of the Normal Separation-Individuation Phase: With Reference to Research in Symbiotic Child Psychosis.“ În *Drives, Affects, Behavior,* vol. 2, coord. M. Schur. New York : International Universities Press, 1965.
95. _____ . *On Human Symbiosis and the Vicissitudes of Individuation*, vol. 1. New York: International Universities Press, 1968.
96. _____ . „Rapprochement Subphase of the Separation-Individuation Process.“ *Psychoanal. Q.* 41 (1972): 487–506.
97. _____ și FURER, M. „Certain Aspects of the Separation-Individuation Phase.“ *Psychoanal. Q.* 32 (1963): 1–14.
98. MALINOWSKI, B. *Sex and Repression in Savage Society*. New York: Humanities Press, 1927.
99. MARGOLESE, M.S. „Homosexuality: A New Endocrine Correlate.“ *Hormones and Behavior* 1 (1970): 151–155.
100. MARMOR, J. „Orality in the Hysterical Personality.“ *J. Am. Psychoanal. Assoc.* 1 (1953): 656–671.
101. _____ . „Normal and Deviant Sexual Behavior.“ *J.A.M.A.* 217 (1971): 165–170.
102. _____. coord. *Sexual Inversion*. New York: Basic Books, 1965.
103. MASTERS, W.H., și JOHNSON, V.E. *Human Sexual Response*. Boston: Little, Brown & Co., 1966.
104. MCDOUGALL, J. „Primal Scene and Sexual Perversion.“ *Int. J. Psycho-Anal.* 53 (1972): 371–384.
105. MICHAEL, R.P. „Biological Factors in the Organization and Expression of Sexual Behavior.“ În *The Pathology and Treatment of Sexual Deviation*, ed . I. Rosen, pp. 24–54. New York : Oxford University Press, 1964.
106. MILLER, I. „Unconscious Fantasy and Masturbatory Technique.“ *J. Am. Psychoanal. Assoc.* 17 (1969): 826–847.
107. MILLETT, K. *Sexual Politics*. New York: Doubleday & Co., 1970.
108. MODLIN, H.C. „Psychodynamics and Management of Paranoid States in Women.“ *Arch. Gen. Psychiat*. 8 (1963): 263–268.
109. MONEY, J. „Sex Reassignment as Related to Hermaphroditism and Transsexualism.“ În *Transsexualism and*

Sex Reassignment, coord. R. Green și J. Money, pp. 91–115. Baltimore: Johns Hopkins Press, 1969.

110. _____ , și EHRHARDT, A. *Man and Woman, Boy and Girl*. Baltimore: Johns Hopkins Press, 1972.

111. _____ , și POLLITT, E. „Psychogenetic and Psychosexual Ambiguities: Klinefelter's Syndrome and Transvestism Compared." *Arch. Gen. Psychiat.* 11 (1964): 589–595.

112. MOORE, B. „Frigidity: A Review of the Psychoanalytic Literature." *Psychoanal. Q.* 33 (1964): 323–349.

113. NEWMAN, L.E., și STOLLER, R.J. „The Oedipal Situation in Male Transsexualism." *Br. J. Med. Psychol.* 44 (1971): 295–303.

114. OLDS, J. „Self-stimulation Experiments and Differential Reward Systems." În *Reticular Formation of the Brain*, coord. H.H. Jasper, L.D. Proctor, R.S. Knighton, W.C. Noshay și R.T. Costello, pp. 671–687. Boston: Little, Brown & Co., 1958.

115. OSTOW, M., coord. Sexual Deviation: *Psychoanalytic Insights*. New York: Quadrangle Books, 1974.

116. PARE, C.M.B. „Etiology of Homosexuality: Genetic and Chromosomal Aspects." În *Sexual Inversion*, coord. J. Marmor, pp. 70–80. New York: Basic Books, 1965.

117. PFEIFFER, E., coord. *Sigmund Freud and Lou Andreas-Salomé: Letters.* New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1972.

118. PILLARD, R.C.; ROSE, R.M.; și SHERWOOD, M. „Plasma Testosterone Levels in Homosexual Men." *Arch. Sex. Behav.* 3 (1974): 453–457.

119. RACHMAN, S. „Sexual Fetishism: An Experimental Analogue." *Psychol. Record* 16 (1966): 293–296.

120. RACKER, H. *Transference and Countertransference*. New York: International Universities Press, 1968.

121. REICH, W. „The Phallic-Narcissistic Character." În *Character Analysis*, pp. 200–207. New York: Orgone Institute Press, 1949.

122. *The Report of the Commission on Obscenity and Pornography*. New York: Bantam Books, 1970.

123. ROEDER, R.C. „Homosexuality 'Burned Out': German Surgeon Claims Hypothalamotomy Normalizes Sex Drive." *Medical World News*, September 25, 1970, pp. 20–21.

124. ROSENFELD, H. „Remarks on the Relation of Male Homosexuality to Paranoia, Paranoid Anxiety and Narcissism." *Int. J. Psycho-Anal*. 30 (1949): 36–47.

125. SCHMIDEBERG, M. „Deliquent Acts as Perversions and Fetiches.“ *Br. J. Delinq.* 7 (1956): 44–49.
126. SEARLES, H.F. „Sexual Processes in Schizophrenia.“ *Psychiatry* 24 (1961): 87–95.
127. SEARS, R.R.; MACCOBY, E.E.; și LEVIN, H. *Patterns of Child Rearing*. Evanston, Ill.: Row, Peterson & Co., 1957.
128. SHERFEY, M.J. „The Evolution and Nature of Female Sexuality in Relation to Psychoanalytic Theory.*“ J. Am. Psychoanal. Assoc*. 14 (1966): 28–128.
129. SLATER, E. „Birth Order and Maternal Age of Homosexuals.“ *Lancet* 1–1 (1962): 69–71.
130. SMIRNOFF, V.N. „The Masochistic Contract.“ *Int. J. Psycho-Anal*. 50 (1969): 665–671.
131. SOCARIDES, C.W. *The Overt Homosexual*. New York: Grune & Stratton, 1968.
132. _____. „Homosexuality and Medicine.“ *JAMA* 212 (1970): 1199–1202.
133. _____. „The Demonified Mother: A Study of Voyeurism and Sexual Sadism.“ *Int. Rev. Psycho-Anal.* 1 (1974): 187–195.
134. SPITZ, R.A. *The First Year of Life*. New York: International Universities Press, 1965.
135. STOLLER, R.J. „The Hermaphroditic Identity of Hermaphrodites.“ *J. Nerv. Ment. Dis.* 139 (1964): 453–457.
136. _____. „The Mother’s Contribution to Infantile Transvestic Behavior.“ *Int. J. Psycho-Anal.* 47 (1966): 384–395.
137. _____. „Shakespearean Tragedy: Coriolanus.“ *Psychoanal. Q.* 35 (1966): 263–274.
138. _____. *Sex and Gender*, vol. 1. New York: Science House, 1968.
139. _____. „The Transsexual Boy: Mother’s Feminized Phallus.“ *Br. J. Med. Psychol.* 43 (1970): 117–128.
140. _____. „The Term ‘Transvestism.’*“ Arch. Gen. Psychiat*. 24 (1971): 230–237.
141. _____. „The ‘Bedrock’ of Masculinity and Femininity: Bisexuality.“ *Arch. Gen. Psychiat.* 26 (1972): 207–212.
142. _____. „Etiological Factors in Female Transsexualism: A First Approximation.“ *Arch. Sex. Behav.* 2 (1972): 47–64.
143. _____. „Transsexualism and Transvestism.“ *Psychiatric Annals* 1 (1972): 6–72.

144. _____. „The Impact of New Advances in Sex Research on Psychoanalytic Theory.“ *Am. J. Psychiat*. 130 (1973): 241–251, 1207–1216.
145. _____. „The Male Transsexual as «Experiment.»“ *Int. J. Psycho-Anal.* 54 (1973): 215–226.
146. _____. „Psychoanalysis and Physical Intervention in the Brain.“ În *Contemporary Sexual Behavior: Critical Issues in the 1970s*, coord. J. Zubin și J. Money, pp. 339–350. Baltimore: Johns Hopkins Press, 1973.
147. _____. *Splitting: A Case of Female Masculinity*. New York: Quadrangle Books, 1973.
148. _____. *Sex and Gender*, vol. 2. New York: Jason Aronson, 1975.
149. _____ și NEWMAN, L.E. „The Bisexual Identity of Transsexuals: Two Case Examples.“ *Arch. Sex. Behav.* 1 (1971): 17–28.
150. TOURNEY, G. și HATFIELD, L. „Androgen Metabolism in Schizophrenics, Homosexuals, and Normal Controls.“ *Biol. Psychiat*. 6 (1973): 23–36.
151. VANGGAARD, T. *Phallós: A Symbol and Its History in the Male World*. New York: International Universities Press, 1972.
152. WALINDER, J. *Transsexualism: A Study of Forty-three Cases*. Göteborg: Scandinavian University Books, 1967.
153. WERMER, H. și LEVING, S. „Masturbation Fantasies.“ *Psychoanal. Study Child* 22 (1967): 315–328. New York: International Universities Press.
154. WHITE, R.B. „The Mother-Conflict in Schreber’s Psychosis.“ *Int. J. Psycho-Anal.* 42 (1961): 55–73.
155. WILLIAMS, A.H. „The Psychopathology and Treatment of Sexual Murderers.“ În *The Pathology and Treatment of Sexual Deviation: A Methodological Approach*, coord. I. Rosen, pp. 351–377. New York: Oxford University Press, 1964.
156. WINNICOTT, D.W. (1960) Varietăți clinice ale transferului
157. _____ (1960) Preocuparea maternă primitivă

Index[*64]

A

agresiune 24
angoasă 20, 28, 31, 32, 54, 60, 69, 111, 127, 128, 147, 151, 152, 153, 166, 170, 182, 205, 217, 271
angoasă de castrare 54, 111
angoasa de simbioză 5, 187, 205
anomalii sexuale 69
anularea retroactivă 30, 31

B

bisexualitate 37, 38, 39, 203

C

castrare 25, 49, 51, 54, 63, 64, 111, 122, 136, 146, 148, 149, 152, 166, 171, 214, 215
chestiuni sociale 258
cleptomanie 223
clitoris 57
clivaj 137, 147, 170, 183, 246
clivajul Eului 292
comportament sexual 9, 10, 15, 16, 65, 67, 270
comportament sexual deviant 9
    anomalii 40
    perversiuni 10
condiționare 51, 62, 64, 70, 71
conflict 25, 31, 50, 61, 62, 69, 82, 127, 137, 138, 140, 147, 197, 210, 213, 271
conflictul oedipian 49, 59, 63, 136, 141, 147, 188, 197
crimă 170

D

devianță 64, 68
dezumanizare 11, 95, 182, 183, 184, 279
    în fantasmă 30, 66, 119, 123, 161, 164, 171, 182, 275

dezvoltarea Eului 71
diagnostic 6, 15, 31, 32, 102, 157, 177, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 268, 270, 271, 272
Don Juan 92

E

energie psihică 43, 59
etiologie 191
excitație sexuală 70, 93, 99, 103, 107, 112, 126, 129, 132, 150, 155, 164, 167, 177, 179, 180
exhibiționism 156, 179, 180, 181

F

fantasmă 16, 18, 24, 29, 30, 46, 49, 66, 85, 108, 117, 118, 119, 123, 130, 161, 162, 163, 164, 171, 182, 268, 275
fantasma falusului 146
faute de mieux 24, 85, 86
femei falice 122
feminitate 13, 27, 35, 40, 52, 53, 76, 79, 145, 189, 192, 194, 197, 211, 215, 244
    în conflictul oedipian 63
    invidia bărbaților față de 215
formațiune de compromis 136

G

genetică 17, 40, 41

H

hermafrodit 81
heterosexualitate 52, 63, 268, 269
hormoni 39, 40, 64, 67, 78
    în pornografie 86, 101, 108, 113, 116, 128, 129, 133
hormoni androgeni 40, 78

I

identificare 51, 101, 114, 121, 144, 185, 201, 207, 220
identitate de gen 18, 27, 51, 79, 111, 144, 189, 209, 211, 218
incest 214
incidența 132
Infracțiunea 6, 222
    chestiuni sociale 258
    îmbrăcarea hainelor sexului opus 102
    păcat 6, 11, 91, 92, 273, 275, 276, 277, 278

păcătos 12, 106, 274
invidia de penis 54, 198, 253

L

latentă 204, 268
libertatea sexuală 73, 277, 279

M

mame 50, 51, 70, 196, 211, 217, 219, 220, 247, 253
marijuana 69
masculinitate 13, 27, 35, 39, 48, 52, 76, 79, 111, 112, 116, 145, 188, 189, 190, 195, 205, 209, 212, 221
masochism 94, 132
masturbare 27, 85, 163
mecanisme psihice 31, 149
mecanismul perversiunii 159
mister 131, 140, 142, 143, 144, 148, 149, 153, 154, 156, 164, 213, 215, 241, 275
de mister 140, 142, 143, 144, 148, 153, 164

N

necrofilie 29, 94
nevroze 57, 147, 148, 153, 167
nimfomanie 29, 176
normalitate 20, 76, 129, 157

O

organe genitale 111, 143, 145, 189, 193
orgasm 27, 49, 57, 58, 118, 154, 165, 173, 174, 226, 227
ostilitate în 95, 218

P

penis 11, 38, 40, 48, 49, 54, 56, 63, 90, 94, 116, 119, 121, 150, 181, 198, 214, 216, 223, 226, 233, 239, 241, 242, 246, 247, 252, 253
în pornografia pentru femei 132
personalitate multiplă 223
perversiunea 9, 12, 14, 15, 16, 20, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 60, 63, 65, 68, 83, 84, 85, 86, 89, 90, 99, 102, 116, 118, 123, 136, 139, 140, 141, 144, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 155, 158, 161, 167, 168, 169, 178, 179, 182, 183, 184, 206, 208, 209, 222, 224, 269, 279, 280, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 288
plăcere 26, 27, 30, 35, 37, 55, 60, 61, 93, 101, 111, 115, 127, 148, 149, 152, 154, 161, 164, 166, 167, 183, 193, 198, 210, 216, 222,

258, 275, 279, 284, 287
plictiseală 31, 156
excitație sexuală 70, 93, 99, 103, 107, 112, 126, 129, 132, 150, 155, 164, 167, 177, 179, 180
pornografie 86, 101, 108, 113, 116, 119, 123, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 133, 134, 163, 164, 278
privirea cu conotație sexuală 142, 155
promiscuitate 90, 91, 92, 271
protestul masculin 38

S

sadism 90, 101, 132, 152
sâni 94, 232, 233, 235, 237, 241, 245, 246, 247
satiriazis 176
schizofrenie 32, 57, 261, 263
seducție 92, 185
sentimente de vinovăție 28, 141
sexualitate 13, 34, 36, 42, 129, 130, 133, 147, 152, 214, 264, 275
sexualitate infantilă 147
simbioză focală 196
sindrom Klinefelter 79
sindromul de rezistență la androgeni 40
„Sine adevărat“ și „Sine fals“ 139
structura feminină 221

T

tată 48, 51, 53, 69, 109, 113, 194, 196, 199, 203, 230, 237, 265
teoria învățării 44, 66
teoria învățării sociale 44
Teoria lui Freud 41, 50, 57, 65
teoria psihanalitică 33, 41, 68
Transsexualism 289, 298, 299, 301, 302
etiologie 191
tratamente 68
travestism 67, 79, 80, 102, 115, 116, 124
travestismul 80, 115, 126
tulburări psihosomatice 128

V

vagin 57, 247
orgasm vaginal 49, 57
viol 179, 222, 277

virilitate 116, 205, 209
voaiorism 142, 271

[64*] Numărul paginilor se referă la ediția tipărită a cărții și la ediția digitală în format PDF.

Table of Contents

Mulțumiri
Introducere
Partea I. Definirea conceptelor
- Capitolul 1. Definiții
- Capitolul 2. Impactul cercetărilor recente din aria sexualității asupra teoriei psihanalitice
- Capitolul 3. Anomaliile sexuale: deviații care nu sunt perversiuni
- Capitolul 4. Perversiunile: deviații care nu sunt anomalii

Partea a II-a. Dinamica internă a perversiunii: traumă, ostilitate, risc și răzbunare
- Capitolul 5. Pornografie și perversiune
- Capitolul 6. Rolul ostilității și al misterului în perversiune
- Capitolul 7. Perversiunea: risc versus plictiseală
- Capitolul 8. Angoasa de simbioză și dezvoltarea masculinității
- Capitolul 9. O infracțiune ca act sexual

Partea a III-a. Aspecte sociale
- Capitolul 10. Este homosexualitatea un diagnostic?
- Capitolul 11. Sexul ca păcat
- Capitolul 12. Necesitatea perversiunii

Referințe
Index

Table of Contents

Mulțumiri 6
Introducere 7
Partea I. Definirea conceptelor 19
Capitolul 1. Definiții 20
Capitolul 2. Impactul cercetărilor recente din aria sexualității asupra teoriei psihanalitice 31
Capitolul 3. Anomaliile sexuale: deviații care nu sunt perversiuni 73
Capitolul 4. Perversiunile: deviații care nu sunt anomalii 83
Partea a II-a. Dinamica internă a perversiunii: traumă, ostilitate, risc și răzbunare 91
Capitolul 5. Pornografie și perversiune 92
Capitolul 6. Rolul ostilității și al misterului în perversiune 126
Capitolul 7. Perversiunea: risc versus plictiseală 152
Capitolul 8. Angoasa de simbioză și dezvoltarea masculinității 177
Capitolul 9. O infracțiune ca act sexual 211
Partea a III-a. Aspecte sociale 238
Capitolul 10. Este homosexualitatea un diagnostic? 239
Capitolul 11. Sexul ca păcat 254
Capitolul 12. Necesitatea perversiunii 264
Referințe 269
Index 279